

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

PROF. DR. ALİ DEMİRİSOY

BİLİM TOPLUMUNDA

BİLGİYİ KİME NASIL VERMELİ

SON İMPARATORA ÖĞÜTLER

PROF. DR. ALİ DEMİRİSOY

BİLİM TOPLUMUNDA BİLGİYİ KİME NASIL VERMELİ

10. BASKI

AKIİÇELEN
kitaplar

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - <https://ranterey.org>

PROF. DR. ALİ DEMİRSOY

1945 yılında, Yuva (Gerüşla) - Kemaliye (Eğin) / Erzincan köyünde çiftçi- sanatkâr Mehmet Sadık Demirsoy'un oğlu olarak dünyaya geldi. 1956 yılında, köyündeki ilkokulu, 1959'da Kemaliye'deki ortaokulu, 1962'de Ankara Gazi Lisesi'ni, 1966'da Ankara Üniversitesi Fen Fakültesi Tabii İlimler Bölümü'nü bitirdi. Petrol aramada staj yaptı. 1966 yılında Atatürk Üniversitesi Fen

Fakültesi Biyoloji Bölümü'nde asistan oldu. 1971 yılında *Erzurum ve Civarı Vilayetlerin Orthoptera Faunası* adlı tezle doktora derecesi aldı. Aynı yıl DAAD'den aldığı bir bursla Almanya'da lisan okuluna devam etti.

Daha sonra Humboldt bursunu kazanarak Hamburg Üniversitesi'nde, Paris ve Londra'daki araştırma enstitülerinde çalıştı. *Türkiye'nin Caelifera Faunasının Taksonomik İncelemesi* adlı tezle 1974 yılında Habilitasyonunu yaptı. Yine bu süre içerisinde Birleşmiş Milletlerin finanse ettiği bir derin deniz araştırmasına katılarak Kuzey Kutbu ve Grönland'da, İzlanda civarında, oşeonografik, yavru balık ve deniz akımlarını inceleyen bir bilimsel araştırmaya aktif olarak katıldı. 1984 yılında Alexander von Humboldt bursunu tekrar alarak, Hamburg Üniversitesi Zooloji Enstitüsü'nde Türkiye Faunası ile ilgili araştırmalarına devam etti.

1978 yılında Hacettepe Üniversitesi'ne atandı. 1980-1981 yıllarında Zooloji Bölüm Başkanlığı, 1981-1982 yılları arasında da Hacettepe Üniversitesi Fen Fakültesi Dekanlığı yaptı. 1982 yılından 2012 yılına kadar Hacettepe Üniversitesi Fen Fakültesi Biyoloji Bölümü'nde öğretim üyesi olarak çalışmış, 8 Şubat 2012 tarihinde emekli olmuştur. Almanca ve İngilizce bilir. Türk eğitimine katkıda bulunmayı amaçlamış yazar, bu çabalarında güç veren ailesini (eşi Duriye'yi ve oğulları Evren ve Doğa'yı), 29 Ocak 1994 tarihinde, bir trafik katliamında yitirmiştir. Çok sayıda bilimsel ve popüler kitabı vardır.

www.akilcelenkitaplar.com

f /akilcelenkitaplar

ig /akilcelenkitaplar

39 TL

KDV Hariçtir

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://ranteay.org>

BİLİM TOPLUMUNDA BİLGİYİ KİME NASIL VERMELİ

SON İMPARATORA ÖĞÜTLER

Prof. Dr. Ali Demirsoy

AKILÇELEN KİTAPLAR

Yuva Mahallesi 3702. Sokak No: 4 Yenimahalle / Ankara

Tel: +90-312 396 01 11 Faks: +90-312 396 01 41

www.akilcelenkitaplar.com

Yayıncı Sertifika No: 12382

Matbaa Sertifika No: 47771

© Türkçe yayım hakları Akılçelen Kitaplar'ındır. Yayıncının yazılı izni olmadan hiçbir biçimde ve hiçbir yolla, bu kitabın içeriğinin bir kısmı ya da tümü yeniden üretilemez, çoğaltılamaz ya da dağıtılamaz. Akılçelen Kitaplar, Arkadaş Yayın Grubu'nun tescilli markasıdır.

ISBN: 978-605-2382-71-4

ANKARA, 2021

10. Baskı

Akilçelen Kitaplar'da 1. Baskı

Yayına Hazırlık : Gazi Vural, Zeynep Kopuzlu Taşdemir

Sayfa Düzeni : Özlem Çiçek Öksüz

Kapak tasarımı : Lodos Grup

Baskı : Salmat Basım Yayıncılık Ambalaj Sanayi Ltd. Şti.
Sebze Bahçeleri Cad. Arpacıoğlu İşhanı
No: 95/1 İskitler Ankara

Bu kitabın ve diğer kitaplarımın yazılmasında, ülkemiz eğitimine yapmaya çalıştığım katkılarda ve araştırmalarımnda, sevgileriyle bana her zaman güç veren, çalışabilme ve düşünebilme ortamını hazırlayan, dünya güzeli ve dünya tatlısı

Sevgili Eşim

DURİYE DEMİR SOY (17.2.1952-29.1.1994)

ve

Canım Yavrularım

Mehmet Evren Demirsoy (31.4.1979-29.1.1994)

Doğa Demirsoy (29.3.1984-29.1.1994)

ve çalışkanlıkları, dostlukları, efendilik ve hanımefendilikleriyle, örnek insanlar olan

Değerli Amcaoğlum

Hasan Hami Demirsoy (1936-29.1.1994)

ve

Değerli Yengem

Esma Birgül'ün (1941-29.1.1994)

bir trafik cinayetinde, göz göre göre katledilmelerinin, bütün benliği mi yakan, dayanılmaz ve tarif edilemez acısını, ancak, sizin bu güzel insanları, bu kitabı okurken her defasında anmanızla külleyebirim... Dilerim, dünyada hiç kimse böyle bir acıyı bir daha tatmaz...

Dilek...

Bilgisizliğin, cahilliğin, aymazlığın ve Ankara'nın yakınında dahi yeterli altyapıyı bugüne kadar hazırlayamadıkları için katliamınıza dolaylı olarak zemin hazırlayan yeteneksiz idarecilerin kurbanı sevgili ailem, sevgili eşim **DURİYE**, sevgili oğullarım **EVREN** ve **DOĞA**, acınızı bir nebze unutmadan, içim alev alev yanarak, kavrularak, sevgili babam **MEHMET SADIK DEMİRSOY**'un,

“Bu toplum yalnız bilimi öğrenmek ve içine sindirmekle başarıya, mutluluğa ulaşacaktır; bunun için uğraş vermez isen, emeklerimi haram ederim,”

içerikli vasiyetini yerine getirmeye çalışıyorum. Eğer sevgili yavrularım yaşasaydınız, siz de bu vasiyetle büyüyecektiniz. Şimdi benim işim çok daha zorlaştı; hem bu acılarla yaşayıp hem sizin yapmanız gerekenlerin en az bir kısmını,

“Bu amacı bana kazandıran babamın ve bıraktığınız mutluluğun izleriyle bana ışık tutmaya devam eden benim canım siz güzellerin huzur içinde uyumanız için,”

gücümün bittiği, nefesimin kesildiği ana kadar, üstlenmem, gerçekleştirmem gerekiyor... Sabırsızlıkla beklediğim, sizin manevi ruhunuzla bütünleşeceğim, size manevi olarak kavuşacağım ana kadar, hep sevginizden aldığım gücü, bundan böyle “çaresizlik içinde,” yalnız anılarınızdan almaya çalışacağım.

İÇİNDEKİLER

Dilek.....	5
Önsöz	11
Onuncu Basıma İlişkin Birkaç Cümle.....	14
Bilim Toplumuna Ulaşmanın Yolu ve Demokrasinin Yeniden Tanımlanması	15
1. BÖLÜM: Öğrenmenin ve Düşünmenin Biyolojik Temeli	19
2. BÖLÜM: Bilginin Tanımı	30
Evrensel bilim nedir?	37
3. BÖLÜM: Öncelikli Bilgi Nasıl Seçilmelidir?	40
4. BÖLÜM: Kimliklerin Geliştirilmesi	47
1. Kişisel kimlik	47
1.1. Evrensel nitelikli kişisel kimlik.....	47
1.2. Özgün nitelikli kişisel kimlik	49
2. Toplumsal kimlik.....	50
Sorun çözme önleyici set: Bağımlılık	58
2.1. Evrensel toplum kimliği	67
2.2. Özgün toplumsal kimlik	68
2.3. Uygar ve uzlaşmacı bir toplumda, özgün kimlik kapsamı içine neler girmelidir?	72
2.4. Toplumun tanımı	73
5. BÖLÜM: Çağdaş Kimliğin Öğeleri	75
1. Ortak dilin geliştirilmesi.....	76
2. “İyilik/Kötülük - Sevap/Günah” kavramlarını öğretme.....	84
3. Folklorik değerleri öğretme	88
3.1. Endorfin ile formatlanma	90
4. Gelenekleri, görenekleri ve töreleri öğretme	92

4.1. Yararlı olanlar	93
4.2. Yararlı ya da zararlı olmayanlar	93
4.3. Geçmişte yarar sağlamış ama bugün zararlı olanlar.....	94
4.4. Acıya ve mutluluğa katılım	94
5. Doğanın gelecek kuşaklara aynen teslim edilmesi ve tahribine karşı duyarlılığın artırılması	95
6. Girişimcilik ve yaratıcılığın artırılması.....	96
7. “Kahramanlık” ve “Büyük Adamlık” kavramlarını evrensel şekliyle yeniden tanıtmaya	97
8. Aile yaşamının önemini kavratma	101
9. Kültürle eğlenmenin farkını öğretme.....	102
10. Hoşgörüyü öğretme.....	103
6. BÖLÜM: Bilgiyi Kime ve Ne Kadar Vereceksiniz? (Gelecek Bu Kararla Başlayacaktır).....	107
7. BÖLÜM: İnsan Yaşamında Etkili Yönlendirme Nasıl ve Ne Zaman Yapılmalıdır?	115
1. Sayılabilir ve ölçülebilir yapısal özellikler	115
2. Kendini gösterme derecesi diğer etmenlerin de etkisine bağlı olan özellikler.....	116
3. Kalıtsal yetkinliğe sahip olmakla birlikte, her bireyde ortaya çıkmayabilen özellikler	123
4. Cinsiyet değiştirme özlemi gösterme ve eş cinsellik	125
8. BÖLÜM: Bilgi Nasıl Verilmektedir, Gelecekte Nasıl Verilmelidir?.....	131
Bilginin bugüne kadar verilme tarzı	131
Düşüncelerin farklılaşması ve senkronizasyonu	134
Bellek oluşumunun mekanizması.....	136
Beyin dalgaları.....	138

Bilgi nakli	138
Reenkarnasyon	142
9. BÖLÜM: Bilgili ve Becerili İnsan Seçimi Nasıl ve Hangi Aşamalarda Olmalıdır?	148
Çalışanın standardı	149
Yöneticinin standardı	153
Sürekli eğitim, meslek içi eğitim	154
10.BÖLÜM: Geçmişte ve Şimdi, Demokrasinin, Temel Hak ve Özgürlüklerin Evrimi ve Tartışılması	157
11.BÖLÜM: Demokrasinin, Temel Hak ve Özgürlüklerin Yeniden Tanımı.....	170
Demokrasinin ve temel hak ve özgürlüklerin biyolojik temele ve verilere göre yeniden tanımlanması	182
“Şansa bağlı seçimlerden kurtulmuş toplum”	182
Lavoisier, Antoine Laurent (1743-1794)	184
Demokrasinin ve temel hak ve özgürlüklerin, bilgi birikimine göre yeniden tanımlanması	187
“Bilim toplumu”	187
Seçme ve seçilme hakkının yeniden düzenlenmesi.....	193
12.BÖLÜM: Bilgi Göçü ve Nedenleri.....	198
13.BÖLÜM: “Aydın İnsan” Kime Denir?.....	205
14.BÖLÜM: Eflatun’un (MÖ 427-347) Devleti	210
“Uygulanamayan kuramsal devlet düzeni”	210
Eflatun’un eğitimle ilgili fikirlerinden bazıları	215
Eflatun’un devletine ilişkin görüşlerin bu kitap kapsamında tartışılması.....	230
Sofistler ile Eflatun arasındaki çelişki	233

15.BÖLÜM: Türklerin Yönlendirilmesine Bir Bakış	236
“Türk-İslam sentezi”	236
“Siyahla-beyazı karıştırma çabası”	236
1. İslamiyetin gelişimi	240
1.1. İslam’dan önce Arabistan’a bir bakış	240
1.2. İslamiyet’in doğuşu ve yayılışı	243
1.3. Abbasilerin kıyımı	260
2. Türklerin dini tarihi	265
2.1. Şamanizm (Anahan Din)	266
2.2. İl Dini	268
2.3. İlhanlık Dini (Babahan Din)	268
2.4. İslamiyet’e geçiş	270
3. Türk toplumu ile İslamiyet’in ilişkisinin genel bir değerlendirmesi	300
16.BÖLÜM: Türk Milliyetçiliğinin Esası ve Gelişmesi “Türk Tarihi”	306
1. Türk Milliyetçiliğinin mitolojik ve kronolojik gelişimi	307
1.1. İslamlaşmış Türklerde Milliyetçilik duyguları	311
2. “Türk-İslam Sentezi” için son söz	322
17.BÖLÜM: “Gelecekte Ne Olacak?” Son İmparatorun Egemenliği	327
Evrimsel gelişme devam edecek mi?	327
1. Yapıyla ilgili olarak	337
2. Eğitim ve öğretimle ilgili olarak	340
3. İşlevsel olarak	342
4. Özgürlükler olarak	342
5. İdari ve yasal olarak	343
6. Düşünce zemininin evrimleşmesi ile ilgili olarak	343
Bilim Çağının Bilgi Çağından farkları: Bilim Çağında	348
Kaynakça.....	351

Önsöz

Binlerce yıldır insanlık tarihi mutluluğu ve iyiliği aramanın öyküleriyle doludur. İster dini öğretilerle olsun, ister idari yöntemlerle olsun, her defasında, insanları kesin mutluluğa ulaştıracak son yolun bulunduğu zannedilmiş; ancak kısa bir zaman sonra bu anlayışların bizzat kendileri, insanlığı yine kana bulayacak zeminleri oluşturmuşlardır. Geline bu son aşamada, sanki bir devrim yapılmış izlenimi verilen; ama özünde, yine bu mantıktan beslenmiş, görünürde insancıl duyguları okşayan, temel hak ve özgürlükler adı altında tanımlanmış, birçok serbestliği esas almış bir sistemin bulunduğu varsayılarak adına “Çoğulcu Demokrasi” denmiştir. Bu yeni sistemin uygulanmaya başlandığı Fransız Devrimi’nden bu güne, akan kan yine durmamıştır. Bununla birlikte, toplumsal bir kararda bire bir katılımı esas alan, yani her bireyin hakkını aynı (eşit) olarak benimseyen çoğulcu demokrasi, geçmişte, niteliği ne olursa olsun bazı kişilere özel haklar sağlayan sistemlerden çok daha doğal yapıya yakın olduğu ve ekonomik gelişmeyi hızlandırıcı nitelikte olduğu için, uygulandığı ülkeleri, diğerine göre birçok bakımdan üstün kılmıştır. Ancak bu sistemin köküne yerleşmiş olan egoizm ve bunun ekonomik uzantısı olan kapitalizm, kendinin dışındaki toplulukları sömürmede kusur etmediği ve doğrudan ya da dolaylı yoldan asimetrik bir kaynak aktarımı olduğu için, kanayan yara ne yazık ki kapanamamıştır. Bu yönetim ve düşünce düzleminde hiçbir zaman da durmayacaktır; insanların mutsuzluğu süregidecektir. Demokrasinin beşiği sanılan, en azından öyle tanıtılan ülkelerin, örneğin İsveç’in, yıllık ihracatının %50’ye yakın bir kısmının, çocuklarına yiyecek dahi sağlayamayan üçüncü dün-

ya ülkelerine silah olarak yapılması düşündürücüdür. Bu sistemlerin hemen hepsi, bir taraftan görsel ve sanal iyileştirme-ler sağlarken, diğer taraftan sinsi bir şekilde mutsuzluğun mayasını atmakta ya da mutsuzluğun zeminini hazırlamaktadır.

Özellikle bu coğrafyanın perişanlığını ve peşine düştüğümüz sistemlerin tutarsızlığını ve ikilemlliğini gördüğünü zanneden yazar, daha iyi bir dünya için, kökünü evrimsel görüş-ten, önerilerini de biyolojik ilkelerden alan farklı bir paket sunmayı amaçlamış ve onu da, bir türlü benimsemediği günümüz düzeninin son temsilcileri olan, yani hakkı olmadan geçmişin ve geleceğin olanaklarının ve güzelliklerinin önemli bir kısmını sömüren, talan eden bu imparatorluğun son kuşağına, yani size sunmayı ya da öğütlemeyi zorunlu görmüştür.

Sosyal evrimin öngördüğü yoldan kaçmayı düşünmenin anlamsızlığını bilen herkesin, yazılanları anlayacağını umuyorum.

İnsan soyunun geçirmiş olduğu biyolojik, kültürel ve idari evrimleşmeyi, acı ve tatlı yanlarıyla, kabaca, yazarın kendi özgün görüşleriyle sunmayı ve bu yapılanmanın gelecekte bir çıkmaz sokağa sürüklenip sürüklenmeyeceğinin yorumunu yapmayı amaçlayan böyle bir kitabın hazırlanması, acılar içinde kıvranan birisi için tarif edilemeyecek kadar zor olmuştur. Acılar içinde kıvransa bile, bir bilim adamının insanlığa sorumluluğu olduğu bilincini, idam edilirken bile bilimi düşünen Lavoisier, Antoine Laurent'ten alan yazar, biyoloji biliminin gelecek yüzyılda oynayacağı kaçınılmaz rolü, buna bağlı olarak sosyal yaşamda meydana gelebilecek köklü değişiklikleri, yeni bir düşünce boyutuna atlamanın ortaya çıkaracağı alışlagelmişin dışındaki hak ve özgürlük kavramlarını, zamandaşlarına şimdiden iletmeyi bir borç bilmiştir.

29.01.1994 tarihinde meydana gelen, tanımı olanaksız korkunç olayın, tüm benliğimde ortaya çıkardığı, azalmayan

ve bir nebze olsun dinmeyen acısıyla birlikte, toplum için, bilim için düşünmeye ve düşündüklerimi yaymaya beni teşvik eden tüm dostlarımla birlikte, özellikle bu teşviklerinin yanı sıra, kitabın adının konması sırasında ve bazı bölümlerin gözden geçirilmesi sırasında katkıları olan Prof. Dr. Cengiz Güleç'e, bana acı günlerimde bir ses-bir nefes olarak dostça eşlik eden genç diş hekimi Zeynep Ertuğrul'a, kitabın ham hâlini okuyarak düşüncelerini sunan ve yazım hatalarının düzeltilmesine yardımcı olan, Prof. Dr. Nihat Bozcuk, Doç. Dr. Yıldız Demirkalp, Doç. Dr. Ertunç Gündüz, Dr. Nuray Emir'e, özellikle dilini düzeltmede çok yardımlarını gördüğüm, Ankara Atatürk Anadolu Lisesi Biyoloji öğretmeni "yetenekli meslektaşım" Güler İskender'e, Türk-İslam ve Türk Milliyetçiliğinin tartışıldığı bölümü inceleyen Prof. Dr. Ümay Günay'a; 14. ve 15. bölümlerdeki kronolojik tarihi bilgileri kullanarak bu kitabın amacına uygunu olarak yorumlamaya çalıştığım, Sayın Erdoğan Aydın'ın *Nasıl Müslüman Olduk?* kitabı ile ilintili olarak *Türklerin Müslümanlaştırılmasının Resmi Olmayan Tarihi* adlı eserinden yararlanmama izin veren Açı Basımevi yetkililerine (Vedat Yeniçeri'ye), *Eflatun'un Devleti Bölümü*'nü yazarken yararlandığım, merhum Prof. Dr. Ali Koçer'in *Eğitim Tarihi* adlı eserinden yararlanma iznini veren ailesine, bazı kısımlarının yazılmasında emeği geçen Zooloji Anabilim Dalı sekreteri Necla Laplapoğlu ve Hidrobiyoloji Anabilim Dalı sekreteri Yeter Kodal'a teşekkür ederim.

İkinci baskısında imlâ hatalarının düzeltilmesinde yardımlarını gördüğüm Gazi Üniversitesi öğretim üyelerinden Prof. Dr. Arzu Elcuman, Hacettepe Üniversitesi Botanik Anabilim Dalı öğretim üyelerinden Prof. Dr. Ali Dönmez; Ankara Üniversitesi öğretim üyelerinden Dr. Ömer Bozdoğan, ayrıca Saadet Kuşakçıoğlu ve biyolog Ayşe Ergüven'e teşekkür ederim.

Onuncu Basıma İlişkin Birkaç Cümle

Aslında dokuz basımdan sonra basımı durdurmak istedim. Ancak kitapta yazılı olanlar bir bir çıkıyor; önerilerin hiçbirini gündeme gelmiyordu. Yani toplumlar çılgın bir şekilde mutsuz geleceklerini hazırlamaya devam ediyorlardı. Belki yararı olur diye tekrar basımına karar verdim; ancak köprünün altından epeyi su geçmiş 1995 yılından bu yana epeyi bir şey değişmişti. Dolayısıyla kitabın ana ruhuna sadık kalmak kaydıyla bazı kısımların güncellenmesi gerekiyordu; bu güncellemeleleri yaparak siz sayın okuyucuların görüşüne tekrar sunuyorum.

Eğer yazılanların yanlış ya da gerçeği tam olarak yansıttığına inanamıyorsanız, yazara, bilimsel bir dille (varsa geçerli kanıtlarıyla birlikte) düşüncelerinizi iletmeniz, uygar bir tartışmanın zeminini oluşturması bakımından önemli olacaktır. Elde edilecek yeni bilgilerin ışığı altında ve okuyucuların katkılarıyla, kitabın yeniden ele alınıp, yeni baskılarında gerçeğe daha yakın bir bakış açısıyla düzeltilmemesi için hiçbir neden yoktur. Yeter ki amacımız tarihin ve yaşadığımız olumsuzlukların gerçek (ve yansız) hâliyle topluma öğretilmesini ve elde edilecek sonuçların da olgunlukla karşılanmasını sağlamak olsun.

Onuncu baskısında imla ve dil bakımından düzeltilmesinde büyük katkılarını gördüğüm, Umut Can Dede'ye, Dr. Eşref Atabey'e, Dr. Levent Yurga'ya, Prof. Dr. Tuna Ekim'e ve Ali Çetin Tepegöz'e ve kitabın basımını üstlenen Arkadaş Yayınevi'ne ve matbaa çalışanlarına teşekkür ederim.

Ali DEMİR SOY

Ocak 2021

Bilim Toplumuna Ulaşmanın Yolu ve Demokrasinin Yeniden Tanımlanması

İnsan soyu, toplum olarak ya da bireysel olarak, iki farklı kaynaktan gelen sorunlarla acılar çekmiş; mutsuz olmuştur. Bunlardan birincisi, geldiğimiz şu aşamada dahi teknik olarak değiştirme olanağımız olmayan nedenlerdir. Örneğin bir insanın bugünkü yöntemlerle kalıtsal olarak kusurlu doğması, fizyolojik olarak yaşlanması, güçlü bir deprem ya da sel felaketine uğraması vs. gibi, elimizde olmayan, istesek de bu aşamada değiştiremeyeceğimiz nedenlerdir. İkincisi ise, kökünü tarihten alan, geldiğimiz aşamada kazandığımız bilgi ve becerilerle değiştirebileceğimiz; ancak tutuculuğumuzdan dolayı bir türlü yanaşmadığımız ya da küçük çıkarlarımız için inatla direndiğimiz nedenlerdir. İnsan soyunun en çok acı çektiği nedenler, özünde, bu ikinci kaynaktan beslenmiştir; beslenmektedir. Bu kitapta yazılanlar, insan soyunun bilinen tarihinden bu yana, toplum ya da bireysel olarak çektiği acıların anlamsız nedenlerini ortaya koyan, çözüm yollarını önermeye çalışan yaklaşımlar olacaktır. Bu kitapta, ayrıca, tarihte ve bugün, güdümlenmiş mantıksal düşünce tarzlarından dolayı doğru çıkış yolunu ya da doyurucu açıklama yolunu bulamamaya, yaşadıkları acıların, olumsuzlukların, mutsuzlukların birçoğunun kaynağının, zannettikleri gibi “şanssızlık, kader, alın yazısı ve takdir-i ilahi olarak adlandırdıkları” insan soyunun yazgısı olmadığı, bu olumsuzlukların kaynağının bağnazlıktan, bilim yoksunluğundan ve yeteneksizlerin yönetiminden kaynaklandığı anlatılmaya çalışılacak ve her bir olumsuz kay-

nağın bilimsel analizi, tarihten gelen bilgi birikimi de göz önüne alınarak, son 70 yıl içerisinde dev adımlarla ilerleyen doğa bilimlerinin, özellikle biyoloji bilimindeki gelişmelerin ışığı altında yapılmaya çalışılacaktır.

Birçok yaklaşımda görülen ve en kolay yol olarak bilinen, sadece tenkit etme yönteminden büyük ölçüde kaçınılmaya çalışılacak; her olumsuzluğun, geçmişteki nedeni, açtığı yaralar analiz edilecek, gelecekte doğuracağı sakıncalara dikkat çekilecek ve yeni bilgilerin, özellikle canlıların doğasını temel alan biyoloji bilimindeki gelişmelerin ışığı altında, kapısını aralayarak girmeye başladığımız “bilim çağının” idari sistemi, hak ve özgürlükleri konusundaki önerileri, “bu dönemi henüz yaşamadığınız ve belki de yaşamınız boyunca bu konularla hiç ilgilenmediğiniz için” bazen endişeyle bazen şaşkınlıkla okuyacaksınız... Bugüne kadar alışlagelmiş alışkanlıklarımızı kökten sarsacak gelişmelerin neler olabileceğini bir nebze olsun öğreneceksiniz...

En önemlisi, bugüne kadar “insanın biyolojik yapısından kaynaklanan” kalıtsal hastalıkların, yeteneksizliklerin ve diğer birçok olumsuzluğun, hatta sel, depresyon, yangın vs. gibi toplumları derinden sarsan birçok doğa olayının açtığı yaraların, gerçekte bir yazgı değil, bugüne kadar doğal olmayan ve insan soyuna yakışmayan birçok yönlendirmeler nedeniyle, toplumların bilimsel düşünceye yeterince yaklaştırılmaması ya da bugün dünyanın birçok yerinde hâlâ inatla yaşatılan bilime yabancılaştırma politikası nedeniyle, insanların sorunlarını çözmesindeki gecikmeye nasıl neden olduğunu öğreneceksiniz...

Eğer insan soyu, dogmatik düşüncelerle yola çıkmamış, bu düşüncelerle yönlendirilmemiş olsaydı, bugün yazgı olarak nitelendirdiğimiz en az 5.000 hastalığı hiçbir birey artık ıstı-

rapla çekiyor olmayacaktı; yetenekleriniz ve algılarınız en üst düzeye çıkarılmış olacaktı; belki, çağlar boyunca insan soyunun en büyük korkusu olan ölüm, insan soyunun yazgısı olmaktan çıkarılmış olacaktı; hatta doğal afetler olarak tanımlanan birçok olumsuzluğun etkisini ortadan kaldıracabilecek birçok gelişmeye tanık olacaktınız... Hatta bugün bilim toplumu na dönüşmeye yüz tutmuş toplumlardaki doğal afetlerin etkisinin en aza indirilmiş olması bunun öncü kanıtları olarak değerlendirilebilir.

Gerçek bilim toplumunun ne olduğunu belki de ilk defa bu kitapta çarpıcı bir şekilde; ancak en önemlisi bilinmeyen bir yüzünden görmeye başlayacaksınız ve bilimin azaldığı yerde yazgının neden ve nasıl egemen olduğunu öğreneceksiniz...

Bir adada ya da bir dağın başında ya da bir çölde ya da bir ormanda ya da Peru'da ya da Tibet'te ya da Çin'de, ömrünün sonuna kadar kalacak olan bir sevdiğinize, acaba hangi bilgilerin öncelikle kazandırılmasını önerirsiniz? Herhâlde ona verilecek bilgiler, öncelikle sağlıklı kalması, tehlikeleri zamanında ve doğrulukla tanınması, çevresini tanınması, edindiği bilgi ve becerilerle daha kolay bir yaşam tarzını yaratması ve eğer varsa diğer insanlarla en azından ortak değerler üzerinde iletişim kurabilmesi için gerekli olan bilgiler olmalıdır. Hâlbuki sevdiğinizin bu serüveni için, öncelikle, bir Hint efsanesini öğretmek ya da Tibet tarihini öğrenmesini önermek onun ölümünü ya da başarısızlığını hazırlamak olacaktır. Çünkü bu bilgiler, ona, ancak, sadece dar bir bölgede ve belirli koşullarda ayakta kalmayı öğretecek ya da sadece Hindistan'da ve Tibet'te ayrıcalık tanınmasını sağlayacaktır. Hâlbuki tarihi araştırmanın ya da düşünmenin yöntemini öğretme, diğer birçok yeteneğin yanı sıra Tibet tarihini de araştırma becerisini ka-

zandıracağı için, ona evrensel bir yer kazandırabilecektir. Bu durumda, öncelikle, bilginin, gerekli bilginin ve öncelikli bilginin ne olup ne olmadığı tanınmalıdır.

Daha sonra, insan soyunun geleceğinin yönlendirilmesinde, hak ve özgürlüklerin tanımlanmasında, yeteneklerin ve yeterliliklerin sınıflandırılmasında, gerçek ve öncelikli bilginin nasıl rol oynayacağını göreceğiz.

Bugüne kadar bilgi diye verilenlerin bir kısmının, genelde, insanın sorgulama ve yargılama yeteneğini geliştirmedini; aksine, doğal mantıksal evrimleşmesini nasıl önlediğini açıklamaya çalışacağız.

1. BÖLÜM

Öğrenmenin ve Düşünmenin Biyolojik Temeli

Bundan yaklaşık 5 milyar yıl önce güneşten 150 milyon kilometre uzakta bir uydu oluştu. Başlangıçta sıcak olan bu kürede, yaklaşık 1,5 milyar yıl sonra, yani, bundan 3,5 milyar yıl önce kendi kendine çoğalabilen, ancak belirli koşullarda enerji alış verişini gerçekleştirebilen, içinde basit bir kalıtım bilgisinin saklandığı, çevresi ise, oldukça karmaşık moleküllerden sayılan protein ve yağ karışımı bir zarla çevrilmiş ilk hücreler oluştu. Bu hücrelerin tipik özelliğinin, yani “canlılığının,” diğer bir tanımla “varlığının devamı,” ancak, enerji dönüşümü yapmasıyla mümkün olabiliyordu. Dışarıdan aldığı bazı maddeleri yapı malzemesi olarak, bazılarını da enerji kaynağı olarak kullanarak, çevre koşullarına, cansızlardan farklı bir tarzda uyum sağlayabiliyordu. Başlangıçta, dünyanın geçirdiği kimyasal evrim yolu ile bu canlıların kullanabileceği maddeler depolanmıştı. Fakat hazıra dağ dayanmadığı için, bir zaman sonra bu bolluğun sonuna gelindi. İşte bu aşamada, hücre zarının üzerinde, belirli kimyasal maddelerin uzaktan ya da yakından farkına varabilen, yani tadabilen (bir anlamda da kokalayabilen) canlılar, diğerlerine göre üstün duruma geçtiler. Bu gelişim, gelecekte oluşacak sinir sistemine, daha sonra beyin oluşumuna ve en sonunda da oluşacak bilgi (bilim) toplumuna doğru atılan önemli adımların belki de ilkiydi. Canlılığın bu özelliği kazanması, ileride, bu kitabın yazarının oluşturulmasını hedeflememişti; amacı başkaydı. Eğer öyle olsaydı “öngö-

rölseydi,” bu aşamadaki her hücrenin er ya da geç, şu ya da bu şekilde bir insana ya da insanımsı bir canlıya evrimleşmesi beklenirdi. Hâlbuki bu farklılaşmanın ya da gelişmenin izlediği yol, başlangıçta, kendine yararlı olacak maddeleri tanımak, kullanmadıklarından ayırmak, belki niteliklerine göre gruplandırmak ve daha sonraki aşamalarda da, bu becerilerini başka bir canlıya göre biraz daha yetkin bir şekilde geliştirmek olmuştur. Çünkü bu becerilerini geliştirenler, maddeleri bulmada, nesneleri tanımada diğerlerine göre daha yetkin oluyorlardı. Çünkü bir şeyi başka bir şeyden ayırma, algılama ve bilgi edinme ile doğrudan ilgiliydi. Algılayan ve bilen ayakta kalıyordu. ÖSYM sınavları, böylece, öne sürüldüğü gibi, 1962 yılında değil, bundan yaklaşık 3,5 milyar yıl önce başlamış oluyordu; hem de bugünkü gibi sadece liseyi bitirenler arasında değil, hem tüm canlı türleri arasında hem de aynı zamanda her türün kendi bireyleri arasında yapıliyordu. En iyi algılayanın, en iyi tanıyanın yolu açılmıştı. Özünde, canlılar arasında yetenek farklarının olmasının temeli ta o dönemlerde atılmıştı. Çünkü her canlının hatta her türe ait bireylerin bile kendi aralarında zarfalarının yapısı farklıydı. Bu şu anlama geliyordu: Her tür ve her birey farklı yeteneklerle donatılıyordu. Birisinin başarılı olmadığı çevre koşullarında bir diğeri başarılı olabilirdi. Böylece evrimsel dallanma başladı. Herkes kendi yolunda farklı yönlelere doğru yol almaya başladı. O ortamın koşullarına uyum yapamayanlar, elenerek ortadan kalktı. Başarılı olanlar da, bu başarılarını ya belirli bir süre ya ancak belirli jeolojik dönemlere kadar sürdürerek gelebildiler ya da değişerek başka tiplere dönüştüler. Buraya kadar anlatılanlar, klasik bir evrim bilgisidir denebilir...

Biz tekrar ilkin hücreye dönelim. Hücre zarında oluşan bazı özel yapılaşmalar nedeniyle, çevredeki etmenler ve bu ara-

da kimyasal maddelerin varlığı algılanmaya başlanınca, bu algıların metabolik işlevlerle, özellikle hareketlerle bağlantısının kurulması kaçınılmaz oldu. Bu görevi de, hücrede, miyofibriller dediğimiz, üzerinden elektriksel impulsların iletilebildiği, çok defa protein yapısındaki bazı iplikçiler yapmaya başladı. Böylece ilk impuls iletim ağı, yani geleceğin sinir sistemi ağı kurulmuş oldu. Hücrenin kendisi bir birim olduğu için, alınan impulsun, hücreye yayılması ya da belirli bir yere iletilmesi yeterli oluyordu. Dolayısıyla, bu aşamadaki bir hücrenin bir noktası uyarıldığında, meydana gelen impulsun, çok defa, bu ağ sistemiyle, durgun bir göle atılan bir taşın oluşturduğu dalgaların yayılışı gibi, hücre yüzeyinde yayıldığı görülür. Alınan bilginin, gönderileceği hedef henüz saptanmamıştı.

Bu dalga, hücredeki hangi yapının işine yarıyorsa, o yapı harekete geçiyordu ya da hepsi birden tepki gösteriyordu. Zaman içinde, evrimleşerek, bu lif bağlantıları daha anlamlı yollar izlemeye başladı. Örneğin bir terlikli hayvanda, bir noktadan yapılan bir uyarı, zar altındaki pelikül denen ağ sistemiyle, uygun hareketi sağlayacak sillere iletiliyordu. Ancak bu aşamada, impuls yönünün polaritesi, yani sadece bir yöne doğru iletilmesi, henüz bulunmamıştı.

Daha sonra çok hücreliliğe geçildi. Artık birçok hücre bir arada bulunuyordu. Birlikte yaşama, bir diğerinden haberdar olma demek olacağına göre, hücreler arasında iletişim ağının kurulması da kaçınılmazdı. İşte bu aşamada, bu miyofibrillerin, bir hücreden diğerine kollar uzattığını görüyoruz. Böylece, bir diğer hücrenin varlığı, en önemlisi metabolizması hakkında bilgi edinilmeye başlanmıştı. İlk defa bir canlı biriminin diğer bir canlı birimini tanıması bu dönemde başlamıştı. Öyle ki, yandaki arkadaş ya da komşu hücre koparılıp alındığında ya da herhangi bir şekilde metabolik işlevlerini sonlandırdığın-

da (öldüğünde), canlı hücre bölünerek, yeni bir komşu meydana getiriyordu. Komşu olduğunda ise işlevini bu yönde durduruyordu. Bu bilgi iletimi, bugüne kadar sürdürüldü. Bu nedenle, ancak, bir yerimiz yaralandığında (yani komşu hücreler ortadan kalktığında), hücre bölünmesi, yani yenilenme başlar.

Başlangıçta, her hücrenin işlevi aynı olduğundan ve kural olarak hücreler birbirine benzediğinden, miyofibrillerde, polarite, yani hedefe yönelik bilgi iletimine gerek duyulmamıştı. Hatta birçok parçaya ayrıldığında, her parçasının kendisini yeniden rejenere edebilenlerde (yenileyebilenlerde), örneğin süngerlerde, yine sinir kutuplaşması görülmez. Bunlarda alınan impulslar her yöne gönderilir. Bunlardaki sinir hücreleri çekirdeklidir. Kesildiklerinde yeniden mitozla çoğalabilirler. Bu aşamaya kadar sadece kalıtsal davranışların egemen olduğu bir canlılık, dünyaya egemendi. Bu nedenle bu aşamaya kadar olan canlıları, koşullandırarak eğitmek de kural olarak olanaksızdır. Çünkü anladığımız anlamda bir bilgi birikimi yoktu. Koşullandırılma yoluyla bilgi yerleştirilse dahi, etkili ve uzun ömürlü olamıyordu. Çünkü sinir hücresinin bölünmesi ile bu bilgi, anlamlı bütüncül yapısını yitirmekteydi.

Bu aşamada, bilginin hücreye nasıl yerleştiği sorusu gündeme gelir: Eldeki tüm bilgiler, bilgi yerleşiminin, duyu almaçlarından gelen impulsların etkisiyle, sinir hücrelerinde, özellikle hücre zarında, molekül dizilimlerinin oluşması ve sentezlenmesiyle bağlantılı olduğunu göstermektedir. Sanki bir teyp bandının, manyetik kafanın önünden geçerken, bandın üzerine sürülmüş, manyetik yönlendirmelerden etkilenen emülsiyon içerisindeki moleküllerin konumlanması gibidir. Sinir hücresine ulaşan her impuls, böyle bir madde sentezlenmesini ve molekül konumlanmasını gerçekleştirmektedir. Beynin değişik yerlerine farklı duyu almaçlarından gelerek ulaşan im-

pulsların fiziksel özellikleri özünde hep aynıdır. Dış koşullardaki uyarıları alarak impulslara dönüştüren almaçların niteliği farklıdır. Örneğin, gözdeki almaçlar ışın dalgalarını, kulaktaki almaçlar ses dalgalarını, derideki almaçlar, ısı, basınç vs., burundaki almaçlar çoğunluk gaz ortamındaki koku partiküllerini, dildeki almaçlar sıvı ortamdaki kimyasal çözeltileri algılayacak şekilde özelleşmiştir. Yani impulsları alan almaçların niteliği farklıdır. Hâlbuki almaçtan gönderilen impulsların niteliği aynıdır. Fakat bu impulslar merkezi sinir sistemindeki farklı bölgelere bağlandığı için, farklı yorumlamalar ortaya çıkar. Eğer, kulaktan gelen siniri, gözden gelen sinirin bağlandığı beyin bölgesine bağlarsak, bir davulun sesini renk cümbüşü olarak görmememiz için hiçbir neden kalmaz. Alınan bu uyarılar, belirli kimyasal bağlar hâlinde (özellikle protein ve bazı durumlarda mRNA hâlinde) sentezlenir ve özellikle sinir zarında belirli yerlere konumlandırılır. Anımsama, yani bilginin tekrar geriye alınımı, bu zar üzerindeki bilginin impulsa dönüştürülmesi ile sağlanır. Doldurulmuş bir teyp bandının üzerindeki manyetik özellikli moleküllerin, teyp kafasının önünden geçerken, belirli elektrik frekanslarını meydana getirmesi ve bu frekansların da hoparlörlerde sese dönüştürülmesi gibi... Sinir hücrelerine verilen yüksek elektrik akımlarının, merkezi sinir sistemindeki bilgiyi birden silmesi de (bitkisel yaşama girme), bu zar yapısının bozulması, yani moleküler konumlanmanın aniden bozulmasıyla ilgilidir.

Biz, evrimsel basamaklardan yukarıya doğru çıkmaya devam edelim. Geldiğimiz son aşamada, vücudun bir önü arkası olmadığı ve tüm hücreler aynı görevlerle yüklü olduğu için, bir sinir kutuplaşması görülmez. İlk defa, canlılarda, ağzın yeri ve işlevi belirginleşmeye başlayınca, daha geniş anlamda, dokular ya da organlar arasında belirgin bir iş bölümü ortaya

çıkınca, çok defa ağzın ya da yutağın üzerinde sinir hücrelerinin yoğunlaştığı görülür. Bu nedenle en ilkelinden en gelişmişine kadar, tüm canlılarda, beyin oluşumunun yutak üzerinde ortaya çıktığını görmekteyiz. Hâlbuki böyle değerli bir organ, örneğin, kalp gibi, vücudu derinliklerinde, vücut boşluğunun içerisinde korunabilirdi. Ancak beyin, düşünme ve yargılama için değil, kokuların ya da tatların daha yoğun ve etkili bir şekilde alınmasını sağlamak amacıyla ortaya çıktığı için, ağzın ya da yutağın üzerinde konumlanmıştır. Böylece, özellikle tat almak için geliştirilen bu sinirsel yumak, hücreler arasındaki iletişim ağının yoğunlaşması nedeniyle, zamanla bilgi birikimi merkezine ve en sonunda da yorumlama merkezine dönüşmüştür.

Bir taraftan belirgin bir ağız, diğer taraftan diğer bazı belirgin organlar ortaya çıkmaya başlayınca, iş bölümü, dolayısıyla, uyarının alınacağı, bilginin depolanacağı ve tepkinin gösterileceği adresler de birbirinden ayrıldı. Böylece, bilginin, bir hücrelilerde ve süngerlerde görüldüğü gibi, çok defa gelişigüzel değil, hedefe yönelik iletilmesi gerekti. Bu sorun da sinir hücrelerinin arasında polaritenin, yani kutuplaşmanın olmasıyla çözüldü. Öyle ki, bir sinir hücresi, bir uyarıyı, kendi gövdesi üzerinde her doğrultuda iletebilmesine karşın, bu uyarının (impulsun) hücreyi terk edip, başka bir hücreye geçmesi, ancak, belirli yöndeki uzantılarının ucundan gerçekleşebilmekteydi. Bu da bir uyarının her yöne değil, ancak, belirli bir yöne akmasını sağlıyordu. Böylece, adrese yönelik bilgi iletişimi sağlandı. Duyusal (uyarıları duyu almaçlarından merkeze getirenler) ve motorik (sinir merkezlerinden tepki organlarına, örneğin kaslara ve bezlere gerekli emirleri götüren) sinirler ortaya çıktı. Artık bilgi akışında, anlamlı bir trafik düzeni canlı bünyesine girmişti. Bu bilgi akışının düzenli olabilme-

si için, ana yola girişin gelişigüzel yerlerden olmaması gerekirdi. Böylece bu yola giriş, yani sinir hücresine impuls (uyarı) girişi; ancak belirli yerlerden, öncelikle, duyu almaçlarıyla yaptığı bağlantılardan (duruma göre sinapslardan) ve iki sinir hücresinin arasındaki sinaps denen küçük aralıkların, impuls kabul eden tarafından, mümkündü. Bunun gerçekleşebilmesi için, sinirin geri kalan kısımları, gövde kısımları ve uzantıların çevreleri, diğer hücrelerden elektriksel olarak yalıtılmalıydı. Bu yalıtımı da özellikle miyelin ya da başka adlarla bilinen kılıflar sağladı. Böylece vücut içerisinde mükemmel işleyen bir bilgi iletişim ağı kurulmuş oldu. Fakat özellikle merkezi sinir yumağı (beyin) içerisinde, bire bir bağlantının gerçekleşmesi, karmaşık olayların çözülmesi için yeterli olamazdı. Çünkü her alınan uyarının (impulsun) bir sinir lifiyle bir ya da birkaç hücreye verilmesi, duyular arasındaki kıyaslamayı ve eş güdümü sağlayamayacağı gibi, canlının, anlamlı bir tepki vermesine de yetmeyecekti. Bu sorun da özellikle merkezi sinir hücrelerinin arasında, hayvansal canlının gelişmişlik düzeyine bağlı olarak, hayvandan hayvana (türden türe), bireyden bireye (insandan insana) kalıtsal olarak saptanmış; ancak çevre koşullarıyla önemli ölçüde değiştirilebilen bağlantıların (sinapsların) oluşumuyla çözülmüştür. Kural olarak, hayvan türünün gelişmişlik düzeyi artınca, merkezi duyu hücreleri arasındaki bağlantı (sinaps) sayısı artar. Ana karnında ve çocukluk evrelerinde iyi beslenmenin ve yeterince oksijen derişimi bulunan ortamlarda yaşamının, bu sayının artmasında etkin olduğu bilinmektedir. Bazı bireylerde, miyelinleşmenin, çocukluk evrelerinde, normal; ancak yavaş olması, sinir uçlarının bir diğeri ile bir araya gelerek, bağlantı kurma (sinaps yapma) süresini ve şansını artıracığı için, gelecekte yoruma dayalı zihinsel işlevlerindeki başarısının bir ön

işareti olabilir. Bu nedenle, biraz daha geç konuşan çocukların yorum yeteneklerinin daha fazla olması beklenir. Konuşma, bu devrelerin, bir anlamda yalıtımların yeterince tamamlanması ile gerçekleşeceği için, sinapslaşmanın (yani bağlantıların) sürdürüldüğü sırada, böyle bir çocukta, anlamlı konuşmaların oluşması beklenemez. Dolayısıyla merkezi sinir hücrelerindeki bağlantı (sinaps) sayısı, bireyler arasındaki zihinsel yetkinliklerin de önemli bir ölçütüdür. Bu nedenle, merkezi sinir kurumları gelecekte, bir kişinin yetkinliğine karar vermeye, büyük bir olasılıkla, özel aygıtlarla, sinaps sayısını ölçmeyle başlayacaktır.

Bu bağlantıların hepsi, sadece bilgiyi iletmeye özelleşmemiştir; ayrıca bilginin aktarılmasının hızlandırılmasını, başka bir yere aktarılmasının önlenmesini vs.yi gerçekleştirecek şekilde de organize olmuştur.

Böylece, bir bilgi, değişik kanallardan merkezi sinir sistemine ulaştırılır ve orada özel sentezlenme mekanizmaları ile bellek şeklinde sinir hücresi zarına yerleştirilir. Sinir zarına ulaşan impulsların (uyarıların) süresi, tekrar sayısı ve değişik kanallardan (duyu organlarında) beslenmesi, sentezleme oranını yani öğrenme gücünü artırır. Bu şu anlama gelmektedir: Bir eğitimde görsel, işitsel, diğer duyuusal yolların birlikte kullanılması, farklı yerlere ait olmasına karşın, bu bağlantılar aracılığıyla hem belirli bir hücredeki sentezlenme miktarını artıracak hem de farklı duyular nedeniyle farklı merkezlerde aynı bilgiye ait sentezlenmelerin ortaya çıkması sağlanacaktır. Bu ise hem öğrenmenin güçlü olmasını hem de hatırlamanın kolay olmasını sağlayacaktır.

Farklı organlardan oluşan çok hücreliliğe geçilince, öncelikle tat ve koku almak için organize olan beyin, bilginin biriktirilmesini de üstlenmiştir. Çünkü binlerce maddenin tanınma-

sı ve gruplandırılması zorunluluğu, bellek oluşumunu kaçınılmaz kılmıştır. Böylece, beyin, belleğin merkezi olmuştur. Bu aşamaya kadar, normal bölünme yapan her hücre gibi, sinir hücreleri de gerekli organelleri ömürleri boyunca taşıyorlardı. Bu nedenle ilkel canlılarda, örneğin süngerlerde ve hatta ilkel solucanlarda, kesilen bir sinir hücresinin yenilenmesi sorun olmuyordu. Böylece, hayvanlardaki ilkelik düzeyi arttıkça, yenilenebilme (rejenerasyon) yeteneğinin artması da özellikle bu nedene dayanır. Ayrıca, beyinde tatma ve koklamaya ayrılan yer, organizasyon düzeyi yükseldikçe, yerini belleğin merkezi sayılan üst beyine (beyin kabuğuna) bırakır. Öyle ki, köpekbalıklarında, koku duyusuna ayrılan yer, beyin $3/4$ 'ü iken, bu oran insanda $1/20$ 'ye düşmüş; buna karşın üst beyin, beyin hemen hemen diğer tüm bölümlerini örtecek kadar gelişmiştir.

Yaşam mücadelesinde üstünlüğün sağlanabilmesi için, belleğin etkinliğinin ve gücünün yükseltilmesi gerekince, buna bağlı olarak bilginin daha anlamlı yerleştirilmesi zorunluluğu doğunca, sürekli bölünebilen bir hücrenin anlamlı bir bilgiyi depo etmesi (koruması) zorlaşmıştır. Çünkü bölünen hücreyle birlikte, hücre zarına yerleştirilmiş bilgi, en azından yarı yarıya bölünüyordu. Böylece anlamlı bilgi ortadan kalkıyordu. Bu zorluk, belki bir rastlantı sonucu çözüldü. Sinir hücrelerinin belirli bir evreden sonra bölünmemesi, anlamlı bilginin, sürekli kalmasını sağladı. Öyle ki, sinir hücreleri, örneğin, ana karnında dördüncü ayda, ürettikleri özel bir protein nedeniyle, bölünmede önemli bir rol oynayan sentrozomlarını dışarıya atarlar; böylece bölünme yeteneklerini, canlı kaldıkları sürece ve çok defa bireyin tüm yaşamı süresince yitirmiş olurlar. Bu gelişim, beyinli canlılarda, bilgi birikiminin artmasını sağlar. Böylece, bireyin ölümüyle, sinir hücrelerinin ölümü, genellikle aynı sü-

reye denktir. Fakat hem doğal olarak hem çevre koşullarının etkisiyle hem kötü alışkanlıklar nedeniyle zamanla sinir hücreleri ölür ve buna bağlı olarak hem öğrenmede hem de bellekte zayıflamalar ortaya çıkar. Doğal süreçlerde, sinir hücrelerinin ölümü, bireyin biyolojik ölümünü de yavaş yavaş hazırlar. Sinir hücresinin bizzat yapısı ve zarın yapısı, bireyden bireye kalıtsal olarak farklı olduğu için de bilgi yükleme başarısı, yine farklı olacaktır. Hatta bilginin niteliğine göre kabulü farklı olacaktır. DNA'da bir bazın yerinin ya da niteliğinin farklı olması, bu zarın yapısını derinden etkileyeceği için, bireyin yatkınlıklarını ve sığasını da değiştirecektir.

Fakat daha sonra da defalarca söyleyeceğimiz gibi, biyolojide, hatta evrende, her kazanılan değer için ödenmesi gereken bir bedeli vardır. Etkin bellek kazanılması, sonuçta bireyde belirli bir ömür uzunluğunun saptanmasıyla sonuçlanır. Ödenen fatura ölümdür.

Beyinde, sinir hücrelerinin bizzat kendileri bir araya toplanarak çekirdekleri (bir çeşit merkezleri), sinir hücrelerinin arasındaki bağlar da, bir araya gelerek trakt dediğimiz yolları yaparlar. Bu yolların bağlantı derecesi ve konumlanması kişinin yetenek ve becerilerini önemli ölçüde etkiler. Bir kişinin diğerinden doğuştan birçok yetenek bakımından farklı olması, bu bağların izlediği yolların topografisi (haritası) ve yoğunluğu (sayısı) ile yakından ilgilidir. Yol sayısı ile zihinsel yetenekler arasında doğrudan bir bağlantı vardır. Bir insanın yeteneklerinin saptanmasında ikinci önemli ölçüt, bu yolların sıklığının ve yatkınlıklarının saptanması yani yolların topografisinin (haritasının) bilinmesi olacaktır. Bu da önümüzdeki 30-40 yıl içerisinde, insan niteliğinin değerlendirilmesinin temel ölçümleri arasına girmiş olacaktır.

Bu aşamaya kadar gelmiş bir beyin, kuramsal olarak eğer

bilgiyle yüklenmemişse, boş bir kasettir. Bu kasetin doldurulmasında, hem zamansal olarak hem de yöntem olarak önemli kıstasların olması gereklidir. Burada unutulmaması gereken en önemli husus, hatta yanılğı, elimizdeki boş kasetin, bugüne kadar yaygın bir yaklaşımla, çok defa aynı nitelikte olduğunun kabulüdür. Hâlbuki tüm canlı türlerinde ve aynı canlı türünün her bireyinde bu kasetin niteliği farklı farklıdır. Bazıları örneğin otuz dakikalık, bazıları üç saatlik sığaya sahiptir. Bazıları stero, bazıları mono, bazıları kromlu; bazıları demirlidir. Ya da dijital dünyada birinin hard diski bir gigabayt diğerinin on gigabayt, bir başkasının bir terabayt olabilir. Her birine yükleme miktarı ve bazen yöntemi ta başından farklı olacaktır. Bunun başından saptanması, ölçme ve değerlendirme biliminin en önemli başarısı ve amacı olmalıdır. Kaseti yükledikten sonra, olayın farkına varmanın bilimsellik ile ilgisi yoktur (eğer kaydedilmişse, ne kaydedilirse o çalınacaktır); kaldı ki, bu kasetin yeniden doldurulma şansı da yoktur...

Kaset neyle doldurulmalıdır? (2-5. Bölümler)

Kaset nasıl doldurulmalıdır? (6-7. Bölümler)

2. BÖLÜM

Bilginin Tanımı

Bilginin tanımı için sözlüklere baktığımızda, özellikle, Türkçe yazılmış sözlüklerde “eski adıyla ilim, yeni adıyla bilim” diye bir geçiştirmeye rastlarız. Hâlbuki batı dillerinde yazılmış sözlüklerde, bilim anlamında “Science ya da Naturwissenschaft,” ilim anlamında ise “Social science = sosyal, Literature = edebi ya da Geiss = ruhsal” terimleri bulunmaktadır.

Özellikle sanayi toplumuna henüz geçiş gösteremeyen, daha doğru bir tanımlama ile doğanın mekaniğini anlamadığı için yaratıcı insanlar yetiştiremeyen toplumlarda, bugün ya da geçmişte, bilim diye ilmi değerlerin öğretimine ağırlık verildiğine ya da çıkarıcı siyasilerin bu yöndeki örgütlenmelere ağırlık verdiklerine tanık olmaktayız.

Bu aşamayı beceremeyen toplumlarda din eğitimi, bölgesel sorunların keskinleşmesine yönelik yanlış tarih eğitimi, evrensel olup olmadığı tartışmalı idari örgütlenmeleri (örneğin muhtarlığın ya da belediyenin görevleri; hakları ya da sorumlulukları gibi) tanımaya yönelik eğitim, bilgi adı altında ağırlıklı olarak verilmektedir. Bu ülkelerde bilim insanı ile ilim adamı sık sık karıştırılmaktadır.

Matbaayı, bulunuşundan 200 yıl sonra mülkünün içerisine alınmasına “sadece bazı konulardaki kitapların basılması kaydıyla” izin veren Osmanlı’nın, bilgiye bakış açısını biraz daha belirginleştirebilmek için verilecek iki örneğin dikkatle irdelenmesi gerekir:

1. Her ne kadar İstanbul Üniversitesi, 2020 yılı itibarıyla 540 yıl önce kurulmuş denilmekteyse de, birçok kaynaktan elde edilen doğru bilgiye göre ve bugünkü bilim ve gerçek üniversite tanımımız açısından, bu üniversitenin 1868 yılında kurulduğu anlaşılmaktadır. Bu tarihte, aslında bir hekim olan Talip Efendi, dünyada canlıları inceleyen, biyoloji denen bir bilim olduğunu söyleyerek, eğer izin verilirse, bu konularda konferans (lar) vermeyi arzuladığını belirtmiş ve istekte bulunmuştur. İki yıl geçmesine karşın, konferans için bir türlü yer temin edemeyen Talip Efendi, 1868 yılında, bugünkü Beyazıt çevresindeki bir alanda, halka açık olarak bir konferans vermiş ve konferansa, fanusun içine koyduğu bir güvercini göstererek başlamış; konferansın sonunda güvercinin öldüğünü halka göstererek, “Bakın, beyler, bu hayvan oksijen denen ve havada bulunan bir maddeyi soluyamadığı için öldü,” demiştir. Şeyhülislamın kulağına giden bu konuşmaya, Şeyhülislam, “Brezındık, o şişenin içine giren şeytanın onu öldürdüğünü bilmez mi?” diyerek üniversitenin kapatılmasını emir buyurmuş ve diğer bazı nedenler de eklenerek İstanbul Üniversitesi 1888 yılına kadar kapalı kalmıştır.
2. Fransızlarla aynı topu, aynı barutu ve hatta aynı mermiyi kullanan Osmanlı Bahriyesindeki subayların Sivastopol bombardımanında hedefi neden isabetle vuramadıkları gündeme gelince, zamanın padişahı, sorunun kaynağını bulabilmek için yabancı ülkeden bir uzman getirilmesini istemiş. Doğal olarak, bu şanssızlıkların nedenini, yine her zamanki gibi, akıl dışı mistik nedenlere dayandırarak açıklamaya çalışanların direktmelerine karşın, padişah ısrarlı olunca, Fransa’dan bir uz-

man getirtilmiştir. Uzman, yaptığı ilk temaslarda, bahriye subayı olarak nitelendirilen komutan ve yöneticilerin, en basit hesapları dahi bilmediklerini saptayıp, durumu padişaha iletmiş ve bir sınav yapılmasını teklif etmiştir. Yine birçok tehdit ve direktmeye karşın, padişah bu sınavın yapılmasını arzu edip “*sınavda ben de bulunacağım deyince*” bahriyenin en zeki ve en bilgili altı subayı seçilerek bu sınava sokulmuştur. Uzman, padişahın huzurunda, top atışlarında çok önemli olan üçgen hesapları nedeniyle “Bir üçgenin iç açıları toplamı nedir?” deyince, beş subay başlarını önlerine eğmiş; akıllı ve bilgili geçinen altıncı subay “Üçgenden üçgene değişir” deyivermiş...

Osmanlı İmparatorluğu’nda yüzlerce yıl ilmi eğitim yapılmış ve medreselerde, halk, büyük bir kısmı dine yönelik ilimlerle donatılmaya çalışılmıştır. Keza dünyanın birçok ülkesinde, hatta Rönesans’a kadar Avrupa ülkelerinin büyük bir kısmında, hatta bugün bağınazlık kıskacı içinde kıvranan ülkelerin önemli bir kısmında, bu tip yönlendirmeler hâlâ yapılmaktadır. Bunun, daha sonra değineceğimiz, üç önemli sonucu olmuştur.

1. Ağırlıklı olarak verilmiş dini eğitim, yanlış olarak verilmiş sosyal içerikli eğitim, kişilerin doğaya yönelik duygulardan arınmasına neden olduğu için, araştırmacı ve yaratıcı ruh köreltilmiştir.
2. Yanlış yönlendirmeler sonucu birçok şeyi sorgulamadan öğrenmek ve benimsemek zorunda kalan bu bireyler, daha sonra önlerine çıkan seçenekleri de, aklını kullanarak değil sadece önerilen doğrultuda sorgula-

madan benimser ve böylece totaliter ya da teokrat düşünceye sahip güçlerin esiri olurken, onların buyrukları doğrultusunda, biraz da tevekkülün verdiği rahatlıkla, aklın ve mantığın kabul edemeyeceği oranlarda, yargılamaksızın saldırgan bir tutum sergilerler. Birçok akıl dışı cinayet ve saldırıların nedeni buna dayanır. Bu toplumlar yargılama yeteneklerini yitirdikleri için, kolayca sömürge de olurlar.

3. Fakat en büyük tehlike bununla kalmaz, yan yana yaşayan topluluklarda dahi, bu eğitim ve öğretimin sonucu olarak, evrensel temellere dayanmayan, yapay, ne olduğu da tam olarak açıklanmamış ve açıklanamayacak bir takım yanlış kabul ve sanılarla, sürtüşmelerin temeli atılır ve zamanla da keskinleştirilir. Akla dayanmayan ve evrensel olmayan öğretilerle eğitildikleri için zamanla, mantığın kullanılması ile doğru yolun bulunması da mümkün olmaz. Bu nedenle de bu yolu izlemiş toplumlarda hem kendi içindeki gruplar arasında hem de çevresindeki toplumlarla sevgiye ve saygıya dayalı bir iletişim kurulamaz. Hatta bu çarpık öğreti, insanları o denli derinden etkiler ki, bilim toplumuna dönüşmüş olduğu kabul edilenler bile, bu çarpık güçlü öğretinin etkisinden kurtulamayarak, Bosna-Hersek, Azerbaycan, Çeçenistan vd.'de, İran, Afganistan ve Vietnam'da gördüğümüz gibi vurdumduymaz olur ya da mantığın ve evrensel değerlerin izin veremeyeceği ölçülerde yanlış bir tutum izlemeye başlarlar.

Sadece din ve ona dayalı yanlış sosyal içerikli eğitim, kişilerin maddenin yapısını anlamaya yönelik merak duygusundan uzaklaşarak, uhrevi duygulara yönelmesini, dünya işlerinden

çok ahiret işleriyle meşgul olmasını sağlamıştır. Bu nedenle, bu ülkelerin tarihine bakıldığında, dini içerikli kitapların diğer kitaplardan onlarca hatta yüzlerce kat daha fazla olduğu görülür. Bu nedenle “İlim Sahibi” sözcüğü, dilimizde, temel bilimlerle değil dini bilgilerle donatılmış kişilere verilen bir sıfattır. Böylece daha fazla dini içerikli eğitim, daha fazla ilim adamı döngüsü kuvvetlenerek birçok toplumda günümüze kadar gelmiştir. Çünkü kolaycı ve çıkarıcı bir kesim, nereden en kolay ekmek yerse, o alanın güçlenmesi için çaba sarf eder ve toplum bu kör döngüden kurtulamaz.

Cumhuriyet’in kuruluşuna kadar, bu döngü, Osmanlı döneminde tüm gücüyle işlemişti. Cumhuriyet’in kuruluşu ve Atatürk’ün engin görüşüyle, bilim sözcüğü, ilk defa gerçek anlamıyla Türk diline girdi. Hatta bugün çağdaşlıkla eşdeğer bir kavram olarak sık sık kullandığımız Atatürk’ün muhteşem bir özdeyişi *“Hayatta en hakiki mürşit (aydınlatici, yönlendirici) ilimdir, fendir; onun dışında mürşit aramak gaflettir (aymazlıktır, kusurdur), cehalettir, delalettir (bir çeşit aptallıktır),”* bu yaklaşımın en güzel anlatımıdır. Fakat tarihten gelen tortu, bu kristalin üzerini kapatmakta gecikmedi... Son 50 yıl içerisinde Milli Eğitim Bakanlığımızdan, özellikle Talim Terbiye Kurullarından çıkan kararlar ibret vericidir.

“Ben miras olarak hiçbir ayet, hiçbir dogma, hiçbir donmuş ve kalıplaşmış kural bırakmıyorum. Benim manevi mirasım ilim (bilim) ve akıldır... Benden sonra beni benimsemek isteyenler, bu temel eksen üzerinde akıl ve ilmin (bilimin) rehberliğini kabul ederlerse, manevi mirasçılarım olurlar.”

Mustafa Kemal Atatürk

Bugünkü duruma geçmeden önce, geçmişte bilime ve bilim insanlarına nasıl bakıldığına bir göz atalım:

Bilimin ne olduğunu anlamak için yapılacak en doğru yaklaşımın, Kraemer'in *Tarih Sümer'de Başlar* adlı kitabını okumakla başlamak olacağı kanaatindeyim. Kitaptan anladığım kadarıyla, Sümerlerin birçok tanrıları var; örneğin Temmuz, Ağustos aylarının adları, özünde Sümer tanrılarının adları; fakat bu tanrılar buyruklarıyla insanları fazla sınırlamamışlar. Dolayısıyla Sümerler gökleri ve yeri inceleme olanağını bulmuşlar. Bu nedenle Güneş'in ve Ay'ın birçok astronomik değerlerinin yanı sıra, beş gezegenin varlığını da saptamış; daha sonra birçok dinin bir çeşit "*eylem ya da ibadet*" saatini oluşturan değerlerle ilgili ölçüleri bulmuşlardır. Altının bakır-la ayarlanma ölçülerini (14, 18, 22, 24 ayar gibi); tanrısal olmayan yasaları (Hammurabi Yasaları gibi) ve üç bilinmeyenli denklemlerin çözümünü; dik üçgendeki hipotenüsün uzunluğunun hesaplanmasına ilişkin birçok çözümü insanlığa kazandırmışlardır. Daha sonra gelen Asur, Urartu, vd.leri bu yolu izledikleri için insanlığa büyük katkılarda bulunmuşlardır. Bugün kullandığımız birçok bilgi, kavram, âdet, gelenek, görenek, töre vs. bu topluluklara dayanmaktadır.

Mısırlılar ise, kendi içinde katılaşmalarına karşın, bilime saygılarını sürdürmüş ve insanlığa büyük katkıları olmuştur.

Bilimin dört önemli kaynağı, İskenderiye Kütüphanesi (önemli bir kısmı Hristiyan Romalılar, geri kalanları Müslümanlar tarafından) ve Çin'deki, 1000 yıl süreyle toplanmış kitaplardan oluşan dev kütüphane (bütün kötülüklerin anası bilimdir diyen bir Hanedan tarafından), Zerdüşt Kitaplığı (Büyük İskender tarafından) ve İnka Kütüphanesi (kendi içinde ve İspanyollar tarafından) tahrip edilmiştir.

Anadolu, Ege Adaları, Yunan Yarımadası ve hatta İtalya'da, Hristiyanlığın yaygınlaştığı döneme kadar, bilimin öncülük ettiği bir düşünce sistemi yaygın olduğu için, her konu-

da önemli atılımlar ortaya çıkmıştır. Yalnız, bu dönemde, daha önce tapınaklarda dinsel ayinlerle birlikte insan topluluklarına “ilk defa” giren işkence, yani insanın insana eziyeti, özellikle kutsal varlıklar için insanların adak ya da kurban edilmesi şeklinde başlamış, zamanla, sistemli olarak geliştirilmiş ve birçok inanışta bir terbiye ve korkutma eylemi olarak yaygınlaştırılmıştır. Bu nedenle hemen her dinde, kötülükler, öbür dünyada (ahirette) işkenceler ile cezalandırılır. Fakat işkenceyi bir defa öğrenen insanoğlu, insanları denetim altında tutmak için, bunun çok etkili bir yol olduğunu görünce, onu geliştirmek için elinden geleni yapmış ve sonuçta kökenini Yunan ve Roma kültüründen, yani, kuvvetlinin haklı, şiddetin övgüye layık görüldüğü bir yapıdan alan Batı kültürü, tarihi boyunca geliştirdiği silahlarla (bir çeşit işkence aletleriyle) kan kusmayı sürdürmüştür. Batı, bilimi öğrenmişti; ama bu bilimi, hâlâ, köklerini derinlerdeki dini öğretilerden alan işkence uygulamalarıyla sulamaktaydı. İnancı değil, dini rehber yapmış tüm toplumlar bu illetten kurtulamamıştı.

Hâlbuki sistemli bir dini öğretiyi geliştirmemiş ilk insanlara baktığımızda, birbirlerine saldırdıklarına, öldürdüklerine, kafalarını kırıp beyinlerini yediklerine fosillerin incelenmesiyle, tanık oluyoruz. Fakat bu dönemde, insanların birbirine işkence yaptıklarına ilişkin hiçbir kanıt bulamıyoruz. Sadece saldırganlık kanıtlanmıştır. Nitekim birçok canlıda saldırganlığın kalıtsal olarak kalıtıldığına ilişkin birçok bilgi vardır. Bu nedenle doğanın en saldırgan canlılarından biri olan yabani sığırların, saldırganlarının öldürülüp, uysallarının çoğaltılması ile sığıra, yine saldırgan yabani koyunların, sakın evcil koyunlara çevrilmesi sağlanmıştır. Buna karşın bekçi köpeklerinde saldırganlık istenen bir özellik olduğu için daha da geliştirilmiştir. Saldırganlık canlının kalıtsal özelliğidir; insanda bile bu böyledir.

Nitekim işkence ve onunla ilgili aletler ilk olarak tapınaklarda bulunmuştur. Yani dinsel öğretilerle insan toplumuna girmiş ve bu öğretinin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması ölçüsünde, işkence de, yaygın ve etkili hâle geçmiştir. Orta Çağ'daki engizisyon işkenceleri, bu öğretinin en yaygın olduğu dönemin eseridir. Bugün yasal olarak yasaklansa da, bu öğretinin yoğun olduğu bölge ve ülkelerde, işkence bütün şiddetiyle sürmektedir.

İşte, tarihsel olarak bu yolu izleyen ve bu sonuçları ortaya çıkaran bir öğretinin, örgün eğitimin ağırlıklı bir parçası olarak ya da ilim adı altında toplumlara yaygınlaştırılma çabaları, insanların mutsuzluklarını sürdürmeye neden olma ile aynı anlama gelecektir. İnançtan (kastedilen dini öğreti değildir) ve evrensel temel özgürlük haklarından yoksun bırakılmış bir bilimsel eğitimin de kanlı sonuçlar doğuracağını geçmişte (Hitler dönemi Almanya'sında) ve bugün, yaşadık ve yaşamaktayız. O hâlde:

Evrensel bilim nedir?

Evrensel bilim, bir kişinin doğumundan ölümüne kadar, ilk olarak kendi vücudunun karşılaştığı sorunları çözmeye, çevresini olumlu yönde düzenlemeye, anlamaya ve kullanmaya yönelik, kullanıldığı zaman her nerede olursa olsun aynı sonucu veren, her nerede yaşanırsa yaşansın kullanıldığında yarar ve bazı hâllerde üstünlük sağlayan, her insanın ortak olarak paylaşabileceği ve kullanabileceği bilgilerin toplamı olarak tanımlanabilir. Bu durumda evrensel bilgiye neler girebilir?

Maddenin fiziksel ve kimyasal yapısı ile ilgili bilgiler; canlılar ve çevre ile ilgili temel bilgiler ve bunların anlaşılmasını kolaylaştıran matematik ve istatistik gibi çözümlemeye, ölçmeye ve değerlendirmeye yönelik bilgiler ile sosyal ve sanat-

sal olayların temelini oluşturan ilkeler ve öğretiler evrensel bilgilerdir. Örneğin Anadolu'nun değişik folklorunu, şarkılarını ya da türkülerini öğrenmek ya da öğretmek evrensel bilgiye sadece veri hazırlar; bizzat kendisi evrensel bilgi olarak tanımlanamaz. Ne zamanki notaları öğretirsiniz, o zaman bireyi evrensel kültüre kavuşturmuş olursunuz. Çünkü bu bilgiyle, bu öğretilerden geçmiş bir birey dünyanın neresinde olursa olsun, söyleneni anlar, anladığının üzerine bir şeyler ekler ve en önemlisi diğer insanlarla değişmez bir dille iletişim kurar. Bu nedenle, örneğin, Yakın Çağ Osmanlı tarihini, İslam dinini ya da tarihini, Türk folklorunu, Türk yerel yönetim yasalarını ayırtılarıyla bilen bir insan, ilim sahibidir; ancak bilim sahibi değildir. Çünkü böyle bir insan Peru'da yaşamaya niyet ederse, bu ilimleri kazanırken edinmiş olduğu yöntem bilgisinin verdiği bir yatkınlığın ötesinde, diğer hususlarda sudan çıkmış bir balığa döner. Bu bilgiden ne kendisi yarar sağlayabilir ne bulunduğu çevreye önemli bir şeyler verebilir ne de diğer insanlarla ortak bir konuda iletişim kurabilir. Bir Perulu, İslam öğretisi olmadan, İslam dinini bilmeden, Türk folklorunu tanımadan, Türk yasalarını ve tarihini bilmeden mutlu ve başarılı bir şekilde yaşayabilir. Türkler için de Peru'daki aynı değerler evrensel açıdan önemli olmayabilir.

Hâlbuki örneğin fizikte bir amper, bir volt, bir direnç; kimyada, bir molekül, bir tepkime; biyolojide bir kromozom, bir DNA, bir gen; matematikte bir dört işlem, bir integral, bir tanjant; müzikte bir nota; ekonomide bir arz-talep kavramı bilimsizsin herhangi bir şeyi anlamak ve yapmak olanaksızdır. Bunlar, evrensel bilgidir; her insanın temel eğitiminde bunları öğrenmesi zorunludur; devletin görevi de bu bilgilerin kazanılması için gerekli ortamı hazırlamaktır. Temel eğitim kurumları dediğimiz kurumların görevi ise bu eğitimi en iyi şekilde ver-

mektir. Dil eğitimi evrensel olmasa dahi, beynin gelişmesinde uyarıcı rol oynadığı, aynı ortamı ve değerleri paylaşan insanların aralarındaki iletişimi sağladığı ve zihinsel üretimi artırdığı için öncelikle ve etkin bir şekilde verilmelidir.

Din, tarih, yöresel coğrafya, yerel ve genel yönetime ilişkin bilgiler, kurallar, yasalar ve benzeri öğretiler, toplumun ayırıcı kimlik kazanmasını sağlayarak, yakın topluluklardan farklılaşmasına neden olur. Her ne kadar, bu öğretiler, milliyetçilik duygularımızı besler, geliştirir ve bu duyguya dayanarak ortak ülkü çevresinde, kendimizi ve oluşturduğumuz *“bir çeşit yapay ve soyutlanmış kültür”* korumamızı sağlarsa da, topluluklar arasındaki bilgi ve sevgi akışını büyük ölçüde kısıtladığı için er ya da geç büyük yıkımlara neden olur. Bu nedenle Meriç Nehri’nin iki tarafındaki insanlar, birbirleriyle yalnız el sallayarak anlaşır; birbirlerinden bir apartman genişliği kadar uzak olmalarına karşın, aynı duygu ve ülküyü paylaşamazlar. Dünyanın sevgiye ve güvene gereksinmesi her zamandakin-den daha fazla. Tüm insanların sevgi birliği, ortak evrensel bilgi süzgecinden geçen bilgilerle beslenmekle, yani ortak dilin geliştirilmesi ile sağlanabilir... Bunun ötesindeki öğretilerin büyük bir kısmı kimlik ayırımını güçlendireceği için, er ya da geç, kimlik çatışmasını –kanı, korkuyu, nefreti, sevgisizliği, hoşgörüsüzlüğü– getirecektir.

Ada’da yaşayacak bir adamın alması gereken bilgileri öğrendik.

3. BÖLÜM

Öncelikli Bilgi Nasıl Seçilmelidir?

Bilime ve ilime konu olan her alanın bilinmesi ve öğrenilmesi saygıdeğerdir ve gereklidir. Ancak insan ömrü sınırlıdır ve özellikle eğitim süreci içerisinde kişiye ve dolayısıyla topluma en yararlı bilginin öğretilmesi için önceliklerin doğru saptanması eğitim stratejisinin başarısını belirler. Bu bilgiler, her ne kadar iç içe olsa da, öncelik sırasına konduğunda, verilmesi gereken bilgi kademelerle, öncelikle:

1. Kişinin bireysel kimliğinin ve becerilerinin geliştirilmesi-ne ve kendi sorunlarına. Yani kişiye yönelik bilgi, -bu-na bireysel sorun çözme yeteneğinin geliştirilmesi de denebilir.
2. Evrensel sorunları çözmeye yönelik, evrensel bilgi -bu-na toplumsal ya da kolektif sorun çözme yeteneğinin geliştirilmesi de denebilir.
3. Bulunduğu toplumu diğer toplumlardan farklı kılan, ya-ni ona davranış, düşünce, inanç ve amaç bakımından farklılık kazandıran, toplum (kolektif) kimliğinin kazanıl-masına yönelik bilgilerin verilmesi şeklinde yürütülürse yararlı olabilir.

Bireysel kişiliğin kazanılması doğumdan başlar; ailenin, çev-renin ve eğitim sürecindeki etkinliklerle şekillenir. Bireysel kimliğin kazanılması önemlidir; ancak şimdilik konumuzun dı-şındadır; onu daha sonra inceleyeceğiz. Toplumsal kimliğin

kazanılması ise daha önce değindiğimiz gibi, her topluma özgü dini, sosyal ve folklorik değerlerin öğretilmesidir. Bu bilgilerin örgün eğitimde ağırlıklı olarak verilip verilmemesinin; eğer verilecekse hangi ölçülerde verilmesinin; tek tip bir eğitimin yararlı olup olmadığının tartışılmasının yararlı olacağını düşünüyorum.

En önemlisi, acaba, devletin temel eğitim görevleri arasında bu kategorilerdeki eğitimin yeri ne olmalıdır? Eğitim süreci içerisinde, kişinin evrensel bilgileri ve yaşadığı toplumun düzenine uyumunu sağlayacak genel bilgilerin devlet desteği altında verilmesi bir gerekliliktir. Ancak aynı toplum içerisinde bulunup da genel toplumsal kimliklerini kazanmalarının ötesinde, toplumun sadece belirli kısmına yönelik ve herkesin her zaman gerek duymadığı ilmi bilgilerin, mali külfetleri ilgili gençlerin aileleri tarafından karşılanmak kaydıyla verilmesi daha doğru olmaz mı? Böylece farklı kimlik kazanmak isteyen karşılığını öder. Evrensel bilginin kazandırılması ise devletin görevi olarak kalır.

Devletin görevi, kişiye, bireysel kimliğini ve becerilerini geliştirmeye, kendini ve evrenin yapısını anlamaya yönelik bilgileri ve sorunları çözmeye yönelik beceri ve yetenekleri kazandırmak olmalıdır.

Evrensel bilgi, her yerde, aynı koşullarda, tekrarlandığında aynı sonucu veren, toplumsal kimliğine bakılmaksızın herkesin gereksinmesi olan ve en önemlisi, yeni bilgi ve becerilerin hem temel taşıını oluşturan hem de o bilgi ve becerilerin geliştirilmesini sağlayan öğretilerdir diye tanımlandığına göre, kazandırılması devletin görevi olan, öncelikli bilgi ne olmalıdır?

Bizim burada esas değinmek istediğimiz konu, eğitim sü-

recinde ya da bu sürecin sonunda, bireysel ve toplumsal kimlik sorununu çözmüş (ya da çözmemiş) bir insana, eğitim dediğimiz süreçte “evrensel bilgi olarak” nelerin öncelikle öğretilmesi gerektiğidir? Bu öncelikli bilgilerin neler olduğu verildikten sonra, kişisel kimlikten ve toplumsal kimlikten anlaşılması gerekenlerin neler olması gerektiğini ve kimlikle ilgili yanlış uygulamaların doğurabileceği olumsuz sonuçlar konusunda bir yorum eklemek kaçınılmaz olacaktır.

Bugünkü bilgilerimizin ışığı altında, birçok bulguyla da desteklenen yaygın görüşe göre, bundan yaklaşık 13,7 milyar önce, başka yasaların geçerli olduğu, atom altı parçacıkların oluşturduğu bir evrenden Newton yasalarının (kütlenin var olduğu, zamanın başladığı, enerjinin ve hızın ortaya çıktığı; dört evrensel kuvvetin) ortaya çıktığı bir süreçle bugünkü evren oluşmuştur. Başlangıçta çok yoğun (1 cm^3 'ü dünya koşullarında milyarlarca ton gelen) ve sıcaklığı milyarlarca santigrat derece olan bir baz kütlenin oluşmasıyla başlamıştır. Zaman başlamıştır. Ondan önce bugünkü fiziğin temel ölçütleri olan kütle, hız ve zaman dediğimiz kuralların henüz oluşmamış olması ve keza atom altı parçacıkların bir atom düzeni hâlinde konumlanmaması nedeniyle de anladığımız anlamda kimya ilkelerinin (tepkimelerinin) hiçbiri başlamamıştı. Dolayısıyla, büyük bir olasılıkla, hiçbir canlının bir daha yaşayamayacağı böyle bir evren ötesinin, fizik ve kimya ilkelerinin oluşmadığı bir dönem olduğu ve canlı yapısını doğrudan ilgilendirmede için, bizim temel bilgi havuzumuzun içerisinde “merak edenlerin haricinde” yer almasına gerek yoktur. Bu evrede egemen olan oluşum ve yasaların incelemesi; ancak uzmanlaşmış bilim insanlarının eğilmesi gereken bir alandır. Daha öncesini inceleme bu evrende yaşayan insanların doğrudan ilgi alanına girmeyebilir.

İlk üç saniyede, her canlının ya da cansızın temel yapısını oluşturan fizik ve kimya yasaları oluşmuştur. O hâlde, evrenin herhangi bir yerinden tutun, bir kişinin tırnağının ucuna kadar oluşan olay ve yapıları anlamak ve yorum yapabilmek için bu yasaların bilinmesi kaçınılmazdır. Bu yasaların neden böyle olduğunu tartışmak da büyük bir anlam ifade etmeyebilir. Çünkü var olan her şey, hatta düşünce sistemimiz, bu yasaların ürünü olarak ortaya çıkmıştır. Tanımadığımız, bilmediğimiz ve bugün yorum dahi getiremeyeceğimiz yasaların ege-men olduğu bir yapılanma da olabilirdi; ancak o zaman farklı oluşumlar ortaya çıkardı ve biz bugün bizi oluşturan yapılanmayı hiçbir zaman anlayamazdık. Ancak biz bu evrenin yasalarına tabi olduğumuz için *öncelikle bu evrenin yasalarını öğrenmekle yükümlüyüz.*

İlk üç saniyeden sonra, galaksilerin, yıldızların ve (eğer yaygınsa) uydu sistemlerinin oluşumuyla ortaya çıkan bazı kural, ilke ve genelleştirmelere tanık olmaktadır. Bu oluşumların her biri, bir canlının bu cümleden bir insanın oluşumuna şu ya da bu şekilde katkıda bulunmuştur. Dünya'ya kadar geldiğimizde, her oluşumun, canlıların ortaya çıkmasında ve özellikle bu şekilde ortaya çıkmasında, yani sonucu etkileyecek biçimde katkıları olduğunu görürüz. Örneğin, Güneş'imiz, disk şeklinde bir galakside yer almasaydı ya da bu büyüklükte olmasaydı (örneğin 1,44 kattan daha küçük olsaydı ya da 10 kat büyük olsaydı), Dünya'mız Güneş'ten bu kadar uzakta olmasaydı ya da bir Ay'ımız olmasaydı, bugünkü yapıda bir canlının oluşması mümkün olmazdı. O hâlde düşünen bir canlı olarak, evrenin çocukları olduğumuza göre, *atalarımızı ve onu oluşturan güç ve yasaları tanımamız kadar doğal bir şey olamaz.*

Canlılığın Dünya'da oluşması, zaman içerisinde çeşitlen-

mesi ve gelişmesi için var olan yasa ve işleyişlerin bilinmesi de, şu andaki yapı ve davranış biçimimizin anlaşılması ve gelecek için sağlıklı yorumların yapılması için kaçınılmazdır. Bu dünyanın bağrında oluşup geliştirmeye göre, bu dünyayı oluşturan fiziksel ve kimyasal ilke ve genelleştirmeleri tanımak ve onların soyut kavramlarla anlaşılmasını sağlayacak *matematik bilimini bilmek zorundayız.*

Bu bilgilerin öğrenilmesi, bir kişinin anasını ve babasını tanımasıyla eş anlama gelir. Bu öğreti, bu öğretiyi alan kişilere evrenin herhangi bir noktasında gerekli olan bilgileri sağlar. Bu nedenle *matematik, fizik ve kimya evrensel bilgi olarak “düşünen ve bilen insanım” diyen, sağlıklı yorum yapmak isteyen herkesin bilmek zorunda olduğu öncelikli bilgilerdir.* Bu bilgiler olmadan diğer bilgilerin üretimi hemen hemen olanaksızdır. Bu bilgileri verecek düzenlemeleri yapmak da devletin kaçınılmaz görevidir.

Bu fiziksel ve kimyasal yasaların denetimi altında, yalnız Dünya koşullarına bir uyum olarak ortaya çıktığı açıkça görülen canlılık ve bununla ilintili olarak insanın yapı ve işleyişini tanıma, belki birinci dereceden öğrenilmesi gereken; ancak anlaşılabilmesi için daha temel bilgilere (matematik, fizik ve kimya) gerek gösteren canlı bilimi, yani *biyoloji, ikinci öncelikle öğretilmesi gereken bilgidir.*

Bu bilginin alınması, bireyin kendini ve çevresini tanımasını, geçmişini bilmesini, geleceğini tahmin etmesini sağlar. Sosyal olaylarda birbirine taban tabana zıt görülen birçok yapılaşmanın ya da akımın, dini öğretinin neden olduğu sorunların haricindeki diğer birçok sorunun temelinde, biyoloji bilgisinin yoksunluğu hemen göze çarpar. Çevre sorunlarından tutun gelir paylaşımına, göç olgusundan tutun sağlık sorununa, yeteneksizler tarafından yönetilme şikayetlerinden tutun

temel hak ve özgürlüklerin tanımına kadar hemen tüm uyumsuzlukların ve sorunların temelinde, bu kavramları topluma yerleştirmekle yükümlü olanların biyoloji bilimindeki yetersizliklerinden kaynaklanan yanlış yönlendirmelerin yattığı görülecektir. Biyolojideki en basit ilke ve bilgilerin kazanılmasıyla, bugüne kadar kader olarak sunulan ya da çarpık sosyal süreçlerin sonucu olarak oluştuğu varsayılan olumsuzlukların ortadan kaldırılmasına önemli katkıları olacaktır. İnsanlığın bugüne kadar acılarla kıvrınmasının kökünde neden biyoloji biliminin eksikliğinin yattığı gelecek sayfalarımızda açıklanacaktır.

Biyolojinin yaygın öğretim olarak insanlığın hizmetine gi rememesinin iki temel nedeni vardır. Birincisi biyolojik olayların açıklanmasında daha önce kazanılması gereken bilgi olarak matematik ve özellikle fizik ve kimyadaki gelişmelerin belirli düzeye (yeterliliğe) ulaşamaması; dolayısıyla, kolaya kaçmaya yatkınlık ilkesinin doğrultusunda, bu karmaşık sistemin açıklanmasının meta-bilimlere (özellikle dini öğretilere) devredilmesi; ikincisi ise biyolojideki öğretinin, insanları en kısa ve kolay yoldan bilimsel düşünmeye yönlendirmesi, yaratıcılık gücünü ve sorgulama yeteneğini artırması nedeniyle, o güne kadar din öğretisi üzerinde sömürü düzeni kurmuşların çıkarını önleme korkusudur. Dolayısıyla çağdaşlığa adım atma, düşünen ve sorunları çözme yeteneği artırılmış insan yetiştirme, biyoloji eğitiminin doğrusal bir fonksiyonu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Türk Milli Eğitim Bakanlığının son yıllarda fizik, kimya ve biyoloji derslerini örgün eğitimde zaman zaman seçmeli yapmasını, özellikle evrim konusunun ders müfredatından kaldırılmasını; ilk yıllarda bile din derslerini koymasını bilinen hiç-

bir bilimsel mantıkla açıklamak mümkün değildir. Bu uygunlamanın, çağdışı yönelmelere zemin hazırlaması kaçınılmaz olacak, Türk insanının sorun çözme yeteneğini büyük ölçüde düşürecektir.

Sonuç olarak bireye, kendini, çevresini, evrenin yapısını tanıtan, evrenin ya da dünyanın herhangi bir noktasında karşılaştığı sorunları çözmeye yardımcı olan, yeni durumlar karşısında çözüm üretmeyi sağlayan, zaman içerisinde geliştirilebilen, yenilenebilen, üzerine ek yapılabilen ve en önemlisi, inancı, dini, ırkı, dili, yapısı ne olursa olsun diğer tüm insanlarla, düşünen varlıklarla ve hatta diğer canlılarla iletişimde, uyuşmada ve anlaşmada ortak bir dil yapısı kazandıran her öğretinin konusu “Öncelikli Bilgi” tanımı içine girer. Bu öğretiden, yanlışlıkla, bugün sadece fen bilimleri denen bir bilgi grubu anlaşılmasın. Yazarın kendisi biyolog olduğu için, örnekler özellikle fen bilimlerinden seçilmiştir. Evrensel bilginin içine, doğanın temel yasaları içinde yer almamasına karşın, örneğin, her türlü müziğin ortak bir dille anlaşılmasını sağlayan bir nota bilgisi; ekonomideki bir arz-talep eğrisi ya da sosyal bilimlerin tümünde veri toplama tekniği ve değerlendirme yöntemleri vs.de girer. Bu bilgiler de her yerde ve her zaman aynı sonucu verecek şekilde kullanılabilir; “yani evrensel bilgidir.” Evrensel bilginin, nasıl ve kime hangi yoğunlukta verilmesi gerekeceğini açıklamadan önce, kişisel kimlik ve toplumsal kimliğin ne olduğunu, evrensel bilgi ışığı altında tanımlamaya çalışalım.

4. BÖLÜM

Kimliklerin Geliştirilmesi

1. Kişisel kimlik

Bireyin, bir önceki bölümde anlatılan evrensel bilgiyi kullanma yöntemi (bir çeşit ahlak ve ilkesini), içinde yer aldığı ailenin, toplumun ve insanlığın diğer bireyleri ile ilişkilerini, hak ve sorumluluklarının sınırını belirleyen, kişisel yeteneklerini ve becerilerini ortaya çıkaran ve geliştirebilen bilgilerin, eylemlerin ve alışkanlıkların tümü olarak tanımlanabilir.

Kişisel kimliğin, evrensel ve bireye özgü nitelikli olması gereken tarafları vardır. Evrensel nitelikli olanların (tüm insanlarda ortak değerler) geliştirilmesi örgün eğitimin sorumluluğudur. Bireyin özgün kimliğinin geliştirilmesi ise, seçenekleri tıkayıcı olmamak kaydıyla (katı kalıplar içinde yönlendirici olmamak kaydıyla), ailenin, toplumun ve yine örgün eğitimin desteği ile sağlanır.

1.1. Evrensel nitelikli kişisel kimlik

Öncelikle, bugün inanç ve ahlak diye nitelendirilen, tüm dinlerin ve değişmez hukuk kurallarının sahip çıktığı ilkelerdir. Bunlar: Yalan söylememek, haram yememek, çalışkan olmak, temiz olmak, zorda kalanlara yardım etmek, saygılı olmak, başkalarının yasayla tanımlanmış haklarına saygılı olmak, sonucunda ortaya çıkabilecek bir çocuğun her ne olursa olsun maddi ve manevi zarara uğramasına neden olabilecek ya da toplumun diğer bir bireyine zarar verebilecek cinsi

ilişkilerden kaçınmak, başkalarının inancına, gelenek ve göreneklerine saygılı olmak, vücuda zarar verdiği bilimsel olarak kanıtlanmış alışkanlıklardan uzak durmak, çevreyi korumak, doğayı sevmek vs.dir.

Bunlar, bundan 8.000 yıl önce de, devlet şekli teokratik (dini), laik, faşist, demokratik vb. olsa da, dini Müslüman, Hristiyan, Musevi ya da Budist olsa da, ateist olsa da her toplumda öngörülen ve beklenen özelliklerdir. Her kişiye bu nitelikleri kazandırmak ve gelişmesi için uygun ortamı hazırlamak zorundayız. Çünkü bunların göz ardı edilmesi ya da bunlara uyulmaması, diğer bireylerin ve dolayısıyla toplumun zara uğraması ile sonuçlanacaktır. Bu kuralların ortaya konması hiçbir eğilimin, devletin, toplumun, ırkın ve dini öğretinin tekelinde değildir. Dünyada bunun aksini öğreten hiçbir öğreti de mevcut olmamıştır. Dolayısıyla evrenseldir ve devletin sorumluluğundadır. Bu öğretiyi zamanında (olgunluk çağına kadar) yeterince kazanamayanlar ya da kazanıp da uygulamayanlar dünyanın her yerinde, bugün (ve keza çok defa geçmişte de) yasal olarak cezalandırılır ya da kınanır. Olumsuz olduğu zaman yasayla cezalandırılan ya da kınanan her davranışın, doğrusunun öğretilmesi, toplumun, dolayısıyla devletin, bununla ilişkin olarak örgün eğitimin sorumluluğunda olmalıdır. Cezalandırma yetkisini elinde bulunduran güç (devlet), eğitiminde de sorumludur.

Aslında bugün var olduğu sanılan 20.000 dinin hemen hepsinde yukarıda saydığımız hususlar yer alır. Bu nedenle benim dinim şöyle iyidir böyle iyidir diye yukarıda verilen maddeleri saymak anlamsızdır. O dinin mensuplarını nereye getirdiğini, bilime ne kattıklarını, insani ilişkilerde ne kadar saygılı olduğunu saymayla karşılaştırmayı yapmalıyız. Bunu yaparken de sahip olduğumuz inanç sisteminde ortaya çıkmış sap-

kınılıkları ya da olumsuzlukları yanlış uyguladılar da ondan denen bir mantıkla savunmamız olsa olsa sorunlarımızı görmekten ya da erteleme isteğimizden gelir.

1.2. Özgün nitelikli kişisel kimlik

Meraklı olma, yaratıcı olma, tasarrufa yönelik alışkanlıkları olma, paylaşmayı bilme, düşündüklerini özgürce söyleme, kendi üzerine düşeni en üst düzeyde yerine getirme, yasal açıdan zorunlu olmadığı durumlarda bile ailesinin, çevresinin, toplumun ve tüm insanların yardımına koşma, iyi davranma ve onların maddi ve manevi olarak gelişmesi için başkalarının ya da toplumun çıkarlarına zarar vermeden destek olma ve teşvik etme, kendinden sonraki nesillerin devamı için yaşam ortamlarının korunmasına ve çevre düzenlenmesine yasal olarak zorunlu olmasa bile azami katkıda bulunma, yeteneklerini geliştirme ve başkalarının hizmetine sunma için gayret gösterme, olabildiğince açık olma, gerektiğinde sır saklama, yaşlılara saygılı, çocuklara şefkatli olma vs.dir.

Özgün nitelikli kişisel kimlik altında sıralanmış bilgi, görgü ve yeteneklerin geliştirilmesi sorumluluğunun, aileye, çevreye, topluma ve bireyin kendine ait olması gerekir. Özgün eğitim bu hususta sadece yardımcı olabilir; fakat sorumluluk yüklenmeyebilir. Sonuçları itibarıyla da kişiye meziyet kazandırır. Bunların yanlış kullanımı kişiye yasal sorumluluk yüklemeyebilir; en fazla kınanmasına neden olur. Aile, sosyal çevre, toplum ve dini eğitim bu aşamada etkilidir ve sorumludur. Kişinin bizzat kendine özgü olduğu için devletin karışması ya da yönlendirmesi, yani bir anlamda sorumluluk alması söz konusu değildir.

1.2.1. Özgün kişisel kimlik kavramı içerisinde becerilerin geliştirilmesi: Kişinin, görsel, duyuşal ve mekanik be-

cerileri olarak sınıflandırabileceğimiz, müzik, resim, heykel, el sanatları, spor vs. gibi becerilerinin geliştirilmesi, devletin örgün eğitiminde verilmesi gereken zorunlu bilgi içeriği içerisinde değerlendirilmesine karşın, aynı zamanda özgün kimlik yapısının bir kısmını oluşturduğu için, bu başlık altında da incelemek gerekir. Çünkü bu bilgilere sahip olmayan bir birey her toplumda normal yaşantısına devam edebilir, başkaları ile ortak dilden anlaşılabilir ve eksikliğini her an hissetmediği gibi, bu eksiklik, bulunduğu topluma katkı yapmazsa da, zarara ya da yıkıcı bir etkiye neden olmayabilir. Ayrıca, son zamanlarda yapılan biyolojik araştırmalarda (soyağaçlarının kalıtsal olarak incelenmesinde), kişinin kalıtsal yapısıyla bu özelliklerin gelişiminin çok yakından ilişkili olduğu anlaşıldığı için, yaygın olarak temel ilkelerinin öğretilmesinin dışında, bu konulara yoğunlaşacakların özel bir seçmeyle (genetik yapın uygunsa giriş) oluşturulmasının daha akıllıca olduğu anlaşılmıştır. Böylece, bireyin becerilerinin ve yatkınlıklarının geliştirilmesinde temel bilginin verilmesi, evrensel değerlerin öğretilmesi örgün eğitimde olacağı için devletin sorumluluğunda; ancak özel olarak geliştirilmesi ise örgün eğitimin sorumluluğunda değil, desteğinde olmalıdır.

2. Toplumsal kimlik

Evrensel bakış açısından bu kimliğin ne kadar ve nasıl geliştirilmesi gerektiği konusunda yeterince araştırma yapıldığını ve görüşlerin ortaya atıldığını söylemek güçtür. Çünkü kişiler böyle bir araştırmaya inansalar da, her araştırmacı, kaçınılmaz olarak bir ırk grubunun, benimsemese de yetiştiği ortamın gereği bir din grubunun, eğitimi gereği de tarihsel bir yönlendirmenin üyesidir. Örgün eğitimin, insanın daha ham olduğu 0-18 yaş grubu arasında yürütüldüğü düşünülürse, istesek

de istemesek de bu eğitim ve öğretilerin etkisinden kurtulup özgür ve bağımsız düşünmemiz zor olabilir. Düşünsek dahi, içinde yaşadığımız toplumun, –ki çoğu körü körüne güdümlenmiş bireylerden oluşmuştur– baskısını karşılayacak kadar güçlü olamayız; karşılasak dahi, tarihte ibret verici birçok örneğini bildiğimiz, bugün de birçok ülkede ve ülkemizde hâlen örneklerini yaşadığımız (Uğur Mumcu, Turan Dursun, Muammer Aksoy, Bahriye Üçok vd.leri), bağnaz katliamlardan ve tehditlerden (Salman Rüşti vd.leri) kurtulamayız. İnsanlık tarihi, yanlış ya da doğru, toplumların kimlikleriyle ve öğretilerle ilgili fikrini açıklayan insanların acı öyküleriyle doludur. Dolayısıyla çok ekstrem örnekleri bir yana bırakırsak, kişiler, maruz kaldıkları bu yönlendirmelere ve öğretiye karşı çıkma, yani toplumsal kimliklerini iyileştirme için eleştirme cesaret ve erdemini gösteremezler. Bile bile, körü körüne itaat etmeye devam ederler... Bu kimlikten çıkar sağlayan bir grup insanın önemli yerlerde görev yapmalarının ve gücü ellerinde bulundurmalarının da etkisi büyüktür.

İslamcılık ve Turancılık siyasasının başarı kazandığına ve dünyayı uygulama alanı yapabildiğine tarihte rastlanmamaktadır. Soy ayırımı gözetmeksizin bütün insanları kapsayan tek bir dünya devleti kurma hırslarının sonuçları da tarihte yazılıdır. Bizim uygulanabilir gördüğümüz siyasal yöntem, ulusal siyasadır. Dünyanın bugünkü genel koşulları ve yüzyılların kalfalarda ve karakterlerde yerleştirdiği gerçekler karşısında hayalperest olmak kadar büyük yanılğı olamaz. Tarihin dediği budur, bilimin, aklın, mantığın dediği böyledir.

Mustafa Kemal Atatürk

(Seha Meray'ın *Su Başlarını Devler Tutmuş* eserine göre Atatürk'ün Söylev'inden).

Toplumsal kimliğe bir biyolog gözüyle baktığımızda yarar ve zararlarını şöyle ortaya koyabiliriz: Geçmiş dönemlerde, insanlar küçük gruplar hâlinde yaşadıkları ve aralarındaki dayanışma oranında güvencede oldukları bir dönemde, toplumsal kimliğin geliştirilmesi, ayakta kalmaları için kaçınılmaz ve yararlı olmuştur. Çünkü bu dönemden daha önce “evrensel bilgi ve değerler” dediğimiz öğreti hiçbir toplumda yaygın olarak kullanılmamıştır. Dolayısıyla insanların arasında ortak dil ve değerler yeterince geliştirilememiştir. Başlangıçta, toplumlar arası, birkaç basit fetişistik (Tanrı farklılıkları) nesneye dayanan bu ayırım, inançları tekeline alan dinlerin gelişmesiyle ve kurumsallaşmasıyla, çok organize ve yargılamadan oluşturulan öğretilerle, toplumsal kimlik ayırımını keskinleştirmeye başlamıştır. En kanlı sürtüşmeler ve çatışmalar, dine ve ırka dayalı toplumsal kimlik kazanımından sonra ortaya çıkmıştır ve sürmektedir (Haçlı Seferleri, İkinci Dünya Savaşı, demokrasinin ve hümanizmin beşiği olduğu varsayılan Avrupa’nın göbeğindeki Bosna dramı ve son zamanlarda Orta Doğu’da yaşanan katliamlar bunun tipik örnekleridir).

Toplumsal kimliğin kazanılmasında bugüne kadar, iki temel öge, daha doğrusu ham madde için iki kaynak vardır: ırk ve din.

Bir insanın ırk özelliklerini değiştirmesi mümkün olamayacağına göre, ırka dayalı bir toplumsal kimlik yaratma çabalarının, diğer topluluklarla uyuşmaları ortadan kaldırmak demek olduğunu daha başından bilmek gerekir. Bu da kan ve gözyaşı demektir. İkinci Dünya Savaşı’ndaki Alman katliamı ve son elli yıldan bu yana dünyanın en az 50 yerinde kan ve gözyaşının akmasına neden olan etnik çatışmalar, bu ilkel öğretinin ürünü değil midir? Yapay koşullandırmalar bir yana bırakılırsa, görünüş olarak, davranış olarak birbirlerine çok benze-

yen, aynı şeylere ağlayan, aynı şeylerden mutlu olan Türk ve Yunan halklarının, sadece Meriç Nehri'nin genişliği kadar bir aralıkla birbirlerinden farklılaştırılmalarının; hatta kin ve nefret kusmalarının altında yatan sebep nedir? Bu insanlara, farklı dini eğitim (inanç eğitimi kastedilmiyor) ve olayların yansız değerlendirilmesi yerine olayların abartılarak kasıtlı bir şekilde verilmesinin neden olduğu yanlış bir tarih eğitiminin verilmesidir. Sizce, bu yanlış eğitim verilmeseydi bu toplumlar birbirinden bu denli nefret ederler miydi? Bu eğitimler verilmeseydi, Meriç Nehri'nin her iki yakasındaki insanlar, aynı dili konuşmasalar dahi el ve kol işaretleriyle birbirlerini selamlayacak ve sevgiye, saygıya dayalı bir iletişim kuracaklardı; belki birbirlerinin dillerini biraz öğreneceklerdi.

Bunlar bilinmesine karşın, neden her toplumda bu insanlık dışı ve çağ dışı eğitim ve öğretim desteklenmişti? Çünkü daha önce değindiğimiz gibi, “büyük devlet adamı, büyük komutan, kahraman insan, cesur insan, güçlü insan, babayiğit insan vs.” gibi unvanlar, kural olarak genelde, teke tek ya da toplu hâlde başka insanları öldürenlere ya da öldürtenlere verilen sıfatlar olmuştur. Belleğinizi yoklayınız! Okuduğunuz tarih ve öykü kitaplarında, bu sıfatları taşıyıp da şu ya da bu şekilde insan ölümüne neden olmamış birisini tanıyor musunuz? Böyle biri hemen hemen yok gibidir...

Bunun yanlışlığının farkına varan, birbirinden bağımsız bazı gruplarda, özellikle son 30-60 yılda önemli kıpırdanmalar ortaya çıkmıştır ve bunun en çarpıcı örneği Hamburg'da bir parkta bulunmaktadır. Sanki tüm çağlara haykırırcasına, elindeki filesi içerisinde mütevazı sebze ve meyveleri evine götürmekte olan bir insanın heykeli dikilmiştir. “Sade Vatandaş” olarak nitelendirilen bu heykelin kaidesine, şu anlamlı söz-cükler yazılmıştır: *Hiçbir insanı öldürmeyen, yaşamı boyunca*

kahramanlık yapmayan, hiçbir çatışmaya imzasını atmayan, yaşamı boyunca diğer insanların esenliğini dileyen ve onlar için çalışan, sade bir aile reisi olarak yaşadı. Bu anlamlı heykel, belki gelecekteki simge olacaktır. Fakat insan soyunun belki de doğal bir zaafı olarak, pohpohlanmaktan, güçlü olmaktan, lider olmaktan haz duyduğu, çeşitli toplumlarda defalarca kanıtlanmıştır. İşte bu ilkel doyumsuzluğun tatmini için, üzerine basılabilecek, yönlendirilebilecek ve gerektiğinde bilinçsizce kullanılabilecek bir kitlenin oluşturulması gerekir. Zaten doğası gereği buna yatkın olan bu kitlenin, bu duyguyu taşıyanların yönlendirdiği eğitimle güdülmesi zor olmamıştır, olmamaktadır. Irkçılık böylece güçlendirilmiştir.

Geçmişte, henüz yerleşik düzene geçilmeden, doğal koşullara karşı savaşımında, seçim üstünlüğü sağlayan ve bu nedenle gelişmesi biyolojik olarak da teşvik edilen güçlülük, saldırganlık ve cesaret, özellikle yerleşik düzene geçildiğinde, bir çeşit liderlik (yöneticilik) yarışmasına yönelmiş ve arkalarındaki kitleleri de şu ya da bu şekilde sürükleyerek, kanlı bir insanlık tarihinin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu ayırım, toplumun yapısal özellikleriyle birleştirilmesi ırkçılığın ortaya çıkmasını sağlamış; bu da olayların doğasını açıklamaya yönelik değil de, toplumları birbirine düşman eden gerçek ya da yapay olarak ortaya çıkmış olayların çarpıcı şekilde yanlış anlatıldığı bir tarih eğitimine dönüştürülmüştür. İşte, dünyanın hemen her ülkesinde, örgün eğitimde bilgi adı altında verilenler bu yapay ayırımın körüklenmesini sağlamıştır. Bu da, en azından birbirine komşu ülkelerin sürtüşmesini, çatışmasını sürekli teşvik etmiştir ve etmektedir. Buna karşı çıkanlar da çok çeşitli ithamlarla etkisiz hâle getirilmiştir. Fakat bir toplum kural olarak saf bir ırk grubundan oluşmadığı için, hem kendi içinde hem de komşu topluluklarda yaşayan ırklarla tartışmasını sürdürmeye devam etmiştir, etmektedir.

Bu nedenle, insanları, ülkenizi ve dünyayı seviyorsanız, örgün eğitimde, tarih eğitiminin başka bir biçimde ele alınmasını sağlayınız. Ayrımcı değil tüm insanları birleştirici tarzda anlatılmasını sağlayınız.

İnsanlık tarihinin bu kanlı serüveni içerisinde, akliselim sonunda, rengi, yapısı, dili ve yaşadığı coğrafik bölgesi ne olursa olsun, tüm insanların ortak bir değer etrafında toplanmasını ve bir anlamda ortak bir dile sahip olmasını sağlayacak ilkelere ortaya koymada gecikmedi. *Böylece, inanç dediğimiz, tüm topluluklarda aynı olan değerler yaratıldı.* Bunlar: Yalanın, hırsızlığın, arsızlığın, dolanın, tembelliğin, pisliğin vs.nin yasaklanması şeklinde bir araya toplanabilir. Hiçbir öğretilerde bunların teşvik edilmesi görülmemiştir. Bu açıdan bakıldığında din ile inanç birbirinden farklı kavramlardır.

Bu inançların üzerinde sömürü düzeninin kurulması gecikmedi; özellikle din adamı kisvesi altında, güç kullanımına ve sömürü düzenine yatkın olanlar, toplumun tümünü etki altına alan, mantığa, yargılamaya ve sorgulanmaya izin vermeyen organize bir sistem kurdular. Bu sistem, özellikle ırkçılığın keskinleşmesine destek sağladığı için de, çoğunlukla, birçok yerde ırkçılıkla birlikte gelişmesini sürdürdü. Böylece insanlık çift kıskaç altına alındı. Ancak yargılamaya ve sorgulamaya izin vermeyen dini öğretiler, toplumu çok katı kurallarla sınırladığı için, aynı ırktan olan; fakat dinleri farkı olan insanlar arasında bile ödün vermeyi yasakladığı için (senin mezhebin benim mezhebim gibi) büyük çatışmaların ortaya çıkmasına neden oldu. Yakın zamanda Kahramanmaraş, Çorum, Sivas ve Suriye, Irak'ta yaşanan korkunç katliamlar gibi.

Kökenini sömürü düzeninden aldığı ve evrensel bilgiye dayanmadığı için, dini öğretiler (inançlar değil), doğal olarak, za-

man içerisinde, kendi aralarında uyuşmanın hiçbir zaman olmadığı ve olamayacağı, mezhep, tarikat ya da diğer sıfatlar takılarak bölünmelere ve fikir ayrılıklarına ve buna bağlı olarak, aralarında, akılla ve mantıkla açıklanamayacak çatışmalara dönüşmede gecikmedi (Ortodoks, Protestan, Katolik; Sünni, Şii vd). Dinin yaygın ve toplumun yönetiminde egemen olduğu her yerde, geçmişte ve bugün, çatışmaların ve sürtüşmelerin olması bu nedene dayanır. Bu şekildeki dini öğreti, akılla, mantıkla, bilgiyle açıklanamayacak şekilde toplumların özel kimlik kazanmasına, aralarındaki sürtüşmelerin ve çatışmaların keskinleşmesine neden olur. Bu her zaman “*Avrupa’da olduğu gibi reform yapıp dini gündemden çıkarmadıkça,*” hep böyle de olacaktır. Kendimizi kandırmayalım.

Her an mimarisini değiştiren bir evrende, herhangi bir şeyin ya da bir kavramın hiç değişmeden kalmasını savunmak bilimin tanımına aykırıdır. Özellikle ahiret işlerinin ötesinde, zamanla, dünya işlerinin organizasyonuna da talip olan dini öğretiler, toplumdaki sosyal, ekonomik ve bilimsel gelişmelerin ortaya çıkardığı gereksinmelere, değişmez kuralları ile cevap vermeye başlarken; bilimsel eğitimden geçmeyen birçok insan, özellikle kendi çıkarlarını gözetecek şekilde yorumlar getirmeye başladı ve böylece bir çeşit ruhban sınıfı ortaya çıktı. Ruhban sınıfının yönetime talip olması, bilim ve mantıktan yoksun idari sistemlerin ortaya çıkmasına neden oldu. Sonuçta, değişmezliğin en büyük düşmanı olan bilimsel düşünmeye birçok yerde ve zamanda set çekildi; sonuçta bilimsel mantığın yitirilmesinden dolayı, hiçbir şekilde açıklanamayan, ardı arkası kesilmeyen çatışmalar ortaya çıktı. Tarihimizi ve yer aldığımız kıtaların üzerindeki ülkelerin ve dinlerin tarihini anımsamamız, zannediyorum, yeterince aydınlatıcı olacaktır.

Böyle bir sava karşı, tutucu olanların tepkisi hemen her za-

man aynı olmuştur: “Yanlış uygulandığı için böyle olmuştur.” Hâlbuki dinler tarihine bakıldığında peygamberlerin bizzat yaşadığı dönemler ve onları izleyen halefleri bile bu kanlı kargaşadan ve katliamlardan kurtulamamıştır. Peygamberimizin ölümünü izleyen günlerde ortaya çıkan kargaşayı, daha sonraki dört halifeden üçünün, ondan sonra gelen on bir imamdan onunun öldürülmesini ve daha sonraki halifelerin nadiren eceliyle ölmesini nasıl açıklayabilirsiniz? Diğer dinlerdeki durum daha da acıdır.

Dünyadaki insanların tahmini bir çıkarsama ile %20'sinin düzenli yalan söylediği, %10'nunun hırsızlığa yatkın olduğu, %20'sinin kurallar dışında cinsel ilişki kurmaya eğilimli olduğu bilinmektedir. Bu oran Meksika'da da, Almanya'da da, Malezya'da da, İtalya'da da, İran'da da, Çin'de de ve herhangi bir semavi dinin girmediği topluluklarda, örneğin Afrika'daki bazı kabilelerde de hemen hemen aynıdır. Bu, sanki iyi ve doğru bir eğitim görmemiş insanın doğası gibi bir olgu...

Ahlaklı toplum yaratma iddiası ile ortaya çıkan dinlerin bu ahlaksızlıkları düzeltmesi beklenir. Bir din diğerinden farklı ve üstün olsaydı, bu oranların bazı yerlerde olumlu yönde düzelmiş olması gerekirdi. Hâlbuki her dinin yaygın olduğu bölgelerde bu oran hemen hemen aynıdır; yani Hristiyan Meksika, Almanya ve İtalya'da da, Müslüman Malezya ve İran'da da, Budist Çin'de de ve herhangi bir semavi dinin girmediği ilkel kabilelerde de. Eğer birisi bu düzeltme işlevini daha iyi yapabilseydi, bu oranlar bu dinin egemen olduğu yerlerde daha düşük olacaktı. Aksine dinsel öğretinin yoğun olarak egemen olduğu Meksika, İtalya, İran ve Malezya'da yalancılık ve dolandırıcılığın daha yüksek, dinsel öğretinin daha gevşek uygulandığı Almanya, Norveç, İsveç, Finlandiya ve diğer Pro-

testan ülkelerde bu oranın çok daha düşük olduğu görülmektedir. Demek ki fark eden bir şey yok... Sömürülme de cabası...

Dünya işlerinin düzenlenmesinde yetersiz kalan, hatta zararlı olan dinsel öğreti, akıllıca bir düzenleme ile, insanın bilimsel olarak çaresiz kaldığı ahiret işlerinde ve kişinin çaresizlikler içinde kıvrandığı birçok durumda insanlara yardımcı olabildi. Böyle bir yardımın bilimsel olarak açıklanmasına da gerek yoktur. Bu bir terapi tarzında olabilirdi. Fakat dünya işlerine bulaştırılmış, inançları sömüren bir öğreti hâline getirilmiş dinin, ne yazık ki, uygar ve bilimsel insanlar arasındaki inanırlılığı ve gücü büyük ölçüde zayıflatılmıştır. Yani bilinçsizce dindar geçinenler ve dini, siyasetin, günlük işlerin, çıkarların aracı hâline getirenler, hem bu öğretiye manevi olarak gerek duyan insanlara hem de bizatihi dinin kendisine en büyük kötülüğü yapmışlardır.

Sorun çözmeyi önleyen set: Bağnazlık

Ziya Şakir'in Osmanlı-Japon ilişkilerini ve özellikle Abdülhamid'in girişimlerini anlatan "Sultan Abdülhamid ve Mikado" adlı eserinden, aşağıdaki çıkarsamaları yapıyor ve 1995 yılının Türkiye'deki gelişmelere ve Türkiye'yi idare ettiğini, 2000'li yıllara taşıdıklarını uluorta söyleyenlere bakarak, bir türlü ayırmazlıktan kurtulamadığımızı acı bir şekilde bir daha anlıyoruz. Yazara ve Zülfü Livaneli'ye (*Milliyet*, 19-20.06.1995) göre:

"Osmanlılar, Sultan Aziz devrinin ilk zamanlarına kadar, yeryüzünde Japon namında bir millet ve Japonya adını taşıyan bir hükümet olduğundan haberdar değildi."

Abdülhamid, çarlardan çekinmekle birlikte, Japonlarla iliş-

kilerini geliştirerek, onları Ruslara karşı yanına çekmeyi planlamıştı. Bunun yolu da ilk olarak sosyal ve dostane ilişkilerin geliştirilmesi olmalıydı. Bunun için çarları kuşkulandırmayacak; ama Japon İmparatoru'nun da küçümseyemeyeceği bir ziyaret biçimi düşünülür ve sonunda askeri bir okul gemisinin Japonya'ya gönderilmesine karar verildi. Ertuğrul gemisinin komutanı Miralay Osman Bey'in rütbesi, bu ziyaretin amacına göre hafif kalacaktı; ancak birçok İslam ülkesini geçecek böyle tek bir geminin komutanının bir paşa olması da abartılı gelecek ve askeri saygınlığı zedeleyecekti. Sorun ince bir siyasetle çözüldü: Ertuğrul gemisi Singapur'a ulaştığı zaman, albay (miralay) Osman Paşa, sanki zamanı gelmiş gibi amiralliğe yükseltildi. Daha sonra Ertuğrul gemisinin Japonya'da göz kamaştırıcı karşılaşması ve sonra talihsiz bir kazayla batışı hemen her Türk'ün bildiği tarihi bir öyküdür.

Japon İmparatoru, Ertuğrul faciasından sonra, minnet borcunu yerine getirmek için İstanbul'a iki Japon kruvazörü gönderir. Büyük maceralardan sonra İstanbul'a ulaşan gemi çalışanları karaya çıkıp alışveriş etmek için halkın arasına karışır.

O dönemde, Japonların bütün amacı, yüzyıllardır içinde yaşadıkları yalnızlıktan sıyrılarak, dünyayla ilişkiye geçmek, ticaret yapmak ve batının gelişmiş kurumlarını kendi bünyelerine kazandırmaktı. Bu ziyaretlerinin gerçek amacı da ticaretlerini geliştirmek için zemin hazırlamaktı. Onlar, geleceklerini hazırlamak için akıllı planlar yaparken, Osmanlı, bakın bu sırada nelerle uğraşmaktaydı:

Japon subaylarının İstanbul'a dağılması üzerine, dini kendilerine rehber yapmış, vantuzlarını idarenin derinliklerine sokmuş birçok üst düzey yönetici ve din adamı, bu kısa adamları görünce, bunların bu ülkeye ayak basmalarının hayra alamet olmadığını yaymaya başlamışlardı. Onlara göre Japon-

ların ortaya çıkışı, kıyamet alametiydi. *Kur'an*'da her şey yazılı olduğuna göre, Japonların bu ziyareti neden yazılı olmasın diye düşünülmüş ve bunun için *Kur'an*'da uygun açıklama da bulunmuştu. *Kur'an*'a ve hadislere göre Beni Asfar kavmine bağlı olan Yecüc ve Mecüc taifesi (toplumu) bir gün yer yüzüne dağılacak ve sonra da kıyamet kopacaktı. Zaten Japonların şekli şemaili de yıllardır öykülerde tarif edilmeye çalışılan Yecüc-Mecüclere benziyordu. Japonlar İstanbul'da ticaret yapma yollarını ararken, bizim dini bütün sözde aydınlarımızın yorumları İstanbul'da bir kıyamet paniğini başlatmıştı.

Padişah bile bu yorumlardan etkilenerek, Hicazlı Seyyid Esat Efendi'yi saraya çağırarak fikrini sordu. Esat Efendi de, *Kur'an-ı Kerim*'in Enbiya Suresi'nin 95'inci Ayeti'ni okuyarak *"Hatta, Yecüc ve Mecüc'e set açılır. Ve onlar her taraftan ve gedikten akın ederler,"* ibaresinin gerçekleşmekte olduğunu yorumladı. Bunun üzerin İstanbul'daki ulemalar Japonlara açılan bu seddin hangisi olduğunu tartışmaya başladılar. Öyle ya tehlike bir seddin aşılmasıyla başlamıştı. Japon heyetinin ziyareti dolayısıyla, İstanbul aydınlarını(!) çatışmaya sürükleyen Yecüc ve Mecüc sorunu, Seyyid İbrahim Esad Efendi'nin saraya bildirdiği görüşlerle, neredeyse, dinimize göre kesinlik bile kazanmıştı. Çünkü, *"Bazı tefsirlerdeki beyanata göre Zülkarneyn denilen zat, maşrik (yani doğu) tarafına gitmiş ve orada Cabluk isminde bir taifeye (topluluğa) tesadüf etmiş... Bu Cabluk ismi ile Cabon (Japon) ismi arasındaki müşabehete (ilgiye) bakılırsa, Japonların, Yecüc ve Mecüc kavmi olması ihtimali daha kuvvetlenmekteydi."*

Böylece bir nokta hariç, her şey açığa kavuşmuştu; yalnız Ayet-i Kerime'de sözü edilen ve Yecüc ve Mecüc'e açılan seddin yeri tam olarak belirlenememişti. Kutsal kitapta dile getirilen bu önemli bildirimin, her şey bir yana bırakılarak,

ivedilikle açıklığa kavuşması gerekirdi. Devleti idare edenler, ilim adamları, sözde aydınlar, her şeyi bir yana iterek günlerini, haftalarını ve aylarını bu soruna verdiler. İlk olarak üç olasılık üzerinde duruldu:

1. *İncil*'de Hazkiyal (ya da Ezeziel) peygambere ait kısımda, Ahari Cibriya denilen bir bölgenin varlığından söz edilmişti. Sözü edilen bu yerin Sibiry'a'nın sonu olması bir olasılıktı. Katip Çelebi de böyle bir yorum yapmıştı.
2. Ebu Said'e göre seddin yeri 163 tul (boylam) ve 40 derece arz (enlem) dairesinde bulunan bir bölgeydi. Bu enlem ve boylam, Çin Seddi'ne rastlandığı için ulema tarafından pek kabul görmedi. Çünkü Çin Seddi Zulkarneyn tarafından yapılmamıştı.
3. Set, Azerbaycan'ın doğusunda bulunan bir bölge olabilirdi.

Her üç varsayım da, kutsal kitaplarda yazılanları açıklamada yetersiz kalıyordu. Bunun üzerine bu konudaki araştırmalarını derinleştiren Osmanlı alimleri ve münevverleri(!) sonunda bir karara vardı: "*Kur'an-ı Kerim*'deki her kelimenin bir hakiki (gerçek), bir de mecazi (bir çeşit nereye çekersen çek) anlamı vardır," dediler. "Burada sed'den murad (amaç) mania (engel) dir. Bu engel de Japonya'nın etrafını çevirmiş bulunan denizdir." Böylece İstanbul'u ziyaret eden Japonların Yecüc ve Mecüc kavmi olduğu kuşkusuz bir biçimde aydınlarımız ve idarecilerimiz tarafından tescil edilmiş oluyordu! Çünkü kutsal kitabımızda tarif edildiği gibi, "Boyları kısa, vücutları ufak, renkleri sarıydı. Beni Asfar denilen sarı renkli bir kavmin, ahir zamanda maşrikten (doğudan) mağriba (batıya) kadar hakimiyet kazanacaklarına (egemenlik kuracaklarına) ilişkin, eski kitaplar-

da da kuvvetli rivayetler vardır.” Ulema, kutsal kitaptaki seddin (manianın) sırrını böylece kendilerine göre çözmüştü; ancak onların uzantısı olan ve değişik kisveler ve unvanlar altında bugüne kadar aynı zihniyetin varlığını sürdüren, genellikle de her zaman toplumun yönlendirilmesinde etkili olan (hangi dinden olursa olsun, bağnazlığı kendine rehber yapmış ülkelerdeki, İslam ülkelerinin tümündeki, keza 1920-1950 yılları hariç Türkiye’deki) ulema, çağdaşlığı ve gelişmişliği yakalayamamıza neden olan gerçek seddin (manianın) ne olduğunu bir türlü görememişlerdir ya da çıkarları gereği görmemezlikten gelmişlerdir... Biz tekrar öykünün devamına dönelim.

Osmanlı aydınları(!) aylarca uğraşarak bu kadar önemli bir dini sorunu çözerken, Bay Nakamura adlı Japon tüccarı, İstanbul’da, İstiklal Caddesi’nde halkın ilgisini büyük ölçüde çeken, ilk Japon mağazasını açmıştı bile... Japon malları kapış kapış gidiyordu. Japonya zenginlik ve akıl yolunda ilerliyordu... Bizimkiler de tersine... Kısa zamanda mağaza büyüdü ve yenileri açıldı. Japon tüccarlar İstanbul’da şemsiye-den, oyuncağa ve parfüme kadar birçok pazarı ele geçirdiler. Bizimkiler, dini, aklın önüne koyarak, dini yorumlarda önemli ilerlemelerine devam ederken ve kutsal buyruk ile devlet idare etmenin yollarını ararken, Yamada ve Nakamura, bir yandan Japon mallarını pazarlarken, bir yandan da afyon, tütün, incir, üzüm gibi Türk mallarını Japonya’da tanıtmaya girişmişlerdi. Kutsal kitapların bir anlamda aşağıladığı Yecüc ve Mecüc’ler, bu kutsal kitaplara göre yetişmiş ulema takımının yorumuna göre Japonlar, saygın yerlere ulaştı; tanrının sevgili kulları da(!) onların himmetine kaldı...

Bu tarihsel öyküyü okuyanlar, içleri yanarak geçmişini anacak ve geldiğimiz bu noktada bu çağ dışılıkların geçtiğini düşünerek ferahlayacaklar. Ancak biraz politikayla, doğal ola-

rak politikacıların zihniyetiyle, biraz 1980 yılından sonraki ve özellikle 2002 yılından sonraki Türk Parlamentosundaki konuşmalarla ve alınan kararlarla, dini kurumlara yapılan yatırımlarla ve eğitime sokulan dini unsurlarla ilgilenenler geçen bunca zamana, edinilen bunca deneyime karşı, hâlâ uslanılmadığını anlayacaklardır.

Hemen hemen hiçbir doğal kaynağı olmayan, tarım ve yerleşim arazisi olarak topraklarının en fazla %20'si kullanılabilen, ticaret yollarının dışında kalan, en şiddetli deprem kuşağında yer almış ve daha birçok olumsuzluğu doğal yapısı olarak taşımak zorunda olan Japonya'nın yıllarca önce çıktığı yola, Türkiye, konumu çok uygun olmasına karşın, karşılaştığı zorluklar nedeniyle bugün çıkmaya zorlanmaktadır. En basitinden, 1980 yılından sonra, gelecekte yaşamımızı büyük ölçüde etkileyecek olan, örneğin, Avrupa Gümrük Birliği'ne ortak olma girişimimizin çıkarlarımız açısından ayrıntılı olarak incelenmesi, milli eğitimimizin acilen elden geçmesi, sağlık yasasının hemen çıkarılması, çevre sorunlarıyla ilgili düzenlemelerin zaman geçirilmeden işlerlik kazandırılması, seçim yasasının ivedilikle değiştirilmesi (ve birçok sorunun ivedilikle çözülmesi) gereken bir dönemde, Yüce Meclisimiz, zamanının önemli bir kısmını "Ayasofya cami olsun mu olmasın mı? Cuma günü tatil olsun mu olmasın mı? Cuma namazı için özel bir izin çıkarılsın mı çıkarılmasın mı? Meclis duayla açılınsın mı açılmasın mı? Türban takılsın mı takılmasın mı? Takılırsa nasıl takılsın? Tekkeler, zaviyeler yeniden kurulsun mu kurulmasın mı? Son zamanlarda türban anaokullarında takılınsın mı takılmasın mı? Dini eğitim camide yapılsın mı yapılmamasın mı? Eğitim müfredatı bir ulema tarafından gözden geçirilsin mi geçirilmesin mi?" tartışmalarını sürdürmekte. Helal ürün için yabancı ülkelere doktora için insanlar gönderil-

mekte. Darbeden ders alınmadan cemaatler hâlâ taltif edilip müritleri önemli devlet kurumlarına yerleştiriliyorsa; yaklaşık on bakanlığın bütçesi Diyanet Başkanlığına tahsis edilmekte. Yüz elli bine yakın imama doçent maaşı ödenip, doksan bin caminin giderleri hazinece karşılanmasına karşın yeni camilerin yapımı ve imam alınması teşvik ediliyorsa kara bulutlar başımızda dönüyor demektir.

Geçmişte, toplumun değişik kesimlerini birbirine düşman ettiği biline biline, “Dini topluluklar yeniden geliştirilsin mi geliştirilmesin mi? Din eğitimi anaokulunda verilsin mi verilmesin mi? Kur’an kursunu bitirenlerin, bir yasayla, fizik, kimya, matematik, biyoloji gibi dersleri de öğrendiği varsayılarak, aynı haklar verilsin mi verilmesin mi?” gibi önü arkası bitmeyen tartışmalarla günümüz geçmektedir. Acaba vatan hainliğinin tanımı sadece savaş sırasında mı işlerlik kazanmaktadır?

Dinin her şeyin çözümü (devası) olduğunu savunma ya da ona inanma, toplumları düştükleri çıkmazdan kurtaracak tek kurtuluş yolu olan aklın kullanmasına sürekli engel olacaktır. Bu nedenle her kim ki, toplumun her sorununun, dini kurallarla çözüleceğini savunuyorsa (ki bunu tarihte başaran hiçbir idare sistemi olmamıştır), o kişi, bulunduğu topluma ihanet ediyor demektir. Bununla da kalmıyor, bu zihniyette olanlar, keza, insanları, en azından insanların bir kısmını, zor anlarında tevek-külle teselli edebilecek dinin bizzat kendisini de tahrip ediyor demektir. Bunlar sadece toplum düşmanları değil, din düşmanlarıdır da... Çünkü her şeyi dinle çözeceğini savunan zihniyet, insanlık tarihi boyunca, bunun böyle olmadığını savunan bilim dünyası ile çatışmaya girmiş ve bilimin doğru mantığı sayesinde, bilinmeyenler, bir bir açıklanırken, her defasında, bu gelişmeler karşısında, bu zihniyet geri çekilmek zorunda kalmış ve doğal olarak dört elle sarıldığı dinin de eleştirile-

re hedef olmasına, zayıflatılmasına neden olmuştur ya da bulunan ve insanlığa büyük katkılar sağlayan her yeni gelişmeye (buluşa), demin sözünü ettiğimiz, din kitaplarındaki kelimelerin mecazi (nereye çekersen çek) anlamıyla sahip çıkmıştır. Hemen hemen bilinen her dinde, “*Yerleri ve gökleri ve de içindeki ögeleri ben yarattım,*” gibi, sınırları belirsiz; kapsamı, gelmiş ve geçmiş, olmuş ve olacak her şeyi içine alacak bir şekilde genişletilmiş bir ifadeyle, her çabaya, her buluşa sahip çıkılmaya çalışılmıştır. Bu nedenle, bilmem hangi millet uza-ya çıktı denildiğinde, bütün dinler, bunun zaten kendi kitaplarında daha önce yazılı olduğunu öne sürmüşlerdir... Bundan böyle insanlığa yapılacak her katkıya da sahip çıkacaklarına emin olabilirsiniz... Ne yazık ki geçmişteki (ve bugün hâlâ birçok ülkede ve keza ülkemizde de) acı deneyimlerden ve terörden dolayı, hiç kimse, bunca dinin, bunca yıl, bunca güç ve etkinliğe karşın, insanları, doğanın mekaniğini anlamak için neden yönlendirmediğini ve ayrıcalıksız tüm insanların kullanmak zorunda olduğu herhangi bir buluşta (aksi için birçok kanıt tarih kitaplarında vardır), bir dinin neden imzası olmadığını açıkça söylememektedirler... Hatta dinî egemenliğin katı olduğu yer ve zamanlarda, hoşgörünün ve bilimsel atılımın neden zayıfladığını ya da oluşmadığını, gerçek ve ortak nedene dayayarak açıklamaktan kınanacak bir şekilde çekinmektedirler. Örneğin, Kilise’nin elindeki maddi olanaklar, geçmişte, örneğin araştırmaya ya da eğitime, doğanın mekaniğini açıklamaya ve bilimin tarafsız bir şekilde öğretilmesine uygun olarak yönlendirilmiş olsaydı, bugün insan soyunun birçok derdinden arındığına tanık olacaktınız... Hâlbuki bu zihniyetteki insanlar, bu yaklaşımla, bu dünyanın olanaklarıyla, öbür dünyada karşılaşacakları söylenen sorunları çözme gibi bir mantıksızlığın pençesine düşürülmüştür. Bu dünyada diğer insanlara ve an-

İlamlı düşünceye ulaşan tek varlık olduğumuz için, tarihsel bir sorumluluk olarak da belki de diğer tüm canlı varlıklara hizmet veremeyenlerin, varsayılan öbür dünyada ödül ve hizmet beklemeye hakları yoktur... Gelişmenin ve uygarlığa ulaşmanın önündeki en önemli set işte bu zihniyettir...

Ölümlü olan insanların manevi değerlere de, çaresiz kalacakları bazı dönemlerde gereksinim duyabileceklerinden, bu gereksinimin uygun dinsel eğitimle (inanç eğitimiyle değil) karşılanabileceği bilinerek, istendiği takdirde, gerek duyanlara (ya da ailelerinin istekleri doğrultusunda) örgün eğitimde yer verilebilir. Evrensel olmadığı için, kökü, şekli, kapsamı ve uygulaması farklı olduğu için, bu görev, devletin değil, bu öğretilere inanmış cemaatlerin sorumluluğunda olmalıdır. Devlet, geçmişteki yanlışlıklara bir daha düşülmemesi için, dinsel öğretinin, özel ya da örgün eğitimde; ancak, amaç doğrultusunda, yani ahiret işlerinde ve manevi değerlerin yükseltilmesinde kullanılıp kullanılmadığını denetleme yetkisine sahip olmalıdır.

Sevdiriniz, nefret ettirmeyiniz; kolaylaştırınız, zorlaştırmayınız... Dinin en büyük düşmanları, dinden görünüp, koşulları alabildiğince zorlaştırarak insanları İslam'dan, Tanrı'dan ve Resûl'den uzaklaştıranlardır. Bunlar ölüm ötesinde Resûl'ün yanına bile yaklaşamayacaklardır.

Resûl Muhammed

İslam'a göre Resûl Muhammed aleyhisselam insanlara uyarısını yapmış, Tanrı'nın buyruklarını da *Kur'an*'la doğrudan doğruya tebliğ etmiştir; kendisinin herhangi bir vekil bırakmadığı ve *Kur'an*'da da bu yönde bir telkin olmadığı bilindiğine göre, Tanrı adına konuşma hakkı, kimseye verilmiş olamaz; o hâl-

de bu şekilde davrananlar ve bu yetkiyi kullanmaya kalkışanlar, din ve Tanrı adına günah işliyor demektir. İnsanlar, Tanrı ve din adına, en fazla, sadece kendilerini bağlamak kaydıyla, ilimleri kadar konuşabilirler. Bu sonuncu yaklaşımın nedeni de, İslam dinindeki önerilerin bozulmaz ve eksiksiz bir paket olmamasından, yani “ya hepsini yap ya da hiçbirini yapma” gibi bir anlayışa sahip olmamasından ileriye gelmektedir; bu da kişiye, dininin, belirli ölçülerde, kendi konumuna göre yorumunu yapma hakkını doğurmaktadır. Herkes bu önerilerden yapabildiği kadarını uygular; yapamadıklarını da bırakır. Kişi ile Tanrı, hatta Tanrı’nın buyruklarını tebliğ eden Peygamber arasına, dinsel bilgisi, devlet tarafından verilmiş yetkisi ve bu yolda uğraşısı ne olursa olsun hiç kimse giremez; çünkü dinimizde ruhban sınıf yoktur. Bu nedenle Resûl dışında, herhangi bir kimseye, bir sınıfa, bir partiye, siyasi bir yönlendirmeye ya da bir kuruluşa bağlanmak ya da onun emrine girmek, biat etmek, İslam dininin temel ilkelerine ters düşmek demektir. *Kur’an*’ın özgün hâli elimizde olduğuna göre, isteyen herkes, sorumluluğunu da kendi başına yüklenmek kaydıyla, kendini bu kaynağa göre yönlendirebilir. Eğer *Kur’an* yeterince anlaşılamıyor diye, önderlere olan gereksinim savunuluyorsa, bu durumda, öncelikle yapılması gereken şeyin, *Kur’an*’ı da anlayacak şekilde, kişinin yetiştirilmesinin, eğitilmesinin farz olduğunun hatırlanmasıdır. Bunlar yapıldığı hâlde birileri yine anlayamıyorsa, dini vecibeler (yapılması gerekenler), bu kişiye farz (yapılması gereken) olamaz; çünkü zihinsel yetenekleri sınırlı olanların dini zorunlulukları da olamaz!

2.1. Evrensel toplum kimliği

Dünyada birçok toplum şu ya da bu şekilde bir arada yaşadığına göre, hepsinin, üzerinde hemfikir olduğu bazı ortak

değerler olmalıdır. Bunlar, başlıca, *İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi*'nde değinilen hususları kapsar; yani, her insan, ırkı, rengi, dili, dini, inancı ne olursa olsun, dünya üzerinde özgürce yaşamaya ve saygı görmeye layıktır. O hâlde her devlet, sahip olduğu topluma, dünya barışı için bu evrensel toplum kimliğini vermek zorundadır. Bu da zorunlu öğretinin bir kısmını oluşturmalıdır. Evrensel kişisel kimliğin ve evrensel toplum kimliğinin öğretilmesinin devletlere zorunlu görev olarak yüklenmesiyle, tüm dünya devletlerinin aynı dilden, amaçtan, mantıktan hareketi sağlanarak, bir zaman sonra toplumlar arasındaki farklılıkların en aza indirilmesi ve dünya devletlerinin bir bütün hâlinde bir araya gelmesi gerçekleştirebilecektir. Özel kişisel kimlik ve özel toplumsal kimliğin geliştirilmesinin sorumluluğunun toplumlara bırakılması ise, tarih içerisinde farklılaşmış ve insan kültürünün zenginliği sayılan bölgesel kimliğin korunmasına yöneliktir. Fakat bölgesel kimliğin, evrensel kimliğe egemen olmasının önlenmesi de uygarlığın bir gereğidir.

2.2. Özgün toplumsal kimlik

Her toplum, tarihten gelen bir köke, ait olduğu bir ırka, geliştirdiği bir dile, inandığı bir dine sahiptir. Birey istese de istemese de, sanki kalıtsal bir miras gibi, bu özellikleri, bir anlamda taşımak ve hatta yerine göre geliştirmek zorundadır. Bir toplumu, diğer toplumlardan ayıran en belirgin özellikler, bu değerlerdeki farklılıklardır. Geçmişin korunması, bir insanlık borcu olduğuna göre, bu değerlere sahip çıkmak (ait olduğu toplumlarca) ve saygı göstermek (keza diğer toplumlarca) uygarlığın bir gereğidir. İnsan soyu, belki sadece bir bölgede, büyük bir olasılıkla Doğu Afrika'da, insani özelliklerini kazanmış ise de, zaman içerisinde değişik bölgelere yayıla-

rak coğrafik ve çevresel etkilere göre, yapısal ve hatta “belki” ruhsal olarak farklılaşmaya uğramış ve bunun sonucu olarak ırk ve alt ırk gruplarını oluşturmuştur. Bu oluşum, daha doğrusu farklılaşma, evrimleşmenin bir ürünüdür. Böylece ortaya çıkan biyolojik çeşitlilik, insan soyunun zenginleşmesini sağlamıştır.

İnsan ırklarının korunması ve en azından olduğu bölgelerde yaşamlarını sürdürmesi, evrensel bir hak olarak bilinmeli ve saygı gösterilmelidir. İrkların yapısal olarak sahip oldukları özellikleri iyi ya da kötü olarak niteleyip karşılaştırılmaları, canlılar tarihi açısından anlamsızdır.

Her insan ırkının korunması, en az olduğu yerde yaşamlarının sürdürülmesinin güvenceye alınması ve biyolojik çeşitliliğin bir unsuru olarak özelliklerine (farklılıklarına) saygı gösterilmesi, insanlık ve uygarlık borcudur.

Özellikle coğrafik koşullarından ya da dünya üzerindeki konumlarının uygunluğundan dolayı, ekonomik ve bilimsel atılım yapan topluluklar (çok defa ırk grupları), özellikle geçmişte, diğer ırk topluluklarını ortadan kaldırma, kendi egemenlik sınırlarını diğer ırkların ya da toplulukların zararına genişletme eylemi göstermiş ve insanlık adına utanç verici kanlı savaşların ortaya çıkmasına neden olmuşlardır. Bu saldırganlığa (mağdur durumda ise, saldırılara) karşı koyabilmek için toplu hareket etme, alınacak kararlara sorgulamasız uyma ve gerektiğinde kendi canını feda edecek şekilde kahramanlık gösterebilme özelliklerini geliştirebilmek için ırkçılıkla ilgili tarih bilincinin yerleştirilmesi gerekmiştir. Yirmi birinci yüzyılda dahi, dünyanın birçok ülkesinde, geleceğe hazır saldırgan kuvvetler yetiştirmek için, örgün eğitim yoluyla, bu evrenin, bu dünyanın çocukları olan, sadece, yapısı, inancı ve di-

li bakımından birbirlerinden farklı, özünde bir ananın evlatları gibi olan bu genç beyinler, ırkçı eğitimlerle yönlendirilmekte ve beyinleri bu yönde yıkanmaktadır.

Değişik nedenlerle, ülkemiz topraklarındaki insanların birçok iç ve dış düşmanı olmuştur. Bu ülkenin topraklarında yaşayan, Türkiye Cumhuriyeti adı altında toplanan insanların kimliklerinin, geçmişte olduğu gibi bugün de, başka toplulukların istilasına karşı korunması kaçınılmazdır. Bunun için, bilimsel mantıkla çatışmayan ve bilimsel düşüncenin gelişmesini engellemeyen gelenek ve göreneklerine saygılı ve gerektiğinde onları geliştirmek ve korumak için özveride bulunan kuşakların yetiştirilmesi gereklidir. Bunun zor olduğu bilinmektedir. Ancak en azından, Türkiye, insanlık tarihinde bir evrim ya da bir devrim yaparak, örgün eğitiminde, insanlık tarihinde ilk defa, ırkçılığa yönelik eğitimi tümüyle ortadan kaldırabilir. Irkıyla ilgili daha ayrıntılı eğitim görmek isteyen varsa, kendisi finanse etmek kaydıyla, geliştirme olanağı tanınır. Tüm dünya devletlerinin, ırkçılığı teşvik eden eğitim sistemlerini desteklemekten vazgeçmesi, insanlığın gelecekte barış içinde yaşaması için gerekli olan birinci koşuldur. Bu nedenle, ırkımıza ait özellikleri kıvançla ve onurla taşımaya devam etsek dahi, yirminci yüzyılda, ırkla ilgili özel kimlik kazanmaya yönelik eylemlere mutlaka son vermeliyiz.

Yine kişi elinde olmadan, özgür seçiminin dışında, bir çeşit kalıtsal bir faktör gibi, dini yapılanmayı da doğarken ailesinden ve çevresinden almaktadır. Bir insanın kimliğinin en geç on sekiz yaşına kadar tamamlandığı düşünülürse, kişi bağımsız yargıya ulaştığı yaşa geldiğinde, dini yapılanma, onun kimliğine yerleşmiş ve ayrılmaz bir parçası olmuştur. Dolayısıyla bu yapılanmanın da şu ya da bu şekilde değiştirilmesi, bazı istisnai durumların haricinde, olanaksızdır. Ayrıcasız he-

men her din, siyasete alet edildiği için, ruhsal ya da duyusal yapının doyumunun ya da geliştirilmesinin dışında, günlük yaşam tarzını ve en önemlisi ve en tehlikelisi “düşünce tarzını” etkileyecek bir araç olarak kullanılmaya başlanmıştır. Bu, insan topluluklarının yan yana gelmesini önleyecek en önemli yapay etmeni oluşturur. Bugün dünyada değişik ırklar arasında evlenme görülmesine karşın; farklı dinler arasında, hatta bir dinin alt grupları, ya da mezhepleri arasında (Şii-Sünni, Alevi-Sünni, Ortodoks-Katolik vs. gibi) böyle bir uyuşma çok daha az olmaktadır. En kötü tarafı ise, her din kendi öğretisinin Tanrı tarafından verilmiş bir buyruk olduğunu ve değiştiremez olduğunu savunarak tüm uzlaşma kapılarını ve yollarını kapatmaktadır. Duayla doğup duayla ölecek derecede yaşamının her dönemini yasal ya da geleneksel olarak dinî buyruklar altına sokmuş olan insan soyu, uzlaşma köprülerini kuramayacak duruma gelmiştir. Bu farklılaşmayı, çıkarlarının ve güç gösterilerinin en önemli kaynağı olarak kullanmaya başlayan yönetici ya da ruhban kesim, dinî eğitimle, bu farklılaşmayı, kelimenin tam anlamıyla –mantıksız bir azgınlaşmayı– güçlendirirken, bu güçlenme de dinî eğitimi, temel evrensel eğitimin yerine geçmeye yönlendirmiştir. Bu makastan kurtulamayan insan soyu, nedeni ne olursa olsun, bugün, çoğu hiçbir anlam taşımayan sürtüşmeler sonucu, birçok evladını yok etmiştir... Yok etmektedir... Bu öğretiye devam edilirse çok daha güçlü bir şekilde yok etmeye devam edecektir...

Evrimsel öğretinin ve biyoloji biliminin öngördüğünün tersine ölümden sonraki yaşamın akılcı bir yolla herkesi memnun edecek ve inandıracak bir biçimde açıklanamamasından doğan yok olmanın verdiği ürküntüyü bir nebze hafifleten ahiret işleri öğretisini, din zaman geçirmeden tekeline almıştır. Bugüne kadar dinlerin ayakta durmasının nedeni de insanoğlu-

na bir ahiret hayatı vaat etmesidir. Dinin ahiret işleriyle ilgilenmesi kendi geleceği açısından ve mantık açısından doğrudur. Çünkü ahiret işleri kanıta dayanmayan dini öğreti ile anlatılabilir.

Dolayısıyla hangi bilimsel yöntem geliştirilirse geliştirilsin, canlılarda ve insan soyunda ölüm dediğimiz mekanizma sürdüğü sürece, bir toplumdan dinin tüm öğelerini kaldıramazsınız. Çünkü bu durumlarda, insan soyunun, mantık ötesi de olsa, bilimsel herhangi bir açıklamaya dayanmasa da, yine de bir çeşit teselliye gereksinimi vardır. Bu gereksinmeyi dinî öğreti karşılar. O hâlde dinî yönlendirmeyi bu sınırlar içine çekmek için gerekli düzenlemelerin tüm ülkelerce “bilimsel atılım yeterince gelişinceye kadar” yapılması; ancak dinin toplumsal özel kimliklerin farklılaşmasını keskinleştirici değil, hedef ve yöntem açısından birleştirici rol oynamasını sağlayacak şekilde geliştirmelidir. Bu durumda dinî öğreti de (herkesi Tanrısı ve ahireti farklı olduğu için), örgün eğitimde, devletin sorumlu olduğu konular arasından çıkarılmalı; geliştirilmesine gerek duyanlar için, finansmanları kendileri tarafından karşılanmak üzere uygun ortam hazırlanmalıdır.

Bugüne kadar tüm dünya ülkelerinde ve ülkemizde yürütülen, böylece de, toplumların uzlaşmasından çok farklılaşmasına neden olan dinî öğretinin bu hâliyle, yaygın öğretimin içinde yer alması ve özel kimliğin oluşmasında kullanılması, insanlık için sakıncalı olacaktır.

2.3. Uygar ve uzlaşmacı bir toplumda, özgün kimlik kapsamı içine neler girmelidir?

Eğitimin ve öğretimin kapsamını saptamada ve sınırlarını çizmede karşılaşılabilecek en zor konu, bence, özel kimliğin kazandırılmasıyla ilgilidir. Çünkü yetersizliği, silikleşmeye ve bu-

na bağılı olarak toplumun, başka toplumların kimlik istilasına açık hâle gelmesine, aşırı verilmesi ise saldırgan ve uyuşmaz bir toplum yapısı kazanılmasına, hatta kendi içinde dahi bölünmelere zemin hazırlanmasına neden olur. Bunun için toplumdan ne anlaşılıyor? Bunun tanımının yapılması gerekir.

2.4. Toplumun tanımı

Biyolojide, toplum kelimesiyle eşdeğer “popülasyon” denen evrensel bir kavram vardır. Popülasyon, aynı atadan meydana gelmiş, kendi içerisinde eşleşebilen, verimli döller meydana getirebilen, aynı fiziksel ve kimyasal etkenlere, benzer ya da aynı tepkileri gösteren, belirli bir alana yayılmış, her biri popülasyonun farklı bir özelliğini temsil eden gruplardan ya da bireylerden oluşmuş birliktir. Bu tanım uygar ve çağdaş toplum kavramının açıklanması açısından çok önemlidir. Bu nedenle bu kavramı biraz daha açmak yararlı olacaktır. Örneğin bir popülasyon, insani değerler bakımından bir toplum, yapısal olarak, mavi, yeşil, ela, siyah, kahverengi gözlü; sarı, siyah saçlı; kısa ya da uzun boylu; şişman ya da zayıf bireylerden oluşur. Bazı gruplarda bu özelliklerin yer yer, küme küme daha yaygın olarak görülmesine karşın, bu farklılıklar popülasyonu (toplumu) oluşturan bireylerin kendi aralarında eş seçimine ve uyuşmalarına engel değildir. Bu farklılıklar sosyal bakımlardan da olsa, normal diye nitelendirilen bir popülasyonda, bu durumun değişmemesi gerekir. Özellikle, biyolojik popülasyon tanımından farklı olarak, toplum tanımını, ırk ve din gibi değerlere dayandırmadan yapmak, insanı insan yapan değerlerden en önemlisidir. Yani farklı ırktan ya da dinden olsa da, bir eş seçiminde, bir amaçta, bir ülküde, benzer gelenek ve görenekte aynı kalıplar kullanılıyorsa, bu gruplar, aynı toplumun üyesi olarak kabul edilmelidir. Küçük küçük

farklılıkların olması da, bir toplumun zayıflığından değil, aksine, biyolojide, “varyasyon çeşitliliği bir popülasyona direnç ve çeşitlenme olanağı sağlar” ilkesinden dolayı, zenginliğinden gelir. Çünkü çeşitliliği içinde barındıran her toplum, yeni koşullara en az bir tarafıyla uyum yapma olanağını bulur. Biyolojide bununla ilgili kaba bir örnek verilir: Tamamen saflaştırılmış Hollanda (Holstein) inekleri yalnız bir koşulda, iyi beslenme ortamında yaşamlarını sürdürürken, örneğin engebeli bir arazide yaşam savaşıını yitirerek ortadan kalkarlar. Hâlbuki yabancı inekler, varyasyonları içinde taşıdığı için, her koşula şu ya da bu şekilde uyum yapabilirler.

Yeterince biyolojik ve sosyal bilgiye sahip olmayan toplumlar, özellikle bu toplumların yönetici kesimi, bu çeşitliliği potansiyel tehlike olarak görerek yok etmeye çalışmışlardır. Tarih, bu şekilde ortadan kalkan küçük; fakat ilginç toplulukların acıklı öyküleriyle doludur. Buradaki zor ayırım, neyin toplumu parçalamaya, neyin birleştirmeye yönelik olduğunun saptanması ve eğitim ve öğretimin ona göre düzenlenmesidir. Irkla ve dinle ilgili öğretinin bu ayırımı keskinleştirdiğini daha önce yorumladık. O hâlde bu iki öğretinin, en azından, bugüne kadar olduğu gibi verilmesi, toplumun esenliği ve dirliği açısından sakıncalıdır. O hâlde özgün kimlik kavramı içinde nelerin verilmesi ve geliştirilmesi gerekir:

Özgün kimlik kazanımı için verilecek uygun öğreti, toplumu oluşturan bireylerin ya da grupların birbirine kenetlenmesini, aksi ise, bölünmesini ve çatışmasını sağlayacaktır. Uygar, çağdaş ve başarılı eğitimin hedefi ise, bunun içeriğini ve sınırını çizmek olmalıdır.

5. BÖLÜM

Çağdaş Kimliğin Öğeleri

Bir toplumun güçlü, başarılı ve barışçı olabilmesi için, kimliğini oluşturan öğelerin çok iyi seçilmesi gerekir. Çünkü uygun ve yeterli değerlere sahip olmayan toplumlar, er ya da geç, bu nitelikleri çok başarılı ya da yaygın olarak içeren toplumların maddi ve manevi istilasından kurtulamaz. O zaman, en sakıncalı ve uygulaması en kolay iki yolla kendini savunmaya başlarlar: Fanatik ırkçılık ve fanatik dincilikle. Her iki yol da, bilimi temel öğe olarak almadığı için, er ya da geç, uygulanan toplumu çıkmaza sokar. Sonuçta karşı durmaya çalıştığı egemen kültürlerin kimlik istilasından kurtulamaz. Eğer bu toplum, bilim yolunda herhangi bir atılım da yapmamışsa, tümüyle çaresiz ve tehlikeye açıktır. Irkçılık ve din, sorgusuz ve yargılamasız, dış etkileşimlere karşı bariyer oluşturduğu için, geçici bir süre, kimlik korunur gibi görünür. Fakat aynı zamanda kültür ve uygarlığın temel öğeleri olan bilgilerin ve yaşam tarzının akışına da set oluşturduğu için, sonuçta, toplum çağın gerisine düşerek perişan olur. Osmanlı'nın matbaayı ülkeye iki yüz yıl sokmamasının, bisikleti yasaklamasının, oksijenin varlığını işaret eden bir bilim adamının konuşması nedeniyle yirmi yıl üniversiteyi kapatmasının nedeni; bu ilkel kimlik savunmasından dolayıdır. Özellikle, 1950 yılından beri dini öğretinin ülkemizde yoğunlaştırılmasına karşın, ne yazık ki, bu süre içerisinde ülkemiz, batı kimliğinin etkisinden kurtulamamış; aksine, özellikle 1980'den sonra, çok daha etkili bir şekilde, o kimliğin etkisi altına girmiştir. Çünkü daha sonra göreceğimiz

gibi dil birliğinin büyük ölçüde tahrip edilmesi; alternatif kimlik adı altında gittikçe yaygınlaştırılarak sunulan dini öğretinin de bilim dünyası karşısındaki yetersizliği ve çağ dışılığı, kimlik yitirilmesinde en önemli etken olmuştur. Bilimi temel almayan hiçbir öğretinin, bilimi temel alan öğretiler karşısında tutunamayacağı gibi bu da hüsrarla sonlanmıştı. Ne yazık ki ülkenin yönetimini elinde tutanlar ve eğitimden sorumlu Milli Eğitim Bakanlığı henüz bunun bilincine yeterince varamamıştır. Zaten böyle bir bilince varılması da mucize olurdu. Çünkü bu çağ dışı yönlendirmeler için ilgili kadrolar sanki özel olarak seçilmektedir. 1994 yılında Talim Terbiye’de bir grup üyenin, “Artık çağ dışı bilimlerin (matematik, fizik, kimya ve biyolojiyi kastederek) orta eğitimden kaldırılması gerekir,” şeklindeki yaklaşımı da gelinen noktanın izahı için yeterlidir...

Özellikle dine ve ırkçılığa dayalı kimlik kazandırılması ise, yakın örneğini yirminci yüzyılın birinci yarısında gördüğümüz, çirkin İkinci Dünya Savaşı’nı ortaya çıkarmıştır. Dinsel kimliğin neler yaptığını ise Avrupa Tarihi’ni inceleyen ve zamını-mızda Orta Doğu’da yaşayan herkes bilir.

O hâlde özel (her ülkenin kendine özgü) kimlik kazandırılması için nelerin seçilerek güçlendirilmesi gerekecektir?

1. Ortak dilin geliştirilmesi

Bunun için, en azından bizim toplulumuz açısından çok büyük değer taşıyan bir ögenin, yani dil yetkinliğinin geliştirilmesi gereklidir: Bu, Türk’ü, Türk yapan dil bilgisinin ve yeteneğinin geliştirilmesidir. Özünde, genel kanaatin aksine, dil, toplumları ayıran değil, birleştiren bir ögedir. Dilin, savaşları ve çatışmaları teşvik ettiğine ilişkin elde bilgi yoktur. Aksine, iletişimi sağladığı için, uyuşma için uygun zemini de hazırlar. Yalnız, tutucu, özellikle dinci kesim, dildeki atılımlara karşı çıkar.

Çünkü, bunlar, dildeki bu evrimleşmenin, dayandıkları öğretinin dilinin modasını ortadan kaldırdığına inanırlar. Özellikle *Kur'an*'ın kendine özgü bir dille yazılmış olması Müslümanları bu bakımdan çok daha bağınaz yapmaktadır. Hatta 1950'li yıllara kadar insanları ibadete çağıran ezanın Türkçe okunmasına karşı oluşan tepkiler yine bu nedene dayanır.

Ana dildeki yeteneğin geliştirilmesi, bireylerin düşünce ve iletişim yeteneklerini geliştirdiği için de çok önemlidir. Kural olarak dil yeteneği gelişmemiş bir insanın, öğrenme, düşünme, yaratma ve iletişim kurma yeteneği de sınırlı kalır. Dil, düşüncenin ifade edilmesinin tek yolu olduğuna göre, dil bilgisi ile düşüncenin düzenli ve anlamlı ifadesi arasında doğrudan bir ilişki vardır. Hızlı düşünmenin, kastedilen anlamın tam anlaşılmasının yolu, yine, dildeki kuralları iyi kullanmayla gerçekleşir.

Dilin kelime olarak içeriğini iki kısma ayırmak mümkündür. Birincisi günlük iletişimi sağlayan ve edebi ya da sanatsal duyguları anlatmada kullanılanlar; diğeri ise teknik tanımlarda kullanılanlardır. Birincisi toplumun geçmişten gelen sosyal ve edebi yapısıyla; ikincisi ise toplumun teknik olarak yaratıcılık gücüyle ilgilidir. Birincisi, kullanıldığı toplumun gereksinimlerine göre şu ya da bu şekilde geliştirilmiştir. Öyleki, Kızılderililerin ok için yirmi, Arapların deve için iki yüz, Eskimoların ise buzun çeşidini belirtebilmek için en az yirmi farklı kelimesi olduğu söylenir. Gereksinim duyulduğu için bu kelimeler türetilmiştir. Teknik dilin zenginliği ise, ülkenin, teknik yaratıcılığıyla ilgili olduğu için, birçok toplum bu çeşitlenmeye katkıda bulunmamıştır.

1867 yılında İstanbul Üniversitesinde çeşitli disiplinleri kapsayacak şekilde dersler verilmeye başlanınca, yani gerçek bir üniversite eğitime geçilince, teknik tanımları karşılayacak

hemen hemen hiçbir kelime bulunamamış; dolayısıyla en kolay yoldan bu tanımların Fransızcaları alınarak kullanılmaya başlanmıştır. Bu nedenle dilimizde sonu “siyon”la biten anlamlı ya da anlamsız birçok kelime bugüne kadar kullanılagelmıştır.

Birçok konuda en doğru teşhisi koyan genç Türkiye Cumhuriyeti ve bu konuda ağırlığını ve etkisini unutamayacağımız Gazi Mustafa Kemal Paşa, iki nedenle Türk Dil Tarih Kurumunu kurmuştur.

Bunlardan biri iletişimin daha etkili ve hızlı bir şekilde olabilmesi için, dilde bir çeşit standartlaşmayı, dil yapımıza uygun Türkçe kelimelerin olanaklar içinde yeniden kullanımını ve yeni gelişmeleri, daha doğrusu, uygarlığın ayrılmaz bir sonucu olan teknik gereksinimleri karşılayacak kavram ve kelimelerin türetilmesini ya da yaratılmasını sağlamaktır. Bu, genç Türkiye Cumhuriyeti için uygarlığa uzanan en önemli köprülerden biri olmuştur. Cumhuriyet kurulurken, kadınlar arasında %0,3, erkekler arasında %13 olan (bunların çoğu da sadece *Kur'an*'ı okumayla yetinenlerdir) okuma oranı, bugün, %90'ların üzerine ulaşmıştır.

Herhangi bir simgeyle (alfabeyle) dillerin hemen hemen tümünde anlaşmak kuramsal olarak mümkündür. Fakat yakın zamana kadar kullanılagelen alfabenin, yani Arap harflerinin bırakılıp, teknik dilini geliştirmiş toplumların yaygın olarak kullandığı alfabenin alınmasının altında da, bu uygarlığa uzanan köprünün daha rahat kullanılmasını sağlama yatar. Nitekim, bugün, bilgisayar teknolojisinde, farklı simgeler kullanan Arapların ve hatta Japonların karşılaştığı sorunlar küçümsenmeyecek boyutlardadır. Bu devrim, 1980 yılında, Dil Kurumunun “*hangi akla hizmet olduğu bir türlü anlaşılamayan bir kararla*” kapatılmasıyla noktalanmış ve böylece, ne yazık ki yeni

arayışların ortaya çıkmasına ve toplumsal kimliğin yitirilmesi-
ne zemin hazırlanmıştır.

1867 yılından 1982 yılına kadar geçen süre içerisinde, özellikle Cumhuriyet Dönemi'ni kapsayan dönemde, özlediğimiz kadar olmasa da, artık birçoğumuzun ortak kullanabildiği bilim dili geliştirilmiş bulunmaktaydı. Geçen yüz yirmi yıl boyunca binbir güçlkle geliştirdiği bilim dilini yaygın olarak kullanmayı başaran Türkiye Cumhuriyeti, 1980'lerin başından beri, iki anlamsız (ya da sinsi) tehlikenin etkisi altına girmiş durumdadır. Birincisi, kendilerini aydın zanneden, sosyal olayların girdabından kendilerini kurtaramayanların, uygarlığın yönünü değiştirecek "fen bilimleri dediğimiz" konulardaki değişim ve atılımlardan haberi olmayanların, hâlâ insan hakları vs. gibi kavramların zırhı altında, "*her etnik gruba kendi dilinden eğitim*" sloganıyla, yan çıktıkları toplumları bile yüz yirmi yıl geriye iteleyecek bir eyleme girmiş olmalarıdır. Bu etnik gruplar, bilim dilini geliştirmek için, yeniden bir yüz yirmi yıl daha mı harcasınlar?

Fakat, bundan sonraki başlıkta anlatılacak olan, Türk Dil Kurumunun kuruluşundaki ikinci amacın yıkımına yönelik asıl büyük tehlike, ne yazık ki, çok daha değişik ve sinsi bir şekilde toplumu kemirmeye başlamıştır. Bu tehlike, eğitimin, gittikçe daha yaygın olarak yabancı dillerden alınan kelimelerle yüklenmesi ya da tümüyle yabancı dilden yapılmaya başlaması ve özellikle de 1980 yılından sonra yönetici olarak her gün medyada boy gösterenlerin, entellektüel olmanın yolu bundan geçiyormuş gibi, her cümleinin içine, bir yabancı kelime, tercihen İngilizce sıkıştırılmaları olmuştur. Bütün tepkilere karşın, hiç kimsenin değiştiremediği YÖK sistemi, ilk olarak, hizmet götürdüğü toplum Türk, içinde yaşadıkları toplum Türk, öğrencileri Türk, hocaları Türk olan Hacettepe Üniversitesin-

de İngilizce eğitime geçerek, Türkiye'nin en iyi yetişmiş, büyük bir olasılıkla en zeki öğrencilerini buraya çekmiştir. Bu öğrencilerin Türk diliyle yaptıkları ve yapacakları yayınların ve yine bu öğrencilerin kaçının Türkiye'de hizmet gördüğünün incelenmesi son derece ibret verici sonuçlar sergileyecektir. Türk insanının büyük harcamalar pahasına okutmaya çalıştığı bu pırıl pırıl insanların, hangi milletlere hizmet verdiği acı bir şekilde görülecektir. Aynı yolu izleyen, Orta Doğu, Bilkent ve diğer üniversitelerin yüksek puanla öğrenci alan bölümlerinden mezun olanların izlenmesi de çok çarpıcı sonuçlar verecektir... Örneğin Bilkent Üniversitesinin Elektrik Elektronik bölümünden mezun olan öğrencilerden kaçısı bu ülkede hizmet etmektedir. Bir zamanların çok gözde eğitim kurumu olan Robert Kolejden, Anadolu'yu hemen hemen karış karış gezmiş ve görmüş biri olmama karşın, tek bir mezunla karşılaşmadım. Ne hikmetse, bu eğitimi alanlar, Anadolu'nun kıraç kısmına uzanmaktan kaçınmış; en fazla birkaç büyük şehirde çoğunluk yurtdışında ülkelerine hizmet vermeyi yeğlemişlerdir! Anadolu ise, aşağıladığımız Türkçe eğitim yapan okulların mezunları ile uygarlığa ulaşmaya çalışmıştır, çalışmaktadır.

Burada bir hususu karıştırmamak gerekir. Dil öğrenmek başka şeydir, bir dili kişinin öz kimliğinin yitirilmesine neden olacak şekilde öğretilmesi başka şeydir. Uygar bir insana en az bir yabancı dil gereklidir. Bu, eğitim sürecinde kazandırılması gereken genel bir kültür olarak algılanmalıdır. Fakat, siz, dili, bir kültürün aşılınması şeklinde öğretmeye başlarsanız, bir zaman sonra, o kişi, kendi toplumunun içinde yaşasa dahi, öğrendiği dilin ait olduğu toplumun davranış şeklini göstermeye başlar ve ilk olarak çevresindeki insanların, giyim kuşamından tutun, yılların birikimi olan sanat anlayışlarına varıncaya kadar içinde yaşadığı toplumun değerlerini (örneğin müziğini)

yadırgamaya başlar ve sonuçta topluma, hatta geleneksel ya da tutucu bir aileden gelmişse, ailesine yabancılaşır. Sonuçta, kendini huzurlu hissedemez, ya bunalıma itilir ya da biyolojik yapının gereği olarak, kendini daha rahat hissettiği toplumlara sürüklenmek zorunda kalır.

Türk Dil Kurumunun kurulmasının ve Türk dilinin yaygınlaştırılmaya çalışılmasının en büyük ikinci amacı, dil birliğinin kurulmasıydı. Bu satırların yazarı, biyologtur; fakat özel bir şekilde evrim ve antropolojik sorunlarla da ilgilenmektedir. Dolayısıyla ırk kavramının hangi bilimsel temeller üzerine oturtulduğunu bilmektedir.

Bu bilgiler ışığında ve geçen jeolojik zamanlardaki zoocoğrafik olayların oluşum tarzı nedeniyle “Türk” diye nitelediğimiz ırkın, morfolojik yapı itibarıyla bir birlik göstermediği, çok değişik ırk ya da alt ırk gruplarından oluştuğu söylenebilir. “Türk Irkı” kavramı, özünde, dünyada kendine özgü bir dil (gramer) yapısı itibarıyla bir birliğe verilen addır. Bir Özbek, bir Çerkez, bir Kazak, bir Azeri, bir Türkmen, farklı iki ırk grubundan olan insanların benzerliğinden daha çok birbirine benzememektedir. Bu insanlar birbirlerine vücutlarının yapısıyla değil, dillerinin ortak yapısı nedeniyle yakınlık ve sempati duyarlar. Dil, bu insanları birleştiren çimentodur. Bu nedenle her kim ki bu birliği yıkmak isterse, o zaman, dil birliğini yıkmayla işe başlamalıdır. Nitekim, 1915 yılına kadar İstanbul’daki nüfusun %40’ından daha fazlasının Türk olmasını yasaklayan, Türkmen ile düşmanı aynı değerlendiren Osmanlı, Türk Dili’nin gelişmesi için herşeyi yapmıştır. Türk ırkı bu çimentonun sağlamlaşması için, çok değerli bir altı yüz yılı yitirmiştir. Bugün koskoca bir imparatorluktan, çocuklarımıza okutacağımız tek bir

roman, tek bir öykü dahi kalmamıştır. Bırakın teknik terimlerin geliştirilmesini, bugün Afrika yerlilerinin dahi çevresindeki bitki ve hayvanlara taktıkları yöresel adlar, bu imparatorluğunkinden kat be kat çoktur. Bu topraklar üzerinde yaşayan yaklaşık 10.000 bitki türünden, ancak, yaklaşık 350 kadarına (bunların da en az 200'ü Arapça ve Farsça'dan devşirilmiş ya da türetilmiştir), 80.000 hayvan türünden, ancak, yaklaşık 400 türüne (bunların da en az 200 tanesi Arapça ve Farsça'dan devşirilmiş ya da türetilmiştir) ad verilebilmiştir. Bu adların birçoğu da, yine dil birliği tam oluşturulamadığı için, her yörede, farklı canlıları işaret ederek kullanılmaktadır.

Birçok alanda olduğu gibi, insanları en çok ilgilendiren, en eski uygulamalı iki alanda, yani, tıp ve hukuk alanında, en azından temel eğitim ve kavramlara yönelik uygun bir iletişim dilinin geliştirilememesi, sade vatandaşın, bu kurumlarda ya da bu meslek sahiplerinin yanında, sanki farklı bir alemin çocuğuymuş gibi yabancı kalmasına neden olmakta ve doğal olarak da bilinçlenmekte, haklarını aramada ya da başkalarının haklarına saygı göstermede yetersiz kalmaktadır. Sadece bu kavramlara aşına ya da hâkim olmaları nedeniyle, birçok insan (açıkgöz), diğerlerinin üzerinde çağ dışı bir çıkar hâkimiyeti kurmaktadır.

Türkçenin temel 3.000 kelimesine, Türkçede mevcut yüz küsur ekin ilavesiyle birçok kelime üretme olanağı vardır. Bu sayının 450.000 kadar olabileceği; ses uyumundan dolayı 150.000 kadarının kullanılamayacağı ve bu nedenle Türkçe ses uyumuna uygun en az 300.000 kelimenin türetilbileceği göz önüne alınırsa, Türkçenin bilim dili olmaması için hiçbir neden yoktur. Yeter ki bu bilince ulaşılmış olsun ve gerekli kurumlar, politik değil, yetenekli ve bu davaya inanmış in-

sanlarla desteklenmiş olsun. Hâlbuki bugün Türkçede, türetilmiş tüm kelimelerle birlikte bu sayının 30.000 kadar olduğu varsayılmaktadır. Her alanda, kavramsal olarak bir patlama döneminin yaşandığı bu yüzyılda, eğer yetişecek gençler, bu kavramları başka dillerin kelimeleriyle kullanma alışkanlığını kazanırlarsa, bir zaman sonra kendi dillerinin yetersizliğine ve sonunda da gereksizliliğine inanacaklardır. Türkiye’de *“aydın tavrı ve tanımı gösterdiği sanılan bir takım insanların, son zamanların moda deyimini ile bazı entellerin kötü örnek oluşturması”* ve *“Milli Eğitim Politikası’nın yeteneksiz ve özellikle çağ dışı kişilerce yönlendirmesi sonucu”* bu yargıya ve sonunda saplantıya sürüklenenlerin sayısı, hergün biraz daha artmaktadır.

Osmanlı’nın “dilimizin gelişmesine yönelik” bilinçli olarak yaptığı bu engelleme, ne yazık ki, özellikle 1980 yılından sonra, hem de Türk Milliyetçiliğine sahip çıktığını söyleyenler tarafından yeniden uygulamaya sokulmuştur. Bu kesim tarafından yeni kelime üreten ve kullananlar komünist ve solcu olarak damgalanmıştır. Bir üniversitemizde 1970’li yıllarda Amerika’dan yeni dönen bir bilgisayarlı arkadaşımızın ihtimaliyet yerine o günlerde kullanılmaya yeni başlanan olasılığı kullanması nedeniyle darba uğramış; kafatası kırılmış; gözünün birini yitirmiştir. Bir zamanlar Kıbrıs için, hangi görüşten olursa olsun, yollara dökülen gençliğin, bugün, Türklerin Avrupa’da ve Asya’da aşağılanmasına, hakarete uğramasına tepki göstermemeleri, bu tip uygulamaların sonuçlarından başka bir şey değildir. Dini eğitim tüm etkinliğiyle sürdürüldüğü için, bu hakaretlere; ancak bir nebze, din dayanışması içerisinde tepki gösterilmektedir.

Bütün bu anlatılanlardan şu sonucun çıkarılması da sakın-

calıdır: Eğer bir bayrak altında toplanmış bir toplum varsa, bu toplumun tüm grupları, ayrıcalıksız, ana dili olarak sadece aynı dili, yani resmi dili konuşmalıdır yargısı. Bu hem olanaksızdır; hem de kültürel çeşitliliği azalttığı için, insanlık adına yanlıştır da. Her dil bir kökene dayandığı için, insanlığın bir çeşit mirasıdır; korunmalıdır; hatta geliştirilmesi için zemin hazırlanmalıdır. Ancak daha sonra anlatacağımız diğer kimlik öğelerini ortak olarak paylaşan gruplar, dil farklılıkları ne olursa olsun, toplum içinde daha yaygın ve bilimsel olarak daha gelişmiş ve tarihsel gelişimi bakımından ortaklığa daha yakın olan dili, ortak dil seçerek anlaşılmalıdır. Türkiye'deki durum da bu olmalıdır. Cumhuriyet kurulurken de bu durum esas alınmış olmalı. Diğer diller bölgesel olarak kullanılabilmelidir.

Dilini çağdaş atılımlara ve yeniliklere paralel olarak geliştiremeyen her millet, er ya da geç, toplumsal özel kimliğini yitirir ve etkisi altında kaldığı dilin ait olduğu kültürün egemenliği altına girer.

2. “İyilik/Kötülük - Sevap/Günah” kavramlarını öğretme

Felsefe kitaplarının hemen hepsinde, iyilik ve kötülük, buna bağlı olarak din kitaplarında da günah ve sevap kavramları, davranış ve düşünce sisteminin temel taşları olarak incelenmiştir. Bütün felsefelerde, iyilik ve sevap övülmüş ve insanlara önerilmiş; tersinden kaçınılması için ise öneriler getirilmiş, hatta yasaklar konmuştur. Yıllarca tanımlanmasına ve işlenmesine karşın, kötülüklerin ve günahların kökü kazınamamış; hatta toplumlardaki ortaya çıkış sıklıkları, dinleri ne olursa olsun, daha önce değindiğimiz gibi, hemen hemen hiç değişmemiştir. Acaba iyiliğin ve sevabın/ kötülüğün ve günahın

tanımında, yetersizlik ya da yanlışlık yapılmış olabilir mi? Zira, insan beyni, belki de doğası itibarıyla, yaklaşık on iki bin yıldan beri “anthroposentrik” düşünmeye alıştırmıştır. Yani her şeyin merkezinde kendisi vardır. Doğrular ve hatta nesneler bu merkeze göre tanımlanmalıdır. Bu nedenle insanoğlu, çağdaş ölçüm teknikleri bulununcaya kadar, evrenin ve güneş sisteminin merkezinin kendi ayağını bastığı yer olarak kabul etmiş; hatta bu düşünceye karşı çıkanları yakmıştır. Bir defa bu duygu yerleşti mi, bundan sonraki her eylem ve yargı bu düşünce tarzı üzerinden yürütülür. Bu nedenle, örneğin, Türkiye’de yaşayan bir insan, Çin bize 8.000, Ay 300.000 km uzak der de, ben Çin’e 8.000 km uzağım demez.

Çocuk büyürken, ona toplumun kurallarını öğretenlerden kaçmaya, bu kuralları çiğnemeye göz yumanları, hatta teşvik edenleri sevmeye başlar. Okula başlar, başarısızlığına göz yuman öğretmen, ailesi tarafından iyi olarak nitelendirilir. Üniversitenin sonuna kadar geçer not almadığı hâlde, durumu idare eden hocalar, iyi hocalar olarak bilinir ve sevilir. Çok daha yetenekli meslektaşları ve arkadaşları olmasına karşın, sevap işlediği, iyi bir insan olduğu söylenen biri tarafından, yıllarca insanların kaderine ve mutluluğuna etki edecek önemli bir işe yerleştirilir ve herhangi bir gerçekçi seçilime uğramadan aynı şekilde, yarım bilgisi, yerleşmemiş toplum ilkeleriyle yoğrulmuş yetkilerine dayanarak topluma hizmet (!) vermeye başlar. Artık iyilik yapma ve sevap işleme sırası ona gelmiştir. İyilik ve sevap olsun diye, fakir fukara olarak nitelendirilenlere devletin arazilerini gecekondu olarak peşkeş çeker; park yapılacak yerlere bina diktirir; imara ters yapılaşmaya göz yumar; altındaki resmi arabayı, arkadaşına iyilik olsun diye sigara almak için şehre gönderir; yanında çalışanların, çocuğuna bakacak, geçimsiz kocasına yemek yapacak, hatta güne gi-

decek diye işten kaçmalarına izin verir; polisse, ölümcül kazaya neden olabilecek hataları görmemezlikten gelir; politikacı ise vergisini vermeyenleri affeder; sağlık hizmeti altında yeşil kart çıkarır; zaman zaman af çıkararak başkalarının bağırını yakan insanları yeni suçlar işlesin diye piyasaya sürer; erken emekliliği getirir; sonunda ülkenin maliyesini batırır; ülkenin ormanlarını ve diğer kaynaklarını yağma ettirir. Sorulduğunda, fakir vatandaş edebiyatı yapar ve *“benim muhtaç vatandaşım ne yapsın”* der. Çünkü yaşamının hiçbir döneminde *“nimetlerle külfetlerin aynı adamda toplanması gerekir”* felsefesini yaşamamıştır ve böyle bir adamla da karşılaşmamıştır.

Akşam sabah din ve sevap edebiyatı yapanlara bakın. Nerede bir yolsuzluk nerede bir çarpık iş varsa altından bu insanlar çıkıyor. Yıllarca boğazından ve tatilinden kesip çocuk okutmaya çalışan insanların çocukların geleceği, ÖSYM kurumunda ağzından sevap ve iyilik sözü eksilmeyen, her haince işe dua ile başlayan insanlarca karartıldı.

Bu kişiler çoğunlukla sevaba da meraklıdırlar. Cuma günleri saat 10'da şehrin en büyük camisine (cumhurbaşkanı olsalar dahi), çevresindeki tüm çalışanlarıyla giderler ve nadiren de iş yerlerine geri gelirler. Sevap işleme arzuları iyice kabarmış olanlar, yapma zorunda oldukları işleri, ne kadar acil olursa olsun yapmayarak, keza ikindi ve akşam namazları için de bu vecibeyi ifa ederler. Kan şekeri düşüklüğünün çalışma gücünü azalttığını bile bile bir ay boyunca oruç tutar; bu nedenle çalışma yerlerine geç gelir erken gider, arada da sevap olsun diye iş yaparlar. Bunlara göz yumanlar da hem sevap kazanırlar hem de iyi insan sıfatını alırlar. Sözde iyi ve ahlaklı bu insanlar, bu dünyada alın teri ile kazananların ödedikleriyle, ahirette mümtaz yere sahip olmanın, esas kötülük, ahlaksızlık ve günahkârlık olacağı fikrine hiçbir zaman sahip ol-

mazlar. Herkesin bir dine inanmaya ve bunun gereğini yerine getirmeye hakkı olduğuna her uygar insan olumlu bakar. Yeterki bunu bir başkasının sırtından gerçekleştirmesin. Mesai saatinde namaz kılan, o saate denk düşen ücretini iade eder; yıllık iznini alarak orucunu tutar. Kimsenin buna itirazı olamaz. Fakat bir kısım insan cansiperane çalışırken, bir kısım insan da bu çalışan kesmin ödediği vergi ile ahiretliklerini yapma peşine düşerse, bunun adı iyilik değil kötülük, sevap değil günah olur. Hatta menfaat karşılığı çalışırken, yani bir yerde ücretli olarak çalışırken, zorunlu olmadığımız hâlde herhangi bireysel (kendimize ait ya da başka biri için) bir iş için, zamanımızı harcıyor, yapmamız gereken işi erteliyor ya da daha çok insana hizmet vermeyi engelleyecek şekilde işimizi aksatıyorsak, bunun adı da iyilik ya da sevap olamaz. İyilik ve sevap kavramları, en fazla insana en iyi hizmet ve yardım ilişkisiyle çelişiyorsa, bu kavramın adı üstü kapalı kötülük ve günahıdır. Bunun için bugüne kadar iyilik ve sevap olarak nitelendiğimiz kavramları ve eylemleri acilen gözden geçirip, gerçek yerine oturtmalıyız. Çünkü toplumsal düzeneği bozuk ve işlemez olan birçok ülkede, dikkat edilirse, bu çarpık iyilik ve sevap tanımına uyan birçok insan vardır. Bu nedenle düzen işlemez ve insanlar da genelde mutsuzdur.

İyilik, bazı değerlerin toplumun bir bireyinden ya da toplumun kendisinden ya da bir kısmından ya da toplumun geleceğinden haksız olarak alınarak, bunu hak etmeyen birine ya da bir kesimine bağışlanmasının adı olmamalıdır. İyilik kendi tasarrufunda olan; fakat dolaylı da olsa başkalarının çıkar ve menfaatlerine halel getirmeyecek değerlerin, karşılıksız olarak verilmesi ya da kullanılması olmalıdır. Bu, kişiye yönelik zaman olabilir, maddi bir değer olabilir, manevi bir destek olabilir.

Türkiye’de yaklaşık yirmi milyon kişinin camiye hiç gitmediğini söyleyebiliriz. Bunların bir kısmı Ateist, bir kısmı Alevi bir kısmı başka inançlara mensup insanlardır. Dini ibadete yatırımın sevap olduğu her dinde bilinmektedir. Ancak yirmi milyon insanın vergisini alır, 90 bin camiye, 140 bin imama verirken bunun karşılığı sevap değil; tam tersine günahıdır. Eğer altmış milyon insan camiyi kullanmak ve imamlardan hizmet almak istiyorsa; beyan eder bu giderlerin karşılanmasını üstlenir. Başka insanların alın teriyle ahırtetliğini sağlama alma olsa olsa ahlaksızlıktır. Örneğin Almanya’da bir kişi işe girerken önüne bir form uzatılıyor. Kilise’den hizmet almak istiyor musun istemiyor musun? İstiyorsan kilise masraflarını maaşından kesiyorlar; istemiyorsan kesmiyorlar; ancak sen de hizmet alamıyorsun. Kullanan ödüyor...

Bu nedenle, öğretim yaşında, alışlagelmiş iyilik ve günah kavramlarının evrensel boyutları içinde öğretilmesinde yarar vardır. Bir bireyin ya da toplumun tümünün ya da bir kısmının doğrudan ya da dolaylı olarak zararına olabilecek bir eylemin iyilik ve sevap olmadığı öğretilmeli; iyilik ve sevabın tek tanımının, kişinin kendi değerlerinden fedakârlık yapması ile aynı anlama geldiği ve bu duygunun da insanı insan yapan en yüce değer olduğu bilinci aşılmalıdır. Toplumun bir arada uyumlu ve başarılı olarak yaşamasının temelinde, toplumsal ilke ve yasalara uymanın birinci koşul olduğu aşılırken, mutlu bir yaşam sürdürmenin temelinde de doğru ve hakkaniyet esaslarına dayalı iyilik ve (gerektiğinde) sevap duygusunun önemli bir yeri olduğu öğretilmelidir.

3. Folklorik değerleri öğretme

Her toplum, evrimleşme süreci içerisinde, hem çevresinin fiziki etkisiyle hem hâkim olan sosyal etkileşimler sonucu, birta-

kım davranış şekilleri kazanır. Bunların bir kısmının nedenini bilimsel olarak açıklamak mümkündür. Çünkü çevre-canlı etkileşimi ve buna uygun uyumların ortaya çıkışı, biyolojinin de-ğişmez bir ilkesidir. Yapısal özellikler bunun tipik bir örneğidir. Keza bu çevresel etmenler ruhsal yapıyı da derinden etkilemektedir. Bunları biyolojik kalıtsal bir miras olarak kabul edebiliriz. Örneğin yüksek yerlerde yaşayan insanların tepkilerinin çok daha sert olması; fakat dostluk yönlerinin oransal olarak ağır basması gibi.

Bütün bu etkileşimlere eklenen dinsel ya da inançsal etkileşimler, her toplumun farklı bir şekilde gelişerek kimlik kazanmasına neden olmuştur. Tarihten gelen ve yakın zamanlara kadar toplumlara ayırıcı kimlik kazandıran bu öğeleri (eğer varsa), bir sürdürüşme nedeni olmaktan çıkarmanın yolunu bulmak ve bu değerleri korumak gerekir. Zamanımızda, bu değerlerin önemli bir kısmı, çoğunlukla toplumlari ayırıcı değil, uzlaştırmacı ve yaklaştırmacı rol oynamaktadır.

Bu değerlerin başında, insanları bir araya getiren, aynı ritimle eğiten ve belirli bir disipline alıştıran halk oyunları gelir. Bu, bir toplumun tarihinden gelen en önemli köklerinden biridir. Bu nedenle geldiğimiz toplumun bu değerlerini gelecek kuşaklara aynen ve ruhunu bozmadan (bazen geliştirerek) aktarmak en önemli görevimizdir. Ayrıca diğer toplumların bu değerlerini öğrenmek ve öğretmek de toplumların kaynaşması için en önemli harçlardan birini oluşturacaktır.

Ayrıca daha sonra göreceğimiz gibi, belirli dinlerde ve inançlarda, keza topluluklarda, adı ne olursa olsun (genellikle ayin ve tören olarak adlandırılır) ritmik yapılan hareketler, beyinden, doğal bir uyuşturucu olan endorfinlerin salgılanmasına neden olduğu için, bu hareketleri yapan insanlara büyük bir rahatlık ve huzur vermektedir. Bu nedenle çoğunluk ritmik

hareketlerden oluşan folklor, korunarak ve geliştirilerek, çalgılar ile etkisi geliştirilerek günümüze kadar ulaşmıştır. Folklor, bir anlamda, stres giderici, eş güdüm ve toplumsal uyum sağlayıcı bir rol oynamaktadır.

3.1. Endorfin ile formatlanma

Canlıların tümünde bir hareketin defalarca tekrarlanması, sinir hücrelerinden, endorfin denen, canlıyı genellikle gerilimlere (strese) karşı koruyan, bir miktar uyuşturan, keza periferik (yani vücudun dış kısmına yakın) damarları büzen bir maddenin salgılanmasına neden olur. Sahile çıkan bazı yengeçlerin (*Uca* denen kemancı yengeçler) ön bacaklarını yüzlerce defa aynı şekilde sallamaları ya da bazı kuşların karşı karşıya kafalarını bir o yana bir bu yana sallamaları, anlamını bir türlü anlayamadığımız, ritmik hareketlerden oluşan hayvansal çiftleşme davranışları, her dinde her inançta, her toplumda, zikir, ibadet ya da tören adıyla bilinen davranışlar, hatta spor hareketleri, örneğin askerlerin uygun adımla “kaz ayağı” yürüyüşleri vs. bu endorfin maddesinin salgılanmasıyla ilgilidir. Bu madde salgılanmaya başlayınca birey kendini huzurlu hisseder, varsa, acılarından uzaklaşır ve en önemlisi toplu olarak yargılamadan ve sorgulamadan birlikte hareket etmenin rahatlığını yaşar. Karışık adımlarla harbe giren asker, yargıladığı ve sorguladığı için, kaçma eğilimi gösterir; bu nedenle özellikle geçmişte, bilinçsiz de olsa, harbe girmekte olan askerler uygun adım yürütülürdü. Dervişler, her nerede olursa olsun, ayinin sonunda, mutlu ve rahatlamış görünürler. Periferik damarları büzüldüğü için, küçük operasyonlarda kanları akmaz; vücutları bir çeşit doğal morfin salgıladığı için acı duymazlar; bu nedenle çivilerin ve ateşlerin üzerinde yürüyebilirler. Fakat bu toplulukların, bilinçsizce bir hedefe ve hatta

tasvip edilmeyen eylemlere yönlendirilmesi de mümkün olur. Diğer canlılarda da buna benzer davranışlar gözlenir.

Toplu törenler, özellikle ritmik hareketleri içeren folklor eylemleri ve keza bugüne kadar bu tip hareketlerin yoğun olarak yapıldığı, çok defa gericiliğin kaynakları olarak bilinen tekke ve zaviyelerdeki ibadet şekilleri (zikir), bu işlevlerin gerçekleştiği yerlerdir. Bugüne kadar siyasi yapılanma üzerinde de etkin bir rol oynayarak, gerçek görevinin dışına çıkmış olan bu öğreti şekli, sanayi devriminin bunaltıcı baskısı altında değerlerinden uzaklaşan ve ruhsal yapısı bozulan bireylere yönelik olarak, zararsız ve başarılı birer eğitim ve eksersiz merkezleri niteliğinde yeniden organize edilebilir. Bilim bu yapılanmaya katılırsa, insanlık açısından olumlu sonuçlar çıkarılabilir. Bu yolla birçok insanın, dışarıdan, ek bir kimyasal ve fiziksel desteklenmeye gerek göstermeden huzura kavuşması sağlanabilir. Bu nedenle, bugüne kadar ahiret işleriyle ilgilenen ve çoğunluk siyasetin bataklığına gömülmüş olan bu tip yerler islah edilerek, insanların ruhsal terapisi için kullanılabilir.

Esasında bu temel işlev için, yani bir çeşit rehabilitasyon için ortaya çıkan bu davranış şekillerine, yani halk oyunları (folklör) ve zikre, etkiyi artırmak için, görsel ve işitsel etki de eklenmiştir. Yani bu törenler için, çoğunluğu parlak ve göz alıcı, bir kısmı korkutucu, bir kısmı çekici, bir kısmı cezbedici giyim kuşam, takı vs. eşlik etmiş ve her toplumun kendine özgü bir giyim-kuşam ve takı âdeti, geleneği, göreneği oluşmuştur. Bu gelenek ve göreneklerin de aynen korunması ve özgün yapısının bozulmadan geliştirilmesi gerekir. Bunun için hiçbir yargılama yapma hakkına da sahip değiliz. Çünkü, nasıl ki, geçtiğimiz evrim yolunda, bazı toplumlar mavi gözü, bazıları siyah gözü yaygın olarak kazanmıştır; giyim-kuşam ve

takı gibi dış görünüşü yansıtan özelliklerde de sosyal bir evrim söz konusudur ve çeşitlenme, etkileşimin doğal bir sonucudur. Birçok canlının “gelinlik elbisesi” dediğimiz üreme zamanındaki renklenme ve süslenmesi de bu biyolojik eğilimin sonucudur.

Bu ritimlere, başlangıçta, sadece bireyin sesiyle ve hareketiyle bir katkı yapılırken, sosyal organizasyonun gelişmesiyle birlikte, aletlerle katkı başlamış ve anladığımız anlamda müzik kültürü doğmuştur. Bu gelişmenin de sorgulanması ve yargılanması doğru değildir. Her toplumun, hem giyim-kuşamına, hem müzik çeşitlenmesine, insanlığın bir kültür mozayigi olarak saygıyla bakmak gerekir. Bu nedenle, hoşlansak da hoşlanmasak da, müzikle ilgili her mirasın özenle korunması ve özgünlüğü bozulmadan geliştirilmesi gerekir. Unutmamak gerekir ki, biz, hoşlansak da hoşlanmasak da, bugün ya da geçmişte dünyanın herhangi bir yerinde, özgün herhangi bir giyim-kuşamdan ya da müzikten hoşlanan bir topluluk olmuştur. Bunlara saygı göstermek de bizim insanlık borcumuzdur. Bu nedenle müziğin de her çeşidinin korunması ve toplumun bireylerinin, en azından zaman zaman, bu müzikleri tekrarlaması ve gelecek kuşaklara aktarması için uygun zeminin hazırlanması gerekir.

4. Gelenekleri, görenekleri ve töreleri öğretme

Bu davranış şekillerinin bir kısmı tartışmaya açık olabilir. Çünkü bu başlık altında verilenler, en azından bu yazıda, kişinin günlük sosyal yaşantısını derinden etkileyen hususlardır. Aynen uygulanması, çağın ve uygar toplumların gereklerine ters düşebilir. Bunların bir kısmı geçmişte, uygulandıkları topluma yarar sağlamış olabilir; fakat bugün bu yarar zarara dönüşmüş de olabilir. Çağdaş yönlendirmenin en önemli zor-

luklarından biri, bu ayıklanmanın nasıl olacağı ve neleri kapsayacağıdır. Bunları, belki dört grup altında toplamak mümkün olabilir:

4.1. Yararlı olanlar

Hem geçmişte hem bugün, topluma şu ya da bu şekilde yararlı olanlar. Bunların başında, örneğin, evlenme, doğum, ölüm, bayram törenleri; misafirperverlik, küçüğe sevgi, büyüğe saygı gelmektedir. Bu davranışların gösterildiği dönemler, kişinin başka birine gereksinme gösterdiği en önemli dönemler olduğu için, sosyal dayanışma olarak algılanmalı ve teşvik edilmelidir. Bu törenlerin içinde anlamsız olan öğelerin de, tekrarlanması ya da yaşatılması önemli bir zarar doğurmaz. Çünkü, zaten, bu şekildeki gelenek ve göreneklerde, hareketlerin kökünde, her zaman anlamlı bir neden aramak gereksizdir. Bu nedenle bunların aynen korunması ve üzerinde herhangi bilimsel bir tartışma açılmaması gerekir. Miras de-yip saygı gösterilerek, bireyin kendi seçimine bırakılması yapılacak en doğru şeydir.

4.2. Yararlı ya da zararlı olmayanlar

Eski inaçlara ve dinlere, nedeni bilinmeyen köklere dayalı, geçmişte belki yarar sağlamış; ama bugün anlamı kalmamış bir takım davranış şekillerinin de, aynen korunmasında tarihi açıdan yarar vardır. Bunların yapılmaması kınanacak bir husus olmamalıdır. Fakat yapılması da tarihi bir inancın yaşatılmasına gösterilen saygı olduğu düşünülerek en azından bazıları teşvik edilmelidir. Örneğin, evlenme töreninde gelinin ya da damadın ellerine kına yakması, ölünün yıkanması, kefene sarılması, mertek konması, gelinlik giyilmesi, taç takılması, sünnette taç giyilmesi, yüznumarada türkü söylenmemesi vs.

4.3. Geçmişte yarar sağlamış ama bugün zararlı olanlar

Bunların çoğu, geçmişte de mantıksal bir kökene dayanmış olmayabilir. Belki de inançlar nedeniyle atılamamışlardır. Fakat bunların, bugün yararlı olmadıkları kesin olarak kanıtlanmıştır. Örneğin, bazı hayvanların bugün hijyenik oldukları bilindiği hâlde yenmelerinin yasak olması (örneğin domuzun ve atın), vücuda ve sosyal yapıya zararlı oldukları kanıtlandığı hâlde bazı dini vecibelerin (sünnetin vb) yerine getirilmesi...

4.4. Acıya ve mutluluğa katılım

“Acılar paylaşıldıkça azalır” ve “Mutluluklar ve sevinçler ise paylaşıldıkça artar, kökleşir” sloganı kişilerin ilişkilerinde temel oluşturulmalıdır. Her insanın er ya da geç “ister kendisi neden olsun ister kendi iradesinin dışında olsun” acılarla karşılaşması kaçınılmazdır. Sosyal yaşamın kurulmasında temel olan dayanışma, acıların paylaşılmasında güç bulur. Kişileri birbirine bağlar, sosyal tansiyonu düşürür; acı çekenin ruhsal iyileşmesine önemli katkılarda bulunur. Acıları paylaşmanın bazen kişiye belirli bir maddi ve manevi yük getirmesi kaçınılmaz olmasına karşın, bunun göğüslenmesinin bir insanlık erdemi olduğunun aşılması gerekir. Bu davranış, yaşanan toplumsal birlikte (aile olsun belirli bir büyüklükte bir topluluk olsun) ruhsal iyileştirmeyi sağlayacağı için, er ya da geç, katkıyı yapana olumlu bir şekilde yansıyacaktır.

Aynı şekilde, mutlulukların ya da sevinçlerin paylaşılması, kişinin sevecenliğini artırır; uzlaşmacı ve barışçı yönlerini güçlendirir; bir arada yaşamının doyumsuz hazzını tattırır; bencillikten uzaklaşmasını sağlar ve sonuçta bir arada yaşamının kaçınılmaz koşulu olan dayanışma ve paylaşma duygularının güçlenmesini sağlar. Değinen her iki davranış şek-

linin de geliştirilmesi, toplumsal barışın kurulmasına doğru-
dan hizmet eder.

5. Doğanın gelecek kuşaklara aynen teslim edilmesi ve tahribine karşı duyarlılığın artırılması

Bu husus, geçmişte belki önem taşımıyordu; ancak son yarım yüzyılda, yaşlı dünyadaki gelişmeler, artık, canlıların tümünü tehdit edecek boyutlara gelmiş bulunmaktadır. Bu nedenle yeni yetişecek kuşaklara, eskilerden farklı olarak yeni bir bilincin aşılması gerekmektedir: Yaşamak, karşılıksız değil, ödenti- si olan bir süreç olmuştur. Vermeden doğadan alma, artık eskilerde kalmıştır. Getirisi ne olursa olsun, doğanın canlı ve verimli kalması kadar hiçbir şey değerli olamaz. Temel özgürlük- lerin ve demokratik hakların aşamayacağı ve taşamayacağı en önemli sınır, doğanın korunmasına yönelik sınırlardır. Bu- nun gerçekleşmesi için belki de dünyadaki anayasaların tümünde birinci madde “*doğa hakkı insan hakkından önce ge- lir*” olmalıdır. Böylece bir gün doğa ile insan karşı karşıya gelir- se yasalar ve yargı tercih hakkını doğanın yararına kullanma- lıdır. Çünkü doğa sadece bana ait değildir; yüz milyon çeşitli canlının da paydaş olduğu bir mirastır. Onun kullanma hakkı bize verilmişse de; korunma yükümlülüğü de bize verilmiştir.

Üzerinde yaşadığımız yerkürenin, bilinçsizce kullanımına ilişkin tehlikelere karşı duyarlılığı ve sorumluluğu artırma, gelecek zamanın en değerli hususlarının doğal ortamla özdeş olma anlamına geldiğini anlatma vs. eğitimin temel öğretilerinden biri olmalıdır.

Bu öğretinin, özel toplumsal kimlik içerisinde verilmesi ge- reğinin en önemli nedeni, her ülkenin, özellikle ülkemizin, ge- rek topografik, gerekse coğrafik bakımdan çok farklı ve çeşit- li bir konumda bulunması; ortaya çıkmış ve çıkacak sorunla-

rın her ne kadar genel sorunlardan soyutlanamayacak şekilde olduğu varsayılrsa da, kendine özgü birçok özel çözüme gereksinme göstermesidir. Hatta Türkiye’deki çevresel sorunlar, bölgeden bölgeye, örneğin, Akdeniz, Karadeniz, İç, Güney Doğu ve Doğu Anadolu’da farklı olması nedeniyle, toplumun belirli şeylere farklı duyarlılık göstermesini sağlayacak şekilde eğitilmesi sağlanmalıdır. Bu nedenle, tüm dünyada çevre sorunlarının evrensel olmasına karşın, ülkemizde özel eğitim sistemi içine alınması önerilmektedir.

6. Girişimcilik ve yaratıcılığın artırılması

“Bir lokma bir hırka” felsefesi, uzun yıllar toplumun geniş bir kesimine hâkim olduğu için –zaten bilim toplumu olmadığı için başka bir seçeneği de yoktu– girişim ve girişimin geliştireceği yaratıcılık sınırlı kalmıştır. Bugün bir insana, düzenli gelir sağlayacak bir iş olanağının yaratılması, yüz binlerce liraya bakmaktadır. Hızlı çoğalan toplumlarda, devletin bu gereksinmeyi kaşılaması olanaksız görünmektedir. O zaman, kişiye kendi ekmeğini sağlayacak ve kendi işini kurabilecek yetilerin kazandırılması gerekir. Bu, uygar ve çağdaş; belki de özel bir eğitimi gerektirir. Hâlbuki bugünkü eğitimimiz, içerik açısından tamamen ezbere, uygulama açısından da kişiyi köreltmeye ve pısırlıklaştırmaya yöneliktir. Dolayısıyla herşeyi başkalarından, özellikle devletten bekleyen, bulamadığı zaman sürekli şikâyet eden ya da şikâyetini şiddete yönelik eylemlere dönüştüren bir toplum oluşmaktadır. Pek azı dışında, hiç kimse, şikâyetten neden olan olaylar üzerine yürüyecek bilgi, beceri ve cesarete sahip değildir. Olanların da yolu, daha sonra anlatacağımız şekilde tıkanmıştır; tıkanmaya çalışılmaktadır. Yaratıcı ve girişimci bir kuşak yetiştirilmesi, bir toplumun diğer toplumlar nezdinde saygınlaşmasını sağlayacağı için,

özel toplumsal kimlik kazanılması bakımından çok önemlidir. Bu becerinin kazanılması da, ailenin haricinde, hemen hemen tümüyle eğitim sistemine bağlıdır. Türkiye’deki çıkmazın belki de ana nedenlerinden biri budur...

Burada bir şeyi anımsatmakta yarar vardır. Günlük yaşamı benimsemiş; önüne konulanla yetinen; kurulu düzeni yargılamaya yanaşmayan; yukarıdan verilen talimatları düşünmeden yerine getirmeyi bir erdem bilen insanlar toplumu bir adım öteye götüremezler. Toplumun yeni koşullara uyumunu sağlayacak düzen ve yenilikleri yapacak kişinin kurulu düzene en azından zaman zaman ters düşen insanlardan çıktığını unutmamak gerekir. Bu nedenle bir yönetim, kurulu düzeni yargılayanları susturacak şekilde düzen kurmaya çalışırsa, o toplum bir çeşit kör ve sağır edilmiş olacaktır. Aynı şeyi tekrarlayan bir kimse ya da toplum hiçbir zaman bir adımdan fazla ileri gidemez. Dini eğilimlerin egemen olduğu toplumların sürekli patinaj yapmasının nedeni de budur.

7. “Kahramanlık” ve “Büyük Adamlık” kavramlarını evrensel şekliyle yeniden tanıtma

Tanıdığım ülkelerin tarih kitaplarında ve benim ülkemin eğitiminde, kahramanlık ve büyük adamlık olarak tanımlanan sıfatların gerçek evrensel değeri acaba nedir?

Bugün, dünyada, kahraman olarak tanımlanmış insanların çok büyük bir kısmı ya bir ırkın ya bir dinin yerleştiği alanın (teritoryumun) savunucusu olduğu için ya bu alanı başka ırkların ve dinlerin aleyhine genişlettiği için ya da bazı ilkeler (evrensel olsun ya da olmasın) koyarak toplumun tümünü ya da bir kısmını düzene koyduğu ya da emirlere sorgusuz uyum gösterecek duruma soktuğu için kahraman ya da büyük devlet adamı unvanını kazanmıştır. Öyle bir kahramanlık ki, çok

defa başka bir ırkın, inancın, dinin ya da düşüncenin tahribine yönelik kazanılmış bir kahramanlık... En komiği de, bu kahramanların başarısının, çok defa, sadece bir çizgiyle ayrılmış, sınır denen dokunulmaz bir hattın ötesinde yaşayan ve kendisini insan olarak bilen bir gruba karşı kazanılmış olmasıdır. Yani sınırın bir yanındaki bir insan göklere yükseltilirken, öbür yanında acıların simgesi olarak anılmaktadır. Bu kahramanlığın ya da devlet adamlığının evrensel niteliği nerededir?

Tarih kitaplarımızda (tepki çekeceğini bilmeme karşın, daha iyi anlaşılсын diye bizim toplulumuzdan ya da bizle ilintisi olanlardan örnek seçmeyi yeğledim; yoksa diğer toplumlardaki kahramanların durumları da farklı değildir), Atilla, Cengiz ve Timur birer kahraman olarak tanıtılır. Niçin? Onların buldukları yasaları bugün de kullandığımız için mi, bir uygarlığı bir yerden başka bir yere taşıdıkları için mi, insanlığın kullanımına bir bilgiyi ya da yeni bir buluşu soktukları için mi, insanların üzerindeki baskıları kaldırıp özgür düşünmelerini sağladıkları için mi, daha önceki uygarlıkların korunmasını sağladıkları için mi... ne için? Sorunun yanıtı görünürde: Sadece aynı kandan geldiğimiz ve çok fazla insan öldürdükleri için. Geçtikleri güzergâhlarda, tarihin klasik tanımlarından biri olan *“taş üzerinde taş, baş üzerinde baş bırakmadılar”* gibi, son derece uygarlık dışı; ama kahramanlığın niteliklerinden biri olan bir tanımlama, eğitim kitaplarında hâlâ gururla okutulmaktadır. Hâlbuki birçok uygarlık, bu kahramanlar tarafından ortadan kaldırıldı; daha sonra değineceğimiz gerçek evrensel kahramanların binbir emekle insanlığa kazandırdıkları yapıtlar, bu kahramanlar tarafından yerle bir edildi ve en önemlisi, burası benim toprağımdır diye yerleşik düzene geçmeye çalışan uygarlığın öncüleri, bu kahramanlarca yerlerinden soğutululdular ve sürüldüler. Bu durumda meyvesinin alınması uzun süren

bir eğitimin kurumsallaşmasına ya da meyvesi 5-6 yıl sonra alınacak bir tarım politikasına girmek mümkün olamamış; en fazla hayvan otlatma ve çok zorunlu hâllerde (eğer yağma etme olanağı ortadan kalkmışsa), ürünü 3-4 ay sonunda alınacak en ilkel yöntem olan tahıl üretimine yönelinmiştir. Bunun sonucuda, geçilen her güzergâhta, akıllamaz bir doğa tahribatı ortaya çıkmış ve en kötüsü, bu tip talanların tekrarlanacağı korkusuyla, hiç kimse, uzun süreli plan yaparak, bulunduğu mekânı güzelleştirme ve gelecek kuşaklara verimli bir zemin bırakma cesaretini ve isteğini kendinde bulamamıştır. Bu ve buna benzer kahramanlar, örneğin, Türklerin yerleşik düzene geçmelerini ve evrensel bir uygarlığa katkıda bulunmalarını önlemişlerdir. Hâlbuki uygarlığın diğer bir tanımı, “ürünü uzun sürede alınacak şeylerle uğraşmadır.”

Dünyada kahraman olarak bilinen birçok insanın, bir ırkı, bir inancı, bir dini, bir uygarlığı, bir düşüncüyü, bir yaşam alanını ya da bir yapıyı ortadan kaldırdığını unutmayınız! Birçoğunun öz geçmişi kanla yazılmıştır. Bu nedenle, eğer, barışçı ve uygar bir toplum yaratmak istiyorsak, bundan böyle, eğitimde, gençliğimize ve toplumumuza, akla dayanan milli bütnülük ve heyecanı söndürmeden, kahramanlarımızı yeniden tanımlayarak, anlatmamız gerekiyor. Bu, tüm ülkelerin izlemesi gereken bir politika olmalıdır. Böylece, insanlar, başkalarının sırtından değil, kendi emekleriyle kazanmanın kutsal olacağını öğreneceklerdir. Bu da evrensel barışı getirecektir.

Atatürk'ün gerçek bir kahraman olarak anılmasının temelinde, ülke alanını savunmasının yanı sıra, topluma uygarlığı getirecek ve daha sonra başka insanlarla da barış içerisinde geçinmeyi sağlayacak olan ilkeleri belirlemesi ve bunları devlet ilkeleri olarak yerleştirmesi yatar. Onu da saygıyla anıyoruz...

Devlet Mezarlığı

1980'li yıllarda kurulmuş olan Devlet Mezarlığı'nda, eğer, bilime, hukuka, sanata vs.ye katkıda bulunmuş birkaç (hatta bir tane) sivilin de adı yazılabilecek durumda olsaydı, bugünkü Türkiye Cumhuriyeti'nin konumu ve etkinliği (buna bağlı olarak saygınlığı) daha farklı olacaktı. Bizim dışımızda, herhangi bir ülkenin herhangi bir vatandaşı, hangi merakla, bu mezarlığı gezecek ve örneğin Perulu sade bir vatandaş bu mezarlıkta ne için minnet duygularını dile getirecektir? Bu anlatımdan kesinlikle şu anlam çıkarılmamalıdır: Burada yatan her insan, ülkemiz için büyük katkılarda bulunmuş, bizi, emperyalistlere (onların sözde kahramanlarına) karşı özveriyle korumuş değerli kişilerdir. Onları da saygıyla anıyoruz... Ama, bir devletin büyüklüğü sadece askerlerden (komutanlardan) oluşuyorsa ve devlet mezarlığında, evrensel bilim ve sanat açısından insanlığa hizmet ettiğine inanılan herhangi bir insanın adına rastanılmıyorsa, altı yüz yıl hüküm süren bir imparatorluk dahi kurmuş olan bu topluluğun uygarlığından (geçmişte ve şu anda) kuşku duyulur. Bu eziklikten kurtulmak için, sorulduğunda, ilimle bilimin farkı tam olarak ortaya konulmadığından, bilim adamı olarak, ilme katkıda bulunmuş olanların adları sayılır. Hâlbuki ilim adamları, bölgesel bir düşünceye, düzenlemeye, inanca,

dine vs.ye katkıda bulunanlar; bilim adamları ise evrensel olarak her insana hizmet götürecek konularda katkıları olanlardır. Örneğin, Peru'daki bir insanın yaşamına, geçmişte, bugün ve gelecekte katkı yapmış, yapmakta ve yapacak herhangi bir insanımızın adını vermeye başlarsanız, evrensel uygarlığın mimarı olmanın hazzını da duymaya başlayacaksınız...

Toprağını işleyenler, başka insanlar için bir şeyler üretenler, başkalarının elde ettiklerinden geçinmeyenler, kafa kesmeyenler ya da terör estirmeyenler ise, sade (yaygın tanımlama ile adi) vatandaşlar olarak, anılmadan, kahramanların gittikleri yere gittiler. Bu gerçek kahramanları, yaşamamız ve kullanmamız için bize bıraktıkları nesnelerden dolayı şükranla anıyoruz... Bu nedenle, Hamburg'daki, "sade vatandaş heykeli" dünyanın en beğenilen anıtlarından biri olmuştur.

8. Aile yaşamının önemini kavratma

Beynin sağlıklı gelişiminde ve kişinin ruhsal yaşamında, aile ilgisinin ve güvencesinin önemi tartışılmazdır. Bebek, ilk olarak uygun aile ortamında güven içerisinde gelişimini sürdürür. Olanakları, mutluluğu, acıyı paylaşmayı (özellikle kardeşleri varsa) ve özveriyi öğrenir. Toplum yaşamını ilk olarak ailesinin içinde tanır. Yaşamın değişik evrelerinde gösterilebilecek davranış şekillerini (küçük kardeşinden dedesine kadar) gözler ve kendini geleceğe hazırlar. İyi yönlendirilirse, işbölümü konusunda olumlu deneyimler elde eder.

Batı toplumunda ve son zamanlarda bizde ortaya çıkan kopuk aile ilişkileri, bireyleri ruhsal olarak güvensizliğe, bencilliğe ve sevgisizliğe itmiştir. Bireylerin bir kısmı kendilerini sürekli mutsuz hissetmektedir.

Birçok hayvanda eş oluşturma, aile oluşturma ve sürü oluşturma, insanlardaki bu davranışlar konusunda, ilkel de ol-

sa, önemli bilgiler verir. Bu birlikleri meydana getirenler, kendilerini daha güvenli hissederler ve iş bölümü için özveriye daha açık olurlar.

Gelecekteki yaşam kavgası, aile ilişkilerini daha da zayıflatabileceği için, bu yöndeki telkin ve öğretiler, bireylerin ruhsal sağlıkları için yararlı olacaktır.

Buradaki tehlike, bireyi, bu birliklere (eşe, aileye ya da bulunduğu topluma) gereğinden fazla bağlayarak, bireyin özgür hareketini ve buna bağlı olarak yaratıcı gücünü köreltmedir. Bu bağıllığın, birçok bireyi kabına çekerek, sade bir yaşama ittiği ve atılımlarını önlediği bilinmektedir. Hatta birbirine çok yakın yapılmış evlerde yaşayan insanlardan, kaşif çıkma olasılığının az olması, bu güdüye bağlanabilir. Karadenizlilerin girişimci ruhları ise, bu bağlamda, evlerinin birbirinden uzak olmasıyla açıklanabilir.

9. Kültürle eğlencenin farkını öğretme

Özellikle son zamanlarda kültürel işlevler diye, eğlencenin sık sık gündeme geldiğini, birçok politikacının, kültürel işlevleri destekliyor görüntüsünde, eğlenceye katıldığını görüyoruz. Hâlbuki, kültür eğlence değildir. Belki kültürün geliştirilmesinde eğlence bir araç olarak kullanılabilir. Fakat birisinin öbürünün yerine geçirilmemesi gerekir. Eğer kültür görüntüsü adı altında eğlence teşvik edilir duruma gelirse, bireysel hedonizm (zevk, eğlence düşkünlüğü) teşvik edilmiş olur ve sonuçta toplumun tüm değerleri alınan zevkin artırılmasına yönelir. Bu da bireyselliği ve hatta eğlencenin eşlik ettiği uyuşturucu tutkunluğunu gündeme getirir. Bugün Amerika toplumu başta olmak üzere, gelişmiş olarak nitelenen birçok toplumda tek değer alınan zevkin artırılmış olması, dünyanın geleceği açısından ürkütücüdür.

10. Hoşgörüyü öğretme

Her insan yaşamı süresince bilerek ya da bilmeyerek kusur işlemiş, hata yapmıştır; yapacaktır da. Toplumsal uzlaşmanın temelinde kusurun bağışlanması yatar. Ancak, burada, can alıcı nokta, kusurun ya da hatanın işleniş niyeti ile hatanın bağışlanmasının bireyde yaratacağı olumlu ya da olumsuz etkinin hesap edilmesidir. Planlanmış ve başka birinin, özellikle de toplumun zararına yönelik bir kusurun bağışlanması, soy-suzluğu ve toplumsal laçkalığı arttıracak için, bunun bağışlanmasının hoşgörüyle ilgisi olamaz. Bir defa, toplumun tümüne yönelik, evrensel değerlere ters olan ve her koşulda, kendisinden başka herkese zararlı sonuç vereceği kesin olan eylemlerin cezalandırılması, düzenli bir yaşamın sağlanması için gerekliliktir. Burada dikkat edilecek en önemli husus, kişinin, yaptığıının bilincinde olacak kadar erginleşmiş olmasıdır. Doğal olarak beyin formatlanması tamamlanmamış birini, elinde olmayan nedenlerle suçlamak ve cezalandırmak, evrensel mantığa ters düşer. Bu nedenle de, hemen tüm toplumlarda, doğru bir yaklaşımla, çocukların ve akli melekeleri yeterince gelişmeyenlerin suçlanması ve cezalandırılması belirli bir hoşgörü anlayışıyla yapılmaktadır.

Tarih, rengi, inancı, dini, gelenek-görenekleri, bir konudaki düşünceleri farklı olduğu için horlanan ve yok edilen insanların öyküleriyle doludur. Bu eylemleri yapanların çoğu ya varlıklarını sürdürememiş ya da saygınlıklarını yitirmişlerdir.

Kişiyi, elinde olmayan nedenlerle suçlamak ve cezalandırmak evrensel mantığa ters düşer.

Eyleme dönüşmeyen, fikir ve inanç (inanç tüm dinlerde ortak değer olduğuna göre, burada inaçtan kastedilen dini farklılık-

tır) düzeyindeki farklılıklara da hoşgörüyle bakmak yine bir uygarlık ögesidir. Dünya toplumları iletişim ve ulaşım araçlarıyla birbirlerine yaklaştığına ve insanın tanımında, farklı ırklar, dinler, âdetler, gelenekler ve görenekler olduğuna göre, bu farklılıklara hoşgörüyle bakmak, uzlaşmış bir bütün olarak yaşamının ilk basamağını oluşturacaktır. Bu hoşgörüü sağlayamayan eğitim sistemleri ve anlayışlar, eğitmekle yükümlü oldukları insanları, evrensel uzlaşmanın dışına itecek ve bir zaman sonra da onların dışlanmasına neden olacaktır. Bunu yapan hiçbir toplumun, kimliğini uzun süre koruyamadığını geçmişteki örnekleriyle tanıyoruz.

Eski Yunan’da bir mitolojiye göre, bir kâhin, krala, bir zaman sonra bir oğlu olacağını, bu çocuğun onu öldürerek egemenliği ele geçireceğini ve ayrıca karısıyla da evleneceğini söyler. Bir zaman sonra, kral, doğan oğlan çocuğunu, öldürmesi için bir avcıya vererek, onu ormana gönderir. Avcı, çocuğa acır ve ormanda serbest bırakır. Çocuk ormanda büyür ve kâhinin dediği gibi, bir zaman sonra, babası olan kralı “bilmeden” öldürerek, onun yerine geçer ve esasında anası olan kraliçeyle de evlenir ve ondan çocukları olur. Daha sonra, bu yeni Kral Oidipus’un öyküsü, yönetmekte olduğu Isparta halkı tarafından öğrenilir ve binbir cefaya çarptırılır; hakarete uğratılır ve taş ve sopalarla, Isparta Devleti’nden kovulur. Mitolojiye göre tanrılar bile onu lanetler. Gözleri kör, sefil Oidipus, neredeyse sürünerek, komşu devlet Atina’ya ulaşır ve orada idareci olarak bulunan bilim çevresine durumunu anlatır: “*Ben bilmeden babamı öldürdüm, anamla evlendim, ondan çocuklarım oldu; bu nedenle tanrılar ve Isparta halkı beni lanetledi, kovdu; Sizden içecek bir yudum su, yiyecek bir lokma ekmek, yatacak kadar bir yer istiyorum.*” Bilim adamları toplanıp kapalı

kapılar ardında uzun uzun tartıştıktan sonra, meydanda şöyle bir açıklama yaparlar: *“Ey Kral Oidipus, babanı bilmeden öldürdün, ananla bilmeden evlendin, çocukların oldu, herkes ve hatta tanrılar seni lanetledi; seni aşağıladılar, kovdular; fakat sen bir insansın, bizden birisin, elinde olmayan nedenlerden dolayı hiç kimse seni suçlayamaz; bu ülkede içecek su, yiyecek ekmek, yatacak yer bulacaksın; bunun için tanrılarla savaşmak gerekiyorsa, senin için onlarla da savaşacağız.”* Böyle bir anlayışa sahip olan Atina Devleti, Isparta Devleti’nden yüz yıl daha fazla ayakta kaldı.

Eski bir tapınaktan bir yazıt

Gürültü-patırtının ortasında sükunetle dolaş; sessizliğin içinde huzur bulunduğunu unutma. Başka türlü davranmak açıkça gerekmedikçe herkesle dost olmaya çalış. Sana bir kötülük yapıldığında verebileceğin en iyi karşılık unutmak olsun. Bağışla ve unut. Ama kimseye teslim olma. İçten ol; telaşsız, kısa ve açık seçik konuş. Başkalarına da kulak ver. Aptal ve cahil oldukları zaman bile dinle onları; çünkü dünyada herkesin bir öyküsü vardır.

Yalnız planlarının değil başarılarının da tadını çıkarmaya çalış. İşinle ne kadar küçük olursa olsun ilgilen; hayattaki dayanağın odur. Seveceğin bir iş seçersen yaşamında bir an bile çalışmış ve yorulmuş olmazsın. İşini öyle sev ki, başarıların bedenini ve yüreğini güçlendirirken, verdikleriyle de yepyeni hayatlar başlamış olsun.

Olduğun gibi görün ve görüldüğün gibi ol. Sevmediğin zaman sever gibi yapma. Çevrene önerilerde bulun; ama hükmetme. İnsanları yargılasan onları sev-

meve zamanın kalmaz. Ve unutma ki, insanlığın yüzyıllardır öğrendikleri, sonsuz uzunluktaki bir kumsalda tek bir kum taneciğinden daha fazla değildir.

Aşka burun kıvrırma sakın; o çöl ortasındaki yemyeşil bir bahçedir. O bahçeye layık bir bahçıvan olmak için her bitkinin sürekli bakıma ihtiyacı olduğunu unutma. Kaybetmeyi ahlaksız bir kazanca tercih et. İlkinin acısı bir an, ötekinin vicdan azabı bir ömür boyu sürer. Bazı idealler o kadar değerlidir ki, o yolda mağlup olman bile zafer sayılır. Bu dünyada bırakacağın en büyük miras dürüstlüktür. Yılların geçmesine öfkelenme; gençliğe yakışan şeyleri gülümseyerek teslim et geçmişe. Yapamayacağın şeylerin yapabileceklerini engellemesine izin verme. Rüzgârın yönünü değiştiremediğin zaman, yelkenlerini rüzgâra göre ayarla. Çünkü dünya, karşılaştığın fırtınalarla değil, gemiyi limana getirip getiremediğinle ilgilenir. Ara sıra isyana yönelecek olsan da hatırla ki, evreni yargılamak imkânsızdır. Onun için kavgalarını sürdürürken bile kendinle barış içinde ol.

Hatırlar mısın doğduğun zamanları: Sen ağlarken herkes sevinçle gülüşüyordu. Öyle bir ömür geçir ki, herkes ağlasın öldüğünde, sen mutlulukla gülümse. Sabırlı, sevecen, erdemli ol. Önünde sonunda bütün servetin sensin. Görmeye çalış ki, bütün pisliğine ve kalıplaşmışlığına rağmen dünya yine de insanoğlunun biricik güzel mekânıdır.

XSENTİUS
MÖ 9. YÜZYIL

6. BÖLÜM

Bilgiyi Kime ve Ne Kadar Vereceksiniz? (Gelecek Bu Kararla Başlayacaktır)

Tüm toplumların amacı, eğitim adı altında, şu ya da bu nedenle, bireyleri uygar birer insan olarak yetiştirmek ya da amaçları doğrultusunda örgütlemek ya da gütmek için yönlendirmektir. Buna eğitim denirse, toplu bir eğitim amaçlanmıştır. Kural olarak geçen yüzyılın sonuna kadar hemen tüm ülkelerin uyguladığı eğitim politikası da bu yönde olmuştur ve görünürde de bu yüzyılın ortalarına kadar öyle olacaktır. Her insan kendi istediği yönde ve düzeyde eğitilmelidir ve devletler de bunu karşılamalıdır. Başından beri, Türkiye Cumhuriyeti'nin yaklaşımı da, iyi niyetlerle bu şekilde olmuştur. Bu nedenle herkes liseye ve üniversiteye hücum etmiştir. Özel kurslardan geçenler ve yeterince bilgiyi biriktirenler de bu amaçlarına ulaşmaktadırlar. Dünyanın hemen her yerinde de durum benzerdir. Hatta Türkiye'de uygulanan bu seçmenin (ÖSYM tarafından) yakın zamana (FETÖ darbesinde ortaya çıkan birçok olumsuzluğun anlaşılmasına) kadar mükemmel olduğuna ilişkin birçok gözlem ve kanıt da vardır. Acaba ihanete uğramadan önceki hâliyle bu yöntem önümüzdeki yüzyılda da başarılı ve geçerli olabilecek midir?

Çağdaş eğitim, kapsamı ve araçları itibarıyla, artık çok pahalı bir süreçtir. Herkesin en iyi şekilde eğitilmesi maddi olarak mümkün olmayabilecektir. Bu nedenle gündeme, temel

eğitim ve özel eğitim diye iki kavram çıkacaktır. Temel eğitim, herkesin günlük yaşamını sürdürebilmesi ve çağın teknolojisini kullanabilmesi için öğrenmesi gereken asgari bilgileri verecektir. O günkü ilkokulda uygun bir şekilde bu günkü liseye denk bilgiler verecektir. Bu, toplumsal uyumun ve asgari anlaşmanın yerine getirilmesi açısından bir gerekliliktir. Dolayısıyla, zihinsel özürlü olmayan herkesin yükümlü olduğu bir eğitim süreci olacaktır. Yeni teknikler kullanıldığı için, öğrenme ve uygulama çok daha başarılı olabilecektir. Bura ya kadar, bugün de kullanılan bir yöntem olduğu için bir sorun yoktur.

Önümüzdeki çağ, bilgi çağı olduğu için, sadece bilginin kapsamı değil, en az maliyetle en fazla kimin öğreneceğinin ve uygulayacağının da saptanması gerekecektir. Belki ilk büyük yaygara bu yaklaşımla doğacaktır. Çünkü 1980'li yılların ortasında sessiz sedasız başlatılan bir proje, esasında, gelecek çağın düzeninin kurulmasında en temel ölçütleri ve yaklaşımları içinde taşımakta, tabiri caiz ise saklamaktadır. Masum bir şekilde, insanın gen haritasını yapmak üzere başlatılan bu proje, gen haritasının çıkarmasını başarmıştır; ancak daha sonraki gelişmeler sonuçları itibarıyla çok şey doğurmayacağıdır. Bundan sonraki yorumlarımız, özünde bu gelişmeleri temel alacaktır.

1980'li yılların ortasında, yaklaşık 40 kadar ülkedeki bilim insanlarının katılımıyla (1995 yılında bu projedeki bilim insanı sayısının 10.000 kadar olduğu tahmin edilmektedir), insan soyunu oluşturan kalıtsal yapının, daha bilimsel bir anlatımla genlerin ve DNA dizilimlerinin bulunmasına yönelik bir çalışma başlatıldı. “*Tüm çağların en özel günü*” ifadesi ile 26 Haziran 2000 tarihinde ABD Başkanı Bill Clinton, Birleşik Krallık Başbakanı Tony Blair ve özel şirketleri temsilen Celera Ge-

nomics yetkilileri, projenin ilk ayağını tamamladıklarını dünya-ya ilan ettiler. Proje sonuçları 2001 yılında açıklanmış olsa da eksikler ancak 2003 yılında bitirilebildi. 4 Eylül 2007’de, Craig Venter kendi DNA dizisinin tümünü yayınlamıştır. Bu, bir insanın 6 milyar harfli genomunun yayınlandığı ilk çalışmadır.

Bilindiği gibi genler, bir ya da birkaç özelliği denetleyen ya da ortaya çıkmasını sağlayan kalıtsal birimlerdir. Örneğin gözün açık ya da koyu renkli olması bir gen tarafından sağlanır. İnsan soyunda yapısal ve hemen hemen ruhsal her özellik bu genler tarafından denetlenir. Her ırkın ve her bireyin bu genler bakımından bileşimi farklıdır; dolayısıyla özellikleri de farklıdır. Özellikler denince, yeteneklerden tutun da hastalıklara karşı yatkınlığa kadar akla gelebilecek, tanımlanabilir ya da tanımlanamaz her türlü nitelik bu kapsama girer. Öyle ki Tibet’teki bir insanın yapısal ve ruhsal özellikleri ile, Avusturalya’daki bir yerlinin yapısal ve ruhsal özellikleri farklıdır; çünkü gen bileşimleri farklıdır. Tibet’teki insanlar, diğer toplumlardakilerle karşılaştırıldıklarında, kendi içinde bir tekdüzelik gösterebilirler de, yine her birey birbirinden belirli ölçülerde farklıdır (bireysel özellikler). İşte bu proje, insan soyunda mevcut olan tüm genlerin yapısını ve niteliğini saptamayı amaçlamaktadır. 1995 yılına gelindiğinde, diğer kromozomlardaki birçok genlerin yanı sıra, anormalliği hâlinde Down Sendromu denen mongol çocuk oluşumuna da neden olan 21. kromozom üzerindeki tüm genler bulunmuş ve haritası çizilmiştir. Bunun için yaklaşık 4 milyar, diğer bazı kromozomların yapısını aydınlatmak için, 1995 yılına kadar yaklaşık 10 milyar dolar harcanmış; projenin tümüyle sonuçlanmasına kadar 100 milyar dolar harcanması öngörülmektedir. İnsanlık tarihinin en büyük projesi olarak adlandırılmaktadır. Çoğu şeyi kader olmaksızın çıkaracak bir proje... Bu proje kapsamında, şimdilik yak-

laşık 4.500 hastalığın gen düzeyinde (aksaklığın hangi kromozomun hangi segmentinde) yeri bulunmuştur. Bir taraftan bunlar araştırılırken, diğer taraftan, tespih taneleri gibi dizilmiş, her biri, kural olarak bir ya da daha çok özelliği denetleyen, gen dediğimiz yapıların ameliyatı da, yani kendi içerisindeki moleküllerin yapısını ya da sırasını ya da tümünü değiştirecek yöntemler de geliştirilmeye başlanmıştır. Bu değiştirme işlemi, şimdilik ilkel düzeyde, en azından başarılı bir şekilde bakteriler düzeyinde yapılmakta; fakat oldukça yakın bir zamanda, yüksek organizasyonlu canlılarda da yapılması gündemdedir. Nitekim geceleri ışık çıkaran ateş böceklerinin ışık çıkarılmasından sorumlu genleri, domates bitkisine aktarılmış ve geceleri bunların da ışık çıkarması sağlanmış; Ant Dağları'nda çok düşük sıcaklıklarda yaşayan bir balığın geni, patlıcan bitkisine aktarılarak, bugüne kadar sıcak yerlerde yaşayan patlıcan bitkisinin, artık soğukta da yetişmesi sağlanmış; Hollanda'da insan sütü genleri ineklere aktarılarak, ineklerin insan sütü vermesi sağlanmıştır...

Bilimsel araştırma bir defa başlamaya görsün, çeşitlenme ve sürprizler birbiri ardına gelir... Doğal seçilimle evrimleşmenin sonuçlarını bekleme devri, yakın ilgimiz dışındaki canlılar hariç, kapanıyor görünmektedir. Artık, bir özelliğin ya da uyumun ortaya çıkması için, milyonlarca yıl beklenmeyeceği gibi, herhangi bir canlıdaki kazanılmış bir özelliğin, evrensel olarak, yani diğer herhangi bir canlı tarafından kullanılması da artık zor olmayacaktır. Tüm canlılardaki genlerin, insanların ve keza diğer canlıların hizmetine sunulma aşamasına gelinmiştir. Yakın zamanda C vitamini almanıza gerek kalmayacak, C vitaminini sentezleyen gen, örneğin karaciğer hücrelerine eklenecektir. Bugüne kadar kader olarak nitelendirilen binlerce kalıtsal hastalık, insan soyunun gen havuzundan çıkarılacak-

tır. Günlük yaşamımızı sekteye uğratan, yapımızla ilgili birçok olumsuz özellik düzeltilecektir.

Eskiden beri bazı yeteneklere ve rahatsızlıklara yatkınlık biliniyordu. Örneğin güzel sanatlara yatkınlık, müzik, resim, el becerisi vs. gibi özelliklerin, kalıtsal yatkınlığın yanı sıra, daha çok bu konularla ilgilenen aile yapısından esinlendiği ya da kaynaklandığı zannediliyordu. Birçok ruhsal bozukluğun, çevre ve aile ilişkilerinden kaynaklandığına inanılmış, bunun için birçok kuram da geliştirilmişti. 2000'li yıllara gelindiğinde, depresyon, şizofreni ve birçok ruhsal hastalığın, sadece kalıtsal temele dayandığı bulunmakla yetinilmemiş, ayrıca hangi kromozomun hangi segmentindeki nukleotit dizilimi (kalıtsal bilgiyi sağlayan birimler) ile ortaya çıktığı da saptanmıştır.

Hastalıkların ortaya çıkmasının ya da yatkınlığın, ruhsal olaylardaki yetkinliğin ya da bozukluğun, akla gelebilecek birçok yeteneğin, öğrenmenin, hafızanın, yaratıcılığın vs. derecelerinin kalıtsal olduğu anlaşıldıktan ve bunların bir kısmının, hangi kromozomlarda, hangi segmentlerde hatta hangi dizilimlerde olduğu bulunmaya başlandıktan sonra, eğitilecek kişilerin doğuştan gelen yetenekleriyle hangi alanlarda daha başarılı olabileceklerinin saptanması gündeme gelecektir.

Dünya olanaklarının gün be gün azaldığı, doğal kaynakların tahribinin arttığı, emekle verim arasındaki tavizsiz sınırların çizildiği bir dünyada, doğal olarak, insana yapılacak yatırımın da doğru olarak yönlendirilmesi konusu gündeme gelmiştir. Nasıl ki maraton koşacak sporcuların, çocukken bacaklarındaki beyaz-kırmızı kas liflerinin sayısına, ağırlık kaldıracak haltercilerin omurlarına bakılarak yatırım yapılıyorsa, bundan böyle fikri konular dediğimiz alanlarda yetişeceklerin de yeteneklerine bakılacak ve ona göre üzerlerine yapılacak yatırımların derecesi saptanacaktır.

Gelişmiş ülkelerde, bugüne kadar, orta eğitimde, öğretmenlerin ve danışmanların verdiği rapora göre bir yönlendirme yapılagelmiştir. Ancak bu, her zaman tartışmaya açık olmuş ve sonucun yansızlığı konusunda kuşkuvarın doğmasına neden olmuştur.

Yirmi birinci yüzyıla başlarken, artık, bütün bu yeteneklerin de kalıtsal bir temele dayandığı anlaşılınca, bundan böyle eğitilecek kişilerin, şimdilik, kalıtsal yapıları üzerinde oynamak için gerekli teknoloji henüz gelişmediğinden, yaşamlarına ve üremelerine izin verilenlerin, kalıtsal bileşimlerine göre geleceklerinin yönlendirilmesinin ve eğitilmesinin yasal kurallara bağlanması kaçınılmaz görölmektedir.

Nasıl ki, süt, yumurta verimi için, boy uzunluğunun ve vücut ağırlığının derecesini saptamak için, polimerik genler diye nitelendirilen, bir dizi gen bulunmuşsa, zekâ ve yaratıcılık ve keza birçok beceri için yine bir dizi genin varlığının farkına varılmıştır. Hatta ömür uzunluğunu denetleyen genlerin varlığı da artık araştırmaların konusu olmuştur. Çünkü aynı vücut yapısına sahip kartal ile tavuktan, biri yüz yıl, diğeri en fazla altı yıl yaşayabilir. Bitkilerin bir kısmı ne yaparsanız yapın, birinci senenin sonunda ölür; bir kısmı da binlerce yıl yaşar. Ayrıca her tür, kendi içinde ömür uzunluğu kalıtsal olarak az çok farklı olan bireylerden meydana gelir. Bu nedenle uzun ve sağlıklı yaşayan; belirli rahatsızlıkları (örneğin en popüler olanlardan, yüksek tansiyon, aşırı kolesterol, genç yaşta dolaşım bozuklukları vs.) ya da hastalıkları (kanser, böbrek, sinirim, duyu organı hastalıkları) kuşaklar boyu gösteren aileler bilinmektedir.

O hâlde, başından beri yetiştirilme koşulları eşit olsa da, verilen bir bilginin algılanma ve kavrama düzeyleri, bireylerin kalıtsal yapılarına göre farklı olacaktır. Ayrıca her bireyin,

farklı alanlardaki bilgileri kavrama ve öğrenme yetileri de farklı olacaktır. O hâlde olanaklarınız sınırlı ise, bilginin ve hangi bilginin hangi bireylere, hatta hangi miktarlarda verilmesi gerektiğinin saptanması ve bununla ilgili seçim, verimli bir eğitim ve ekonomik bir dünya yaratılması bakımından kaçınılmaz olacaktır. Bu, ayrıca, aynı yetenekleri paylaşan bireylerin bir araya gelmesini sağlayacağı için, kendi içlerinde yerine göre bilgi artışını kolaylaştıracak ve yerine göre de yarışmayı güçlendirecektir. Fakat tüm bu sınıflandırmalar yapılırken, bireylerin önce bir insan olduğu göz ardı edilmemeli; her ne kategoride olurlarsa olsunlar, tüm bireylerin kendi aralarında bir toplum bilincini yaşatacak şekilde, asgari eğitim ve bilgi düzeyine ulaşmaları sağlanmalıdır. Yatırım yapılarak kazandırılacak bilgi ve becerinin sınırı, anlatmaya çalıştığımız ve çalışacağımız insanın temel hak ve özgürlüklerinde tarif etmeye çalıştığımız eğitim ve yönlendirilme hakkıyla sınırlı olacak; fakat en az bu sınıra ulaşması için her türlü olanağın kullanılması güvenceye alınacaktır.

Kalıtsal yapıya göre bireylerin seçilimi ve yönlendirilmesi, büyük bir olasılıkla, önümüzdeki elli yıl içerisinde, kaçınılmaz olarak uygulanacaktır. Bu sürenin sonunda, gelişen teknolojiyle birlikte, diğer tüm canlılarda olduğu gibi, insanın da daha gamet evresinde iken ya da ona benzer bir evrede iken, gen bileşimlerinin nitelikleri, yapay olarak düzenlenebilecek ve dolayısıyla, her ortamda olumsuzlukları defalarca kanıtlanmış özelliklerin, insan gen havuzundan tamamen ayıklanması sağlanmış olacaktır. Zekâ, yaratıcılık, beceri ve ömür uzunluğunu denetleyen genlerin sayısı ve bileşimi en yüksek düzeye çıkarılmaya çalışılacaktır.

Bu evredeki insanların hak ve özgürlükleri ile toplumsal yönlendirmedeki yetkilerinin ne olduğunu tartışmak, galiba,

gelecek yüzyılın düzenini tartışmayla aynı anlama gelecektir. Böyle bir şeyin tartışılması, sadece, gelecek konusunda yorum yapılmasını değil, bugünkü bozuklukların da temel niteliğinin anlaşılması demektir. Bundan sonraki satırları okuyacak olan insanların birçoğu, bugüne kadar klasik bir eğitimden geçtikleri, dünyadaki kaynakları Tanrı'nın insanlara bahşettiği sınırsız kaynak olarak nitelendirdikleri ve her doğan canlının da Tanrı'nın bir kulu olduğunu düşündüklerinden, her şeye hakları olduğu düşüncesinden kurtulamadıkları için tepki göstereceklerdir. Bu öğretinin geçmişinde, insanların deliller tarafından idaresine bile göz yumulması öğütlenmiş; bunun bazı insanlara verilmiş müktesep (buradaki anlamı ile baba-dan oğula geçen) bir hak olduğu inancı yerleştirilmeye çalışılmıştır. Bu nedenle, insanoğlu, temelini seçme ve seçilmeden alan bir düşüncenin ürünü olan demokratik basamakları tırmanmada geç kalmış ve hatta bu seçme ve seçilme işleminin evrensel olmayan ve doğal yapıya dayanmayan ölçütlerle yapılması nedeniyle, bugün dahi gerçek demokrasiye ve temel hak ve özgürlüklerin tanımına bir türlü ulaşamamıştır. İşte "Genom Projesi" diye adlandırılan insan gen projesi, ilk defa, kişilerin ellerinde sulandırılmayacak, kişilerin beceri ve yeteneklerini ölçmede objektif kıstasları, ta başında verecek bir girişimdir. Bu, tüm çağlardaki gelenek ve göreneklerin, değerlendirme yöntemlerinin değiştirilmesi ve bilimsel esaslara bağlanması demektir. Bu kıstaslar altında bakalım demokrasinin, temel hak ve özgürlüklerin, seçme ve seçilme hakkının ve keza yetki ve sorumlulukların tanımı nasıl olacaktır? Ancak demokrasinin ve temel hak ve özgürlüklerin yeni tanımına geçmeden önce, bilginin nasıl verilmesi gerekeceği konusunda da yeni bir yaklaşıma gerek vardır.

7. BÖLÜM

İnsan Yaşamında Etkili Yönlendirme Nasıl ve Ne Zaman Yapılmalıdır?

İnsanlar arasında yaygın bir kanı vardır: Nice yetenekler keşfedilmeden yok olup gitmektedir. Belki fizikte Nobel alacak bir yetenek, şimdi, örneğin, ayakkabı tamiri ile uğraşmaktadır. Demek ki seçimdeki aksaklığın şu ya da bu şekilde farkına varmış durumdayız. Pekâlâ, böyle bir adamı, yani kalıtsal yapısı bakımından yetenekli olan ayakkabı tamircisini, ömrünün ortalarına ya da sonlarına doğru keşfedip de, dünyanın en ünlü fizikçilerinin arasında eğitirsek, acaba, bu kişi kendinden beklenen verimi verebilir mi? Elimizdeki tüm bilgiler ve gözlemler, belirli bir yaşa kadar eğitilemeyen insanların, daha sonra eğitilmelerinin hemen hemen olanaksız olduğunu göstermektedir. Demek ki bilginin verileceği zamanın da seçilmesi çok büyük bir önem taşımaktadır. Verilecek bilginin, ortaya çıkaracağı sonuçların değerlendirilmesi de ilginç olacaktır. Daha önceki başlıkta, bir insanın yeteneklerindeki sınırların kalıtsal yapı ile denetlendiğini yazmıştık. Acaba bu denetleme mekanizmasının esnekliği biyolojik olarak nedir?

Canlılarda ve keza canlılar aleminin bir üyesi olan insanlarda, biyolojik olarak, özelliklerin ortaya çıkmasının üç yoldan gerçekleştiğini bilmekteyiz. Bunlar:

1. Sayılabilir ve ölçülebilir yapısal özellikler

Bunlar, örneğin göz rengi, burun yapısı, kulak yapısı, saç yapısı, vs. gibi tanımlanabilir özelliklerdir. Kişi eğitilse de eğitil-

mese de, iyi beslense de beslenmese de, olumlu ya da olumsuz bir çevrede yetişse de yetişmese de, hemen her koşulda ortaya çıkan özelliklerdir. Yani bir anlamda kalıtsal yapı ile fenotipin hemen hemen bire bir özdeşleştiği özelliklerdir. Bu özelliklerin değişimi sadece biyoteknolojik yöntemlerle ya da gen bileşiminin değişmesine yönelik ıslah çalışmaları ile yapılabilir. Kişinin değişmez kaderi olarak nitelendirilebilir.

2. Kendini gösterme derecesi diğer etmenlerin de etkisine bağlı olan özellikler

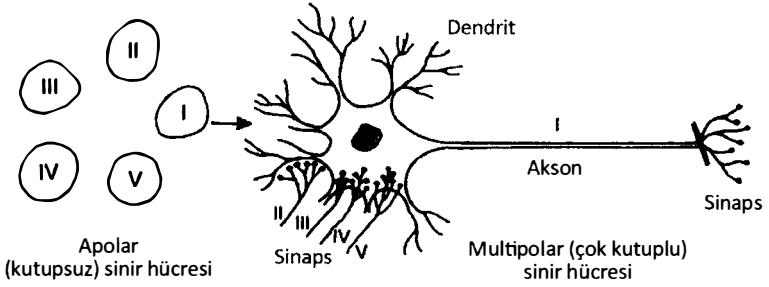
Bunlar, örneğin, boy uzunluğu, kilo, zekanın ve duygusallığın gelişmesi vs. gibi özelliklerdir. Örneğin iyi beslenen bir insanda, boyun uzunluğu, bireyin geniş anlamda bağlı olduğu ırk grubunun, dar çerçevede ise kendi kalıtsal yapısı içerisinde, minimum ve maksimum boyutlara ulaşmasını sağlar. Örneğin Pigmeler 80-120 cm, Buşmanlar 170-200 cm boyundadırlar. Pigmeleri ne kadar iyi beslerseniz besleyin, hiçbir zaman 170 cm boyunda olmazlar; çünkü boy uzunluğu genlerle sınırlanmıştır. Yalnız, belirli bir gen bileşimine sahip bir Pigme, kötü koşullarda örneğin 70 cm, ortalama koşullarda 80 cm, en uygun koşullarda da 90 cm olabilir. Bu Pigmeyi ne kadar iyi beslerseniz besleyin, kalıtsal gen bileşimi uygun değilse, kendi ırk grubunun en yüksek düzeyi olan 120 cm'ye ulaşamaz. Bu durum bütün canlılar için ve canlılardaki birçok özellik için geçerlidir.

Zekânın gelişmesi, insan soyunda, tiroksin hormonu dediğimiz, tiroit bezinden salgılanan bir hormonla yakından ilişkilidir. Tiroit hormonunun etkinliğini sağlayan kısmı, iyot taşıyan bir kısımdır; dolayısıyla yeterince iyot alınmayan bir ortamda yetişen bireylerin zekâ düzeyi ve keza vücut oranları bakımından yetersiz olduğu birçok gözlemle bilinmektedir. Çünkü bu hormon birçok özel proteinin üretimini başlatır ya da güçlendirir.

İyot sıvı hâle geçmeden buharlaşabilen, yani süblime olabilen, ayrıca yükseklerle çıkıldıkça, buharlaşma oranı çok artan nadir elementlerden biridir. Bu nedenle arazi bakımından dünya ortalamasının çok üstünde bulunan Anadolu toprakları, ne yazık ki, iyot bakımından dünyanın en fakir topraklarından biridir. Dolayısıyla Anadolu insanı yeterince iyot almadan gelişimini tamamlar. Bu nedenle örneğin bir iyot faktörünü ortadan kaldırmadan, Anadolu insanının zekâ düzeyi üzerinde ortalama bir yorumda bulunmak ve bunu kalıtsal yapıya dayandırmak sakıncalı olabilir. Belki de Türkiye’de iyotlu tuz kullanmayı yasal bir zorunluluk hâline getirmeyle, bu koşulun yerine getirilmesi sağlanabilir. Buna bağlı olarak birçok elementin, örneğin florürün, çinkonun, demirin, bakırın ve keza birçok bileşiğin, örneğin vitaminlerin tümünün ve temel moleküllerin, örneğin, yeterince aminoasit, yağ ve karbonhidratın sağlanması, kalıtsal yapıdaki farklılığın objektif ve doğru bir şekilde sınıflandırılması için öncelikli bir gerekliliktir.

Bu şekilde birçok hormonun, bileşiğin ve özellikle vitamin denen özel bileşimli moleküllerin etkinliği bilinmektedir.

Bütün bu koşullar yeterince yerine getirilse dahi, yeteneklerin geliştirilmesi, gelişim süreci içerisinde uygun zamanda, uygun impulsların verilmesiyle mümkündür. Çünkü gelişim, bugünkü işleyişiyle, geriye dönüşü olmayan bir değişim ve sürekliliktir. *Ancak zamanında ve uygun impulsların verilmesiyle, istenen değişiklikler sağlanabilir.* İşte biraz önce verdiğimiz, ayakkabı tamircisi-Nobel ödülü alabilecek kişi arasındaki ilişki, bu impuls sürecinin gecikmesinin ya da daha doğru bir tanımlama ile uygun zamanda verilmemesinin bir sonucudur. Bu uyarılar nasıl verilmelidir sorusuna geçmeden önce, zamanlamanın önemine bilimsel olarak biraz daha değinelim.

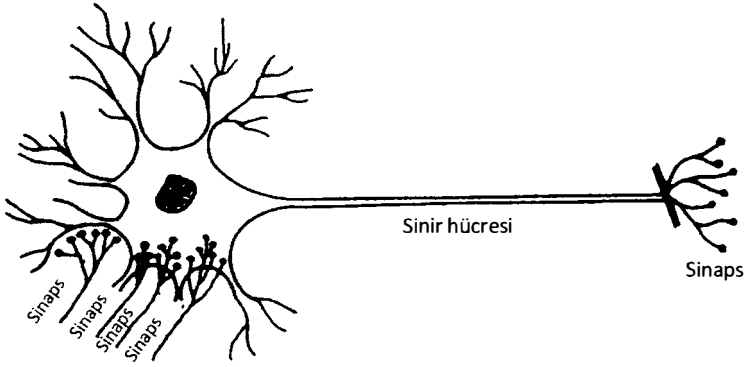
Şekil 1. Apolar---> multipolar sinir hücresinin gelişmesi (ana karnında).

İnsanın sinir hücreleri, ana karnında yaklaşık 4. aya kadar uzantılarından hemen hemen yoksundur (apolardır) ve bu süreç içerisinde çoğalmalarını sürdürürler. Bu sürenin sonunda, sentrozom denen yapılarını hücre dışına atarak bölünme yeteneklerini yitirirler ve ancak yanlara doğru uzun (akson) ya da kısa (dendrit) kollar meydana getirerek dallanmaya başlarlar. Bu aşamadan sonra sayıca değil, hacimce bir büyüme söz konusudur. Özellikle bu evreye kadar protein ve vitaminler başta olmak üzere, zengin bir diyetle beslenen hamile kadınların çocuklarında, her ne kadar alt ve üst sınırı kalıtsal olarak saptanmışsa da, sinir hücrelerinin sayısı, bu sınırlarda en yüksek düzeyine çıkabilir. Yani zekâ ve becerilerin esas ham materyali daha bu evrelerde kurulmaya başlanır.

Bu evreden sonraki gelişmeler ise, kişinin daha sonraki yargı ve yorumlama yeteneğinin artmasını sağlayan gelişmelerdir. Bilim insanları sinir dokudaki bu örgütlenmenin adını, sinapslaşma ve traktlaşma (yollaşma) olarak tanımlarlar. Sinapslaşma, hücrelerin akson ve dendrit denen uzantılarının birbirleriyle yaptıkları özel bağlantıların özel adıdır. Bu sinapslaşma, özellikle beyindeki hücrelerin örgütlenmesi için çok önemlidir. Bunların sayısı da kalıtsal olmasına karşın, bes-

lenmenin önemi yadsınamaz. Sinir hücreleri, ilettikleri impulsların (bir çeşit elektrik sinyallerinin) komşu hücrelere atlama-ması (yani yandaki tel ile kontak yapmaması) için, değişik örtülerle (örneğin miyelinle), özellikle gelişimin belirli bir evresinden sonra yalıtılırlar. Bu durumda, bilginin, daha doğru bir tanımla impulsların sadece sinaps adı verilen açık kapılar aracılığıyla, hedefe doğru iletilmesi sağlanmış olur. Çocuklarda beyindeki miyelinleşme, yani, yalıtım, tam olarak gerçekleşemediği için, anlamlı sözcüklerin ve davranışların ortaya çıkması ancak miyelinleşmeden sonra olur. Ancak bu arada, sinapslaşma, ancak miyelinleşmenin olmadığı hücrelerde ortaya çıktığı için, beyin hücrelerinin organizasyon düzeyinin yükselmesinin, miyelinleşme hızıyla ters orantılı olduğu söylenebilir. Bu nedenle biraz geç konuşan bir çocuğun, yargılama ve yorumlama yeteneğinin, ileride, biraz daha fazla olabileceği söylenebilir. Çünkü sinaps sayısı şunu sağlar: Örneğin, beynin herhangi bir çekirdeğine gelen bir uyarının ya da sorunun, kollar aracılığıyla, yani hücrelerin bir çeşit kapıları olan sinapsları aracılığıyla, diğer hücrelere danışılmasını da sağlar ve yanıtını, gelen bu bilgilere göre hazırlar. Dolayısıyla, ne kadar çok merkeze ya da hücreye danışılırsa, yanıtın, o denli kusursuz olma olasılığı artar. Yani düşünmede, yargılamada ve yorumlamadaki karmaşıklık ve kusursuzluk düzeyi, sinaps sayısıyla doğru orantılıdır.

Düşünme, yargılama ve yorumlamadaki yetkinlik, beyindeki hücrelerin hem sayısı, hem sinaps miktarı ve hem de oluşan bilgi yollarının sayısı ve işlerliği ile saptanır. Bu saptamada en önemli etmenler, kalıtsal faktörler ve özellikle ana karında iken ve daha sonra gelişim süreci tamamlanıncaya kadar (miyelinleşme oluncaya kadar) uygulanan beslenme rejimidir. Bu süreç içerisinde uygulanan eğitim ve öğretim yön-

Şekil 2: Sinir hücresindeki sinapslar.

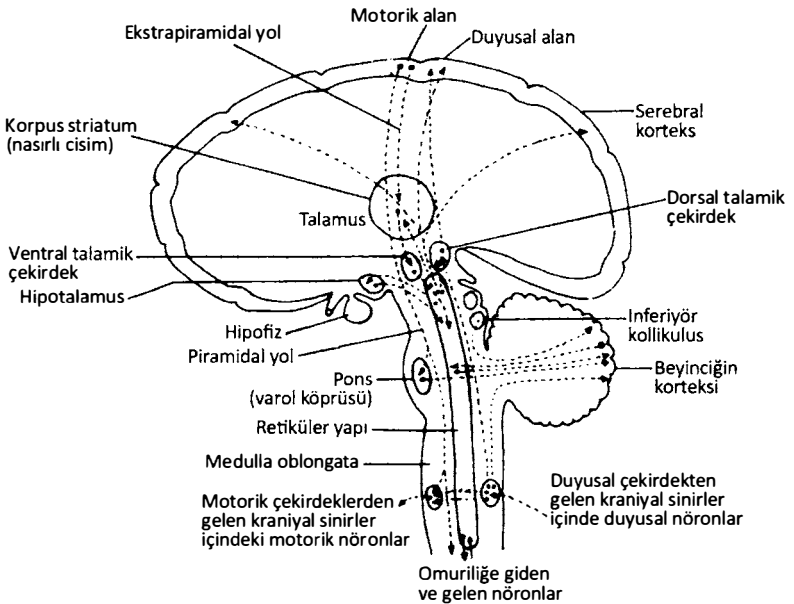
temleri ise bilgi yollarının açık kalmasını sağlayacağı için, yorumlama ve yargılama yeteneğinin sürdürülmesini ve geliştirilmesini sağlayacaktır.

Beyindeki sinir liflerinin, beyin yapısı içerisinde “Trakt = Yol” denen karmaşık bir örgülenme yaptığı bilinmektedir. Bu örgülenmenin temel yapısı, insan soyunda hemen hemen benzer olmakla birlikte, derecesinin ve karmaşıklığının bireyden bireye değiştiği de bilinmektedir. Bu yolların mimarisinin de kalıtsal yapıyla saptanmasına karşın, sayıca artırılmasının ve en önemlisi işlerliğinin devam ettirilmesinin, dıştan verilecek uyarılarla sağlanması, eğitim ve öğretim bilimi açısından son derece önemlidir. Bu yolların sayısı, mimarisi ve örgülenme şekli, kişinin bilgi ve becerisinin derecesini saptar. Öğrenme, yaratma, yargılama, hatta belki dogmatik eğilimli olma, bu yolların izlediği güzergâhlarla ilgili olabilir. Fakat burada en dikkat çeken husus şudur: Bu bilgi yolları, gelişim evresinin ancak belirli dönemlerinde, özellikle ilk yaşlarda açıktır; daha sonra kullanılıp-kullanılmadığına ya da hangilerinin kullanılıp-kullanılmadığına bağlı olarak bu yollardan bazıları, dönüşsüz olarak kapatılır ve kişi o yöndeki becerisinin önemli bir

kısmını yitirir. İşte bu nedenle, potansiyel olarak Nobel Ödülü alabilecek fizik yeteneğine sahip olan bir ayakkabı tamircisi, daha sonra eğitilmesi için bu olanaklara kavuşsa dahi, becerisini geliştirecek organik yapıyı geri getiremez. Bunun yerine seçtiği ve geçtiği yaşam yolu, ancak el becerisini sağlayacak bilgi yollarının geliştirilmesini sağlar. Eğer bu el beceri yolları, bu kişide kalıtsal olarak mükemmel ise, el becerileri bakımından da iyi bir usta ya da yaratıcı olur; eğer mükemmel değilse, yeteneksiz bir tamirci olarak yaşamını sürdürür.

Bu kesimdeki özelliklerin hemen hepsi, az ya da çok olarak bir bireyde açığa çıkar; yalnız yetkinlik dereceleri farklı olur.

Beynin gelişmesiyle ilgili olan bu evreler, beyin organizasyonunun tamamlanma sürecinde gerçekleşir. Bu nedenle, bu evrelerin, bugüne kadar gelen bir sezinlemeyle, 18 yaşta son-

Şekil 3: Bilgi yolları = trakt.

landığı varsayılmış ve bireyler bu evreden sonra ergin olarak kabul edilmiştir. Kişiye, ancak bu evrenin sonunda yetki, sorumluluk ve eski bir tanımla ceza-i ehliyet yüklenebilir. Fakat hiç kimse bunun bir süreç olduğunu düşünemez. Bir kişi, doğduktan sonra 17 yıl 364 gün yaşamışsa birçok konuda, özellikle toplumsal konularda, sorumluluğu ve yetkisi yoktur; 17 yıl 365 gün yaşamış ise yetkili ve sorumlu olmuştur. Yasalara göre, birey bir günde olgunlaşmıştır. Biyoloji biliminin yeterince gelişmediği dönemlerde böyle bir kabul, “uygulanabilir sonuçlar” da getirdiği için hoş görülebilir; ancak kabullere yer bırakmayacak şekilde bilimin gelişmesi, bu kavramın da yeniden ele alınmasını gerektirir. Her ne kadar beyin organizasyonu, bir anlamda değişimi, daha önce kabul edilmiş yaşlara doğru tamamlanıyorsa da, bir kişinin yetkin ya da sorumlu olması, onun gerçek beyin organizasyonuna ulaşıp ulaşmadığının saptanmasıyla gerçek yerine oturtulabilir. Kişi, 40 yaşına da gelse, bazen bu organizasyon bakımından, toplumsal yaşamı etkileyebilecek yetkiyi kullanacak kadar yeterli olamaz. Bu olgunluğa ulaşmayan ya da ulaşamayan bir kişinin eline yetkilerin verilmesi de, en başta gelişmekte olan kuşaklar olmak üzere, olumsuz etkilere ya da yönlendirmelere neden olabilir. Bu nedenle bir insanın olgunluk yaşı, daha bilimsel bir yaklaşımla derecesi, artık senelerle değil, kazanmış olduğu beyin organizasyonunun derecesiyle ilgili olmalıdır. Dolayısıyla da kişiye, taşıdığı beyinsel organizasyon, diğer bir tanımla beceri ve bilgi derecesinin oranında yetki verilebilmeli ve belki bu derece oranında sorumlu tutulmalıdır. Daha sonra değineceğimiz temel hak ve özgürlükler de bu derecelere göre sınırlandırılmalıdır. Yani bir adamın seçme (ve belki seçilme) hakkı, daha açık bir tanımla, toplumun yönlendirilmesini sağlayacak insanları tayin etme hakkı, bu durumda

eşit olamayacak, herkesin beyin organizasyonu ve daha sonra demokrasinin yeniden tanımında geniş olarak ele alacağımız gibi, bilgi birikiminin derecesiyle orantılı olacaktır. Böyle bir hak da, örneğin 1-100 arasında değişecektir (vatandaşlık hakkı). Bu hakkın nasıl saptanacağı temel hakların tanımı sırasında verilecektir.

İşte eğitimde ve öğretimdeki en önemli başarı, objektif kıstasları (yani hücre sayısını, sinapslaşmayı ve bilgi yollarını) önceden saptayarak, kişiye, kalıtsal yapısının geliştirebileceği ve yetkinlikle kullanabileceği bilgiyi zamanında verebilmektir.

3. Kalıtsal yetkinliğe sahip olmakla birlikte, her bireyde ortaya çıkmayabilen özellikler

Ancak özel uyarılarla bu genlerin işlek hâle geçirilmesi sağlanabilir. Örneğin, boğalarda ve keza insanların erkeklerinde süt vermeyi, yavruya bakma davranışlarını ve horozlarda yumurta oluşturmayı sağlayan genler vardır. Fakat hiçbir zaman etkilerini göstermezler. Ancak, östrojen hormonları dediğimiz dişilik hormonları, uygun gelişim evrelerinde verilince, bu özellikler ortaya çıkmaya başlar.

İnsanda 32.000 kadar genin olduğu varsayılmaktadır. Fakat bunların bir kısmı bazı düzenlemeler için, bir kısmı geçmişin bir tortusu olarak arta kalmıştır; bir kısmı da uygun uyarı bulunmadığı için sadece bir ham bilgi olarak saklanır ve 6.000-10.000 kadarı da insanı insan yapan özelliklerin ortaya çıkması için kullanılır. Bu sonuncu pakette bulunan genlerin de bir kısmı ancak uygun uyarılarla işler hâle getirilebilir. İşte bu sonuncu gruptaki genlerin yapısının ve uyarılma biçiminin bilinmesi, yeteneklerin geliştirilmesi açısından son derece önemlidir. Bunun için elimizde hayvanlara dayalı birçok deney ve gözlem vardır. Örneğin cennet kuşlarının erkeklerle-

ri, bir ağacın başına çıkıp iki ay süreyle ötmedikleri takdirde, çevredeki dişilerin yumurta yapma hormonları salgılanmaz. Bir maymun kolonisinde, kuvvetli (lider) erkek ortadan kalkmadığı sürece, genç maymunların testisleri kırmızılaşmaz ve erkeklik duyuları gelişmez; hatta eş cinsel ilişkilere eğilimleri artar. Yani birçok genin işlerlik kazanması, görsel, duyuşsal ya da eğitşel yollardan sağlanabilir.

İşte çağdaş eğitimin en çarpıcı başarısı, bu suskun genlerin uygun olanlarının, uygun yöntemler kullanılarak işler hâle getirilmesini sağlama olacaktır. Böylece, birey, görünebilir ve ölçülebilir beceri ve yeteneklerinin üzerine, saklı kalmış özelliklerini de ekleme zeminini bulabilir.

İnsanlardaki birçok özellik, normalde işlerliği olmayan ya da görevi tam olarak saptanamayan “*saklı genler*” tarafından ortaya çıkarılır. Örneğin, toplumda, yanlış ya da doğru belirlenmiş bir erkek ya da diş i imajı vardır. Bu görsel imaj, kişinin ruhsal olarak belirli bilgi yollarının açılmasını sağlar. Bu nedenle, küçüklüğünden beri, alışlagelmiş erkeklik davranış ve uyarılarıyla yetiştirilen bir çocuk, kalıtsal yapısının sınırları içerisinde, uygun zamanda geleneksel erkeklik davranışlarını göstermeye başlar ve hatta bu şekildeki etkileşimin denetimindeki hormonların etkisiyle, birçok erkeklik özelliklerini gösterir (maymundaki testis kırmızılaşması gibi). Bununla birlikte tüm bu davranışların kökünde, şu ya da bu şekilde, kalıtsal bir temelin olduğunu akıldan çıkarmamak gerekir. Bu temel olmadan “*yani saklı genler olmadan*” yapılacak uyarılar önemli bir sonuç doğurmaz. Örneğin, doğal yapısının aksine gelişimler olduğu varsayılan iki davranış şekli, insan soyunun sağlıklı olarak sürmesini, derinden sarsmaktadır.

Canlıların hemen hepsinde, özellikle memeli hayvanlarda, ergenlik çağına kadar aynı eşeyler arasında eşcinsel davran-

nışların bir anlamda prova edilmesi ya da en azından karşı cinse ait bazı davranışların “bilinçsiz bir şekilde” gösterilmesi, biyoloji kitaplarında memeli davranışının özellikleri arasında sayılır. Bu davranışlar, normalde eşeysel üretime başlanılması, yani ergenliğe ulaşılması ile birlikte sonlanır. Sonlanmaması sapma olarak tanımlanır.

4. Cinsiyet değiştirme özlemi gösterme ve eş cinsellik

Her ikisi de özünde birbiriyle iç içe girmiş iki farklı; fakat yakın nedenlere dayanan davranış şeklidir. Bir kısmı başat ya da egemen genlerin etkisiyle ortaya çıkabilir. Bu bir kaderdir; gen teknolojisi yeterince gelişmediği sürece, bu genin varlığına ve dolayısıyla ortaya çıkan davranışlara hoşgörülü olmak zorundayız. Kişinin sosyal statüsü ne olursa olsun, bu davranışı gösterir. Şu aşamada bunlar için yapılacak fazla bir şey olduğu söylenemez.

Bu sapmaların denetim altına alınabilecek, daha doğrusu taşıdığı kromozomların (genlerin) gereği sahip olduğu eşeyin davranışını gösterecek şekilde yönlendirilebilecek çeşitleri vardır. Bunlar ya ikincil etkilerle, örneğin ikincil olarak hormonları denetleyen genlerdeki yetersizliklerle ortaya çıkabilir (bu tip bireyler, uygun gelişim sürecinde uygun hormonlarla, özgün davranışına dönüştürülebilir) ya da kendi eşemine ait olmayan uyarılarla, saklı kalması gereken karşı eşeye ait genlerin işlek hâle geçirilmesi ya da gelişim evrelerinde beyinin (bilgi ve davranış yollarının) karşı eşeydekilerine benzer şekilde formatlanması ile ortaya çıkabilir.

Birçok canlı ve keza insan soyunda, erkeklik ve dişilik, X ve Y denen kromozomların (doğal olarak genlerin) kombinasyonu ile saptanır. XX, dişi; XY, erkeği meydana getirir. XX ta-

şıyan bireyler yumurtalıkları, XY meydana getiren bireyler de testisleri oluştururlar. Her iki bez de ana karnında 4. ayda bir miktar işlev görerek, XY'li bireylerde vücut hücrelerinin zarının testisin çıkaracağı testestronu, XX'li bireylerin de yumurtalığın çıkaracağı östrojeni tanıyacak şekilde yapılanmasını sağlar. Böylece daha sonra, erkek hücrelerinin erkek hormonlarını, dişi hücrelerinin de dişilik hormonlarını almaçlarıyla tanıyarak hücre içine alınmasını sağlar. Böylece her hücre kendi eşemine uygun tarzda yapılır. Fakat hücre zarının yapımından sorumlu olan genlerden biri olan "*Revers Gen*"i, bu yapılanmanın oluşması için gerekli zemini hazırlayamaz ise birey XY kromozomu taşımasına karşın, testosteron hormonunu hücre içine alamaz ve böylece kalıtsal bileşimi bakımından erkek (XY), vücut yapısı bakımından dişi görünümlü olur. Çünkü canlılar, canlılığın ortaya çıkışından yaklaşık bir milyar yıl sonrasına kadar, sadece dişilerle (daha doğrusu analarla) temsil edildikleri için (erkekler yaklaşık bir milyar yıl sonra ortaya çıkmıştır), dişilik hormonlarını doğal yapılarında bir miktar bulundurlar ve keza zarları da dişilik hormonlarına bir miktar duyarlıdır (geçirgendir). Hâlbuki erkeklik hormonları çok daha belirleyicidir. Bu nedenle bir erkek, yaşamının belirli bir süresinde, erkeklik hormonlarını yitirse dahi, erkeklik özelliklerini sürdürmeye devam eder; örneğin sakal ve bıyıkları aynen çıkar; sesi kalın kalır vs. Hâlbuki dişilik özelliklerinin saptanması biraz daha kararsızdır; bu nedenle, belirli bir yaşın üzerinde büyük bir kısmı böbrek üstü bezinden kaynaklanan androjenik hormonların etkisiyle, genetik olarak dişi olan birey erkeksi yapıya dönüşmeye başlayabilir ve yaşlı kadınlarda sakal ve bıyık çıkarken, seslerinde bir miktar kalınlaşma da görülebilir.

Bir önceki başlıkta değinildiği gibi, genç bir erkek maymunu, güçlü ve lider konumundaki bir erkek tarafından dişi mua-

melesi yapıldığında, bu erkeğin eş cinsel davranışlar göstermeye başladığı görülür. Birçok canlı grubunda, güçlü erkek modeli yanında, zayıf (ya da gelişmekte olan genç) erkeklerin dişi davranışlarına kaydığı birçok deneyle sabittir. Bu nedenle çok güçlü baba modellerinin bulunduğu aile tiplerinde, karşı cinsin davranışlarına eğilimli erkek çocukların ortaya çıkma olasılığı artar. Bu tip gelişimler bir tür zorlamayla ortaya çıktığı için, uygun bir gözlemci tarafından zamanında farkına varılabilir ve gerekli önlemler alınabilir.

Ancak bir dizi yönlendirme tarzı daha vardır ki, bunun saptanması, bazı durumlarda (kişinin kalıtsal eğilimleriyle de yakından ilgili olabilir) olanaksızdır. Bu da şu ya da bu şekilde gelişim evresinde, saklı kalması gereken genlerin işlerlik kazanmasını sağlayabilecek; ama en önemlisi beyin formatlanması sırasında (çoğunlukla 7 yaşına, en geç ergenlik çağına kadar) erkek davranışını ortaya çıkarması gereken beyin traktlarının (bilgi ve davranış yollarının) dişilere özgü yapıda gelişmesine neden olabilecek uyarıların [buna davranış biliminde model (örüntü) denir] kişilik (burada beyin formatlanması) oluşmadan önce verilmesidir. Bu modellerin ya da simgelerin ne olduğunun saptanması, işte, vermeye çalıştığımız özel kişilik kazandırma yöntemlerinin, bir anlamda eğitimin en önemli konusu olmalıdır. Bu uyarıların ya da simgelerin niteliği konusunda, biyoloji bilgimi de katarak, bugüne kadar toplumda yaptığım gözlemlerin bir kısmını tartışmaya açmak isterim:

Bu uyarıcı simgelerin ya da modellerin bir kısmı, bugünkü bilgilerimizin ışığı altında anlamsız gelmektedir. Örneğin kadınların saçlarını uzatmaları, erkeklerin ise kısa kesmeleri, biyolojik açıdan fazla bir önem taşımamaktadır. Hatta erkeklerin daha çok dışarıda çalıştıkları ve daha çok güneş altında kal-

dıkları, yani başlarının üst kısımlarının güneş ışınlarından daha çok korunması gerektiği; buna karşılık kadınların daha çok besin maddelerinin hazırlanması ile uğraştıkları ve daha çok kapalı mekânlarda çalıştıkları göz önüne alınırsa, bu alışkanlık (gelenek) pek de pratik sayılamaz. Şu ya da bu nedenle uzun saç şeması, bir kere dişi anımsatacak şekilde toplum belleğine geleneksel olarak yerleşmişse, görsel olarak algılanan bu şema, genç bir bireyin beyin formatlanmasında etkili olabilmektedir. Bir defa beyin bu koşullandırılmış uyarılarla formatlanmaya başlamışsa ya da formatlanmışsa, duruma göre ya da uygun uyarıların bulunduğu bir ortamda ya da daha sonra değineceğimiz aynı nitelikli yani eşeysel davranış kaymasına neden olan diğer uyarılarla da bu formatlanma desteklenmiş ise, her koşulda, kendinden beklenen, bu formatlanmaya uygun davranış şeklini ortaya çıkaracaktır. Bu davranış şekline, dişilere özgü giysiler (örneğin etek) giyme, makyaj yapma, dişilere özgü oyuncaklarla oynama, hatta anlamlı olmasa da hi, dişilerin bulunduğu bir evin içinde geleneksel olarak dişilere özgü işler olarak tanımlanmış bazı işleri yapma (örneğin dişi dikme, örgü örme, çok defa aileler arasında sıkça tartışılan bulaşık yıkama, yemek pişirme vs.) girebilir. Bütün bunların kombinasyonu ya da sayıca uygulanma sıklığı, özgün davranıştan sapmayı artırabilir.

Hemen hemen canlıların tümünde, özellikle sesi ve rengi dikkat çekici olanlarda, erkek ve dişi şeması diye bir şekillenme meydana gelmiştir. Örneğin dişi bir kız böceğinin kanda bulunan ve morötesi ışınları yansıtan (türlere göre beyaz, sarı, kırmızı, siyah, kahverengi) bir benek erkeğin uyarılmasını sağlar. Memelilerin hemen hepsinde, özellikle üreme zamanlarında derişimleri artan kokuları, erkek ve dişide farklı farklı olur. Bildiğimiz canlıların tümünde erkek ve dişi davranış

nışları farklıdır ve en önemlisi, erkek ve dişi ortak (bir arada) yaşasalar dahi iş bölümü bu eşeyler arasında paylaşılmıştır. Bu sonuncularda, çok zorunlu kalınmadığı sürece, iş bölümüne ödünsüz uyulur. Farklı bir davranış, birliğin bozulmasına neden olur. Zaten bulunduğu eşemin özgün davranışlarından sapma gösteren bireylerin birlik kurması ve karşı bir eşemle bir araya gelmesi kural olarak söz konusu olamaz.

Demek ki, köklerini evrimsel gelişmenin derinliklerinden alan, sorgulamasız ya da yargılamasız kabul etmek zorunda kaldığımız (bir kısmının biyolojik yarar sağlaması nedeniyle doğal seçilimle korunduğunu söyleyebiliriz) erkek ve dişi davranışlarını, “*emansipasyon*” denen erkek-dişi eşitliği yaklaşımı ile ortadan kaldırmak ya da göz ardı etmek, evrimsel süreçte karşı bir eylem oluşturduğu için, er ya da geç ruhsal tatminsizliklerin ortaya çıkmasına neden olacaktır. Nitekim eşeylere göre evrimsel olarak oluşmuş görev taksimini göz ardı ederek, eşeyler arasında görev eşitliğini benimseyen toplumlarda sıkça karşılaşılan aile birliklerinin zayıflama sorununu büyük ölçüde bu nedene bağlayabiliriz. Kendini erkek gibi hissettiren uyarıları alan kadınlar ya da kadın gibi hissettiren uyarıları alan erkekler, doğal davranışlarını göstermede güçlük çekeceklerdir. Bu bir üstünlük kıyaslaması değildir; doğanın canlılara biçtiği, çeşitlenmeyi ve yerine göre dayanışmayı sağlayan mükemmel bir sistemdir. Bu nedenle insan dediğimizde erkek ile kadının bütünlüğünden oluşan birliği kast ederiz. İlkel diye nitelendirdiğimiz kavimler bunun farkındaydı ve bu nedenle bu eşitliğe saygı gösterdiler; hatta üreten kadını baş tacı yaptılar. Semavi dinlerin devreye girmesiyle kadınlar ikinci sınıfa kaydırıldılar. Semavi dinler bu coğrafyaya gelinceye kadar bu coğrafyanın Tanrıları kadınlardı. Semavi dinler erkek dinidir...

Memeli hayvanların büyük bir kısmında, keza primatlarda (yani maymunlarda), iş bölümüne bağlı olarak insanların erkeklerinde, dişiye ve aileyi korumak için vücudun ön kısmı, yani omuz kısmı gelişmiş (savunma ya da saldırmayı güçlü kılabilmek için), bu nedenle ağırlık noktaları göbeğin üst kısmına kaymıştır. Buna karşın ailenin içerideki günlük işlerini, daha çok zemine yakın işlerini görebilmek için, dişilerde özellikle vücudun alt kısmı gelişmiş ve doğal olarak ağırlık noktaları göbeğin alt kısmına kaymıştır. Bu nedenle erkekler, zeminde herhangi bir işi görürken, dişilere göre çok daha fazla zorlanırlar. Ağırlık noktasına göre düşünmeye alışmış insanoğlunun, bu yapısal farklılaşmayı göz ardı etmesi birçok komplikasyonun doğmasına neden olacaktır.

Aile yapısının, yavru bireylerin ruhsal sağlığını kazanması ile de yakın ilişkili olduğu, birçok hayvan gözleminde ve keza günlük yaşamdaki insan topluluklarında gözlenmiştir. Özellikle yavruların eğitilmesi ve formatlanması, doğada, büyük ölçüde dişiye verilen bir görev olmuştur.

Aslında bir topluluğun kültürünün gelecek kuşaklara aktarılması da analar aracılığıyla olmaktadır. Tarihte birçok kavimin erkeği birileri tarafından kılıçtan geçirilerek ortadan kaldırılmasına karşın, bu kültürlerin bir zaman sonra yeşerdiğine tanık oluyoruz. Çünkü çocukları yetiştirecek analar sağ bırakılmıştır. Bu nedenle kültür aktarımı sağlanmıştır.

Bütün bunlardan sonra yapacağımız yorum: Çağdaş bir topluluğun yaratılmasında, kadınların eğitilmesi ve bilinçlendirilmesi, gelecek kuşakların esenliği açısından kaçınılmazdır. Bu nedenle “*Atatürk İlkeleri*”nin önemi artmakta ve özellikle son zamanlarda kadınların uygarlaşmasını önleyecek çağdışı eğilimlerin önlenmesinin gereği anlaşılmaktadır.

8. BÖLÜM

Bilgi Nasıl Verilmektedir, Gelecekte Nasıl Verilmelidir?

Bilginin bugüne kadar verilme tarzı

Eğer bilgi diye anlatılanlar, gerçekte bilgi olarak doğru seçilmişlerse, şu ya da bu şekilde nasıl anlatılırsa anlatılsın, geçmişte ve bugün insanlığın olgunlaşmasına, beceri kazanmasına ve bilgili olmasına katkıda bulunmuştur. Birçok eğiticinin aksini savunmasına karşın, bilginin öğretiminde içerik açısından yanlışlık olamaz; ancak seçilen bilgi, gerçekte bilgi değilse, yanlış sonuca ulaşılır. Eğitim yöntemlerinin geliştirilme çabası (pedagoji), bilginin en kısa ve en kolay yoldan nasıl öğretileceğini bulmak için verilir. Bunun için bugüne kadar çeşitli yollar denenmiştir. Hatta dayaağın ya da manevi olarak onore etmenin eğitim yöntemlerinden biri olduğu tartışılmıştır. Ancak sahip olduğu beş duyu, insan beyninin dışarıya açılan pencereleri olduğu için, eğitimde son yöntem, yapılabildiğinde, bu beş duyu kullanılarak, bir bilginin kazandırılması şeklindedir. Doğal olarak, bir insan hem duyarak, hem göreyerek ve hem de örneğin temas yoluyla algılayarak, imge, üç farklı yoldan üç farklı niteliğiyle beyne ulaştırılacağı için, kalıcı olması ve öğrenilmesi kolay olacaktır. Bu nedenle, bu yol son zamanlardaki çağdaş eğitimde sık sık ve yoğun olarak kullanılmaktadır. Bilebildiğimiz kadarıyla, insanlık tarihi (en azından 8.000 yıldan beri), pozitif bilimleri, deneysel eğitime dayalı olarak öğretmeye çalışmıştır. Manevi ilimler öğrenilirken

çok defa kullanılan yöntem, ne yazık ki dinlerin istismarına girdiği için ve bağınaz düşüncelerin zulmüyle ortaya çıkmış olan tarihten gelen korkular nedeniyle, bilim insanları tarafından geliştirilme şansına kavuşturulamamıştır ve böylece bilimsel öğretim yöntemi, sadece deneysel düşünceye bağlı kalmıştır. Yani ne duyuyor, ne görüyor, ne işitiyorsak, sadece o vardır (gerçektir); onun dışındakiler “meta bilimlere, yani metabiyoloji, metafizik, metakimya vs.ye” girer. Bugüne kadar metabiyoloji olarak nitelendirilen birçok hususun, ilim adamlarına, din adamlarına ve düşünme sistemlerini eski öğretilerden alan akımlara bırakmış olmaları, sadece bir yanılgıya götürmemiş, ayrıca gelecekte kullanacağımız çok önemli bir eğitim yönteminin de gelişmesini geciktirmiştir. Bu yöntemin ne olduğunu anlatmadan önce, bugüne kadar başarılı bir şekilde sürdürülmüş bugünkü eğitim yönteminin daha ne kadar süreyle kullanılabileceğini irdelememiz gerekecektir. Bugün kullanılan yöntemin, bilimsel, gerçekçi ve pozitif olduğu konusunda hiçbir kuşku taşıyamayız. Çünkü uygarlık (doğanın mekaniğini anlama ve çözme başarısı açısından bu terim kullanılmıştır), insan soyuna birçok bilgiyi, başarıyı ve buluşu bu yöntemle kazandırabilmiştir ve kazandıracaktır. Sürdürülmesi kaçınılmazdır. Ancak, dünyadaki olanakların gittikçe kısıtlandığı, insan sayısının ve en önemlisi öğretilecek bilginin gittikçe arttığı düşünülürse, eğitimdeki sürenin ve kullanılacak araçların sayısının gittikçe artması kaçınılmazdır. Bugün orta gelirli bir aile bir çocuğunu orta hâlli bir özel okulda (çağdaş eğitim yapıp yapmadığı tartışmalı da olsa) okutabilmek için, yıllık gelirin yarısını ödemek zorundadır. Bir çocuğun bir meslek için sadece temel bilgileri alması için okuması gereken süre en azından yirmi iki yıl olarak bilinmektedir. Bu süre, gelecekte, birçok ailenin altından kalkamayacağı kadar uzun bir sü-

re ve ödeyemeyeceği kadar ağır bir yük oluşturmaktadır. Her şeyin bilime dayandığı, günlük yaşamın sürdürülebilmesi için dahi en azından temel bir eğitimden geçmenin zorunlu olduğu bir dünyada, artık çocuklarımızı yabani bir hayvan gibi ortaya salamayacağınıza göre, bu ikilem nasıl çözümlenecektir? Bugünkü eğitim-öğretim yöntemlerinden hangisini kullanırsanız kullanın, artık, dünyanın olanakları, tüm insanların, yirmi iki yıl, özel binalarda, özel kişilerce, akıl almaz ödemelerle eğitilmesine izin veremeyecek kadar kısıtlıdır. Eğitilmiş olanlar da, bırakın uygarlığa birşeyler eklemeyi, uygarlık çarkının dönmesi için gerekli olan en temel bilgi ve beceriyi alamadıkları için, itici bir güç olmaktan çıkacak, uygarlığın ayağında, tüketimi dahi beceremeyen bir pranga olacaklardır. Bunun için bir taraftan insan soyunun üremesi (kalıtsal yapısına göre) denetim altına alınırken, diğer taraftan da, bilim insanların bugüne kadar bir türlü yaşamadıkları ve sadece ruhban sınıfına bırakmış oldukları bir yöntemi zorunlu olarak yeniden gündeme alınacaktır. Bu yöntemin adı, *“kazanılmış bilgilerin duyu organlarının dışındaki kanallarla iletilmesi”*dir. Burada kastedilen, insanların, binlerce yıldan beri kullanmış oldukları, çok defa onu, manevi çıkmazları için bir çözüm yolu olarak kullandıkları ve en önemlisi, öbür dünyaya ya da manevi dünyaya açılan bir kapı olarak düşündükleri, “içine doğma, sezinleme, medyumluk ve reenkarnasyon” gibi yaşanan; ancak açıklanamayan, daha doğrusu, biyoloji bilimindeki gelişmelerin gecikmesi nedeniyle, bir türlü bilimsel bir temelle oturtulamayan ve bugüne kadar “ruhsal olarak ilişki kurma yöntemi” olarak bilinen, şimdilik “telepati” olarak tanımlamakla yetineceğimiz yöntemdir. Bu tip iletişimlerin, ruh denen gizli güçlerle yapıldığı inancı yaygındı (dır). Yakın zamanlara kadar bunun nedenini, ruhban sınıfın baskısından dolayı, kim-

se araştırmaya kalkışmadı; kalkışsalardı da, yeterli teknik bilgisi olmadığı için bir sonuca ulaşamazlardı. Geçen yüzyılın başından beri yapılagelen araştırmalar, girdiğimiz yeni yüzyılda önemli bir bakış açısının kapılarını açmalıdır. Bu da ruhsal olaylar dediğimiz birçok şeyin, sanıldığı gibi mistik bir yapı olmadığı; açıklanabilir bir moleküler temelini olduğudur. Eğer özetlersek, sanıldığı gibi vücudu oluşturan yapı ile ona duygu oluşturan yapı birbirinden bağımsız yapılar değildir. Biri öbürünün fonksiyonudur. Yani bir araba ile sürücüsünü düşünün. Ruhsal yapı ile vücut yapısı sürücü ile araba arasındaki ilişki gibi düşünülmüştür. Araba sürücüyü taşımakla görevlendirilmiş bir yapıdır. Ruh ise onu yönlendiren yapı. Ancak moleküler biyoloji ilerledikçe bunun böyle olmadığı sürücüyü oluşturan yapının aracın yapısı ile bir bütünlük ve iç içe işlevsel bir ilişki oluşturduğu anlaşılmıştır. Çünkü arabanın bir yerlerinde meydana gelen yapı, sürücünün davranışını derinden etkilemektedir.

Düşüncelerin farklılaşması ve senkronizasyonu

Daha önce de değindiğimiz gibi, her insanın kalıtsal yapısı farklıdır (hatta aynı anadan ve babadan, hakiki ikiz olmadan meydana gelen çocukların, mutasyon ve krossing-over dediğimiz parça değişimi olmadan, birbirine tıpa tıp benzeme şansı yine de yüzlerce milyarda birdir). Dolayısıyla beyin hücrelerinin konumlanması, sinaplaşması, bilgi yollarının oluşması ve bir çeşit beyin süzgecini oluşturan hipotalamusun formatlanması her bireyde farklıdır. Belki başlangıçta ilkel canlılarda (örneğin yassı solucanlarda) bu farklılık çok az olduğu için, aynı mekânı paylaşan ve en önemlisi aynı atadan meydana gelen yavruların aynı duyguları (uyarıları) paylaşmaları ve birbirlerine iletmeleri beklenebilir.

Canlılar evrimleşirken, bu senkronizasyon (eş güdümlenme) zararlı sonuçlara neden olacağı için, örneğin, bir avcı türün, bir avın ne düşündüğünü sezinlemesinin yaratacağı olumsuz sonuçlar nedeniyle, bağımsız, özgün ya da yalıtılmış düşünce teşvik edilmiş ve böylece her canlının düşüncesini saklayabilme durumu ortaya çıkmıştır. Bunu başaramayanlar elenerek ortadan kaldırılmıştır. Ancak aynı bölgede yaşayıp da, aynı imkânlar üzerinde mücadele etmeyen türler arasında, ortak tehlikeyi birbirine haber veren mekanizmalar korunmuştur. Örneğin, bir çayırıktaki her biri farklı öten birçok böcek türünün hepsinin birden bir uyarıyla seslerini kesmeleri; hatta birçok farklı hayvan grubunda (kuş, sürüngen, memeli, böcek vs. olabilir) benzer dayanışmanın görülmesi bu iletişimin bir sonucudur.

Böyle bir iletişimin, tür içinde, örneğin bir memeli soyunda ya da insan soyunda, özellikle laktojenik hormonların (süt verilmesini sağlayan bir hormon) salgılandığı dönemlerde, ana ile yavru arasındaki iletişimi (bugüne kadar ruhsal iletişim olarak bilinen) güçlendirdiği ya da sağladığı birçok deneyle bilinmektedir. Örneğin, süt emzirme döneminde, bir fokun yavrusu anasından ayrılıp, onlarca kilometre uzağa götürülüp, elektrik akımı vermek suretiyle işkence edildiğinde, ananın anında tepki gösterdiği gözlenmiştir.

Yavrusunu emzirmek sürecinde olan kadınların, yavrularının duygularını okumadaki gizemi de değişik öykülerle anlatılır; bu durumda olan anaların, çocuklarının sesini almak için, uyku sırasında alarm bantı dediğimiz bir yolu sürekli açık tuttuğunu da değişik gözlemlerle bilmekteyiz. İlginç olanı, bu, sadece anaya verilmiş ayrıcalık bir özellik değildir. Birçok memeli ve kuşun erkek yavrularına, gelişim evrelerinden itibaren laktojenik hormon verilirse, aynı davranışı gösterdikleri gözlenir.

Bu konudaki en değerli gözlemler, hakiki ikizlerden gelmektedir. Bunların, birbirlerinin duygularını tam olarak okudukları, çok değişik gözlemlerle ders kitaplarına dahi geçmiştir. Bu kitabın yazarının, tanıdığı iki hakiki ikiz üzerindeki bir gözlemi, konunun anlaşılması bakımından önemli ipuçları vermektedir. Lisede aynı sınıfta okuyan bu ikizlerden biri sosyal bilimlere, diğeri de fen bilimlerine ilgi duymaktadır. Fen bilimlerine yoğunlaşmış olan, örneğin, tarih sözlüsü için tahtaya kalktığı zaman, diğeri ikiz, sırada tarih kitabını açarak okumaya ya da söylenecekleri aklından geçirmeye başlayınca, tahtadaki kardeşi bir hopperlör gibi, aynı şeyleri söylemeye başlıyor; durduğu zaman da aynı yerde duraklıyor; diğeri ikiz matematik sözlüsü için tahtaya kalktığı zaman da, sıradaki soruyu çözmeye başlıyor; tahtadaki de bir teleks gibi, yazma işlemine aynen devam ediyor. Bugün bu ikizlerden biri uzun zamandan beri Kanada'da yaşamaktadır. Bu kitap yazılırken, Türkiye'de yaşayan ikiz, bir gece karın ağrılarıyla uyanıp, sağa sola kusuyor ve âdete çırpınıyor. Sabahleyin, Kanada'ya telefon edince, ikizinin karın ağrılarıyla ve kusmayla hastaneye kaldırıldığını öğreniyor. Aynı beyinsel işletim ve okuma sistemi; ancak ayrı iki bellek, yani iki ayrı birey...

Bellek oluşumunun mekanizması

Bilginin birikimi, yani bellek nasıl oluyor sorusuna, en basit yanıtı, *Planaria* denen yassı solucanlar üzerinde yapılan araştırmalar açıklık getirmektedir. Bu solucanlar, ışık ve elektrik akımı verilerek koşullandırılabilirler. Örneğin kırmızı ışık besin verileceğini, mavi ışık ise ceryana tutulacağını işaret etmiş olsun. Koşullandırılmamış solucan, bu ışıklara anlamlı bir tepki göstermez. Koşullandırılmış solucanın vücudu, ezilip bir sıvı hâlinde koşullandırılmamış bir solucanın vücuduna enjek-

te edilince ya da küçük parçalar hâlinde yedirilirse (bunlarda proteinler amino asitlere parçalanmadan da sindirim sistemin-den parka parka vücut içine geçer), koşullandırılmamış solu-canın, bu muameleden geçmemiş olanlara kıyasla, çok daha kısa bir sürede mavi ve kırmızı ışığın anlamını çözmeye baş-ladığı görülür. Yani bellek bir madde hâlinde bir bireyden baş-ka bir bireye nakledilmektedir. Eğer, bu taşıyıcı madde (bura-da sinir doku anlamında kullanılmıştır) proteinleri parçalayan bir dizi enzim (proteazlar) ile muamele edilirse, belleğin silin-diği ve nakledilmediği görülür. Buradan çıkan sonuç şudur: Bellek, yani bilgi birikimi, protein şeklinde bağlanmış bir dizi molekülden oluşur. Eğer koşullanma çok uzun sürerse, yerle-şik bilgi oluşmaya başlar ve belleğin artık sadece protein şek-linde değil, keza RNA şeklinde de kodlandığı görülür. Çünkü bu tip belleklerin silinmesi, sadece proteazlar ile değil, keza RNaz'lar (RNA'yı parçalayan enzimler) ile muamele edildiğin-de gerçekleşebilir.

Hangi canlı grubunda olursa olsun, duyu organlarından ge-len, impuls dediğimiz, nitelikleri aynı; ancak beyinde ulaştıkla-rı yerler farklı olan uyarılarla, beyinde bazı moleküllerin hız-la sentezlenerek büyük bir olasılıkla hücre zarına yerleştikle-ri ve bu yerleşimin tümünün belleği meydana getirdiği varsay-ılmaktadır. Yeniden hatırlamanın, bu moleküllerin, bir teybin manyetik bantındaki dizilimin elektrik sinyallerine kodlanma-sına dönüşmesi gibi, okunarak oluştuğu varsayılır. Doğal ola-rak, bir bilgi ne kadar çok moleküle ve ne kadar çok merkeze yerleştirilmiş ise, hatırlanması da o denli güçlü olacaktır. Bu nedenle, bugüne kadar öğretim yöntemlerinde, olabildiğince fazla duyu organının devreye sokulması amaçlanmıştır. Güçlü uyarıların, örneğin yaşadığımız acı ya da çok mutlu bir olayın, belleklerden silinememesinin nedeni, algılamamanın, yani prote-

in sentezinin çok güçlü olmasındandır. Bu nedenle eğitimde bir konu anlatılırken, akılda kalsın diye, hep çarpıcı örneklerin verilmesine çalışılır. Yaşın ilerlemesiyle birlikte öğrenme yeteneğinin azalması, protein sentez hızındaki azalma; belleğin zayıflaması ise proteinlerin zamanla (özellikle dolaşım ve boşaltım sistemlerindeki yetersizlikler ve vücut için zararlı maddelerin, örneğin sigara, içki vs. kullanılması ile) bozulmasıdır. Protein sentez hızının güçlü olduğu, çocukluk ve gençlik dönemlerindeki anılar, bu nedenle çok daha net olarak anımsanabilir. Burada öğrenmeyi sınırlayan temel faktörler, bireyin kalıtsal yapısı ve belki bazı dönemlerdeki beslenme yetersizliğidir. Bunlar göz önüne alındığında herkesin yetenekleri ölçüsünde olmak kaydıyla, en fazla bilgi birikiminin yerleştirilmesi eğitim yöntemlerinin başarısı olarak tanımlanmalıdır.

Beyin dalgaları

Beyne yerleştirilmiş bu bilgilerin, tekrar okunması sırasında oluşan dalgalara beyin dalgaları denir. Bugün, beyin rahatsızlıklarında başarıyla kullanılan aygıtlar, bu beyin dalgalarının okunması ve yorumuyla ilgilidir. Bir uzmanın, herhangi bir kişinin başına bağlayacağı elektrotlarla, o kişiyi hiç görmeksizin, uyku hâlinde mi, panik içerisinde mi, korku içerisinde mi vs. de mi olduğunu anlaması hemen hemen mümkündür. Çünkü oluşabilecek tüm ruhsal davranışlarımızın, beyinde ortaya çıkardığı bir dalga menzumesi vardır. Hatta dünyanın öbür ucundaki bir insanın beyin dalgalarını on-line okuyan bir nöroloji uzmanı o kişinin durumu hakkında epeyi bir bilgi edinebilir.

Bilgi nakli

Bu dalgalar çıkarıldığına göre, acaba başka bir bireye iletilebilirler mi? Bunun yanıtını vermeden önce, tepkiyi oluştura-

cak beyin dalgalarının dışarıya salınmasından önce bir seçimden geçip geçmediğini öğrenmek gerekebilir. İnsan beyinin, seçici olmadan, tüm dış algıları (duyu organlarının duyarlılığı oranında) yorum yapmadan alarak bellek olarak yerleştirme özelliği vardır. Yerleştirilen tüm bu bilgiler, şuur altını, yani ham belleği oluşturur. Bir uyarıya karşı verilecek anlamlı tepkinin, daha önce alınmış algıları bir süzgeçten geçirilmeden onları kullanarak tekrar yansıtılması şeklinde olmaması için, alt bilincin bilgisini süzgeçten geçiren ve birey için o koşullarda en iyi olduğu varsayılan tepkiyi oluşturan bir ana merkez oluşmuştur; biyoloji biliminde bunun adı hipotalamustur. *Hipotalamus*, çok ilginç bir yapıdır. Büyük bir olasılıkla, yapı ve işleyiş bakımından iki ana ögesi vardır. Birincisi, yolların ve bağlantıların ilişkisini oluşturan işletim sistemidir. Bu sistem bireyin kalıtsal yapısıyla örgütlenmiştir (sınırlanmıştır). Kural olarak dış etkilere vs.den etkilenmez; değiştirilemez de... Bilginin akış yollarını ve biçimini denetler. Kaba bir benzetme ile bir şehirdeki yolların güzergâhı olarak kabul edilebilir. İkinci ögesi formatlanma formatlanma, temelde işletim sistemine bağlı olmasına karşın, bilginin nasıl süzüleceğini ve kodlanacağını saptar. Bir anlamda şehir trafiğinin akış yönünü ve yoğunluğunu düzenleyen sinyalizasyon sistemi gibidir. Büyük bir olasılıkla sinir hücre zarının oluşturulması ile ilgilidir. En önemlisi, bu formatlanma, dış etmenlerle, eğitim ve koşullandırmalarla, belirli bir yaşa kadar düzenlenebilir, değiştirilebilir. Dolayısıyla şuur altından gelen birçok bilgi, hipotalamusta, bireyin eğitim sürecinde ve koşullandırılmalarında kazanmış olduğu formatlanmanın denetiminden geçerek, tepki olarak dışarıya yansıtılır. Böylece, bireye, o ortamda, zarar sağlayacağı varsayılan birçok bilgi ya da davranış, bastırılmış, daha doğrusu süzgeçten geçirilmiş olur. Alkol ya

da uyuşturucu alındığında, bu formatlanmanın süzücü etkisi büyük ölçüde ortadan kaldırıldığı için, birey kendisinden beklenilmeyen davranışlar göstermeye başlar. Günlük yaşamında kaba olan biri, kibar; kibar olan biri de pekâlâ, bu şekilde kaba davranışlar gösterebilir. Bu nedenle bu tip uyuşturmalarda, kişinin bilinçaltını okumak kolaylaşır. Hipotalamusu, bireyin gerçek benliğinin tümünün yansımısını önleyen ve bireyin çıkarına uygun davranışları tezgâhlayan bir yer olarak da bakılabilir.

Bu yapının eğitim dünyasında yanlış formatlanması, kişinin içine kapanık, uzlaşmacı, çekinik, kimliksiz olmasına ya da saldırgan vs. olmasına neden olabilir. Eğitim yöntemlerinin farklı kişilerde farklı sonuçlar doğurmasının en önemli nedenlerinden biri de hipotalamuslarının formatlanmasıyla farklı tepkiler göstermeleridir. Bu nedenle, eğitimde, cezanın bazı kişileri uysal ve çekingen, bazılarını da saldırgan yaptığı görülür. Bu, kişinin hipotalamusunun formatlanması (formatı) ve belki de işletim sistemiyle ilgilidir...

Birçoğumuz, eğitimde, her durumda sabırlı ve hoşgörülü davranılmasının gerekli olduğuna, bazılarımız da yerine göre ceza uygulamasının doğru olacağına inanır. Mensup olduğumuz primat ailesinde, yavruların eğitiminde ve terbiye edilmesinde ceza uygulandığını görmekteyiz. Yani, böyle bir eğitim yöntemi, biyolojik olarak mensup olduğumuz grupta ve dolaşısıyla bizde de mevcut görünmektedir.

Burada önemli olan ve dikkat edilmesi gereken husus, cezayı uygulayacak kişinin, ceza eylemini, kendi ruhsal bozukluklarının ya da komplekslerinin bir ürünü olarak değil, uygulanacak kişinin bir davranış şeklini öğrenmesini sağlamak amacıyla kullanmasıdır.

Böyle bir bilgi yolu işletim sisteminde mevcut olduğuna gö-

re, eğitimde ve belki de yasaların uygulanmasında neden kullanılması?

Bir bireye bilginin yerleştirilmesi ve tekrar geri alınması, hipotalamusun işletim sisteminin ve formatlanmasının birbirini tanıyan uyumlu sistemler olarak çalışmasıyla başırlır. Bireyler arasında, işletim ve formatlanma sistemi farklı (ancak bilginin, yani belleğin aynı ilkelere göre yerleştii varsayılmaktadır) olduğu için, bireyler beyin dalgalarını okuyarak birbirlerinin ne düşündüklerini normal olarak anlayamazlar. Böylece bağımsız kimlikler ve bilgiler oluşur. Daha önce değindiğimiz gibi bu farklılık av-avcı ayırımını güçlendirmek için evrimleşmiştir.

Bazı insanlarda, hipotalamusun formatlanmasını değıştirebilme yeteneği vardır ya da geniş bir spektrumunda iş görebilme yeteneği vardır. Büyük bir olasılıkla, bu, ya bir kalıtsal yetenektir ya da eğitimle kazanılmış bir esnekliktir. Böylece, birey, sadece kendi bilinçaltıyla değil, esnek formatlı ya da geniş spektrumlu hipotalamusuyla, başka bir bireyin (tercihen formatlanma ya da işletim sistemi benzer) hipotalamusuyla da bağlantı kurabilir. Bu yeteneğe sahip kişilere, bugüne kadar medyum denmiştir. Medyum, kural olarak, başka birinin şuur altını okuyabilen kişidir. Bilgisayarların birbirine seri bağlanması gibi, her bilgisayarda farklı bilgi depolanmış olmasına karşın, bir bireydeki bilgi diğeri tarafından okunabilir. Hatta bu yolla bir birey etki altına alınarak, şuur altına yeni bilgiler sokulabilir ya da şuur altındaki bilgilerin niteliği değıştirilebilir. Nitekim hipnozla, birçok insanın geçmişindeki bazı anıların ya da tutkuların silinmesi ya da değıştirilmesi, bu yöntemin, bilinçli ya da bilinçsiz kullanımıyla ilgilidir. Hipnoz altına alınan birey (kimliğini korumak için gösterdiği çabayı kırmak amacıyla, hipotalamusun uyuşturulması hipnoz olarak adlandırılır) yeni

gelen bilginin kendi öz malı mı yoksa yabancı kökenli mi olduğunu anlayamaz. Çünkü bilginin bellek olarak yerleştirilmesi, herhâlde evrensel bir mekanizma ile gerçekleştiği için, her birey, belki de benzer (aynı değil!) beyin işletim sistemine sahip her canlı grubu (örneğin maymun ve insan arasında da olabilir) birbirlerinin şuur altını okuyabilecek düzeneğe sahiptir; ancak son değlendirmeyi yapacak merkezler arasındaki iletişimi sağlayacak hipotalamus buna izin vermez ya da bu iletişim için evrimsel örgülenme tam olarak gerçekleşmemiştir.

Reenkarnasyon

Bu yaklaşıma kanıt sağlayacak çok önemli diğer bir gözlem ise, bugüne kadar, hep gizemli bir mekanizma olarak bakılan reenkarnasyondur. Reenkarnasyon, ölümden sonra ruhun bir bedene girerek kendini ifade etmesi olarak bilinir. Bunun böyle sanılmasına ilişkin sayısız gözlem de yapılmıştır. Bu durumdaki bireyler, çoğunlukla, aynı ya da farklı bir yerde, hatta farklı bir ülkede, aynı ya da farklı bir zaman diliminde yaşamış bir bireyin yaşamındaki belirli bir kesiti o gün konuşulan dille anlatabilmekte; özellikle de okunan kişinin şok etkisi yapan bir olayın tanığı ya da kurbanı olarak ortaya çıkmaktadırlar. Anlatılan öykülerin birçoğu, zaman olarak geriye gidildiğinde doğru çıkmakta; birey hiç gitmediği yerlerin tarifini yapmakta ve en önemlisi bilmediği bir yabancı dilde dahi konuşabilmektedir. Bütün bunlar, biyoloji bilimi yeterince bilinemediği için, en kolay yoldan, yani ruhlarla açıklanma yoluna gidilmiştir. Hâlbuki bütün bunların bilimsel olarak açıklanabilir bir tarafı bulunmaktadır. Öyleki:

Geçmişte, örneğin, 17 Şubat 1600 yılında, “evren sonsuzdur” dediği için kilise tarafından Roma’daki bir meydanda yakılan Bruno’nun, çektiği acının ve korkunun sonucunda, hi-

potalamusundan çıkardığı beyin dalgalarının arttığını ve güçlendiğini söyleyebiliriz. Yakılma törenini izleyen kalabalık içerisinde, Bruno'nun hipotalamus işletim sistemine yakın ya da benzer işletim sistemine sahip olan biri, bu dalgaları algılar ve bir parazit gibi ya da zararsız bir konukçu gibi bu dalgaları gerekli dönüşümü yaparak bellek altına yerleştirebilir. Hipotalamusun formatlanması uygun olmadığı için, bu bilgi, bu birey tarafından okunamaz; ancak aynı işletim sistemine sahip diğer bir bireyin belleğinin altına (da) yeniden yerleşebilir (sıçrayabilir). Böylece, Roma'da bu infazı seyreden bu adamdan, daha sonra, örneğin limandaki bir gemiciye, ondan da Çin'deki bir işçiye, ondan da bir başkasına geçerek, yıllar boyunca uygun işletim sistemi gösterenler boyunca, bir anlamda kalıtılır da kalıtılır... Ta ki birgün, hem okuma sistemi hem işletim sistemi uygun olan bir bireye rast gelinceye kadar... O zaman bilinçteki suskun konukçu bilgi okunmaya başlar ve birey, hiç tanıdık olmadığı bir dilden, yıllarca önce yaşanmış bir olayı, farklı bir kimlikle anlatmaya başlar. Aynen yaşayarak (duyarak)... Ancak formatlar arasında bire bir tam bir benzerlik olmadığı için (hakiki ikizler hariç), bireyler arasında, büyük bir olasılıkla bilginin tümü değil; ancak bir kısmı nakledilebilir; özellikle de yaşanan çok etkileyici bir olayın öyküsü nakledilir. Bu bir asılma, kurşuna dizilme, yakılma ya da herhangi bir şekilde öldürme ya da öldürülme olabilir. Çünkü bu olaylarda, beyin dalgalarının etkileme ya da işleme (penetrans) gücü artmıştır. Bu tip olaylarda ilginç bir gözlem de kişinin yabancı bir dilden konuşabilmesi; ancak bu dili, ancak, çok defa, geçmişte yaşadığı olayların anlatımında kullanabilmesidir. Yaşadığı dünyadaki olayları, yabancısı olduğu dille anlatamaması, bilginin bir sistem olarak değil, sadece bir paket program olarak taşındığını ve yerleştiğini gösterir. Bir insanın yaşamıyla

ilgili tüm bilginin nakledilmesinin çok zor olduğu varsayılmalıdır. Bir kısmının nakledilmesi ya da en güçlü olanının nakledilmesi ve ayrıca belirli bilgilerin farklı farklı insanlara farklı şekillerde nakledilmesi sözkonusu olabilir.

Bu yolla binlerce seneden beri bazı bilgilerin kalıtıldığını düşünebiliriz. Örneğin son birkaç bin yıldan beri hiç kimse- nin Asur dilini konuşmamasına karşın, Asur dilini konuştuğu uzmanlarca saptanmış çocuklar bilinmektedir. Böyle bir konukçu (eğer geçmişte de uygun kimseler bulmamışsa), ancak 3.000-4.000 yıl sonra kendini ifade edecek birini bulmuş olmaktadır. Geçmişte kendini ifade edecek yetenekte bireyler bulabilmiş; ancak yine de konukçu olarak kuşaklar boyunca varlığını sürdürmüş (kalıtılmış) olanlar da olabilir.

Bütün bu konular üzerinde binbir çeşit senaryolar yazılmış ve gizemli yapısı herkesin dikkatini çekmiştir. Ancak böyle bir sistemin, gelecekte, eğitimin en önemli aracı olabileceği belki de bu kitabın haricinde hiç kimse tarafından dile getirilmemiştir.

Bilgi, tanımlanabilir bir bileşik ya da yapı hâlinde depolanıyorsa ve aynı kişi tarafından tekrar tekrar okunabiliyorsa; ayrıca, geçmişte ve farklı bir kişinin kazanmış olduğu bir bilginin okunma şansı da kanıtlanmışsa, niçin bu yolla, geçmişteki ve şu andaki kazanılmış bilgilerin, bir bireyin belleğine yerleştirilmesi mümkün olmasın? Bunun için duyu organlarının kullanılmasına gerek olmadığından dolayı, en azından, bilinen (o güne kadar kazanılmış olan) bilgilerin yerleştirilmesi için, deneysel eğitime gerek de olmayacaktır. Geçmişte ve anda, tek bir bireyin deneysel olarak kazandığı bir bilginin, diğer insanların aynen hizmetine sunulmaması için hiçbir neden yoktur.

Daha önce verdiğimiz ikizler örneğinde olduğu gibi, bu uygulamanın en çarpıcı yanı, bilgi aktarımı için, zamanın ve

uzaklığın sorun olarak ortadan kaldırılmasıdır. Geçmişteki bir bilginin (beş duyuyla algılanmış gibi) okunma şansı doğduğu gibi, çok uzaktaki bir bireyin mesajı ya da gözlemleri, uygun bir adaptör kullanılmak suretiyle aynen (yani o mekânda görüyormuş, işitiyormuş ve duyuyormuş gibi) alınabilecektir. Böylece, uzaktaki bir bireyin duyu organlarını, kendi duyu organlarımız gibi kullanma olanağına kavuşmuş olacağız. Belki bir ütopya olarak, birçok canlının da sinir sistemine, varsa düşünce sistemine, bu yolla girmek de olanaklı olacak ve böylece, evrendeki tüm canlılar bir düşünce sisteminin, yani bir tümün tek tek parçaları (öğeleri) olacaklardır. Belki de evrensel barış, uzlaşma, uyuşma ve anlaşma ilk defa bu aşamada ortaya çıkacaktır.

Tek sorun, beyin yapısının ayrıntılarına yeterince girilememiş olması ve beyin dalgalarının yakalanmasını, kodlanmasını ve çözülmesini sağlayacak aygıtların henüz yapılamamış olmasıdır. Bireyler arasında uyumu (adaptasyonu) ve dönüşümü (konvert) sağlayan böyle bir sistemin geliştirilmesi, evrendeki tüm insanların, kazanılmış bilgileri ortak olarak kullanmasına olanak sağlayacaktır. İşte, bu aşamada, bu kitabın açıklamaya çalıştığı iki büyük (ana) güçlük ortaya çıkacaktır. Birincisi, bu bilgileri alacak sığaya (kapasiteye) kalıtsal olarak sahip olamayan bireylerin durumunun, ikincisi de ortak temel bilgi olarak seçilmesi gereken bilgilerin niteliğinin ne olacağıdır.

Doğal olarak, insanlar, bir bilgisayarın seri bağlanmış parçaları olmamalıdır. Bu nedenle temel bilgiler dediğimiz bilgilerin haricinde, her bireyin kendi kimliğini geliştirecek eğitim süreçlerinin sürdürülmesi kaçınılmazdır. İşte bu aşamada, sosyal bilimlerin, daha doğrusu, ilmi bilgilerin önemi ve değeri ortaya çıkacaktır. Temel bilimleri düşünce sisteminin zeminine

oturtmadan alınacak ilmi bilgiler, çözümünü mantıkla sağlanamayacak ayrılıklara ve farklılıklara ve sonuçta toplumsal huzursuzluklara neden olacaktır. Temel bilimlerin en iyi tarafı, elde edilen bilgilerin önemli bir kısmının tartışmaya gerek kalmayacak kadar açık olması ve her koşulda, her yerde ve herkesçe kullanılabilmesidir.

Bütün bu gelişmelerin sonucunda, düşünce olarak insanın ölümsüzleşmesi gerçekleşebilecektir. Çünkü bir defa, bilginin nasıl depolandığını, nasıl nakledildiğini ve tekrar nasıl okunduğunu çözdünüz mü, o zaman, bunu bir vücuda gerek kalmadan mekanik olarak saklama olanağını da bulabileceksiniz ve belki daha ileri bir aşamada, beyin organizasyonunu taklit ederek ve en önemlisi kimlik duygusu kazandırarak, sonsuz yaşama olanağına kavuşabileceksiniz. Böyle bir dünyada, demokrasinin, temel hak ve özgürlüklerin, inançların, öbür dünya ile ilgili varsayımların nasıl bir temele oturtulacağını, bugünden tahmin etmek zor olsa dahi, yorumlarda bulunmak ilginç ve eğlenceli olacaktır.

Bu kitabın yazarı da, okuyanlar da beş duyusu ile algılamaya ve düşünmeye alıştırdıkları için, olması gerekenleri anlatabilmeleri ve anlayabilmeleri zor olmaktadır. Ancak 2000 yılı, sadece deneysel olarak öğrenmenin yetersiz bulunabileceği bir yüzyıl olabilir. Bundan kasıt, deneysel gözlemlerimizin yanlış olduğu değildir; böyle bir sonuç çıkarılmamalıdır; terkedilme gereğinin nedeni, bunun pahalı bir yöntem olması ve uzun zaman almasıdır. Eğitimde, yeni gelen her birey (okula başlayan çocuklar) ya da belirli birey toplulukları (meslek içi eğitimler) için, bir bilginin öğretilmesi amacıyla, gözlem ve deneylerin sürekli olarak aynı şekilde tekrar edilmesi, gelecek çağın kısıtlı olanaklarına ve düşünce tarzına uygun düşmeyebilir. Bir defa kazanılmış bir bilginin, her bireye aynen

aktarılmasının ya da iletilmesinin yolunun bulunması gereklidir. Bu da, yazara göre biraz önce anlatılan yöntemle gerçekleşecektir. Zaman geçirmeden, bu yöntemin, temel bilimlerle uğraşanlar tarafından gündeme alınması ve hızla geliştirilmesi gerekecektir.

Gelecek çağ, bilgi aktarmanın klasik yöntemlerden farklı bir şekilde gerçekleşeceği çağ olacaktır.

9. BÖLÜM

Bilgili ve Becerili İnsan Seçimi Nasıl ve Hangi Aşamalarda Olmalıdır?

Bilginin ve becerinin tanımı yapıldıktan ve bunların kazandırılmasına ilişkin önerilerden sonra, bu yetenekleri kazananların doğru seçimi nasıl yapılmalıdır sorusu gündeme gelecektir. İnsanlık tarihi, doğru bilgi ve beceriyle donatılmamış insanlara verilen yetkilerden dolayı çekilen acılarla doludur. Tarih kitaplarımız, özellikle Osmanlı Dönemi'nde, yeteneksiz ve bilgisiz yöneticilerin neden olduğu toplumsal felaketlerin öyküleriyle motiflenmiştir.

Çok yakın zamanlara kadar ve bugün yetkili bir yere gelmenin yolu, çoğunlukla bir siyasiye ya da bir parti yetkilisine, çıkar birliği için kurulmuş bir derneğe ya benzer bir kuruluşun etkisine, bazen kişisel ilişkilere, hatta rüşvet ve karşılıklı çıkar ilişkisine dayalıdır. Bunun için, bir insanın üniversite diploması alması yeterli bir koşuldu.

Padişah III. Selim, ülkenin bozukluklarının farkında olan ve reform yapılmasının gereğine inanan aydın bir liderdi. Tahta çıktığında (1789), insanlığın düşünce tarzını etkileyen Fransız Devrimi konusunda, devrin dışişleri bakanı Atıf Efendi'den bir rapor istedi. Yenilikleri izlemek ve ülkeyi çağdaşlığa yaklaştırmak gibi ulu bir görevi yüklenmiş olan dışişleri ve onun bakanı Atıf Efendi, bakın raporunda neler yazmıştı:

Burada, Voltaire, Rousseau adlı dinsizler (zındıklar) ve onlardan daha beter ukalalar peygamberlere sövmek, büyüklükleri yermek (zemmetmek), dinlerin tümünü kaldırmak, cumhuriyet ve eşitliği savunmak gibi birtakım kışkırtıcı düşünceleri yaymaktadırlar. Aslında fitne ve fesattan (karıştıracılıktan) başka bir şey olmayan bu düşünceler, frengi hastalığı gibi, halkın beynine işlemiştir. İşin garip yanı, halk da bu düşüncelere rağbet etmektedir. İşte, bunların etkisinde kalanlar, birkaç yıl önce, bir fitne ve fesat ateşi tutuşturup çevreye yaymışlar; Allah korkusunu kaldırıp, ar ve namusu mahvetmişler, Fransa halkını yabani hayvan kıyafetine sokmaya çalışmışlar; bununla da yetinmeyip, her yerde yandaşlar (kafadarlar) sağlayarak, “İnsan Hakları” dedikleri isyan bildirilerini yabancı dillere de çevirerek, milletleri, hükümdarları aleyhine kışkırtmışlardır. Burada olup bitenler budur aslında... (Cevdet Paşa Tarihinden Seçmeler (1973, 464-466 s.).

O gün insan haklarının ne olduğunu sezinleyemeyenler ve batıl düşüncelerine saldırı olduğunu zannedenler, bugünkü insan haklarının ihlalinin zeminini hazırlıyorlardı aslında...

Çalışanın standardı

Toplumlarda bireylerin iyi yetiştirilmesi tartışmasız özlenecek bir durumdur. Ancak bundan daha önemlisi, bilgili ve yaratıcı insanların seçilerek, olması gereken yerlere ulaşmaları için uygun sistemin kurulmasıdır. Toplumdaki bireyler, kalıtsal yetenekleri ya da eğitildikten sonra kazanmış oldukları yetenek ve becerileri bakımından istatistik açıdan değerlendirildikleri zaman, ilke olarak bir çan eğrisi ortaya çıkar. Bu şu demektir, toplumdaki insanların çok az bir kısmı üst düzeyde (kalıtsal ve eğitsel) yetenekli ve becerikli, çok az bir kısmı çok yeteneksiz ve beceriksiz, sayıca en fazla olan grup ise yetenek

ve beceri bakımından orta değerlerdedir. Kazanılmış bilgi bakımından da bu dağılım görülür. İşte çağdaş ve gelişmiş ülkelerde, toplumu yönlendirecek ve lokomotif görevi yapacak yerlere, örneğin ilk, yani yetenek ve beceri ve keza bilgi birikimi bakımından %1'lik grubun içerisine giren insanlar, az gelişmiş ülkelerde ise rastlantıyla seçilmişler (çok defa da bilgiyi değil, kurnazlığı ön plana çıkaranlar) gelir. Böylece, bilgi göz önüne alınmadığı için bir yandan doğru seçim yapılamaz, yetenek göz önüne alınmadığı için de diğer taraftan yaratıcı tip oluşturulamaz ve sonuçta toplum, sorunlarını çözemez, hatta bilgisizliğin ve kurnazlığın doğurduğu yeni sorunlarla boğuşmaya başlar. Bu sakıncanın ortadan kaldırılması ve toplumun doğru yönlendirilmesi için bilgili ve yetenekli insanların seçimi konusunda yeni bir sistemin kurulması (hatta gelişmiş ülkelerde dahi) gereklidir.

Bu sistem, örneğin Türkiye'de nasıl kurulabilir? Bunun için elimizde, son yıllarda siyasetçilerin göz yumması ve desteği ile FETÖ'nün ele geçirerek manipüle etmesini bir tarafa bırakırsak, yıllarca başarıyla uyguladığımız ve her defasında belki en doğru değil; ancak doğruya yakın sonuçlar aldığımız bir sistem var. Bu sistem, Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi'nin (ÖSYM) bazı kuruluşlar için uyguladığı seçme sınavlarıdır. Bu sistem geliştirilerek uygulanabilir. Bunun için şu yolun izlenmesi kaçınılmaz görünmektedir:

1. Tanımlanmış bir mesleğin (örneğin, ormancı, ziraatçı, diş hekimi, doktor, mühendis, avukat, öğretmen, kimyacı, fizikçi, biyolog, tarihçi, arkeolog vs.), mesleğini icra edilebilmesi, mesleğine ait yasal haklarını kullanılabilmesi ve buna bağlı olarak sorumluluğunu taşıyabilmesi için, mesleğinde belirli bir bilgi birikimine sahip olması kaçınılmazdır.

Örneğin bir inşaat mühendisi olabilmek için, belirli bir bilgiye sahip olmanız gerekir. Diyelim ki, evrensel bir tanımlama ile inşaat konusunda, dünyada mevcut bilgi toplamı 500.000 birimdir (bilginin birimi byt = bayttır). Bir insanın, inşaat mühendisi olarak, en düşük düzeyde yetkiye ve sorumluluğa sahip olması için, bu bilginin en azından 100.000 birimini bilmesi gerekir. Nereden mezun olursa olsun, siyasi iradedden bağımsız, özerk ve teknik bilgiyle donatılmış bir merkezce (ÖSYM benzeri), bilgisinin denetlenip, yeterli olup olmadığı konusunda yetki belgesi verilmesi gerekir. Herhangi bir üniversiteden mezun olmak, bir insana doğal yetki ve birçok şey için hak kazandırmamalıdır. Hatta üniversitelerden diplomayı da kaldırabilirsiniz. Eğer üniversiteler istiyorlarsa, diploma verebilirler. Bu, sadece sembolik bir değer ve kişinin o üniversitede bulunduğu kanıtı olarak kullanılabilir. Bir mesleğin verdiği hak ve yetkinin kullanılması isteniyorsa, o zaman, kökeni (bitirdiği okul) ne olursa olsun, kişinin o gün o meslek grubu için geçerli olan belirli bir bilgi birikimine ve beceriye sahip olmasını kanıtlaması gerekir. Buna *“Devlet ya da Meslek Standardı”* diyebiliriz.

Asıl ilginç olanı, günümüzde bir çekicin, bir borunun ya da bir ambalaj kutusunun standardının saptanmış olmasına karşın, toplumun şu andaki ve geleceğini etkileyecek kararlara imza atan ve yönlendiren kesimin (teknik ya da yönetici) standardı özellikle geri kalmış ülkelerde belirli kurallarla saptanmamış olmasıdır. Dolayısıyla, toplumun her kesimi, yöneticilerin ve daha sonra özelliklerine geniş olarak değineceğimiz politikacıların bilgisizliklerinden, yeteneksizliklerinden ve basiretsizliklerinden yakınır. Ortaya çıkan olumsuzlukların, bu bilgi ve beceri eksikliğinden ileri geldiğini bile bile, düzeni devam ettirirler. Tarihimiz ve günümüz, bunun sayısız örnekleriyle doludur. Çünkü bugün çarpık kısımlarına sıkı sıkıya sa-

rıldığımız demokrasi uygulaması ve söylemleri nitelikli insanların seçilmesine izin vermiyor.

Değindiğimiz bu 100.000 birimlik bilgi, gerçekte, bir mesleğin verdiği en düşük düzeydeki hakkın ve yetkinin kullanılması için gerekli olan bilgidir. Örneğin inşaat mühendisi için, bu yetki, planı yapılmış bir inşaatın sürdürülmesi için, denetim ve yürütme yetkisi olabilir. Eğer, kişi, küçük çaplı bir plan yapma hakkını da elde etmek istiyorsa, 150.000 birimlik bilgiye, orta çaplı bir plan yapma hakkını elde etmek istiyorsa, örneğin 200.000 birimlik bilgiye, eğer dev bir çalışmanın, örneğin AVM'nin planına imza atma hakkını elde etmek istiyorsa, o zaman, örneğin 300.000 birimlik bilgiye sahip olması gerekir. Tüm bu bilgilerin ölçülmesi de, yukarıda değindiğimiz, bağımsız, özerk ve teknik bir merkezin, bilinebilen en uygun ve karmaşık ölçme teknikleriyle, insan etkileşimine kapalı olarak bilgisayar ortamında gerçekleşmelidir.

Okuldan mezun olup da, devletin herhangi bir çarkına tutunmuş olan herhangi birini, ömür boyu denetleyecek herhangi bir ciddi kuruluş ya da sistem yoktur. Bu boşluğu, çok defa, bilimden ve izandan yoksun siyasi istismar doldurarak, sorunları çok daha ağır hâle getirir. Kendisini geliştiremeyen dolayısıyla bilgisine artık güvenemeyenler böylece politik istismara boyun eğmek zorunda kalır. Bu nedenle, bir kişi, devlet çarkında ya da özel teşebbüste, ömrü boyunca, aynı yetkiyle çalışma hakkına sahip olamamalı; zaman zaman bilgisi denetlenerek olması gereken çizgiye taşınmalıdır (daha geniş bilgi için 10. Bölüme bakınız).

Bir üniversiteden alınan diploma, o meslek grubunun hak ve yetkilerinden yararlanmak anlamına gelmemelidir. Bir kişi, ister devlet sisteminde, ister özel kuruluşlarda çalışsın, bu

yetkileri ve mesleğinin unvanını kullanabilmesi için, meslek standardı dediğimiz, bilgi birikimine ve becerisine ulaştığını sınavlarla kanıtlamalıdır ve bu denetim, mesleğini icra ettiği sürece, belirli aralıklarla tekrarlanmalıdır.

Yöneticinin standardı

Toplumu yönetmek, uygar ve çağdaş anlamda bir bilim olduğuna göre, yönetenin de gerekli bilgiyle donatılması, toplumun selameti ve başarısı açısından kaçınılmazdır. Burada karşımıza bir daha “gerekli bilgi nedir?” sorusu çıkmaktadır. Az önce verdiğimiz örnekte, bir insana, mesleğini icra ederken, sadece teknik bilgi birikimi yeterli olabilir. Ancak bu mühendisin, örneğin, genel müdür olma isteği varsa, 300.000 birimlik mesleki bilgi dağırcığını 400.000 bine çıkarmanın ötesinde, belki (örneğin 50.000 birimlik) bir yabancı dil bilgisine, muhakkak (örneğin 50.000 birimlik) iş planlaması ve sevk ve yönetim bilgisine ve çevre bilimine ayrıca gereksinmesi olacaktır. Eğer bu kişi müsteşar olmak istiyorsa, 500.000 birimlik meslek bilgisinin ve deneyiminin haricinde, belki ikinci bir yabancı dili (30.000 birimlik), sevk ve yönetim bilimini (örneğin 100.000 birimlik), yöneylemi, idare hukukunu, halkla ilişkileri ve siyaset bilimini belirli oranlarda bildiğini kanıtlamak zorundadır.

Unutmamak gerekiyor ki, her makam yükselişinde, etki edeceği toplum kesiminin kapsamı biraz daha artmaktadır. Bu nedenle, bu kapsama uygun bilgi ve beceriye sahip olması gerekir. Hâlbuki görebildiğimiz kadarıyla, bu makamlar, politikacıların elinde tam anlamıyla bir arpalık ve oyuncak olmuştur. Dolayısıyla, sorunlarımızı çözmek kural olarak olanaksız duruma gelmiştir. Bu, hastane başhekimisi olmak isteyen bir doktor için de, genellermay başkanı olmak isteyen bir subay için de geçerlidir.

Sürekli eğitim, meslek içi eğitim

Birçok meslekte, alınabilecek her kıdem (ücret baremi) böyle bir sınavın sonucunda verilmelidir. Bunun için, karşılığı bilgiyi alan tarafından ödenmek kaydıyla, meslekteki yeni bilimsel gelişmeleri öğreten föyler, meslek dergileri sürekli olarak (örneğin haftalık ya da aylık) ülke çapında dağıtılmalı ve bu bilgilerin ışığı altında, kişinin bilgisini yenileyip yenilemediği zaman zaman yapılacak sınavlarla saptanmalıdır. Bu sınavları kazanamayan ya da bilgisinin sürekliliğini, verilen makul bir süre içerisinde kanıtlayamayan hiç kimse, özel teşebbüste dahi, o mesleğin yetkisini kullanamamalı ve o mesleğin alması gereken statüden ücret ya da maaş alamamalıdır. Belirli bir bilgi birikimine, belirli bir süre (örneğin üç sınav sonucu) ulaşamayanlar ya bir alt kademeye indirilmeli ya da yetkileri elinden alınmalıdır.

Ülkede yapılan birçok yatırım, özellikle plan aşamasında, teknik kadronun yan bilgiye sahip olmamasından dolayı, beklenilmeyen ya da gözden kaçan birçok olumsuz sonuçlara ulaşmıştır. Bunun en tipik örneği, Gökova Santrali'nde yaşanmıştır. Santral belirli hastalıkları bu bölgede katlarcasına arttırmıştır. Bu santral yapan, onaylayan merciler, kendi konularında yeterli teknik bilgiye sahip olmalarına karşın, yeterince çevre bilincine sahip olmadan bu yetkili makamlara tırmandıkları için, doğada büyük tahribatlara yol açmışlardır. Buradaki eksiklik, sadece kişinin (ya da kişilerin) bilgi eksikliği değil, neyi kime soracaklarının dahi bilincinde olmamalarıdır.

Bu yöntem, meslek olarak tanımlanmış her yerde (ister ilkokul mezunu, ister orta eğitim, ister yüksekokul mezunu olsun) belirli ölçüde yapılmalıdır. Yani bir duvarcı ya da motor ustasının da eğitimi ve yeterliliği, belirli bir standarda ve derecelenmeye bağlanmalıdır. Bu anlattıklarım sadece yüksek

tahsil yapanlar için değil; her kademede iş yapan ara işçiler için de geçerlidir.

Bu dünyada, başarının, kazanmanın ve etkin duruma geçmenin temel koşulunun bilgi ve beceri olduğu düşüncesi ege-
men olmadığı ve bu kural uygulanmadığı sürece, toplumun
önemli bir kısmının, çocuklarının eğitimi yerine, araba, ev ve
ziynete yatırım yapmasını önleyemezsiniz ve toplumun, çağın
dışında kalmasına neden olursunuz.

2. Böyle bir denetim sisteminin, en önemli sonuçlarından
biri de, eğitim-öğretim kurumlarının, özellikle üniversitelerin,
siyasi istismardan kurtarılarak, daha ciddi kurumlara dönüş-
melerinin sağlanması olacaktır. Bu sistem, ayrıca, bir oda ve
bir hoca ile bir üniversite kurma modasının ya da anlayışının
sonunu hazırlayacaktır. Çünkü:

Bir meslek grubunda temel olarak neler öğrenilmesi gere-
keceği, hemen hemen bilinir. Bunların haricindeki öğretiler, o
kurumun özel yönelmesi ve tercihi ile ilgilidir. Dolayısıyla bir
insanın bir mesleği icra edebilmesi için, nereden mezun olur-
sa olsun, en azından, belirli bir temel bilgiye sahip olması ge-
rekecektir. Buna, eğitimde konuların ağırlıkları denir. Örne-
ğin, inşaatta, zemin mekaniği, okutulan derslerin, saat ola-
rak % 10'u ise; örneğin diş hekimliğinde, protez, % 20'si ise;
edebiyatta, yakın Türk edebiyatı % 40'ı ise, bu merkezi sınav-
da sorulacak soruların ağırlıkları da buna göre saptanacaktır.

Diyelim ki, Atatürk Üniversitesi Tıp Fakültesinden sınava
girenler, üç yıl boyunca, gözle ilgili soruları yanıtlayamıyorlar-
sa ya da Hacettepe Üniversitesi Biyoloji Bölümünden gelen-
ler, örneğin fizyoloji sorularını yanıtlayamıyorlarsa ya da Gazi
Üniversitesi Mühendislik Fakültesinden gelenler zemin meka-
niğini yanıtlayamıyorlarsa, merkezi sistem, üniversitenin dik-

katinin çekilmesi ya o dersi yürüten hocanın dikkatinin çekilmesi sağlanır ya da o hocanın görevine son verilmesi şeklinde bir zorlama ile “kalitenin yükselmesi için” bir çeşit oto kontrol sistemi getirilmiş olur.

Diploma almakla hiçbir hakka sahip olamayacağının bilincinde olan ve devlet sınavının kazanılmasının gerekli olduğunu bilen bir öğrenci, kendi müfredatının dışındaki bilgileri de öğrenme zorunluluğunu duyacağı gibi, ders aldığı hocalarını, çağdaş bilgiye ulaşmaları, kendilerini yenilemeleri ve en önemlisi, dersleri çok daha ciddi (bir çeşit yarışma duygusu içerisinde) yapmaları için zorlayacaktır. Sonuçta her kesim bu oto kontrolden kârlı çıkacaktır.

10. BÖLÜM

Geçmişte ve Şimdi, Demokrasinin, Temel Hak ve Özgürlüklerin Evrimi ve Tartışılması

Dünyanın her döneminde demokrasinin, temel hak ve özgürlüklerin tanımı farklı olmuştur. İnsanlar bir arada yaşamaya başladıktan, aralarında iletişim kurulduktan ve en önemlisi mal sahibi olma dürtüsü ortaya çıktıktan sonra haklar sorunu da gündeme gelmiştir. Canlılar aleminde, merak, mal sahibi olma ve keza karaborsa yapma, sadece insanlarda görülür. Bütün canlılarda, bireysel olarak ya da toplu olarak yaşadıkları (sahip oldukları) yeri, yani teritoryumlarını, savunma eğilimi vardır. Bunun için belirli biyolojik kurallar kendiliğinden oluşmuştur. Örneğin, sesin ya da kokunun ulaşabildiği, besinin sağlanabildiği sınır, diğer bir bireyle ya da toplumla olan hak (egemenlik) sınırını çizer. Bu sınırın içerisinde, birey ya da toplum kendini güvencede hisseder ve dışarıdakilere karşı da saldırgan bir tutum izler.

Bir toplum içerisinde, görev paylaşımı başlayınca, haklar ve sorumluluklar, dolayısıyla da düzenin ilk öğeleri ortaya çıkmaya başladı. Çünkü serbest doğada bağımsız yaşayan bir bireyi biyolojik gereksinimlerin dışında sınırlayacak herhangi bir şey olmayacağı için, haklar ya da sorumlulukların tanımlanmasına da gerek olmayacaktı. Böylece, toplu yaşamının ilk ilkeleri ortaya çıktı. Bunların kargaşalığa yol açmadan uygulanması için de bir şef kavramı gelişti. Toplumun kendi için-

de, kadının zayıf dönemlerinde (örneğin adet görme sırasında) korunması ve çocuğun belirli bir süre güvenli bir ortamda büyütülmesi için, bir aile yapısının oluşması gündeme geldi ve buna ilişkin ilkeler zaman içerisinde belirlendi. Ailedeki yönetim kargaşalığını ortadan kaldırmak için de yine bir yönlendiricinin seçilmesi gerekirdi. Bu da şef seçiminde uygulandığı gibi, o dönemin tek değeri olarak bilinen kuvvet ve gücün egemenliği ön plana alındı ve erkek, ailenin şefi olarak toplum yapısına girdi. Biyolojide bir kural vardır: Eğer bir yapı ya da düzenlenme bir defa işlenmeye (evrimleşmeye) alınmışsa, sonuçta çıkmaz sokağa girilse dahi, bunun gelişimi ve çeşitlenmesi sadece zamana bağlıdır. Böylece, seçilmenin ana ilkesi, hayvansal yaşamın bir devamı olarak gücü esas almıştır. Haklar da buna göre düzenlenmiştir. Güçlü olan aynı zamanda haklı olandır. Birçok öyküde, haklının saptanması için yarışmaların ya da dövüşlerin düzenlenmesi bir gelenek olmuştur. Güzel kızı almak, yönetim hakkını ele geçirmek, hatta yemeğin iyisini yemek güçlünün hakkıdır. Kim ki güçlüdür, haklı olan da odur... Seçilimin bu ilkesi şu ya da bu şekilde, şekil değiştirse dahi, günümüze kadar etkinliğini sürdürmüştür. Günümüz yaşamımızda, bugün dahi, en uygar ülkelerde, yasalar izin vermese dahi, güçlü olanın (buradaki güç, kuvvet kullanımının yanı sıra, mali ve siyasi güç olarak da alınabilir) haklı çıkarıldığı birçok olaya tanık olmaktayız. Bu ilkel seçim tarzı, insan soyuna hayvansal atalarından kalıtılmıştı; insan evrimsel süreci içerisinde, onu etkisiz ve anlamsız kılacak değerleri ne yazık ki yeterince geliştiremedi...

Temel hakların ve özgürlüklerin ilk evresi ve ilkesi: Güçlü olan haklıdır.

Montaigne'in "Yamyamlar Üstüne" adlı denemesinde anlatılan bir gözlem, özünde, insan soyunun lider seçimindeki ilkel

ve ilkin ölçütünün ne olduğu konusunda aydınlatıcı filogenetik (eskiye ait) bilgiler vermektedir: Fransa'daki şehirler, zenginlikler, övünülecek nesneler gösterildikten sonra, Rouen şehrinde Kral Charles'in huzuruna çıkarılan üç yamyam ile kral uzun uzun konuşur. Kral, onlara neyi beğendiklerini ve neye şaşıttıklarını sorar ve onlardan şu yanıt alır: "Sakallı, güçlü, kuvvetli ve silahlı bir sürü insanın, çocuk yaşındaki bir insana neden bekçilik ve uşaklık yaptıklarını ve bunlardan birinin neden kral seçilmediğini bir türlü anlayamadık," şeklinde bir yanıt alır. Yanıt, lider seçimindeki ilkel ve ilkin ölçütü tam olarak yansıtmaktadır.

Gerek bu yapılanma ile gerekse bundan sonraki birçok yapılanmalar ile sadece bir liderlik ve yönlendirmenin verdiği mutluluk yaşanmamış, güçle birlikte toplumlardaki artık değer (malın), bu yönlendiricilerin ya etkileri altındaki bir çevrede ya da bizzat kendilerinin doğrudan kullanabilecekleri şekilde ellerinin altında toplanmasını sağlamıştır. Böylece, bu malın (bir anlamda gücün) daha da geliştirilmesi ve en önemlisi, hem kendi topluluklarındaki bireylere karşı, hem de diğer topluluklara karşı korunması için, birçok düzenlemeler (yasalar) yapılmaya başlanmıştır.

İlk yasalar, liderlerin daha sonraki düzenlemelerde ise zenginlerin malını korumaya yönelik olduğu için, halk dediğimiz tabakanın, yasaların hazırlanışında ve uygulanışında söz hakkı (yani bir anlamda demokrasi) olmamıştır.

Daha sonraki dönemlerde demokrasi (bir anlamda özgürlük) hareketleri, bu ilkin duygu nedeniyle, mal (güç) sahiplerince hep engellenmiştir. Bu hareketlerin hemen hepsi, düzen bozucu hareketler olarak nitelendirilmiştir. İlkel devlet kavramında da, din devleti kavramında da, kapitalizmde de, sosyalizmde de, vs.de de özgürlüğün ve hakların sınırı mal ile sap-

tanmıştır. Bu nedenle, özellikle kapitalist düzenlerde, bir insanın gözünün çıkarılması, örneğin 4 sene hapisliği gerektiren, bir gözlüğün zorla gaspı, örneğin 20 yıl hapislikten başlamakta. İlk olarak önemli olanın, yani malın korunması gerekir; daha sonra canın ve düşüncenin...

Dini devletlerde, dine karşı çıkmamanın cezalandırılmasında da yine aynı mantık yatar; çünkü dini egemenlik, bu tip devletlerde mala dönüştürülmüştür. Kilise'nin Orta Çağ'da etkinliğini mala döndürdüğü ve bugün dahi dünyanın en zengin toprak ağasının Vatikan Kilisesi olduğu bilinmektedir. Hâlbuki Hristiyanlık, mali güç üzerinde egemen olmak amacıyla ortaya çıkmamıştı. İsa'nın öğretilerinin amacı, sadece, insanı öbür dünyaya hazırlamak ve öbür dünyada kurtuluşunu sağlamaktı. Hatta Roma İmparatoru'na vergi verilip verilmemesi konusunda kendisine danışıldığında, "Sezar'inkini Sezar'a, Tanrı'ninkini Tanrı'ya" diyerek dininin amacını belirlemiş; öbür dünya ile bu dünyanın işlerini birbirinden ayırmıştır. Müslümanlıktan önceki dinlere baktığımızda, hemen hepsinde, ilk çıktıkları zamanlarda dünya işleri ile ahiret işlerinin birbirinden ayrı tutulmasının önerildiğini görmekteyiz...

Hristiyanlıktaki bu egemenlik hırsı, Orta Çağ'da, insanlık tarihinin en karanlık dönemi sayılan "İnquisition = Engizisyon Mahkemeleri" dönemini başlatmış, "tek bir suçlu cezasız kalmasın da, varsın yüzlerce suçsuz acı çeksin" anlayışı ile binlerce insan işkenceye tabi tutulmuş; aleyhte olan her tanıklık, iftira bile olsa kabul edilmiş; mahkemeye düşen herkes otomatikman suçlu sayılmıştır. Bu insanlık dışı anlayışa, bir de cahillik eklenince, işkencenin boyutu, gelecek kuşakların anlayamayacağı kadar büyümüştür. Bir örnek, bu insanlık dramı için yeterli olacaktır zannediyorum... Almanya'da bu dönemde (Orta Çağ'da) büyük tahribatlara neden olan bir sel

baskını oluyor ve kilise bunun nedenini kadınların içine caddelerin girmesine bağlıyor. Belanın giderilmesi (ya da bir daha tekrarlanmaması) için 100.000'den fazla kadın diri diri yakılıyor. Başlangıçta, olaylara, onaylayarak doğrudan katılan ve bir süre sonra kuşkulananarak, bunun başka bir nedeninin de olabileceğini beyan eden bir rektör de yakılmaktan kurtulamıyor...

Malın üzerindeki egemenliğin ilkelerini ve devlet düzenini dini buyruk olarak doğrudan belirleyen ilk din Müslümanlık olmuştur. Miras hukukunun, malın zekatının (şimdiki anlamda faizinin), beytülmalın (devlet malının) kullanımının ve malla ilgili diğer kullanımların ve keza sosyal ilişkilerin (örneğin boşanma, vs.) ayrıntılı olarak ilke ve yasalara bağlanması, duruma göre cezalarının takdir edilmesi ilk defa Müslümanlıkta görülmektedir. Bu nedenle dünyada ilk defa bir din, ahiret işlerinin yanı sıra devlet idaresine de talip olmuştur. Böylece, laik olmayan hiçbir İslam ülkesinde (Türkiye haricindeki İslam ülkelerinde), devlet işleri ile din işleri birbirinden ayıramamıştır.

Dini buyrukların desteği altındaki petrol zengini ülkelerin de, insanoğlunun bugün ulaştığı belirli bir demokrasi örneği olmasına karşın, Hristiyanlar için de geçerli olan biraz önce değindiğimiz nedenlerden dolayı, yoğun bir dini baskıyı, idare etmekte oldukları toplumlara uygulamaları, hatta komşu ülkelerdeki özgürlükçü ve laik eğilimleri ve hareketleri önlemek için doğrudan ve el altından destek sağlamaları, insanlığın bir çeşit ortak malı, en azından kendi toplumunun ortak malı sayılan bu petrolün, liderler elinde tutulmasını sağlamaktır. İlkel duygu, şekil değiştirerek sürmektedir...

Din faktörü insan toplumuna girinceye kadar, gücün üstünlüğü ve seçtirici özelliği, tartışmasız bir şekilde toplumların tümüne egemen olmuştu. Belki bu kaba güce bir tepki olarak,

ulaşılamaz, insan tarafından alt edilemez yeni bir güç tanımlanması gerekti ve böylece yaratıcı (tanrı ya da tanrılar) kavramı doğdu. Artık insanlar, güçlünün karşısına, gerçekte var olmasa dahi, en azından gücünü hayallerinde yarattıkları adil bir kuvvetle çıkabilmekteydiler. Böylece, hayvani güç, hayali güçle denetim altına alınmıştı. İki başlılığın ortaya çıkardığı kargaşalıkların yeni düzenlemeler ile ortadan kaldırılması gerekecekti. Böylece, hak ve özgürlükler yeniden tanımlandı. Ancak kaba gücün etkisi altına koşulsuz olarak bir daha girmek istemeyen insanlar, tanrının (tanrıların) gücünü tartışmasız tarif etmek ve benimsetmek gereğini duydular ve sosyal evrimleşmede yeni bir çıkmaz sokağa girdiler. Ancak biyolojik kaba güç, meydanı bırakmak niyetinde değildi. Bu nedenle birçok mitolojide (mitte), insanların tanrılarla kavgaları anlatılır ve çoğunda da insanların başarısı övgüyle sunulur. Ancak diğer tarafın, yani dincilerin eline bir defa güçlü bir silah verilmişti: Görünmez, tutulmaz, öldürülmez ve en önemlisi tartışılmaz gücü ve yetkileri elinde tutan bir tanrı kavramı. Böylece hak ve yetki, ilk defa ikiye bölünmüştü. Biri görünür, tutulabilir, hissedilebilir, insanca tutkuları olan, ölebilir bir şefe, diğeri ise görünmez, tutulmaz, ölmez, ancak hissedilebilir ve inanılan bir tanrıya aitti. Başlangıçta tanımlanabilir sıfatlarla sunulan tanrı figürleri, bu figürler adına gücü kullanmanın zevkini yavaş yavaş tatmaya başlayan ruhban sınıfı tarafından, daha etkili olabilmek için, soyut bir varlığa dönüştürüldü ve toplumun üzerinde tartışmasız bir egemenlik kuruldu. Bu evrede de biyolojik ya da sosyolojik kaba gücün etkisi, dini baskıyla zaman zaman çatışmasına, zaman zaman iş birliği içerisine girmesine karşın, sürdü. İnsanlık tarihinin en acı ve acımasız, en iğrenç zulmü, bu iki gücün aynı ellerde ya da elde toplanmasıyla ortaya çıktı. Hiçbir toplum yok-

tur ki, geçmişte, bu iki gücün iş birliğinden nasibini acı bir şekilde almamış olsun.

Bu dönemde haklar ve özgürlükler artık tartışılmıyordu. Çünkü özgürlükler ve haklar tanrısal buyruklarla sınırlanmıştı. Böylece, serbest düşünmenin tüm yolları tıkanmış ve insanlık Orta Çağ'ın karanlığına yuvarlanmıştı. Ne yazık ki insanlık, sorunlarını çözmek, dini buyruklardan kurtulup, doğal çözüm yollarını bulmak için, çok zaman yitirdi. En kanlı sürtüşmelerin ve bugün dahi etkisini derinden hissettiğimiz, farklılaşmaların ve ayrılıkların tohumu bu dönemde atıldı. Mantığın (bu bağlamda serbest düşünmenin ve tartışmanın) işletilmesinin önlendiği ya da sınırlandırıldığı her yerde, kinlerin ve duygusallıkların egemen olması kaçınılmazdı. Tarihimizi okuyan herkes, her sayfada bunun tipik örneklerini görebilir. Bu sadece bize özgü değildir. Bu davranış şekli, dini öğretileri, akıllarının önüne koymuş ve günlük yaşamlarına rehber yapmış her toplumda görülen aksaklıktır. Bu, herhangi bir dine özgü bir sonuç da değildir. Dini öğretilerini bağnazlıkla uygulayan her toplumda görülen bir sonuçtur. Meksika'da da, Cezayir'de de, İran'da da, Tibet'te, Orta Çağ'daki Avrupa ülkelerinin çoğunda, hatta bugünkü uygar ülke olarak nitelendirilen birçok ülkede ve zaman zaman (çoğu zaman) Avrupa ülkelerinde de durum aynıdır.

Bu süreç, insan haklarının ve özgürlüklerinin, dini ilkelerle tanımlanamayacağı ve sınırlanamayacağı yönündeki başkaldırıların yoğunlaşmasına ve bu anlayışın toplumun genel yönetimine egemen olmasına kadar sürdü ve insan soyunun en azından bir kısmı, bu atılımla, dini kisve denen ikinci bir boyunduruktan kurtularak özgürlüğe doğru koşmaya başladı.

Temel hakların ve özgürlüklerin ikinci evresi ve ilkesi: Kaba güce boyun eğmenin yanı sıra; dini egemenlik ve yargılamasız, sorgusuz itaat.

Artık insan soyu, güçlü şeflerin ve dini bağnazlıkların katı yönlendirmesinden ve baskısından kısmen kurtulmuştu. Bundan böyle, serbest düşünebilir ve aklını istediği gibi kullanabilirdi. Ancak bu sevinç uzun sürmedi, kaba güce ve dini baskıya alışmış insan soyu, yeni bir güç ve zorbalık akımı yaratmakta gecikmemişti. Bunun adı, çok defa milliyetçilik kisvesi altında ırkçılıktı. Dünyanın birçok ülkesinde, bugün dahi gündemden tam düşmemiş olan ırkçılık akımları, bu yüzyılın başlarından itibaren, yine mantıksız ve akılsız bir şekilde, kendi gibi görünmeyenleri yakıp yıkmaya başlamıştı. Hâlbuki her birimiz, ırk olarak (artık insanlar arasındaki farklılık ırk olarak nitelendirilmiyor), dünyanın belirli bir yöresinin fiziki ve coğrafik etmenlerini yansıtacak şekilde oluşmuştuk. Her birimiz bir yerin ürünü, dünya (doğa) ananın yavrularıydık. İstense de, bir insanın ırk özellikleri değiştirilemezdi. Zaten görünürde birbirlerinden belirgin bir farklılıkları da yoktu. İnsanlar arasındaki kalıtsal farklılık ancak %0,1 kadardı. Çiftleştiklerinde verimli yavru da meydana getirebiliyorlardı. Pekâlâ, bu kardeş kavgası niyeydi (niye)? Bütün dünya, sadece sarışın mavi gözlülerin ya da çekik gözlülerin ya da siyah derililerin mi olsun? İnsansı özelliklerin kazanıldığı 4,5 milyon yıldan ve kültür evrimine başlanılan on bin yıldan beri, insanların geldiği nokta bu mu olmalıydı?

Tam bir özgürlük umulurken, tam tersi hak ve özgürlükler, bir kişinin kendi elinde olmadan ve isteyerek seçmeden men-subu olduğu bir yörenin ve atalarının taşıdıkları bazı yapısal farklılıklardan dolayı, sınırlandırmaya başlamış ve yine insan soyu acılar içine yuvarlanmıştı. İkinci Dünya Savaşı, Balkan Savaşları, Güney Afrika Cumhuriyeti'ndeki olaylar, hatta Amerika Birleşik Devletleri'nin tarihi, bugünkü Avrupa ülkelerinin çifte standartlı davranışı, bu yönlendirmenin bir sonucundan

başka bir şey değildir. Böylece, kaba güç kullanımına ve dini ayrılıklara bir de ırkçılık akımı eklenmiş oldu.

Temel hakların ve özgürlüklerin üçüncü evresi ve ilkesi: Kaba gücün, dini egemenliğe bağlı yargılamasız, sorgusuz itaatin ve ırkçılığın sınırladığı hak ve özgürlükler.

Dünyanın birçok yöresinde, bu ilkel duyguların sürdürülmesine karşın, özellikle İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, ırkçılığa karşı bir tepki doğdu ve en az görünürde uygar ülkeler diye tanımlanan ülkelerde, ırkçılık arka planlara itilmeye çalışıldı. Bu gelişimde komünizmin ve sosyalizmin, ırklara yumuşak bakmasının etkisini ve iyileştirici rolünü unutmamak gerekir. Nitekim Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri dağıldıktan sonra, bu eski illet, yani ırkçılık, yeniden yer yer hortlamaya ve kan akıtmaya başladı.

Komünizmin, ırkçılığı arka plana itmesinin kökünde sadece insancıl duygular yatmıyordu; tüm bu güçlerin (özellikle ırkçılığın ve dini baskının) yerine, toplumu sınırlayıcı yeni bir slogan ya da yeni bir güç bulunmuştu. Bunun adı işçi sınıfının (emekçilerin) egemenliği idi. Bu defa da toplumun bir sınıfının "güya" yararına insanların hak ve özgürlükleri sınırlandırmaya başlanmıştı. Sosyalizm, özünde, çalışan ve üreten tüm insanları eşit ve saygıdeğer buluyor; hakların çalışanlara ve üretenlere ait olmasını savunuyordu. Bu savunma ve yaklaşım, görünürde, insan onuruna ve evrensel insan haklarına da uygun düşüyordu. Ancak yürümedi; çünkü temelini bir zümreden, bir inançtan, bir ırktan ve özellikle güçten alan, bilimi yaygınlaştıramamış ve toplumun dokusu içerisine enjekte edememiş her toplum gibi, bu slogana ve yönetim biçimine sahip çıkmış Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti ve yandaşları da çöktü.

Temel hakların ve özgürlüklerin dördüncü evresi ve ilkesi: Toplumun sadece bir kesimine (kastına) sağlanmış hak ve özgürlükler- “komünizm.”

Dünyanın bir tarafında bu gelişmeler sonuca bağlanırken, 1800’lü yılların ortasında başlayan ve gittikçe devleşen kapitalizm akımı, hak ve özgürlüklerin bir başka şekilde tanımlanmasına neden oluyordu. Bu akımın hak ve özgürlük anlayışı, en son aşamalarında (çünkü başlangıçta köle çalıştırmak gibi bir insanlık suçu işlediği için demokrasinin “d” sinden dahi bahsetmek mümkün değildi), görünürde sınırlayıcı gibi değilse de, perde arkasında insanlara “*paran kadar konuş*” şeklindedir. Son 70 yılda dünyada alınan kararlara bakarsak, tek bir gücün egemen olduğunu görürüz: Sadece paranın.

Bugün demokrasinin en iyi uygulandığı ülke olarak tanımlanan Amerika’da, yasalara ve demokrasiye aykırı dahi olsa parayla yapamayacağınız herhangi bir iş, düşünebiliyor musunuz? Amerika ve Batı, kararları hatta demokrasiyi sadece çıkar ilişkisine oturtmuştur. Paranız varsa hakkınız ve egemenliğiniz vardır; yoksa konuşma hakkınız dahi yoktur. Güvenlik Konseyi’nde sadece parası en çok olanların veto hakkı vardır. Bu nedenle, petrolü (bir anlamda parası) olan Kuveyt’in, Katar, Suudi Arabistan gibi ülkelerin egemenliğine, dünyanın hemen hemen tüm ülkeleri sahip çıkmış; ancak Vietnam, Bosna Hersek, Çeçenistan, Azerbaycan’a, birkaç ülke dışında, kendi ırkından ve dininden olanlar bile sahip çıkmamaktadır.

Paranın gücü, diğer hiçbir husus ciddiyetle göz önüne alınmadan, bir ülkede ve dünyada, seçme, seçilme, yönetme hakkının ya da en azından bunların elde edilme kolaylığının gerçekleşmesini sağlar. Bu sonuncu cümleye dikkat edi-

niz! Daha sonraki bölümde bu cümlelerin ne anlama geldiğinin açıklamasını yapacağız.

Batı tipi demokrasi gerçek demokrasi mi?

Özünde gerçek demokratik hak ve özgürlüklerin sağlandığı bir toplum, sağlıklı sosyal ilişkiler gösteren bir toplumu yansıtmalıdır. Oranlar biraz farklı olmak kaydıyla, bugün Amerika'da, Fransa'da ya da Almanya'daki bireylerin davranışlarını kısaca analiz edelim. Rakamlara göre, Amerika'da 70 milyon düzenli uyuşturucu kullanan insan vardır; 18 yaşın üzerindeki gençlerin yarıdan fazlası, bayram ya da önemli günler de dâhil ailesine bir defa bile telefon etme duyarlılığını gösteremeyecek kadar yabancılaşmıştır; 25-30 milyon insan hiçbir zaman çalışmayacağını beyan etmiştir; 2,5 milyon insanın evi yoktur; her üç aileden biri boşanmış; biri de boşanacak düzeyde geçimsizliğe düşmüştür.

Çok geliştirilmiş propaganda teknikleri, parasal güçle desteklenince, toplumun yönlendirilmesi çok kolay olmaktadır. İnsanlarda, değerli ve yetenekli insanları seçiyorlarmış izlenimi uyandırılarak, arka planda paranın gücü egemen hâle getirilmektedir. Kapitalizm doymayan bir dev olduğu için, gücü arttıkça, ihtirası, ihtirası arttıkça da gücü artmaktadır. Bu ihtiras hiçbir insani değeri göremeyecek boyutlara ulaşmaktadır. Demokratik haklara bir nebze bile saygı göstermeyen petrol ülkeleriyle işbirliğine; daha fazla kazanmak için ırkçılığa ve dine bağlı savaşımlara silah sevkiyatına; insanlığı yok edeceğini bile bile ihtirasına kaynak oluşturacak doğal kaynakların talanına gözünü kapatmaktan çekinmemektedir. Tek bir amacı vardır: Güce, parayla ulaşmak.

Bu akımı da önleyecek iki önemli gelişme görülmektedir. Bunlardan biri, gerçek demokrasiye, hak ve özgürlüklere

inanmış insanların, bilimsel gelişmeleri, özellikle biyolojideki atılımları görerek sabırlarının taşması, ikincisi ise doğal kaynakların gün be gün sınırlanması ya da bozulumudur. Küresel ısınma en yakın zamanda bu gidişatı hızlandıracak en önemli faktör olarak görünmektedir.

Birincisinin etkili olması zor görünmektedir. Çünkü binlerce yıldan beri itaat etmeye alıştırılmış insan soyu, tehlikeyi sezinlese dahi, tarihten gelen ataleti ya da korkusundan dolayı yeterince tepkisini gösterememektedir. Ancak felaketi yaşadıkdan sonra, bir daha tekrarlanmaması için önlemlerini almaya alıştırılmıştır... Ancak bilim toplumunda bir bela yaşanmadan önlemi alınabilir. Bu nedenle geleceğini dine bağlamış ülkelerin tümünde bela yaşanınca harekete geçilir.

Ancak ikincisi, koşullandırılmalara, yönlendirilmelere, ırkçılığa, dinciliğe, ruhsallığa, güdülenmelere göre tavır almadığı ve doğanın mekaniğine ve temel ilkelerine göre işleyişine devam ettiği için tepkisini zamanında göstermekte gecikmeyecektir. Bu güç, insan soyunun, plansız programsız, aşırı sömürüsüne uğramış ve kendini yenileyemeyecek kadar bozulmaya yüz tutmuş doğal dengenin ve buna bağlı olarak doğal kaynakların gittikçe yetersiz hâle geçmesidir. Deniz bitip gemi karaya bindirince, artık, yeni bir anlayışın egemen olması, yeni bir yönetimin uygulanması ve buna bağlı olarak demokrasinin ve temel hak ve özgürlüklerin yeniden tanımlanması gündeme gelecektir. Bunun için çok beklemeniz de gerekmeyecektir. Özellikle küresel ısınma ile ortaya çıkan yıkıcı etkiler bu yüzyılın sonuna varmadan acı reçeteyi bize yazdıracaktır.

Bundan sonraki bölümde ömrünün son elli beş yılını bir akademisyen olarak temel bilimlerdeki ve özellikle biyoloji alanındaki gelişmeleri dikkatle izlemeye adanmış bir bilim insanının, önümüzdeki yıllarda temel hak ve özgürlüklerin sı-

nırlarının nasıl olabileceğine, bugün hayal dahi edemediğimiz ölçütlerin ve sınırlandırmaların insan soyunun yönlendirilmesi için nasıl kullanılacağına ilişkin tahmin ve yorumlarını bulacaksınız.

Doğal süreçten kaçmak ve evrimsel olarak girdiğimiz yoldan geri dönmek mümkün olamayacağına göre, en azından geçmişe bakarak, geleceği yorumlamak ya da tahmin etmek, tüm canlılara olduğu gibi insan soyuna da yol gösterecek, düşebilecekleri tehlikelerden, girebilecekleri çıkmaz sokaklardan kurtarılmasını sağlayabilecektir. Dilerim, okuyucular, bundan sonra anlatılanları, bugüne kadar beyinlerine yerleşmiş, dogmatik düşüncelerinden ve yönlendirilmelerden arınarak anlamaya çalışırlar... Çünkü eylem günü geldiğinde, artık geriye dönüşleri kural olarak mümkün olmayacağı gibi, önlem almaları için yeterince zamanları da olmayacaktır.

Temel hakların ve özgürlüklerin beşinci evresi ve ilkesi: Mali gücün kadar hak sahibi olma-paran kadar konuş (özgürsün)- "kapitalizm."

11. BÖLÜM

Demokrasinin, Temel Hak ve Özgürlüklerin Yeniden Tanımı

Temel hakların ve özgürlüklerin altıncı ve belki son evresi ve ilkesi: Kalıtsal yapı ve kazanılmış bilgi kadar hakka sahip olma, “Vatandaşlık Hakkı ve Derecesi” ve doğadan karşılıksız yararlanma devrinin son bulması.

Dünyadaki koşullar, eski bir söylemle “nimetler,” 1900’lü yılların başına kadar, doğada, karşılığı verilme dahi, kendini yenileyecek şekilde yeterliydi. İnsan soyunun, düşünmeden yararlanabileceği, yenilenmesi için herhangi bir çaba sarf etmesine gerek olmayan bir sistem kurulmuştu; bunun adı bilim dünyasında “biyolojik döngüdür.” Bunun daha açık bir tanımı: “Doğadan sürekli bir şeyler alabilir; onu işleyebilir (kullanabilir) ve meydana gelen atıkları ya da artıkları da tekrar aldığınız yere dönebilirsiniz”dir. Sistem, bu atıkları ya da artıkları tekrar işleyerek, bir anlamda temizleyerek, hem yeni besin maddelerini hem canlıların solunumları için gerekli olan oksijeni oluşturur. Bu döngünün yakıtının önemli bir kısmı, güneş ışınları ve ilginç bir şekilde, atıklar ve artıklardır. Yani birbirinin içine girmiş bir yararlanma söz konusudur. Bu iş birliğini oluşturan iki ortaktan biri genel bir adlandırma ile parçalayıcılar (bakteriler, mantarlar) ve üreticiler (fotosentetik bakteriler, bitkiler), diğeri ise bu ürünleri alıp, işleyip temel bileşikler olarak tekrar geriye veren hayvanlardır.

Yaklaşık 3 milyar yıl bu iş birliği ya da ortaklık sürdürüldü. Bu arada, değişen dünya koşullarına uyum yapabilmek için, ortakların her ikisi de, birbirine uyumlu ve bağımlı bir şekilde değişikliğe uğrayarak, çok sayıda bitki ve hayvan türünün oluşmasına neden oldu.

Bu uyum, elini bir alet gibi, beynini ise çevresini denetim altına alabilecek şekilde kullanabilen insan türünün sahneye çıkışına kadar sürdü. Yaşam sahnesine, biyolojik gereksinmelerinin ötesinde, zevki, sanatı, kaprisleri, kavgaları, güç kullanma güdüsü ve en önemlisi mal biriktirme ihtirası olan bir canlı çıkmıştı. O güne kadar, hiçbir canlı, örneğin, karaborsayı tanımamıştı. İlk defa insan soyu ile karaborsa canlılar dünyasına girdi. Mal, fiziki gücün desteği oldu. Ancak doğada üretilenler, kural olarak, tüketilenlerden bir miktar ya da epeyi bir miktar fazla olduğu için, aradaki açıklığın kapatılması, doğru bir tanımlama ile sübvansiyonu da sorun olmadı. Belki yer yer dengesizlikler ortaya çıkarp, bir ortağın, çoğunlukla üreticilerin zararına bozulmalar oldu ise de, bunların en azından bir kısmının yenilenmesi sorun olmadı ya da dünyanın genelinde bir denge bozukluğu ortaya çıkmadı. Ta ki 1900'lü yılların başına kadar...

Bu üretim ve tüketim ilişkisi içerisinde, daha eskiye döndüğümüzde, elini ve beynini kullanan bir hayvansal canlının, yani insanın, biyolojik yasaların dışında, kendi toplumu içerisindeki ve diğer canlılarla ilgili ilişkilerini düzenleyen bir kurallar dizini geliştirdiğini ve böylece ilk defa toplumsal yasaların, temel hak ve özgürlüklerin tanımlandığını görüyoruz. Böyle bir toplum, sosyal gelişim merdiveninin birinci basamağı olan toplayıcı toplum olduğu için, sınırlayıcı tek unsur, paylaşımı ve ilkel düzeyde bir işbirliğini düzenleyen sınırlamalardı. Doğanın paylaşımı ile ilgili tek bir kural yoktu. Buradaki en önem-

li husus, canlının kendinden sonraki kuşağa mal bırakmak gibi bir eğiliminin ve bununla ilgili ilkelerin henüz ortaya çıkmamış olmasıydı.

İnsan soyu, yerleşik düzene geçince, ilk defa alan paylaşımı ile ilgili kurallar ve sınırlamalar yapma zorunluluğu ortaya çıktı. Keza ilk defa, ortada, sabit ve sürekli kalabilen bir mal olunca, onun gelecek kuşaklara aktarımı, korunması ve en önemlisi kullanımı ile ilgili düzenlemelerin yapılması gereği ortaya çıktı. Artık insan soyu, gereksinmesi olandan daha fazla malı kullanabilme ve kendinden sonrakilere aktarabilmenin zevkine varmış, daha doğrusu histerisine kapılmıştı. Bu histerinin sınırı yoktu. Atalarının ve kendisinin evrimsel sürecinde, gücün seçilmek için en önemli ölçüt olduğu bir dünyadan gelen insanoğlu, ilerleyen yüzyıllarda, malı bir güç gibi kullanmaya başlayınca, doğasına pek de ters olmayan yeni bir ölçütü yaşam dünyasına sokmuş oldu. Bu histerinin beslenmesi, zaman içinde, dünyanın tüm malı verilse dahi, artık, doyum noktasına ulaşmayan bir topluluk yarattı. Bu doyumsuzluğu körükleyen en önemli akım ya da ekonomik model kapitalizm oldu. Kapitalizmin ilerleyen evrelerinde, malı ve buna bağlı olarak gücü artırmak için her yol mubah sayılmaya başlandı ve sonuçta vahşi kapitalizm doğdu. Tek bir amaç vardı, üretimi artırma ve bunu tüketecek toplumu yaratma. Bu yüzyılın başından beri süregelen ilişki ve anlayış budur.

Öyle ki 2000 yılına geldiğimizde dünyadaki yıllık gelirin %80'nin 84 aileye ve bu mal bölüşümünün ya da yönetiminin karar verme yetkisi 28 aileye indirgenmiş bulunmaktadır.

Böyle bir toplumda, temel ölçüt mal olunca, temel hak ve özgürlükler de buna göre tanımlanmıştı. Bireyler, bir diğerinden karşılıksız mal alma ya da yararlanma hakkına sahip değildi; ama milyarlarca yıldır birlikte yaşadığı ortağından (bitki-

lerden) ya da kendi gibi bu ortaklığa katılanlardan (diğer hayvansal canlılardan) yararlanma, diğer bir söyleyişle sömürme, bireylerin temel hak ve özgürlüğü olarak görülmüştü (görülmemektedir). Doğanın yenilenme gücü, en azından başlangıçta, bu talanı karşılayabilecek durumdaydı ve insan soyu zaman içinde meydana gelen değişikliği fark edecek kadar, en az bu konuda, duyarlı ve özenli değildi. Ya da kapılmış olduğu histerinin gereği, böyle bir vurdumduymazlık işine geldiği için, gözlerini doğanın acıklı durumuna, kulaklarını ise acı çığlıklarına kapatmıştı (kapatmıştır). Neredeyse bu yüzyılın başlarına kadar kuralsız, bu yüzyılın başlarından itibaren ise, yağmacılar kendi içinde düzen gereksinmesi duydukları için kurallı bir talan vardı (vardır). Doğada, onun dinamiğini göz önüne almadan, istediğiniz kadar kültür hayvanı otlatabilir, istediğiniz kadar ağaç kesebilir, istediğiniz yeri tarım arazisine çevirebilir, istediğiniz yeri kurutarak tarım arazisi yapabilir, istediğiniz yerden yol geçirebilir, hava alanı yapabilir, baraj inşa edebilir, şehir kurabilir ve meydana getirdiğiniz atıkları (pislikleri) istediğiniz yere akıtabilir ve dökebilirsiniz. Birkaç ülkede kısmi bir kısıtlama getirilmiş olmasına karşın, dünyanın çoğu ülkesinde bu uygulama, göstermelik yasalara karşın, aynı umursamazlıkla sürdürülmektedir. Örneğin Türkiye’de, orman yasasına karşın, ormanlar; mera yasasına karşın, meralar; kıyı yasasına karşın, kıyılar; tarım arazilerini koruma yasasına karşın, verimli topraklar vs. tahrip edilmiş; birçok sözleşmeye karşın sulak alanların ve biyolojik çeşitliliğin korunmasına ilişkin ve erozyona karşı önlemlerin uygulanması vs. kural olarak yaşama geçirilememiştir. Türkiye’nin biyolojik zenginlikleri, özellikle bu yüzyılın ortalarından sonra hızla tüketilmektedir. Türkiye çölleşmektedir... Türkiye çoraklaşmaktadır... Türkiye biyolojik çeşitlilik bakımından fakirleşmektedir... Türkiye

yok olmaktadır; toprak ayağımızın altından kaymaktadır; yetkililer uyanmamaktadır...

Bu yok edilmenin kökünde, siyasi sömürü ve özgürlüklerin, özellikle de temel hak ve özgürlüklerin, hem dünyada hem Türkiye’de yanlış tanımlanması ya da zamanımıza göre yeniden düzenlenememesi yatmaktadır. Bunun için tipik bir örnekümüz var: 1980 ihtilalinde, en az görünürde tavizlerin azaldığı bir dönemde, ilk üç yıl içerisinde yanan (yakılan) orman alanı 3.000 hektar iken, bu dönemden sonraki, sözde özgürlükçü demokrasinin başladığı zamanlarda yıllık yakılan orman alanı 20.000 hektardan aşağı düşmemiştir. Çünkü geleneği ve göreneği gereği, kendisi de kolay yoldan kazanmaya yatkın olan toplum, çocuklarının oksijenini, torunlarının besinini oluşturacak bu varlıkların, birkaç oy uğruna, küçük çıkarlar uğruna, siyasi irade tarafından kendine peşkeş çekileceğini bilmektedir. Uygur ülkeler diye geçinen ülkelerin zehirli atıklarını, dünyanın en güzel denizlerinden biri olan ve yenilenme yetenekleri sınırlı olan Akdeniz ve Karadeniz’e bırakmakta hiçbir sakınca görmedikleri defalarca kanıtlanmıştır. Vahşi kapitalizmin manyaklığı, tüketim ve üretim histerisi, bu toplumlara o denli yerleşmiştir ki, zehirlerini döktükleri ve dibini deldikleri yerin, kendi bindikleri geminin zemini olduğunu dahi akıllarına getirmek istemezler. Son çeyrek yüzyılda, geminin su aldığını gören bu modern vahşiler, insanın kulağına hoş gelen ve ilk bakışta insancıl ve bilimsel gibi görünen yeni bir sloganla sömürü düzenini sürdürme yolunu denemeye başladılar. Bu son gizli talanın ya da sömürünün adı: “*Sürdürülebilir Kalkınma*”ydı. Bilimden nasibini yeterince almayan ve özellikle biyoloji bilimine yabancı olan büyük bir kesim ve özellikle politikacılar, bu slogana sıkı sıkıya sarıldılar. Sömürü düzeni biraz daha sürecekti... Duyarlı; ancak yeterince bilgili olma-

yan kesimler bir süre daha uyutulacaktı... Tezgâh kurulmuştu... ve ne yazık ki işlemeye devam ediyor.

Doğanın mekaniğini içine sindirmiş, bilimi rehber yapmış bir insanın ya da bir toplumun, sorunlarının çözümünde mucizeyi beklemesi söz konusu değildir. Eğer, bir anlayış ya da bir politika, ben hem çoğalacağım hem üretimimi hem tüketimi mi artıracacağım hem de çevreyi bozulmaktan koruyacağım diyorsa, bu anlayış, özünde bir mucizeyi peşin olarak benimsiyor demektir. Kuramsal olarak, böyle bir yaklaşım, insani değerlere uygun gibi görünse de ve kendini hümanist göstermek isteyenler için uygun bir davranış şekli oluştursa da, madde çeviriminin yasalarını bilenler tarafından, böyle bir yaklaşımın gerçekçi olmadığı bilinir. Hem üreteceksiniz hem tüketeceksiniz (bazı topluluklarda bu öngörüye ek olarak hem de çoğalacaksınız) hem de çevreyi uygun teknolojiyi kullanarak koruyacaksınız... Ancak bugün üretilen malların niteliğine ve üretilme yöntemine baktığınızda, özünde, birkaç yasal ya da teknik önlemin, bu dünyayı kurtaramayacağını hemen göreceksiniz. Sonuçta nereye gittiğimizi anlamak için, bu sloganı biraz daha açmak gerekiyor.

Örneğin, siz, her insan için bir araba üretmeyi amaçlamışsanız ve bunu her insanın demokratik bir hakkı olarak kabul etmişseniz, diğer aksamalarını bir tarafa bırakalım, bir arabanın üretimi sırasında ortaya çıkan sadece boya atıklarının er ya da geç bir durgun su sistemine ulaşması ve görünürde çıkan atıklarda çok az miktarlarda bulunsa dahi, içerisindeki biyolojik olarak parçalanamayan maddelerin, örneğin, kurşun, cıva ya da benzeri maddelerin, zamanla birikmesi kaçınılmazdır. Sürdürülebilir kalkınma modeline ve bugünkü standartlara göre, atık sulardaki örneğin 5 ppm. (1/1.000.000 mg/cm³) cıva zararsızdır. Dolayısıyla siz, bu miktarın altındaki bir

atık suyu, durgun su havzalarına yasal olarak boşaltabilirsiniz. Cıvanın biyolojik olarak parçalanmadığını, başka bir elemente dönüştürülemediğini ve ne olursa olsun, sistemin dışına atılamadığını ve zamanla biriktiğini bildiğimize göre, bunun anlamı şudur: Dünyadaki yaşam ortamları, 50 yılda değil de, bu yaklaşımla, örneğin 100 ya da 300 yılda ortadan kalksın. Bu çoğalma ve üretim-tüketim hızına göre ne yaparsanız yapın, yaşam ortamlarını er ya da geç ortadan kaldırırsınız; bunun süresinin geciktirilmesi ne bir başarıdır ne de sorunun çözümüdür. Yaşam öğelerinin çoğu ya da tümü ortadan kalkmış bir dünyanın geçmişi ise hiçbir şey ifade etmeyecektir. Bu nedenle “*Sürdürülebilir Kalkınma*” değil, “*Sürdürülebilir Yaşam*” sloganının çağdaş toplumlara rehber olması gerekecektir. Dünya üretse de üretmese de, tüketse de tüketmese de, insanlar çoğalsa da çoğalmasa da, ilk olarak göz önüne alınacak husus, milyarlarca yıldan beri canlılara yuva oluşturmuş yaşam ortamlarının, bundan sonraki milyarlarca yıl da yuva oluşturması için gerekli koşullarını sürdürmesidir. Bu ilkeyi, hiçbir politika ya da politikacı, hiçbir demokratik kavram hatta hiçbir özgürlük kavramı değiştiremez.

Bu nedenle bu kitabın birkaç yerinde tekrarlanan bir slogan tüm dünya anayasalarının birinci maddesi olmalıdır: *Doğa hakkı insan haklarından önde gelir.*

1945 yılında dünya denizlerine dökülen kimyasal madde miktarı 1 milyon ton iken 2020 yılında bu rakam 650 milyon tona çıkmış durumda. Dökülen maddeler doğanın ürünü değil; sentetik kimyanın ortaya çıkmasından bu yana parçalayıcıların tanımadığı yaklaşık 300 bin çeşit kimyasal madde. Denizlerdeki canlıları öldürdüğü gibi; dünyanın sıcaklığını düzenleyen resiflerde de ağarma dediğimiz korkunç bir yıkıma neden olmaktadır.

Diğer bütün kavramların bu temel üzerinde yeniden tarif edilmesi gerekir. Bugünkü demokrasi ve insan hakları kavramlarının da bu esas üzerine oturtulması, daha doğrusu değiştirilmesi gerekir. Bunun için küçük birkaç örnek vererek, Türkiye'nin sorunlarına eğilmek istiyorum. Örneğin, bir insanın, doğada, karşılıksız (herhangi bir ödeme yapmadan) avlanması, hayvan otlatması, balık tutması, soğanlı bitkileri sökerek ihraç etmesi, şu ya da bu kurumun ormanları kesmesi, hiç kimseye ya da hiçbir kuruma verilmiş evrensel bir hak olamaz. Çünkü bu eylemi yapan sadece bir kişidir ya da kurumdur; bunların varlığından maddi ve estetik açıdan yararlanacaklar ise bugünkü ve gelecekteki sayısız insan olacaktır. Demokrasi, halkların çıkarını koruma olduğuna göre, bu talanı açıklamak mümkün değildir.

Demografik dağılım sağlanmalıdır: Bir insanın istediği herhangi bir yerde yaşaması, bugünkü demokrasi tanımı içerisinde, temel hak ve özgürlükler olarak tanımlanmıştır; bir insanın sağlıklı olarak yaşaması da yine temel hak ve özgürlükler kavramı içerisinde güya yine güvenceye alınmıştır. Bugün, bir insanın ana karnında embriyo hâlinde, bebekliğinde ve çocukluğunda en sağlıklı gelişmeyi ve keza ergenliğinden ölümüne kadar en sağlıklı yaşamı ve iş gücü bakımından en verimli çalışmayı, %21'lik oksijen içeren bir ortamda gerçekleştirdiği ve belirli bir çevredeki oksijen üretiminin de sınırlı olduğu bilinmektedir. Bu durumda, insanların, örneğin, İstanbul'a elini kolunu sallayarak yerleşmesi hangi hak ve özgürlükle açıklanabilir? Her gelen insanın, çevredeki orman ve meraları, su kaynaklarını tahrip ederek kendine yer açmasını bir yana bırakın, solunumla, kullandığı yakıt ve araçlarla daha öncekilerin oksijenini %16'lara kadar düşürerek ve suyuna ortak çıkara-

rak, onların en temel hak ve özgürlüğüne kısıtlama getirdiği de açıktır. Bu nedenle, bir insan, örneğin İstanbul'da oturmak istiyorsa, bunun bedelini ödemelidir. Yani, bir arabanın bir şehirde sadece kapladığı yer için ödenmesi gereken ödenti, örneğin Erzincan'da, diyelim ki yılda 1000 TL ise, İstanbul'da bu oran 10.000 TL olmalıdır. Artık herkesin iki şeyi öğrenmesi gerekecektir:

1. *“Yaşamının ödenmesi gereken bir bedeli vardır.”*
2. *“Hiç kimse ve hiçbir kuruluş doğadan karşılıksız yararlanma hakkına sahip değildir.”*

Birçok ülkede, bugün, eğitim ve birçok durumda sağlık da toplumun ortak tasarrufundan karşılıksız olarak desteklenen iki önemli sektördür. Böyle toplumlarda, bir insan ne kadar çocuk sahibi olursa olsun, devlet, daha açık bir tanımla, vergileriyle devleti ayakta tutan bireyler, bu çocukların eğitimini ve bireylerin sağlık sorunlarını finanse etmek zorundadırlar. Bir tarafta, çocuklarının en büyük iki harcamasını, yani eğitilmelerini ve sağlıklarını tümüyle başkalarının sırtına yıkan, bilinçsiz bir grup, bu rahatlık içerisinde sürekli çocuk yaparak, sorunları kronikleştirirken, diğer tarafta, sürekli yükün altına girmekten bıkan, bilinçsiz üremenin getirdiği baskıya ve bozulma dayanamayan ve zaman içinde insani değerlerden uzaklaşmaya başlayan, bencil bir grubun oluşması sağlanmıştır. Kapitalist düzenin kökünde yatan acımasızlığın ve bireyselliğin nedenlerinden biri de bu ilişkidir. Hatta ülkeler arasında yaşanan birçok deneyim, bırakın bireyleri, devletleri dahi duyarsızlığa itmiştir. Örneğin Sudan bir zamanlar oldukça yeşil ve verimli bir ülke iken, hem yanlış dini telkinler hem yine dini telkinler sonucu nüfus planlamasını önleyen önlemlerin alınmaması hem de çocukların ilk senelerde ölümüne neden olan

enfeksiyon hastalıklarının büyük ölçüde önlenmesi nedeniyle, nüfus patlarcasına artmış ve çevre kısa zamanda kendini yenileyemeyecek şekilde tahrip edilmiştir.

Birçok kuruluş ve devletin, insani duygularla, yardıma başlamasına ve açları kurtarma yoluna gitmesine karşın, sonuçta sorunların artık çözülemeyecek şekilde kötüleştiği görüldü. Çünkü karnı doyan bu bireylerin ilk yapmaya çalıştıkları şey, yeniden bir çocuk yapmak oluyordu. Böyle bir anlayışın insani duygularla da olsa sürdürülüp sürdürülmemesi gündeme geldiğinde birçok bilim insanının, artık bu insanların, doğal seçilimin duygusal olmayan, affetmeyen ve taraf tutmayan yöntemine bırakılması için ciddi öneriler getirmeye başladığını görüyoruz.

Bugüne kadar birçok ülke (keza ülkemiz) bilim toplumu hâline dönüşemediği için, bilimin, daha doğrusu yeterli bilgi birikimine sahip bireylerin, toplumda etkili bir yere sahip olması için zemin oluşmamıştır. Yükselmelerde ve bazı makamların, özellikle parasal kaynakları denetim altında tutan ve geniş halk kitlelerinin çıkarlarını etkileyen siyasi mevkilerin paylaşımında, bilimsel yeterlilik hiç göz önüne alınmadı. Bugün, Türkiye’de parasal olanakları denetleyen ve çıkarların paylaşımında etkili olan kaç makamın bilimsel yeterliliğe ve kişisel yeterliliğe göre verildiğini düşünürsünüz? Birçoğuna göre hiçbirinin... Bu tip makamlar, çoğunlukla, insanları birbirinden ayıran öğretilere bağlamış olan müfritler ya da siyasi iradenin peşkeşlerine maşalık görevi yapanlar tarafından paylaşılmıştır. Dolayısıyla yükselmenin temel koşulu, bilgi ve yetenek olmaktan çıkmıştır. Bu nedenle halk arasında “*Okuyup da ne olacak; iş bulabilecek mi?*” sözü, son zamanlarda, ulusal bir slogan hâline gelmiştir.

Buna karşın insanların çoğu çocuklarının okumasını iste-

mektedir. Acaba bu istek, gerçekte, çocuklarının bilgi ve yeteneklerini artırmak için midir? Bu konuda bilinçli ailelerin çok az olduğu izlenimindeyim. Çünkü bugüne kadar herhangi bir ailenin, yetersizliği nedeniyle, çocuklarının derslerini ya da okumakta olduğu sınıflarını tekrarlaması için bir başvurusu olmamıştır; hatta Milli Eğitim Bakanlığı'nın son zamanlarda yayınlamış olduğu bir genelgede, çocukların ne kadar zayıf olursa olsun, aile ile anlaşmak kaydıyla sınıf geçirilebileceği irat (!) edilmektedir. Edindiğim bilgiye göre de hiçbir aile, tekrarlatılarak, çocuğunun daha iyi yetişmesini talep etmemiştir. Zayıf öğrencinin terfii (sınıf geçmesi), bilimsel düşünceye ve beceriye sahip, yetiştirilmeyi bekleyen belirli sayıda çocuğun ve keza eğitmek amacıyla yanan öğretmenlerin ayağına pranga gibi vurularak eğitimi tam bir bataklığa dönüştürmektedir.

Yükselmek için (teknik bazı işleri yapmak için değil), geniş olanakları denetlemek için (gerektiğinde yararlanmak için) ve saygınlık kazanmak için bu ülkelerde bilginin gerekli olmadığını gören aile, elindeki olanakları niçin eğitim için kullansın? Bunun yerine, alınacak bir arsanın ilerideki ederi, bir matematik profesörünün 35 yıllık kazancından daha fazla olabilir. Çünkü arsanın getirisini ya da bilgi yerine getirinin geçmesini önleyecek, ciddi bir devlet politikası da bilinçli olarak oluşturulmamıştır... Çünkü böyle bir önlem, bilgiyi ve beceriyi ön plana geçireceği için, er ya da geç yeteneksizlerin ayağının kaymasına neden olur... Bu kör döngü sürüyor... Bakalım nereye kadar... Bu haramiler, soygunu ya da etkinliklerini biraz daha sürdürebilmek için, eğitim süreci içerisinde, bilgi yerine, birçok safsatayı bilimmiş gibi yutturma ve eğitim programlarında bu safsataların ağırlıklarının artırılması konusunda özel bir çaba göstermektedirler. Milli Eğitim Bakanlığımızın her yıl eğitim programlarında bu yönde yaptığı değişiklikleri, fen bi-

limleri yerine din dersinin zorunlu okutulmasını başka nasıl açıklayabilirsiniz?

Böyle bir duyguya kapılan toplum, çocuklarının eğitimi ve öğretimi için katkıda bulunmayı bir angarya ya da cereme olarak algılamaya başlayınca, onu bu yanlış yönlendenmeden döndürmenin tek yolu, insanların (burada çocuklarının) artık temel hak ve özgürlüklerinin dışındaki tüm haklarının, ancak, bilgi birikimleriyle ve kazandıkları becerilerle ölçülebileceğini kavratmak; hatta zorlatmak gerekecektir. Çocuklarının eğitim masraflarının, hatta bugüne kadar temel eğitim olarak nitelendirilen süreçteki harcamaların, bundan böyle aile tarafından karşılanmasının kaçınılmaz olduğunun benimsetilmesi gerekecektir.

Bugüne kadar, basit yöntem ve harcamalarla (çoğunlukla devlet tarafından) yapılan eğitim, bundan böyle, yaşamın çok masraflı bir teknolojiye dayanması ve eğitimin, yaratıcılığı güçlendirmeyi amaçlaması nedeniyle, artık pahalı bir süreç olmuştur. Bu nedenle, bireylerin, çocuklarının kazanması, etki sahibi olması ve saygınlık kazanması için bir diğeriyle gireceği yarışmada, diğer insanların çocukları için özveride bulunmasını (yani onların eğitimi için parasal destek sağlamalarını) beklemek haksızlık olur. Buradaki temel hak ve eşitliği sağlayacak, yani her insanı insani değere ulaştıracak yatırımlar, diğer bir deyimle bireylerin yarışma çizgisine aynı koşullarla gelmesini sağlayacak sorumlu ya da güç, kuşkusuz devlet tarafından sağlanan temel olanaklardır. Yani herkese aynı etkinlikle temel eğitimin verilmesi devletin sorumluluğunda olmalıdır.

Bu çizgiden sonraki yatırımlar ve yönlendirmeler, bireyi meydana getiren ailenin sorumluluğunda olmalıdır ve doğal olarak da sonucuna aile katlanmalıdır. Temel eğitimin dışındaki tüm sosyal yatırımlar, her ne kadar toplumlara nitelikli in-

san kazandırıyor da, birçok yönüyle kişiye üstün olanaklar sağladığı için, kişisel bir sorun olarak görülüp, ona göre karşılığının talep edilmesi gerekecektir.

Herkesin zirveye gelmesini amaçlayan bir eğitim sisteminin uygulanması hem bireylerin biyolojik yapılarının farklı olması hem de ekonomik nedenlerle olanaksızdır.

Birçok ülkede, aynı şekilde, sağlık hizmetleri de bireyin temel hakkı olarak tanımlanmış ve değişik şekillerde uygulanmıştır. Toplumun tüm bireylerine hizmet götürecek uygulamalar, örneğin halk sağlığı, spor tesisleri, hijyen vs. devletin yükümlülüğünde ve sorumluluğunda olmalıdır.

Burada, bir bireyin biyolojik olarak (bilgi ve beceri kazanması kastedilmeden) sağlıklı gelişmesi için (örneğin 18 yaşına kadar) yapılabilecek harcamaların (besin takviyesi de dâhil olabilir) devlet tarafından karşılanması mümkün olabilir. Ancak bundan sonraki harcamaların bireyin sorumluluğuna verilmesi kaçınılmaz görünmektedir. Ancak, devlet, bireyin sağlık gereksinimlerini, parasal olarak değil, sadece organizasyon bakımından kolaylaştıracak önlemleri almakla (örneğin uygun sigortalama sistemlerini kurmakla) yükümlü tutulabilir. Daha sonra açıklayacağımız gibi, hiç kimse, bile bile başka birinin kalıtsal bozukluklarının ya da yanlış alışkanlıklarının sonuçlarını ödemek zorunda bırakılmamalıdır.

Demokrasinin ve temel hak ve özgürlüklerin biyolojik temele ve verilere göre yeniden tanımlanması

“Şansa bağlı seçimlerden kurtulmuş toplum”

Ana karnına düşmüş bir embriyonun, sinir dokusundaki sinapslar tam oluşmadığı için duyu organları dördüncü aydan

önce anladığımız anlamda işlev görmez, yani acı duymaz, herhangi bir dış uyarıya tepki gösteremez. Bu evredeki bir embriyonun hakları tartışmaya açıktır; yaşama hakkı olduğu söylenebilir; hatta duruma göre toplumun bu embriyo üzerinde operasyon yapma hakkı (kürtaj) da tartışılabilir. Ancak dördüncü aydan sonra, sinapslaşma ve dolayısıyla algılama başladığı için, yani acıyı, belki zevkleri tatmaya başladığı için, artık, onun temel hak ve özgürlükleri oluşmuştur. Dolayısıyla, bu evreden sonra toplumun kararı olsa da, bazı hakları elinden alınamaz. Bu hakların başında yaşama hakkı gelir. Dolayısıyla, istense de, eğer çok büyük bir özür tespit edilmişse (doğumdan sonra kendi başına kişisel gereksinmelerini karşılayamayacaksa), bu yaşama son verilmemelidir. Bu hak her canlıya doğuştan verilen temel haktır; üzerinde tartışılması dahi anlamsızdır.

Anasından canlı doğan herkesin, birlikte getirdiği temel hak ve özgürlükler vardır. Bunların birçoğu, bugüne kadar bilinen ve uygulanan, hatta bazı anayasalarda kurallara bile bağlanmış haklardır. Sağlıklı yaşama, beslenme, barınma, temel eğitim, fikrini açıklama, belki yetenekleri ölçüsünde ek eğitim vs. Bugün demokrasinin temel unsurlarından sayılan seçme ve seçilme hakkını önemli bir nedenle bunun dışında tutmak gerekiyor. Bu neden daha sonra anlatılacaktır.

Bu kitabın yazılışına kadar, demokratik ülkeler denen topluluklarda, bu haklar, kural olarak, herkes tarafından, bir seçim uygulanmadan eşit bir şekilde kullanıldı. Bir çocuğu okutmak ve durumu ne olursa olsun bir hastayı kurtarmak için uygar toplumların çoğu, tüm olanaklarını seferber etti. Hatta bu insancıl davranış öyle bir dereceye vardı ki, birkaç ay ömrü kaldığı biline biline bir hastaya, dünyanın başka bir tarafında yüzlerce çocuğu açlıktan, onlarca insanı sefaletten kurtara-

cak miktarlarda harcamalar yapılmaya başlandı. Keşke Lavoisier “*Yoktan hiçbir şey var olmaz; hiçbir şey de var iken yok olmaz,*” ilkesini bulmasaydı. Çünkü günümüzde, artık, insanlar tercihini koymak zorunda kalacak duruma gelmişlerdir. Ya geleneksel olarak insancıl anlayış dedikleri uygulamaları sürdürürken, öbür taraftan daha önemli iyileştirmeleri gözden kaçırmaya devam edecekler ya da tercihlerini koyarak küresel bir fizibiliteyi, bir anlamda önceliği benimseyeceklerdir.

Lavoisier, Antoine Laurent (1743-1794)

Zengin bir tüccarın oğlu olan Lavoisier, Mazarin Kolejinde okudu, astronomi dersleri aldı, 23 yaşında “*Paris İçin En İyi Aydınlatma Sistemi*” adlı inceleme yazısıyla, Fen Akademisinden ödül aldı, daha sonra, “*Dağ Tabakaları Üzerine İnceleme ve Paris Civarındaki Alçı Taşlarının Analizi*” adlı iki çalışma daha yayınladı; General Baudon’un yardımcısı oldu ve sonunda fermier generali oldu; barut ve güherçile fabrikasının müdürlüğünü (bu sırada kara barutun kalitesini geliştirdi), ölçü ve tartı aletlerini geliştirmekle yükümlü komisyonun üyeliğini yaptı; Maliye Bakanlığında vergi reformu yapmak için görevlendirildi ve bu konuda bir eser yazdı. 1793 yılında fermier, generallerin tümünün tutuklanması emredildi; 1794 yılında ölüm cezasına çarptırıldı ve aynı gün (8 Mayıs) giyotinle idam edildi.

Modern kimyanın kurucusu olarak bilinir. Maddenin ağırlığı olduğunu ve bu niteliğiyle tanımlanması gerektiğini ileri sürdü; kütlenin ve elementlerin korunumu ile ilgili yasaları buldu; ilk defa oksitlenmeyi açıkladı; Laplace ile birlikte ilk defa havada oksijen ve azotun olduğunu tanımladı ve bunları karıştırarak havayı yeniden yaptı; ilk defa hidrojeni oksijenle yakarak su elde edilebileceğini ispatladı; 1780 yılında karbonu oksijenle

jenle yakarak karbondioksitin bileşimini açıkladı; ilk defa Laplace'la birlikte kalorimetrik ölçümleri gerçekleştirdi; asitlerde ve bazlarda oksijenin varlığını saptayınca, kimyasal maddeleri yeniden adlandırma girişimlerine başladı (1789 da bu sistemin kullanıldığı "*Temel Kimya*" adlı bir kitap yazdı); canlılarda vücut ısısının karbon ve hidrojenli organik maddelerin yıkılmasıyla ortaya çıktığını ileri sürdü; teraziye geliştirerek yaygın olarak kullanılmasını sağladı.

Lavoisier hakkında anlatılan ilginç bir öykü, gerçek bir bilim insanının niteliği ve bilimin bir insanı nasıl geliştirdiği konusunda önemli ipuçları verebilecek niteliktedir.

Lavoisier, ölüm cezasını alır almaz, ilk olarak kendisi gibi bilimle uğraşan en yakın arkadaşını aratır ve şöyle der: "*Ben nasıl olsa başımı verdim; bari bu başı verirken bilimsel bir denemeyi de gerçekleştirelim. Acaba bir insan kafası, kesildikten sonra da belirli bir süre düşünebilir mi? der ve ilave eder –benim başım kesilip sepete düşer düşmez, eğer ben düşünebiliyorsam, gözkapaklarımı üç defa açar kapatırım ve sen de anlarsın ki ben kafam kesildikten sonra düşünebiliyorum.*" Gerekli izinler alınır ve arkadaşı kesilen kafada, gözkapaklarının üç defa açılıp kapandığını gözler...

Bu bir düşünce ve dünya görüşü meselesidir. İnsancıl olma ya da gaddar insan olmayla ilgisi yoktur. Bu satırları okuyacak insanlar birden tepki gösterecek ve yazarın yargısından kuşku duymaya başlayacaklardır. Diyelim ki, bir defalık yapılacak harcamalarla bireyleri sağlıklı yaşantılarına döndürecek harcamaların dışındaki harcamaları, diğer insanların daha rahat ve sağlıklı bir ortamda yaşaması için kullanmaya başlayalım. Örneğin ana yolları gidiş gelişli yaparak kazaları önlemeye çalışalım; yerleşim yerlerine büyük park ve gezi alan-

ları yaparak, temiz su bularak, vs. ile insanların daha sağlıklı ve üretken olmasını sağlayalım. Sonuçta şu görülebilir: Birinci durumda toplumun ortalama yaşı 60 sene iken, ikinci durumda bu ortalama 70 yıl olacaktır. Pekâlâ, bu durumda, toplumun genel yararına ters düşen bir uygulamanın mantığı nedir? Eğer insancıl görünmekse, tüm toplumun genelde zararına olacak bu tip uygulamaların insancıl duygularla açıklanması olanaksız görülmektedir.

Ötanazi: İşte bu nedenle birçok ülkede “şimdilik” başka gerekçelerle ötanazi (kişinin kendi ölümüne karar verme yetkisi) tartışmaya açılmış ve bazı ülkelerde yasal olarak uygulanmaya başlamıştır. Önümüzdeki birkaç on yıl içerisinde, büyük bir olasılıkla, kişinin değil, toplumların yetkili kıldıkları yasal kurumlar, geleneksel yargının dışında bir çeşit sağlık yargı sistemi içerisinde “*kişi istese de istemese de*” ölümüne karar verme hakkı gündeme gelebilecektir. Biliyorum, bu satırları okuyanlar yazarın akıl sağlığından ya da insancıl yönlerinden kuşku duyacaklardır. Hiç kimse kendine yapılmasını istemediği bir şeyi doğal olarak bir başkası için öngörmemelidir.

Şimdiden sesli düşünmeye başlarsak, o gün geldiğinde, daha sağlıklı karar verme aşamasına ulaşabiliriz. Çünkü “*korunun ölümüne yararı yoktur.*” Eğer dünya kaynakları bu hızla tahrip edilirse, dünya nüfusu bu hızla artarsa, biyolojik olarak bilimsel önlemler alınmaz ve gelişmeler yeterince gerçekleştirilmezse, bugün düşünmekten dahi çekindiğimiz ve bu kitabın içerisinde yüzeysel de olsa değinilen birçok eylemi, aynen yaşamak zorunda kalacağız. Bunun önlenmesi için getirilen öneri, bu konulara yabancı birçok insan tarafından ilk defa duyulduğunda, belki biyolojik faşistlik olarak nitelendirilecek; ancak, kalıtsal olarak sağlıklı insanların yaşamasını mümkün kılacak yasal ve teknik gelişmelerin zamanında alınmasına ola-

nak sağlayacaktır. İşte bu nedenle yaşadığımız yüzyıla “*Biyoloji Çağı*” damgasını vurmaktayız. Çünkü insanın temel haklarıyla ilgili yargı sistemi, artık biyolojik verilere göre tanımlanma sürecine girmektedir.

Demokrasinin ve temel hak ve özgürlüklerin, bilgi birikimine göre yeniden tanımlanması

“Bilim toplumu”

İnsan soyu, ilişkilerini objektif bir temele dayandırabilmek amacıyla, maddi nesnelerin niceliksel özelliklerini (sayılarını) belirtebilmek için sayısal sisteme geçme zorunluluğunu duymuş ve bunun için ilk adımı atmıştır. Ancak bu oldukça zor olmuştur; çünkü 1 rakamından sonra 2 rakamını kavrayabilmesi için 25.000 yıllık bir sürenin geçmesi gerektiği rivayet edilir. İkiiden sonraki rakamlar artık bir dizi hâlinde hızla gelmiştir. Çünkü bir defa bir kavram yerleşirse, onun geliştirilmesi zaman içinde hızlanır. Bu gelişim, nesnelerin niceliksel özelliklerinin ölçülmesini ve bireyler arasındaki maddesel ilişkinin yasalarını belirleyen ilk adımı oluşturmuştur. Bu dönemde, bir insanın çevresindeki insan gücünü anlatması için “*İki adamım var,*” demesi yeterliydi.

Uygarlık, kültür ve teknoloji ilerledikçe, sayıların yetmediğini, bunun yanı sıra nesnelerin niteliğini belirleyebilmek için, güzel, çirkin, zarif, kaba vs. gibi soyut kavramların yanı sıra, kesin bir dil oluşturan ölçü birimlerinin geliştiğini ve duyarlılığın arttığını görüyoruz. Geçmişte, toplumların, kendi iç ilişkileri için, özellikle maddi ilişkileri için farklı ölçü birimlerini geliştirdiğini görmekteyiz. Örneğin, uzunluk için inç, metre ve arşın (...), ağırlık için pound, kilo ve dirhem (...), bu ölçülerin en iyi bilinenlerinden birkaçıdır. İnsanlar evrensel değerlere ulaş-

tıkça, ölçü birimlerinde ortaklık gündeme geldi ve kural olarak bazı niteliklerin belirtilmesi için bu birimler dünyadaki insanlarn hemen hepsi tarafından ortak olarak kullanılmaya başlandı. Amaç, herkesin ortak kullanabileceği bir standart oluşturmaktır. Dolayısıyla, bu aşamada, bir insanın “1.80 cm boyun-da, 80 kilo ağırlığında iki adamım var,” sözü, gücün tanımı için yeterliydi. Bu aşamalarda, bilginin ölçütü oluşturulamamıştı. Çünkü bilim toplumu oluşmamıştı.

Kendi kendine bilgi üretemeyen ya da bilgi depolayamayan nesnelerin tanımı için bu nitelikler ve ölçü birimleri yeterliydi. İlk defa, bilgisayar üretimi gerçekleşince, anlamlı bir bilginin birimi olan “byt = bit = bayt bilgi birimi” de uygarlığın ölçü kavramlarının arasına katıldı. Bugün, sadece, bir bilgisayarın bir hard diskindeki ya da disketteki depo edilmiş bilginin miktarını göstermeye yarayan bit = bilgi birimi, bakalım gelecekte insan soyunun nelerini ölçmek için kullanılacak?

Şu ana kadar, bir insanın maddi yapısının (uzunluk, ağırlık, renk vd.) niteliğini ölçen ölçütlerin dışında, insanı insan yapan değerlerini ölçen herhangi bir sistemin kurulmasına yanaşılmamış ya da objektif ölçüler geliştirilememiştir. Durum böyle olunca, bir insanın toplumsal açıdan değeri, sahip olduğu maddi olanaklar ve mezun olduğu okulun diplomasıyla ölçülmeye başlanmıştır. Özellikle ikincisinin benimsenir ve kabul edilebilir bir tarafı olmasına karşın, yine de bir insanın yetenekleri konusunda yeterli bilgi veremeyeceği için, soyut ölçütler olarak değerlendirilir. Örneğin, en azından bizim ülkemizde ve keza dünyanın hemen her yerinde, ister tek bir hocası olan okulu bitirsin ister yetkin bir kadroya sahip bir okulu bitirmiş olsun, mühendislik okulunu bitirmiş herhangi biri, ömrü boyunca mühendis olarak çalışma hakkını kazanır. Okullar arasındaki görünen tek fark, tercih edilme derecesidir. Eğer

bir ülkenin kaderi, daha sonra değineceğimiz nitelikteki politikacılara bırakılmışsa, bu tercihin de ne ölçüde yansız olacağı açıktır. Buradaki esas sorun, bu nitelikteki insanların yaptıkları işlerle ve eylemlerle, toplumun geleceğini etkileyecek yetkilerle donatılmış olmasıdır.

Günlük işlerinde kullandığı maddesel nesnelerin, örneğin, çekiç ağırlığının, boru çapının, ambalaj büyüklüğünün vs.nin standardını saptayan insan soyu, kendi kaderini etkileyecek ve yönlendirecek insanların niteliklerini ya hiç saptamamış ya da sadece diploma gibi ölçme değeri tartışılabilen, ölçme değeri tam belirlenememiş “diploma” denen bir belgeye bağlamıştır. Diplomanın bizatihi kendisinin standardı belirlenmemiştir. Örneğin, bir tek hocalı A üniversitesinden mezun olan kişi ile yetkin bir kadroya sahip B üniversitesinden diploma almış bir insan, yasal olarak, aynı yetkiye ve haklara sahiptir. Bu, bilime saygısızlık ve haksızlıktır...

Bunun yanı sıra, kural olarak, her işin ya da her makamın tanımlanması gereken bir yetkisi ve sorumluluğu vardır. Dolayısıyla bu işi ya da makamı işgal eden kişinin belirlenmiş bir niteliğinin olması gerekir. Aksi takdirde, bu niteliksizlikten doğacak aksaklıklar, dalga dalga hem toplumun her kesimine hem de gelecek kuşaklara yayılacaktır. Bugün, demokratik hak ve özgürlük vaveylası arasında, kişilerin kullandıkları, güya bu temel özgürlük ve haktan, yaşayanlar ve gelecek kuşaklar paylarını olumsuz şekilde almışlardır ve almaktadırlar.

Her insanın yeteneklerini düzenleyen kalıtsal yapısı ve bilgi birikimi farklı olduğuna göre, bu insanlara sınırsız hak ya da diğer bir tanımlama ile sınırsız yetki kullanma hakkı verilmesinin açıklanabilir mantığı nedir?

Dünyanın milyonlarca yıldan beri biriktirmiş olduğu değerler (petrol, kömür, orman, su ürünleri, toprak, vs.), hiçbir sor-

gulanmaya tutulmadan hoyratça kullanılmış ve kullanılmaktadır. Dünyanın jeolojik dönemlerinden gelen bu tip birikimi fazla olduğu için, en azından çok yakın zamanlara kadar, bu miras, çok savurganca kullanılsa dahi, tehlike boyutlarına ulaşmamıştır. Dolayısıyla, yeteneksiz ve bilgisiz yetkililerin neden oldukları aksaklıklar, doğanın bu cömert yorganıyla kapatılmıştır ve bugüne kadar kalıtsal olarak yeteneksiz, eğitim olarak yetersiz olanlar, bu özellikleri yeterince taşıyanlar kadar temel hak ve özgürlükleri kullanagelmışlerdir. Dolayısıyla canlı doğan her insan, temel hak ve özgürlüğü gereği (!), fırsatını bulursa, -buradaki fırsat, bir yolunu bulursa, şansı ya-ver giderse anlamına kullanılmıştır- her türlü yetkiyi kullanabilme hakkına sahiptir. Topluma ve dünyaya verdiği zarar ne olursa olsun...

Yirminci yüzyılın sonuna kadar, bu yorgan, bu donanımsız cırolak vücutları örttü; ancak deniz bitince, bir yerlerin bir yerleri açıkta kalmaya başladı. Dünya, artık, yeteneksiz ve yetersiz insanları, baş tacı olarak taşıyamayacak duruma geldi. Biyolojide bir kural vardır: Olanakların sınırlı olduğu bir alanda, birey sayısı artmaya devam ederse, doğal seçim harekete geçer. İşte, dünyada, ilk defa, insan popülasyonunda, küresel olarak (tüm dünyayı kapsayacak şekilde), fiziki yapılarının dışında, insanı insan yapan değerler (bunların başında bilgi birikimi ve yetenek gelmektedir) bakımından gerçek anlamda doğal seçim süreci başlamaktadır. Bunun ilk adımı, biraz önce ana hatlarıyla anlatmaya çalıştığımız, kişinin temel hak ve özgürlüklerinin dışındaki hakların ve özgürlüklerin, artık bundan böyle, taşıdığı yetenekler (kalıtsal olabilir) ve yeterlilikler (bilgi birikimi) oranında kullanabilmesi olacaktır. Birçok insanın bugünkü hak ve özgürlüklerinin bir kısmını, artık, gelecekte kullanamayacağını anlamaya başlaması iyi olur... Bu züm-

renin ilk akla gelen kesimi politikacılar ve siyasi tercih ile atanmış bürokratlardır.

Bu kısmın başına yeniden dönersek, daha önce anlattığımız gibi, artık her şeyin tekniğe ve bir programlanmaya dayandığı bir dünyada, bir işin yapılabilmesi için, belirli bir bilgi birikiminin koşul olduğunu söyleyebiliriz. Örneğin, temel mühendislik hizmeti için, evrensel olarak 100.000 bilgi birimlik (bir çeşit bitlik) bir bilginin verildiği bir okulda okumak ve mezun olurken bunun en az 75.000 bilgi birimini kazanmak bir koşul olmalıdır. Bu bilgiyi alamayan herhangi birinin, bu diplomanın verdiği haklardan yararlanamayacağı açıktır. Eğer yasal yetersizliklerden dolayı bu hak ona verilmişse ya da tanınmışsa, bu şu anlama gelir: Bilgi eksikliğinden dolayı başka bir kişiye ya da topluma verebileceği zarar, bu kişinin lehine göz ardı edilmiştir. Yani kişi, bu diplomayla, hakkı olmayan bir getiri elde etmiştir.

Bilgisi ve yeteneği kısıtlı olanların, temel hak ve özgürlüklerinin üstündeki hakları ve özgürlükleri de sınırlı olmalıdır.

Konunun daha iyi anlaşılması bakımından, daha önce (8. Bölümde) verilen örneği, bir başka anlatım şekliyle bir daha yineleyelim. Yukarıda değindiğimiz bilgiyi, yasayla saptanmış en az düzeyde kazanan kişi, en basit düzeyde mühendis olarak çalışabilir ve bu unvanın kazandırdığı hak ve yetkilerin ancak minimumundan yararlanabilir. Ancak kişi kendi başına küçük ölçekli bir proje yapmak istiyorsa, kazanmış olduğu 100.000 bilgi birimlik meslek bilgisinin üzerine, örneğin 25.000 bilgi birimlik, orta ölçekli bir proje yapmak istiyorsa örneğin bir 25.000'lik, büyük boy bir proje yapmak istiyorsa, örneğin yeni 25.000 bilgi birimlik mesleki bir bilgiyi eklediğini ka-

nıtlamalıdır. Bunların üzerinde yasal olarak bir denetim yetkisini kullanmak istiyorsa, ek olarak örneğin 25.000 birimlik bilgiyi daha eklediğini kanıtlamalıdır. Böylece, örneğin, ancak 175.000 bilgi birimlik mesleki bilgiyi sahip bir insan, denetleme yetkisini kullanabilir. Böyle bir insan şube müdürü olmak istiyorsa, mesleki yetki kapsamı büyüyeceği için, örneğin ek 50.000 mesleki bilgi birimine sahip olması gerekir. Bu kişi genel müdür olmak istiyorsa, örneğin, ek bir 50.000 mesleki bilgi biriminin yanı sıra, altındaki kişilerin özlük haklarıyla ilgili kararlar vereceği için, örneğin 20.000 bilgi birimlik sevk ve yönetim ve 20.000 bilgi birimlik idare hukuku ve belki bir yabancı dil bilmek zorundadır. Bu kişi müsteşar olmak istiyorsa, 50.000 birimlik ek meslek bilgisinin yanı sıra, örneğin 50.000 birimlik sevk ve yönetim, 30.000 birimlik idari hukuk, 30.000 birimlik halkla ilişkiler vs. bilmek zorundadır. Eğer bu kişi bakan olmak istiyorsa, ek mesleki, idari, hukuki bilgilerin dışında, politika bilimine ve halkla ilişkiler bilimine yeterince ege-men olması ve belki ikinci bir yabancı dili bilmesi talep edilmelidir. Bu kademelere gelecek insanların seçimi, yalnız ve yalnız bu niteliklerini kanıtlamış olanlar arasından yapılabilmelidir. Diğer yollar yasal olarak kapatılmalıdır. Bu, hekim için de, ziraatçı için de, öğretmen için de, yetkisi ve sorumluluğu olan her alan için de geçerlidir.

Ulaşacağımız bu düzende, daha önce, sayısı ve ardından yapısal niteliği belirtilmekle yetinilen tarife ek olarak, artık, *“...birimlik bilgiye sahip iki adamım var,”* demek zorunluluk olacaktır.

Bir kişinin bu bilgiyi bir defa kazanmış olması da yeterli olmaz. Çünkü hemen her konuda bilgi sürekli artmaktadır. Yetkiyi ve hakkı kullanmak isteyen, yeni bilgileri de izlemek zorundadır. Bu nedenle, bir hekimin, bir mühendisin, bir ziraat-

çının ya da bir öğretmenin vs.nin bilgisini sürekli yenilemeden aynı yetkiyi kullanması söz konusu olmamalıdır. Çünkü özellikle kullanılmayan bir bilginin kısa zamanda yitirildiği bilinmektedir. Örneğin üniversiteden mezun birinin, bilgisini kullanmadığı takdirde birinci yılda %40'ını, ikinci yılda %60'nı, beşinci yılın sonunda % 80-90'nını yitirdiği bilinmektedir. Bu sırada gelişme gösteren yeni alan bilgilerine ulaşmadığı da göz önüne alınınca, kişinin iş yapabilir bilgisinin hemen hemen sıfırlandığı görülür. Hâlbuki birçok ülkede, keza bizim ülkemizde, 50 yıllık hekimlerin, mühendislerin, öğretmenlerin vs.nin meslek içi bir eğitimden dahi geçmeden, bilgi dağarcığının kapsamını kanıtlamadan “hak ve yetkisini” sürdürdüğü bilinmektedir. Bu nedenle, herhangi bir işin aksamadan, çağdaş ölçülerde yürütülmesi nadiren olmaktadır.

Önümüzdeki yüzyılda insanlar, ancak bilgileri ve kalıtsal yetenekleri oranında yetki kullanabilmelidirler.

Seçme ve seçilme hakkının yeniden düzenlenmesi

Bir komik sistem düşünün ki, sistemde, anlamayanlar (yeteneksizler ve bilgisizler) anlayanları (yetenekli ve bilgilileri) seçmeye yetkili olsun ve doğrulukla seçtiklerine inanılsın. Bu yüzyılın sonuna kadar geçerli olacağı varsayılan ve hâlen uyguladığımız özgürlükçü demokrasi dediğimiz sistemin özü, işte, bu anlayışa dayanır. Böyle bir sistemde, herkes “*parmak hesabı seçildiği sürece*” her hakkı ve yetkiyi kullanabilir ve geldiği makamın kapsamı oranında toplumların kaderini etkileyebilir. Bu yetkinin alınması için sahip olunması gereken bilgi ve yeteneğin kanıtlanmasına gerek yoktur. Yalanla, şantajla, maddi güçle, duygusal, dinsel, ırksal ve toplumun diğer maddi ve manevi tüm değerlerini sömürme ya da peşkeş çek-

me ile bu yetkiyi alabilir ve daha sonra özgür irade diye tanımladığınız o insanları yönlendirebilirsiniz; sömürebilirsiniz. Bu durumda bilgisizlerin ve yeteneksizlerin oylarıyla kazanılmış yetkiden ne bekleniyorsa, ancak, o kadar verim elde edilebilir. Nitekim bugünkü dünyada, özgürlükçü demokrasinin uygulandığı ülkelerde huzursuzluğun bir türlü bitmemesinin kaynağında bu komedi yatmaktadır. Diğer idari sistemlerde çeşit değiştirme şansı hemen hemen hiç olmadığı için, o sistemler, zaten, başından yarışma dışı kalmıştır ve konuşulmaya değmezler. Bugünkü özgürlükçü demokrasi diye tanımlanan sistemlerde, en azından olası yeteneksizleri ve bilgisizleri değiştirme şansı vardır. Ancak süzgeç duyarlı yapılmamışsa, süzüntünün de berrak olması beklenemez. İşte bu nedenle, bugünkü özgürlükçü demokrasi olarak tanımlanan sistemlerin başarısı dahi, halkın bilinç derecesiyle doğru orantılıdır. Aşağı yukarı aynı özgürlükçü demokrasi yasalarını kullanmalarına karşın, farklı toplumlarda farklı sonuçların alınması, toplumu oluşturan bireylerin, yöneticilerini seçebilecek bilimsel doygunluğa ve eğitime farklı derecelerde ulaşmalarındandır.

Dünyanın birçok ülkesinde bu örnekleri görebilirsiniz. Bilgisi ve yeteneği olmayan insanın seçme değeri de olamaz. Yani bilgisi ve yeteneği sınırlı olan bir insanın, yöneticisini seçme katkısının, bilgisi oranında olması kaçınılmazdır. Bu durumda bugüne kadar demokrasinin en temel kuralı olduğu varsayılarak, her insana seçime eşit değerinde katılma hakkı, bundan böyle, gerçek demokrasinin oluşturulabilmesi için, ancak bilgisi oranında verilmelidir. Çünkü kişi bu oyu ile sadece kendisinin geleceğini değil, toplumun geleceğini yönlendirmeye hak kazanmış olmaktadır. Yönetimin tamamen teknik bilgiye dayalı bir eğitim gerektirdiği bir dünyada, cahil ve yeteneksizlerin bu seçme hakkını kullanması bilim dışılığın ta kendi-

sidir... Dünya, bu cahilliği artık kaldıracak durumda değildir.

Doğruyu bulma, eğer bilimsel bir yargılamayı gerektirmiyorsa, sağduyuyla olur. Tamamen rastlantıya dayanan kazaların önlenmesi gibi... Her ne kadar politikacılar kürsülerden sık sık “*halkın sağduyusuna güvenin*” diye bağırsalar da, bir toplumun sağduyu ile yönlendirilemeyeceği açıktır. Bu nedenle de bu toplumlarda her türlü aksaklığa ve kazalara rastlanması kaçınılmazdır. Bu kadar teknik bilgi isteyen bir yönetimin doğrulukla seçilmesi; ancak, bu bilgileri kazanmış olanların katkılarıyla olabilir. Bu nedenle temel hak ve özgürlükler olarak bilinen seçme hakkının değişmesi ve herkesin bilgisi kadar yönlendirmeye, yani yöneticilerin ya da politikacıların seçimine katılabilmesi gerekir. Bunun için de mesleği ya da yaptığı iş ne olursa olsun, özel bir sınav sistemiyle herkesin yargı ve bilgi dağıtıcılığı ölçülüp, kişiye o bilgi oranında seçime katılma hakkı verilmelidir. Canlı doğan herkesin, toplumun bir üyesi olma hesabıyla, seçime en az bir oyla katılma hakkı olacağına göre, diğerlerinin de buna göre saptanması gerekir. Örneğin bu hakkın derecesi 1-100 arasında değişen rakamlar olabilir.

Bu durumda, kişinin bilgi ve yargı sistemini ölçen birim ya da ölçüt ne olmalıdır sorusu, sistemin en can alıcı ve belirleyici noktasını oluşturmaktadır. İşte bu nedenle bu kitaba, “bilgi ve yetenek nedir?”in tanımlanması ile başlanmıştır. Yine bu nedenle bu kitaba, bir çerçeve içerisinde “Yanlış tanımlardan ve seçimlerden yanlış sonuçlar çıkar,” cümlesi ile başlanmıştır. Eğer yargı ve bilgiyi ölçen ölçütleri iyi tanımlayamaz ve ölçme işlemini bu yanlış tanımlamalarla gerçekleştirmeye kalkarsanız, o zaman, toplumu çok daha büyük bir çıkmaza sokabilirsiniz. İşte, bu nedenle, gerçek demokrasinin kurulması için temel veriyi (ölçütü) evrensel bilgi sağlayacağı için,

önemle üzerinde durulmuştur; durulmalıdır. Bugün, seçmenlerin önemli bir kısmının yargısı, din, ırk ve avanta istismarıyla çelinmiştir; çelinebilmektedir. Olanakların yeterli olduğu devirlerde ve ortamlarda, bu bilim dışılık, doğanın zengin nimetleri ile kapatılmıştır; ancak en temel olanakların dahi (oksijen ve su) kısıtlanmaya ve sınırlandırmaya başlayacağı gelecek yüzyılda, hakların sınırlandırılması, her şeyi silip süpürecek bir çatışmayı başlatabilir. İşte bu çatışmayı önleyecek, zamanında gerekli önlemleri alabilecek, en akıllı, en bilgili ve en yetenekli kişilerden oluşmuş bir yönetimin işbaşına gelebilmesinin çaresi, bu yolu izlemekten geçtiği söylenebilir.

Seçenler için koşullar böyle ortaya konduktan sonra, “seçilenler için durum ne olmalıdır?” sorusunun yanıtı, bu mantık içerisinde basit görünmektedir: Ancak gerçek bilgilerle donatılmış, kalıtsal yeteneklerini ve aklını doğru bir eğitimle geliştirmiş olanlar seçilebilme hakkına sahip olabilecektir. Bilgi ve yeteneğin temel alındığı bir seçimle gelinebilecek makamların derecesi de daha önce anlattığımız bilgi ölçümleriyle saptanmalıdır. Örneğin parlamenter olma, bakan olma hakkını otomatikman doğurmayacak; bakan olabileceklerin, parlamenterlerden daha üstün bilgi birikimi ve yeteneklere sahip olması istenecektir. Seçim, ancak belirli aralıklardaki yetenek ve bilgi birikimine sahip olanlar arasında yapılabilecektir.

İşte bu sistem yerleştiği zaman, gerçek (doğal) demokrasinin hak ve özgürlükleri, doğru mecrasına oturmuş olacaktır. Böylece emek vermeden sömürü düzeni kuranların, toplumu yönetmek için yeterli bilgi ve becerisi olmayanların yolu otomatikman kesilecektir. Toplum, doğruyu bulmak için, daha yetenekli ve bilgili önderlere kavuşmuş olacaktır. Böylece, neye dayandığı bir türlü tanımlanamayan, toplumlarda sürekli tartışmaya neden olan, herkesin doğrusu budur diye dayat-

tığı, “hak ve özgürlükler” tartışması da sonlanmış olacaktır.

Bu satırları okuyan birçok insan, bilim toplumunun gerçek bir üyesi olmadığı için, sudan nedenlerle, bazen insancıl görünmek için, bazen nitelikli insanın tanımında bunların olmadığına inandığı ve çok defa da bu yaklaşımla ne amaçladığını anlayamayacağı için bu önerileri kabul etmeyecektir. Bu ölçütlerin yerine konabilecek yeni değerlendirme yöntemleri için de klasik birkaç beylik laftan öte herhangi bir şey söyleyemeyecektir. Hâlimden şikâyet etmeye de devam edecektir...

Yetkinin kullanılmasında bilgi birikimi ölçüt alınınca, toplumdaki alışkanlıklarda da temel değişiklikler olacaktır. Çünkü insanlar, artık bir şeyi bileceklerdir: Mal, mülk, şan, şöhrret, hatta güç, yalnız bilgiyle ve yetenekle elde edilebilecektir. O zaman aileler, çocuklarının ve kendilerinin bu yönde yetişmesi için tüm olanaklarını seferber edeceklerdir. Gerçek bilgiyi kazandıranlara saygı göstereceklerdir. Evrensel olmayan bilgileri kullanarak sömürenleri toplumun dışına iteceklerdir. Doğru yönetilmenin hazzını tadacaklardır. Gelecek tehlikeleri önceden sezinleyebilecek önderlere sahip olacaklardır. Bilgi bilgiyi doğuracağı için, yaşamlarını kolaylaştıracak yeni ufukların açıldığını göreceklerdir. Cahilliğin ve bağınazlığın tarihi cenderesinden kurtulacaklardır. İyiliklerin hepsini bilgi yoluyla kazanacak, görecek, yaşayacak ve tadacaklardır...

Bilgisi ve yeteneği olmayanların seçilme ve yönetme hakkı kısıtlanmalıdır.

12. BÖLÜM

Bilgi Göçü ve Nedenleri

İnsanlar yerleşik düzene geçmeye başlayınca, ilk olarak karşılığı ödenmeden kullanılabilecek kas gücüne gereksinime duyuldu ve sonuçta kölelik kurumu doğdu. Milyonlarca insan bu kurumdan binlerce yıl acı bir şekilde nasibini aldı.

Kas gücü sömürüsü sanayi devriminin başına kadar sürdü. Sanayi devrimi ile birlikte, bir anlamda bilgi çağı başladı ve bilgili insanlara gereksinim duyuldu. Sanayileşmiş ülkeler gerek duydukları bilgili insanları bir taraftan kendi ülkelerinde yetiştirirken, diğer taraftan fakir ülkelerin sanayi ülkelerinin zenginliğine ulaşmak için, halklarının kanından ve kemiğinden biriktirdikleri belirli bir finansman kaynağı ile yetiştirmeye çalıştıkları bilgili ve becerikli insanları avlama yollarını aradılar. Gittikçe artan sayıda da olsa, bin bir emekle yetişen bu insanlar, bir zamanların kölelik sistemini ve şimdilerde de sanayileşmeyi başarılı bir şekilde kullanan ülkelerin sömürsünden kurtulamadı ve en bilgili ve yetenekli insanlar, kendilerine verilen daha iyi olanaklar nedeniyle, omuzlarında yükseldikleri halkları silkeleyerek bu Yeni Dünya'ya koştular. Fakir ülkelerde bin bir emekle yetiştirilen bu nadide insanların, çoğunluğu batılı olan ve sanayileşmiş ülkeler olarak adlandırılan ülkeler tarafından modern tarzda sömürüsü, bilim ve siyaset tarihine, *"Beyin Göçü"* olarak geçti. Böylece geri kalmış ve gelişmekte olan ülkeler, bir türlü bilim toplumu hâline geçmeyi beceremediler ve gelişmiş ülkelerin uydusu olmaktan kurtulamadılar. Bu arada kas gücünün sömürüsü de belirli oranlarda de-

vam etti. Örneğin, 20 yaşına kadar bu ülkenin kıt kaynakları ile yetiştirilen (beslenen) 2-3 milyon insan, hazır işgücü olarak Türkiye’den Avrupa’ya gönderildi ve o ülkelerin kalkınmasına katkıda bulundu. Her iki durumda da gidenler o ülkenin parasal kaynaklarından belirli bir pay ayrılıyordu. Sömürü ve kölelik kurumu şekil değiştirmişti.

2000 yılına girildiğinde, insanların hem yetiştirilmesi hem bir işte ikame edilmesi pahalı bir politika olarak görülmeye başlandı. Çünkü artık insanın kas gücüne de, bilgi üreten insanın vücuduna da gerek yoktu. Daha kurnazca yollar bulunmalıydı. Dünyanın neresinde olursa olsun, üretilmiş yeni bir bilginin sağılmasının yolu bulunmalıydı. Bu yolun bulunması da gecikmedi, hem de bilimsel değerlendirme adına... Adına “*Bilimsel Dergiler ve Bilimsel Atıflar*” dendi. Konuya yabancı olanların anlaması için bu sözcüklerin ne anlama geldiğini biraz daha açmak gerekiyor:

Bir araştırmacı bir çalışmasını dünyaya duyurmak için, çok defa sanayileşmiş ülkelerin tekelinde olan, periyodikler denen, belirli zaman aralıklarında, çok defa belirli bir konuda özelleşmiş dergilerde, usullerine uygun olarak “*makale*” adı altında yayınlar. Bu dergilerin, genellikle uzman kişilerden oluşmuş bir hakem ya da danışma kurulu vardır. Yayınlanmaya değer görülenler bu dergilerde yayınlanır. Böylece seçim de sağlanmış olur. Böyle bir dergide yayınlanmış bir makalenin, başka araştırmacılar tarafından olumlu beyanlar yapılarak başka makalelerde kullanılması yani “atıf” yine sanayileşmiş ülkelerin denetiminde çıkarılan ve adına “*Scientific Index*” denen, belirli zamanlarda çıkarılan bir seri kitapta toplanarak tüm dünyaya duyurulur. Birçok ülkede bilim insanlarının değeri, bilimsel ciddiyetine göre gruplandırılmış bu dergilerde yayınlanan makalelerinin sayısına ve özellikle makalelerinin

aldıkları atıfa göre yapılır. Buraya kadar anlatılanlar, bilimsel bir değerlendirme için gerçek tüm ölçütleri ve öğeleri kapsamaktadır. Bunları yapan bir insanın bilimsel erkinden kuşku duyulmaz. Doğru bir değerlendirmeyi içerir. Hatta bilim insanları haklı olarak, üstünlüklerini ve yeteneklerini belirtmek için, sık sık, “*Benim yabancı ülkelerdeki dergilerde şu kadar makalem, bu kadar atıfım var,*” demeyi bir âdet hâline getirmişlerdir. Bir bilim insanının niteliğinin saptanması için, bugün kabul edilen en doğru değerlendirme yöntemi olduğu kuşkusuzdur. Ancak getirdiği sonuçlar bakımdan çok dikkatli bir gözlem yapılmazsa, geri kalmış olan ya da gelişmekte olan ülkeler açısından yine yeni bir hayal kırıklığına neden olur. Özellikle ülkemiz bu girdabın içine girmiş görünmektedir. Bu anlatılanları anlayabilmek için ilk olarak bilim ile ticaretin ve hükümlerliliğin yakın ilişkisini göz önüne sermek gerekiyor:

Dünyada “High Technology = Yüksek Teknoloji” olarak bilinen, esas para kazandıran ve üstünlük kuran alanlarda aransa da yazılmış tek bir makale bulunamaz. Örneğin, radar dalgalarını absorblayan bir uçağın, süper hızla çalışan bir bilgisayarın yapımını; bir ilacın, hatta Coca Cola’nın içindeki esansın yapısını, bu şekildeki yüzlerce ve binlerce teknik bir aksamın özelliğini ya da yapısını herhangi bir dergide ya da bir makalede bulamazsınız. Bunların hepsi “*Patent*” adı altında ya korumalıdır ya da gelişmiş ülkelerin emri altındaki kurumlar tarafından diğer insanlarla paylaşılmaması için açıklanmaz. Bunu da doğal karşılamak gerekir. Çünkü böyle bir başarıya ulaşmak için insanlar yatırım yapıp, rizikolara atılmaktadırlar. Ancak, ticarete yönelik tüm bu çalışmaların gerçekleştirilmesi için, görünürde hemen paraya dönüştürülemeyen; ama çok pahalıya mal olan temel araştırmaların da yapılması gerekir. Bu pahalı araştırmaları kim yapacak? Gelir fazlasını kul-

lanmak suretiyle bizzat kendileri (lkelerindeki bilim insanları) ve fakir ülkelerin bilimsel olarak akıllı; ancak ülkelerinin çıkarları açısından saf olan insanlar tarafından. İşte bu tezgâh bu amaç için kurulmuştur.

Ülkesinin o andaki gereksinmesini göz önüne almadan, çok yakın bir tarihte yatırım yapılması olanaksız olan ve planlanmayan alanlarda, ülkesinin kaynaklarını kullanarak araştırma yapan, hatta yine ülkesinin kaynaklarını kullanarak sadece birkaç bilimsel makale yazmak için dış ülkelere gitmeye çalışan insanlar, bu yeni sömürü düzeninin kurbanlarıdır. Elde ettikleri sonuçlar, çok defa, ülkelerinin herhangi bir kurumunda kullanılamaz. Sadece akademik derece almak ve belirli kadrolara yapılacak atamalarda kullanılırlar. Diğerk taraf-tan ülkenin ve bölgenin sorunları için yapılanlar nasıl değerkendirilir?

Bölgesel sorunlarla ve bir ülkenin sorunuyla ilgilenen der-giler, kural olarak, *Scientific Index*'in tarama listesine girmez. rneğinin yüksek enerji fiziğininde (dünyadaki ülkelerin % 90'ının, önümüzdeki ilk 30 yılda, çok pahalıya mal olmasından dolay-ı, yatırım yapması hayal gibi gözükmesine karşın) yayınla-nacak her makale, kural olarak *Scientific Index*'e girer; dn-yanının %90'ının pençesine düştüğü erozyon ve evre sorunu konusundaki makalelerin hemen tümü bu değerkendirmenin dışında kalır. Dolayısıyla burada makale yayınlayanlar, ger-ek bilim insanı sınıfına girmez; akademik derece almada bu çalışmalar ikinci hatta üçüncü sınıf muamelesi görür; kadroya atanmalarda kişiye üstünlük sağlamaz. Kendi ülkesinde, ken-di ülkesinin sorunlarına bir anlamda yabancılaştırılır. Araştır-maya ayrılmış ülke kaynaklarının yüksek teknoloji yapan l-kelerin temel araştırmalarına kaymasına neden olur. Sonuç-ta bilgisayar teknolojisinde Türkiye ilk 10 yılda ilk iki sıraya ya

da biyoteknoloji konusunda ilk üç sıraya girecek gibi kurum-sallaşmış bir bilimsel amaç da ortaya konmadığı için, zamanla bu birikmiş bilimsel potansiyel de şu ya da bu şekilde sulandırılır ve emekler havaya gider.

Son 70 yılda ülkemiz olanaklarıyla yabancı ülkelere doktora yapmak için gönderilmiş kaç kişinin geriye döndüğü ve hangilerinin doktorası ile ilgili bir konuda çalışma yaptığı, kaçının bilimsel bir amaç için organize edildiğini araştırmak ilginç olacaktır ve öğrenilenler bir bir hayal kırıklığına neden olacaktır...

Bu tezgâh kurulduktan sonra, artık, kişilerin yabancı ülkelere gitmesine (göç etmesine), yani beyin göçüne gerek kalmamıştır. Çünkü beslenip, yetiştirilip, olanaklar sağlanıp, araştırma yaptırılan; ancak çalışmalarını sanayileşmiş ülkelerin gereksinmelerine göre kuran yeni bir hizmetkâr grubu oluşturulmuştur. Bu yeni sömürünün adı "*Bilgi Göçü*"dür. Hiçbir ödentisi ve rizikosu olmayan yeni bir kazanç yolu bulunmuştur. Bu yolla, günde, sadece Türkiye'den yabancı ülkelere (özellikle Amerika'ya) bir gigabaytlık bilginin aktarıldığı (hediye edildiği) tahmin edilmektedir. Bu, iyi yetişmiş 10 mühendisin bilgisine denktir.

Sanayileşmiş ülkelerde, çıkan makale sayısı özünde çok daha fazladır. Bu durumda, geri kalmış ülkelere gelişmiş ülkelere değil, gelişmiş ülkelere geri kalmış ülkelere bilgi akıyormuş gibi görünür. Ancak bu makalelerin çok büyük bir kısmı, özellikle teknolojik üstünlük sağlayacak konularda değildir. Sağlayacakların hepsi gizli tutulur. Ancak eskiyen ya da rekabet gücünü yitirmiş olanlara ait bilgiler sızdırılır. Temel araştırmaların bir kısmının sunulmasında ise, en yeni bilgileri içerse dahi, hiçbir sakınca yoktur. Çünkü birçok ülkenin, bu bilgiyi işleyecek altyapısı hazır değildir. Hatta bu teorik bilgiyi

alıp, bir miktar daha katkı yapacak saf ülke sayısı da az değildir...

Ülkemizde bu eğilimi güçlendiren yaklaşımlar da vardır. Örneğin TÜBİTAK bilim ödüllерinin bir kısmı, sadece adı Türkçe olan; ancak ömrünü yabancı ülkelerde geçirmiş ve çalışmalarını orada yapmış olanlara; bir kısmı da çalışmalarının hemen hepsini Türkiye'nin olanakları ile ya da kendi olanaklarıyla yabancı ülkelerde gerçekleştirmiş olanlara verilmiştir. Bunların hepsi kuşkusuz değerli insanlardır ve bilimsel yetkinlikleri konusunda tartışma açmak dahi yersizdir. Ancak, yanlış tanım ve yanlış seçimlerden yanlış sonuçlar çıkacağı için, böyle bir kıstas, ülkedeki yetişmekte olan genç bilim insanlarının hedefinde önemli yönlendirmelere neden olacaktır. Yeni yetişenlerde şu izlenim yaratılmıştır: Değerli bilimsel çalışmalar, büyük ölçüde yabancı ülkelerde gerçekleştirilebilir ve ülkesel ve bölgesel sorunlarla ilgili çalışmalar değerlendirilmeye yetirince alınmaz. Buna göre tercihinizi koyun!

Örneğin, önümüzdeki yüzyılın biyoloji çağı olacağı ve Türkiye'de yaşanan sorunların %50'sinden fazlasının biyoloji biliminin eksikliğinden kaynaklandığı bilinmesine karşın, TÜBA'nın (Türkiye Bilimler Akademisi) ilk 35 asli, 24 yedek (asosye) üyesinden bir tanesinin biyoloji kökenli olmaması da, yön göstereceği varsayılan böyle bir akademinin ilginç bir yaklaşımını gündeme getirmektedir! Acaba bu ülkenin sorunlarını kim çözecek? Biyolojik zenginliği tüketilen, doğası elden çıkan, üretim yeteneği hızla yitirilmekte olan bir ülkede, acaba "hangi araştırma alanı" öncelikli olacaktır? Bu kitabın başında yer alan, "Kısıtlı olanaklarda, öğretilmesi ve uygulanması gereken öncelikli bilginin seçilmesi, bilimsel düşüncenin bizzat kendisidir," cümlesinden acaba ne kastedilmiştir? Okuyanların takdirine bırakıyorum...

Bilgili insanlar yetiştirmek, bir ülkenin esenliği için tek başına yeterli olmaz; onları, zamanında gerektiği yerlerde kullanmak gerekir.

Bütün bunlardan şu anlam çıkarılmamalıdır: Kullanamadığımız evrensel bilgiyi yaygınlaştırmanın ve üzerinde çalışmanın yararı yoktur. Aksine, bu bilgilere yakın olmak er ya da geç bize üstünlük sağlayacaktır. Ancak, hedeflerin iyi seçilmesi ve eldeki olanakların optimum etkinlikle kullanılması gerekir. Planlama, zamanlama ve uygulama, bilimsel dşnnin temel koşulu ve sömürülmekten kurtulmanın en kestirme yoludur.

13. BÖLÜM

“Aydın İnsan” Kime Denir?

Tarihte ve bugün, hakarete ve soruşturmaya uğrayan, ceza ve işkence gören, idam edilen ya da eller üstünde taşınan ve baş tacı edilen birçok insan “aydın” sınıfı içerisinde değerlendirildi. Toplumun bir kısmı bunların aydın olduğunu savundu; diğer bir kısmı ise onları toplum ve sistem düşmanı olarak gördü. Tartışmanın ardı arkası kesilmedi. Bugün birçok ülkede aydın, uluslararası adlandırılması ile “entelektüel” terimi hâlâ tartışmalıdır. Hatta bir ülkedeki bir aydın, diğer bir ülkedeki insanların önemli bir kısmı için bozguncudur.

Bu kitabı yazarken, bilim insanı statüsünden maaş alan, önemli bir kısmı yabancı ülkelerde eğitim ve doktora yapmış onlarca, hatta yüzlerce dost, arkadaş, meslektaş “*Aydın kelimesinden ne anlıyorsunuz?*” sorusunu yöneltti. Aldığım yanıtlardan, doğrusu, ortak bir öz ya da fikir çıkaramadım. Kural olarak hepsi, bilgili olmayla aydın olmayı özdeşleştiriyordu. Bilgili olmanın aydın olmanın temel koşulu olduğuna inanıyorlardı. Daha sonra, halk arasında zaman zaman duyduğumuz, “*çoban; ama aydın bir kişi, tahsili yok; ama aydın bir kişi*” gibi tanımlamaların ne anlama geldiğini sorunca, ayırcasız hepsinin afalladığını gözledim... Bu soruları kendime sorduğumda, bu sefer afallama sırası bana gelmişti. Çünkü aydın kelimesini ağızdan bırakmayan ben ve benim gibi insanlar, gerçekte aydın konusunda ortak bir fikre sahip değildik. Ayaküstü hemen açıklamaya çalışanlar da ciddi değildi...

Aydın nedir? diye tartışmayı çok severiz. Ama fikrini söy-

leyene de hemen itiraz ederiz. Aydının bir özelliğinin, belki de ilk olması gereken özelliğinin, düşünceyi ciddiye almak olduğunu düşünmeyiz. İkinci özelliğinin ise, düşüncesi ve varsayımları ile tutarlı olması, düşüncesinin kendini götürdüğü yere korkmadan gidebilmesi, çelişkilerden sakınabilmesi, yanılgılarını çekinmeden açıklayabilmesi olmalıdır. Bir anlamda “*düşünce namusu ve dürüstlüğü*” aydın olma niteliğinin ilk belirleyici unsurudur.

“*Şu anda ülkenizde aydın olarak gördüğünüz ilk 10 insanın adını verebilir misiniz?*” şeklindeki bir sorunun yanıtlarında, ortak bir isim çıkmadığı gibi, 10 rakamına da hiçbir zaman ulaşamadı. En ilginç de, son 40 yıldır bizi yöneten politikacıların hiçbirinin bu sıralamaya sokulmamasıydı... Ailenizde aydın var mı? sorusunu ise çoğunluk “hayır” diye yanıtladı. Aca- ba gerçekten bu toplum aydının ne olup olmadığını mı bilmiyor; yoksa toplumda özlenen ya da hayal edilen aydın sayısı sayılamayacak kadar mı az? Lütfen bu soruları bir de kendinize sorun! Bu arada ülkemizde yaşayan 3 aydının adını bulmaya çalışın...

Pekâlâ, tanımlayamadığımız; ancak baş tacı ettiğimiz ya da eziyet ettiğimiz “aydın”ın gerçekte niteliği nedir? Bir kısmı için bilgili olma, bir kısmı için uyumlu olma, bir kısmı için yaratıcı olma, bir kısmı için akıllı olma, bir kısmı için paylaşımcı olma, bir kısmı için dünyadaki gelişmelerden haberdar olma; bir kısmı için aksayan düzene korkusuzca karşı çıkma, bir kısmı için düzeni değiştirme, birçoğu için de bu niteliklerin değişik şekillerdeki kombinasyonuna sahip olmadır. Bu sayına niteliklerin hepsi bir insanda bulunmasını istediğimiz özelliklerdi.

Ancak bilgi birikimi olmayan dağdaki çobanın, sadece mottordan anlayan bir ustanın, ticaretle uğraşan bir tüccarın, vs. nin de aydın olarak tanımlandığı bilinmektedir. Buna karşılık,

kendi konusunda becerikli ve ilgili bir cerrahın, iyi bir mühendis, çok iyi şarkı söyleyen bir ses sanatkârının ya da çok iyi yüzen bir sporcunun, kendi konusunda bilgi sahibi bir öğretim üyesinin, her zaman aydın olamayacağı da bilinmektedir. Demek ki bilgi sahibi olma ya da yetenekli olma, aydın olmak için zorunlu bir koşul değildir. Eğer öyle olmuş olsaydı, atomu parçalayan *Openheimer*, Rusya'yı Rusya yapan *Petro*, müzik dünyasının ilahı *Mozart*, peygamberlerin tümü, matematikte ünlü eşitlikleri bulanlar, DNA'nın yapısını açıklayan *Watson ve Crick*, İstiklal marşımızı yazan eşsiz şiir dehası *Mehmet Akif*, tartışmasız aydın olarak kabul edilecekti. Oysa edilmiyorlar... Edilseler de bu fikir; ancak bazıları tarafından benimseniyor...

O zaman aydın kavramının, ait olduğu toplumun yapısına bırakılmaksızın, ayrı bir nitelik olarak incelenmesi gerekir. Belki de bunları, bir ormanda yücelmiş dev bir ağaç ya da çıplak bir dağın başında tutunmuş bir ardıç, bir çölde vaha olarak görmek gerekir. Aydındaki meziyetler sayılabilir; ancak ölçülemez. Bu nedenle de bilim insanından ve bilgili insandan farklı olarak ele almak gerekir. Bilgi az olabilir; ancak niteliklerin kombinasyonu onu aydın yapar. Bu bir alan bilgisiyle ya da meslek grubuyla sınırlı olmadığı için tanımı zordur. Bir ormanda göze çarpan bazı ağaçlar vardır; bir steppe göze çarpan güzel bitkiler vardır, bir çölde farklı bir geven vardır. Her biri kendi ortamında diğerlerinden farklı ve güzel bir görünümüne sahiptir. İşte aydın da farklı kategorilerde yer almış değerli insanların görünümüdür. Eğer bu nitelikler bilgiyle de desteklenirse, aydının etkinliği ve dolayısıyla göreceli olarak değeri artar. Aydını, bu kitabın kapsamı içerisinde yeniden tanımlamaya kalkışırsak:

Dogmatik (koşullanmış) duygulardan kurtulmuş ya da ka-

litsal olarak bu yapıda olmayan, kendisi uygulasa da uygulaması da yeniliklere açık olan, bir sorunun nedenini araştıran, bilgi toplayan, öğrendiklerini çevresindekilere yaymaya çalışan ve onlarla paylaşan, düşüncelerini özgürce savunan, baskıcı ve çıkarıcı idari sistemlere karşı uyarıcı ve cesurca karşı koyabilen, toplumun çıkarı için kendi çıkarlarından ödün verebilen, edindiği bilgiler ile doğru varsayımlar kurabilen ve yargıya ulaşan, yeni bilgilerin ışığı altında kazanmış olduğu eski ya da yanlış düşünce ve tavrını değiştirebilen, başka insanların yanlışlarına da hoşgörülü olabilen, ... kişi aydın olarak nitelendirilebilir.

Bilgisini sadece kendisine saklayan bir hekimin, bilgisini üstünlük kurmak için kullanan bir politikacının, çıkar sağlamak için çağ dışı öğretileri devam ettirenlerin, kendini doğrudan ilgilendirmeyen konularda fikir ve bilgi edinmeye çaba göstermeyenlerin ve insan soyunun geleceğini ve çeşitliliğini tehlikeye düşürecek her türlü eyleme destek verenlerin aydın olarak nitelenmesi düşünülemez.

Önümüzdeki yüzyıl, kalıtsal yapısı düzeltilmiş, bilgi birikimi sağlanmış, yeterince beceri kazandırılmış “aydın” insanların dünyası ve egemenliği olacaktır. Bunun dışında kalanların ise yaşama şansı olmayacaktır. Dünya olanak bakımından, sayısız insana değil, nitelikli insanlara yuva olacak kadar küçülmüştür. Bunu, bugüne kadar doğal seçim yürütmüştür; bu yüzyılın ilerleyen yıllarında ise yapay seçim yürütecektir. Hazırlıklı olmayan toplumların ve bireylerin alacakları yaraları bir uyarı olarak bildirmek, benim bilim ahlakı olarak görevimdir. Dilerim, bu uyarıları birileri yeterince algılar ve bu toplumun gerçek bilim toplumuna dönüşmesi için gerekli ilk adımları attırır...

Mitolojiye göre, bir gün, Tanrı, yakın zamanlarda bulunan Sümer yazıtlarına göre Mezopotamya'da yaşadığı varsayılan topluluğa, tufan olacağını bildirmiş. Bu uyarıyı ciddiye alan tek insan Nuh Peygamber olmuş ve yaptığı büyük bir gemiye, her hayvandan birer çift alarak, tufanda kendi ailesinin ve bu hayvanların dölünün korunmasını sağlamış. Uyarıyı ciddiye almayanlar da sulara gark olmuş...

14. BÖLÜM

Eflatun'un (MÖ 427-347) Devleti¹

“Uygulanamayan kuramsal devlet düzeni”

Sokrates'in öğrencisi Eflatun, MÖ 427 yılında Atina'da doğdu. Asıl adı Ariston Aristacles'tir. Ona Platon adı, alınının ve göğsünün geniş olmasından dolayı sonradan verilmiştir. Eflatun, Atina'nın en eski ve en asil ailelerinden birine mensuptu. Eflatun'un babası, Ariston Perikales'in yakın dostudur. Genç Aristokrata, daha çok genç yaşta iken, eski Yunan şairi (Homer, Pindal) tanıtılmış ve o devirde geçerli olan hitabet sanatı ve müzik öğretilmişti. Eflatun, kendisinin ilk felsefe hocası olan Herakleitos'cu Kratylos'dan, Herakleitos felsefesini ve Herakleitos'cu dünya görüşünü öğrenmişti. Güzel sanat, resim, müzik, şiir ve tiyatro alanlarında uğraşılardan sonra Sokrates'le tanışmıştır. Eflatun'un düşünce hayatında dönüm noktası olan ve onun manevi gelişmesine temel dayanağını veren olay, Sokrates'le karşılaşmasıdır. MÖ 407 yılında yirmi yaşında iken, Sokrates'e bağlanan ve Sokrates'in dinleyicileri arasına katılan Eflatun, Sokrates'i tam sekiz yıl dinlemiştir; 80 yaşına kadar ona olan manevi bağlılığını korumuştur. Sokrates'in gerek ahlak görüşü, gerek kullandığı diyalektik yöntem, Eflatun'un yaşamı ve kişiliği üzerinde çok etkili olmuştur.

MÖ 395-394 yıllarında, Atina ordusuna katılıp atlı olarak

1 Prof. Dr. Ali Koçer'in *Eğitim Tarihi* (1980) adlı kitabından belirli kısımlar değiştirilerek alınmıştır.

askerlik ödevi görmüş, daha bu sıralarda, küçük ölçüde de olsa etrafına bir öğrenci grubu toplanmıştır. Ancak, bir yandan Atina'ya o vakit egemen olan siyasi havanın verdiği huzursuzluk, diğer yandan felsefeye karşı duyduğu derin ilgi, kendisini yeni baştan Atina'dan uzaklaşmaya götürmüştür. Böylece Eflatun, o zaman bilinen ülkelerde bir inceleme gezisine çıkmıştır. Söylendiğine göre, ilkin Girit'e ve daha sonra da Mısır'a gitmiştir. Mısır, çok eski kültürü, yüzyıllardan beri hiç değişmeyen, aynı şekilde sürüp giden gelenekleri ile onun üzerinde çok derin izler bırakmıştı. Eflatun, Mısır'da sanki, sonsuz değişmezliğin kendisini bulmuştu. Mısır'dan sonra Kyrene'ye giden genç filozof, orada matematikçi Thodoras'la tanışmış ve onun etkisi ile geometri ile uğraşmıştır. Daha sonra Güney İtalya'ya varan Eflatun, orada Pythorgoiascıların son temsilcilerinin yanında eğitim görmüştür. Pythorgoiascı matematikle ve sayılar doktrini ile yakından ilgilenmiş, ayrıca astronomi ile de uğraşmıştır. Pythogorascıların tenasüh nazariyesinde (ruh göçü görüşü), daha önce Sokrates'den öğrenmiş olduğu ruhun özelliği düşüncesinin ayrı bir yorumunu bulmuştur. Eflatun, bundan sonra, Sicilya'da Sikarusa'ya gitmiş ve Kral I. Dionysios'un sarayına kabul edilmiştir. Başlangıçta Eflatun'u dostça karşılayan Tiran Kralı, bir zaman sonra, filozofun düşüncelerini kendi despotizmi için tehlikeli gördüğünden, onu bir savaş gemisine bindirerek Sicilya'dan uzaklaştırmış ve Aigina'da esir diye sattırmıştır. Eflatun, bu sıkıntılı durumdan, Annikeris adlı Kyeneli bir filozofun aracılığı ile kurtulmuştur. İlkini kendisini satın alan bu filozof, daha sonra, Atina'ya gönderilmesini de sağlamıştır. Aşağı yukarı üç yıl süren bu inceleme gezisinden sonra, Eflatun, Atina'daki Heros Akademos koruluğunda, 40 yaşında iken, ünlü akademisini "Akademia" adı altında şehrin kapıları önünde kurmuştur. Bu akademi, bir

düşünce etrafında ortaklaşa çalışan kişilerin meydana getirdiği kapalı bir bilim toplumdur. Kurduğu akademinin kapısına “Geometri bilmeyen buraya giremez” cümlesini yazmıştır.

Eflatun, ölümüne kadar 40 yıl akademinin başında kalmış, öğretmenlik yapmış, ardında siyaset de dâhil olmak üzere her konuyu kapsayan büyük bir felsefe sistemi bırakarak ölmüştür.

Bununla birlikte Eflatun, akademideki öğretim çalışmalarına Syrakusa’ya ettiği iki yolculuk nedeniyle iki kere ara vermiştir. Syrakusa’da, I. Dionysios ölmüş, yerine yeğeni, II. Dionysios geçmiştir. Eflatun, ilk kralın kayını ve Syrakusa’ya yaptığı ilk yolculuğundan beri kendisinin yakın dostu olan Dion’un aracılığı ile ikinci ve üçüncü defa, yeniden Syrakusa’ya gitmiştir. Filozof, siyasi düşüncesinin Syrakusa’da yürürlüğe konulabilmesi ümidiyle bu son iki yolculuğa girmiş; ancak, her ikisinde de bu amacını gerçekleştirmek olanağını bulamamıştır. Çünkü bu sefer de yeni kral, Eflatun’un Dion’la olan yakın dostluğundan ve siyasi planlarından kuşkulandı. Eflatun, yeni baştan Syrakusa’dan uzaklaşmak zorunda kalmıştır. Nihayet, dostu Dion, iktidarı ele alınca, bu defa siyasi düşüncelerini gerçekleştirebileceğini sanmış; ancak çok geçmeden, Dion, bir akademi öğrencisi tarafından öldürülmüştür. Bu olay, Eflatun’u derin bir hayal kırıklığına uğratmış, bundan sonra siyasetten tamamen vazgeçerek kendisini yalnız akademi çalışmalarına vermiştir.

Eflatun, sofistlerin tek taraflı görüşlerinden farklı olarak, derin ve geniş bir felsefe sistemiyle ortaya çıkmıştır. Bu sistem içerisinde, pedagojiye ait fikirlerini özellikle “*Cumhuriyet (Devlet)*” ve “*Yasalar*”² adlı iki ayrı kitapta toplamıştır. Özellikle

2 Bu kitabı yazarken dünyaya yeni bir düzen getirdiğimi sanarak çok gururlanmıştım. Hatta zaman zaman çevremdekilere bu kitap üzerinde gelecekte doktora yapılacak demiştim. Ancak daha sonra Eflatun’un *Devlet ve Yasalar* kitaplarını okuyunca, Eflatun’un benden 2500 yıl önce bu fikre vardığını öğrenerek biraz da kendimden utandım.

le sosyal pedagoji bakımından değerli olan bu iki eseri, hayatında kurduğu ideal devletin vatandaşlarının nasıl yetiştirilmesi gerekeceği konusunda teorik ve pratik terbiyenin (eğitimin) verilme esaslarını ve görüşlerini içerir. *İlk olarak yazmış olduğu “Devlet” adlı eserinde, kuramsal devletteki bireylerin özgürlük haklarını çok kısıtlamış, daha sonra, yaşlılığında yazmış olduğu “Yasalar” adlı eserlerinde ise, kuramsal devletteki bireylerin özgürlük haklarını genişletmiş ve bir çeşit hayali devletten gerçek devlet yapısına dönmek zorunda kalmıştır.*

Eflatun’un düşündüğü site devletinde, bireyler ve aile, hükümetin tümüyle emrine verilmişti³. Kadın da erkek gibi bir asker olmalıydı. Devlet içinde, herkesin, her şeye katılmasını, sosyal sorunlara eğilmesini; toplumsal eğlencelerin (başarıların) ve matemlerin (üzüntülerin) ortak olarak yüklenilmesini öngörüyor ve bunun sağlanması için de, eğitimin, meslek edinmenin ve aile gibi her türlü kurumun devletin denetiminde bulunmasını savunuyordu. Bunun için, örneğin, devletin hiç kimsenin kendi evinde özel bir ayin yapmasına izin vermesi gerektiğini savunuyordu. Herkes, dini vecibelerini tapınaklarda yerine getirmeli ve ayinler devlet tarafından düzenlenmeliydi. İlahlara karşı gelenler şiddetle cezalandırılmalıydı. Devlet, jimnastik ve musikide aynı titizliği göstermeli ve yasalara aykırı hareket edenleri cezalandırmalıydı.

Eflatun’un eserlerinde, özellikle Cumhuriyet (Devlet) adlı eserinde sık sık tekrarladığı ilkelerden birincisi, eğitimin, devletin birinci ve en önemli görevi olması gerektiğidir. Cumhuriyet (Devlet) adlı eserinde, bütün çocukların üç yaşından sonra resmi görevli eğitimciler tarafından yetiştirilmesini, bu yaştan itibaren, bugünün anaokullarına benzeyen kurumlara veri-

3 Eflatun’un bu eserlerinin daha sonra Komünizm sisteminin öncüsü olduğu ve Komünizmi kuranların bu düşünceden esinlendikleri söylenir.

lerek, orada, hep birlikte büyütölmeleri gerektiğini savunmuştur. Böylece ortak bir yaşam, ruhlarda ve kalplerde birlik ortaya çıkacaktır. Bu devrede görev alan eğitimciler kadınlar olmalıdır; çocuklar 3 yaşından 6 yaşına kadar oyuna teşvik edilmelidir. Bu devre, çocuğun oyuna en çok gereksinmesi olan devredir. Oyun, çocuğun ilgisini çekmek bakımından önemlidir. Çocuklar nazlı büyütölmemeli ve kurallara aykırı hareketleri cezasız bırakılmamalıdır; ama fazla sert de olunmamalıdır. Çünkü fazla sertlik, onları ürkek ve korkak yapacaktır. Altı yaşından sonra, kız ve erkek çocukları ayrılmalıdır. Ancak, kızlar da, erkekler gibi Isparta yasalarının öngördüğü şekilde, koşu, atlama, kas ve beden hareketlerinin hepsini yapmalıdır.

Eflatun, kadın eğitimini de ihmal etmemiş; her ne kadar “*Erkeğin işi devleti, kadının işi evi idare etmek olmalıdır,*” demiş ise de, toplumun ilerleyebilmesi için, kadınların, toplumun sorunlarıyla ilgilerinin geliştirilmesinin gerekli olduğunu, bunun için onların bilgi sahibi olmalarını ve bu yüzden onlara jimnastik, müzik eğitimi yapılmasını savunmuştur. Hatta onların silah kullanmayı öğrenmelerini, kılıç-koşu alıştırmaları yapmalarını önermiştir. Eflatun’a göre bu devlette: Çocukların eğitimi için devlet memurlarından görevliler bulunmalıdır. Bunlara, şehirlerin yanında kurulacak okullarda eğitim verilmeli ve yine, okullarda, jimnastik derslerinin yanında, aynı derecede müzik de öğretilmelidir. Her ikisi de birlikte verilmelidir. Çünkü yalnız müzik gören çocuk korkak, yumuşak; yalnız beden eğitimi gören cesur-sert olur. Bu sonuncusu onu duygusuzluğa sürükleyebilir. İkisinin birlikte verilmesi, hem iradeyi hem estetiği birlikte geliştirecektir. Bu dersler 10 yaşına kadar devam ettikten sonra, bilimler verilmeye başlanmalıdır. On dört yaşına kadar devam edecek bu devreye, dil eğitimiyle

başlanmalıdır. On dört yaşından sonra, müzik, aritmetik, geometri, astronomi dersleri başlamalıdır (bu dersler Orta Çağ'da *Guadrivium* adını alacaktır). Eflatun, özellikle aritmetik ve geometri eğitiminin verilmesi için çok ısrar eder. Çünkü ona göre bu dersler, gelecekte felsefe eğitimi verebilmek için gereklidir. İyi terbiye, ruha ve bedene gerekli olan özellikleri kazandırabilen terbiyedir. Eflatun, eğitimde, fizik ve doğayla ilgili derslerin verilme gerekliliğinden söz etmez. Çünkü ona göre, bunca nesnenin dış görünüşleri, özünde aldatıcıdır. Bunlarla uğraşmak gereksizdir. Eflatun tarihten de vazgeçmiştir. Çünkü ona göre tarih geçmiştir. Ancak yaşamının sonuna doğru yazdığı "*Yasalar*" adlı eserinde, bu görüşünden vazgeçmiştir. Eflatun'un, başlangıçta, sert, disiplinli bir eğitim sistemi önermesinin nedeni, devrinde, lüks, eğlence ve her türlü ahlaksızlığın Atina'yı bozmuş olmasıdır. Perişan bir şekilde bulunan Atinalıları, devletin sert ve disiplinli önlemleri ile düzeltmeye kalkışması, soysuzlaşmış ve temelinden sarsılmış bir toplumu kurtarma arzusundadır. Bu nedenle, bir çeşit Isparta ve Atina karışımı bir eğitim planı hazırlamıştır.

Eflatun, "*Öğrenciler, siteye yararlı olmaları amacıyla yetiştirilmeli ve onlar, devletin en değerli kişileri olmalıdır,*" der.

Eflatun'un eğitimle ilgili fikirlerinden bazıları

Terbiye (eğitim), devletin ana sorunudur. Onu nasıl halledeceğiz? Atalar gibi, ten için jimnastik; ruh için müzik yapılmalıdır. Birincisi bütün bir beden terbiyesi ve sağlık için; ikincisi ruh terbiyesi, şiiir yeteneği kazanmak içindir. Birincisi okuma çağında okulda (gimnazda); ikincisi, ana kucağında başlar. Onun için ikincisi, birincisinden daha çok ve daha uzun bir emek ister. O hâlde anaokulu, eğitimin temelidir. Bu eğitimin özünü, anlatılan masallar oluşturur. Ancak, masallar yalanlar-

dır. Ne tanrılar ne de kahramanlar üzerine, doğru ve çok defa iyi şeyler anlatırlar. Aldanmaya en elverişli bir yaşta yalanla yoğrulmak, işe, cehaletle başlamaktır. Zira *“Hakiki yalan cehalettir.”* Böylece Eflatun, *“Bu tip şairleri, başına çelengini takıp kokular serptikten sonra, devletimizden çıkarmalıyız,”* der. *“Bize, doğruluk, cesaret, sağduyu, itidal gibi faziletleri aşılacak şairler ve yazarlar gereklidir,”* der. *“Çünkü devletimizde yararlı bir işi olmayanın yeri yoktur,”* der. *Çocukların, gelenek ve göreneklerin masalları ile değil, iyiyi amaçlayan yurt ve ahlak bilgisi ile eğitilmesi gerekeceğini savunur.*

Eflatun’un kendisi de bir sanatçıdır. Bununla birlikte, eğitim sistemi içinde yer alacak sanatın sınırlandırılması düşüncesini savunur.

Müzik eğitiminde de aynı yolu önerdiğini görürüz. Kadınlara bile yaraşmayan ahla vahla dolu çığırtkan şarkılar gibi, sarhoşluk, gevşeklik ve tembellik havaları da, yetiştirmekle yükümlü olduğumuz kuşakların kulaklarından uzak olmalıdır. Bizim müzik eğitimimiz, çocuklarımızın ruhunu, güzelin özünü oluşturan ahenk ve ölçüye alıştırmak olacaktır. Ancak güzellik eğitimini, yalnız güzel sanatlardan değil, bütün sanatlardan beklemek gerekir. Çünkü *“Gelecek kuşaklarımızın kötü bir çayırılıktan beslenen sürüler gibi, çirkin tablolar ortasında büyüyerek, her gün otladıkları zehirlerle ruhlarının bozulmasından korkmalıyız,”* der. Böylece, ressam, heykeltıraşlar, mimarlar kadar, dokumacıları, örücüleri ve mobilyacıları da güzel eserler vermeye davet edeceğiz. Çünkü yurttaşın ruhunu ancak diğer yurttaşlar güzelleştirebilir. Memleketin gelecekteki savaşçı ve bekçilerinin, tanrı konusunda da doğru bilgilere sahip olmaları gerekir. Bundan dolayı, öğrencilerin, tanrıyı doğru tanımaları için, yalnız tanrılığa ve tanrıya yakışacak şeyler okumaları gerekir. Bunlar, tanrının iyi ve adil olduğuna inan-

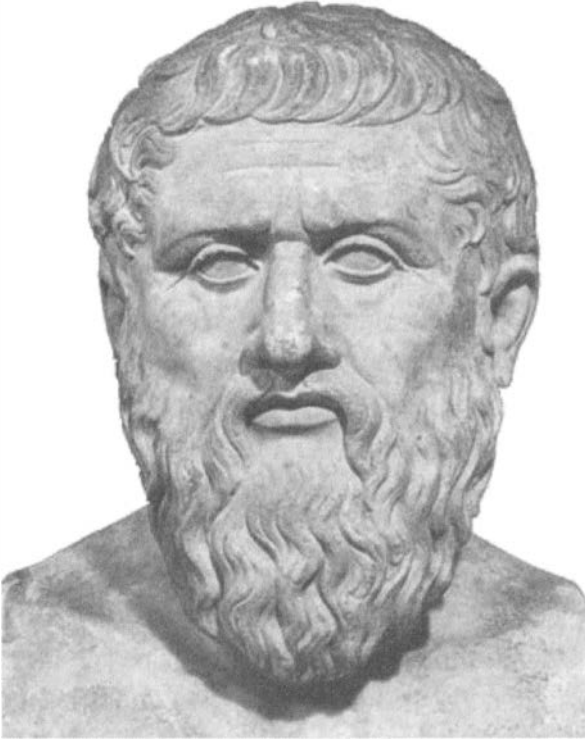
malı; bu en üstün varlığı, adaletin, iyiliğin, doğruluğun ve kulsursuzluğun kaynağı olarak bilmelidirler. Bu şekilde, memleketin gelecekteki savaşçı ve bekçilerini, yurdun savunulmasına yönlendirmeye çalışılmalıdır. Bu amaçla, gençlerin okuyacakları metinler, dikkatle gözden geçirilmeli ve amaca uygun olmayanlar, yasak edilmelidir. Eflatun, aynı şekilde, dar anlamdaki musikin de sınırlandırılmasını ister. Ruhta gevşeklik yaratacak ve huzursuz duygular uyandıracak müzik parçaları da, aynı şekilde yasak edilmelidir. Eğitim sistemi içinde yer alacak müzik eğitimi, yalnız nefse hakimiyet ve cesaret duyguları uyandırmaya yarayacak parçalar olmalıdır.

Gençliği, müzikten sonra, jimnastikle terbiye edeceğiz. En iyi jimnastik, müziğin kardeşi olandır, yani *“Sade, ölçülü, her şeyden çok savaşa hazırlayan bir jimnastik.”*

Müzikte sadelik, ruhu itidale; jimnastik de sadelik de vücudu sağlıklı olmaya yönlendirir. Böylece eğitimimizin asıl amacı, çocuklarımızı, mahkemelerden olduğu kadar, hastanelerden de kurtarmak olmalıdır. Bunun için *“Ruh ve beden yapısı iyi yurttaşlarla uğraşmak üzere (seçmek üzere), devlette, bir kurum ve yasalar dizini (bizim anladığımız anlamda, bir adli tıp; hatta daha ileri bir anlamda genetik danışma merkezi) kuracağız; ötekileri, yani vücudu kötü yapıllıları (sağlıksız olanları) ölmeye bırakacağız; ruhu yaratılıştan bozuk ve ıslah edilmez olanları da, yurttaşlar kendileri yok edecektir. Devlet için olduğu kadar, bu zavallılar için de yapılacak en iyi şey budur.”* Sonra eğitimimizin özünün ruh eğitimi olduğunu da unutmayalım; müzik gibi, jimnastik de, ruhun eğitimi için tanrının verdiği bir sanattır. Çünkü yalnız müzik ile yoğrulanlar, gevşek ve uyuşuk olacağı gibi, yalnız jimnastikle işleneler de kaba ve sert olur. Bu iki sanat, karşılıklı olarak çocuklarımızı bu iki aşırılıktan kurtararak, ikisi arasında ölçülü bir uyum kuracaktır;

böylece, çok sert ve çok yumuşak olmadan, yürekli ve bilgili olacaklardır. Öğretim ve eğitiminizin genel planı işte budur.

Böylece, Eflatun, “Devlet” adlı kitabında, sanatı, yalnız eğitim ve öğretim açısından bir araç olarak göz önünde bulundurur. İradenin kuvvetlendirilmesine yarayacak eğitim araçları arasında, av, vücut eğitimi ve yarışmalar büyük bir yer alır. Eflatun’un, savaşçılar sınıfının yetiştirme ve gelişmesinde göz önünde tuttuğu tek amaç, bu sınıfın, devlet ya da “*Polis*” denilen sistemin, dirlik ve düzenini yürütecek ve sağlayacak yetkinliği kazanmasıdır. Savaş esaslarına göre yetiştirilecek olan bu sını-

Resim 1. Eflatun (Platon) (MÖ 427-347)
<https://www.insanokur.org/platonun-felsefeye-en-onemli-katkisi-idealar-kurami/>

fın, ellerinde topladıkları kuvveti, kötü bir şekilde kullanmalarını da sağlamak gereklidir. Bunun için, bunların, hak ve adalet kavramları gibi yüksek erdemlere sahip olmaları, ruhlarının, zalimliğe, kabalığa ve canavarlığa sapmayacak kadar incelmış olması gerekir.

Eflatun, kadınların da, tıpkı erkekler gibi, aynı vücut ve ruh eğitimi sisteminden geçmek suretiyle, bekçilik sınıfı için elverişli olabileceklerini ve bekçilik ödevini yerine getirebileceklerini kabul eder. Bu amaçla seçilecek kız çocuklarının da, tıpkı erkek çocukları gibi yetiştirilmesi gerekir. Kadınlar da, tip (ideal) erkekler gibi, yarışmalara katılabilmeli, kılıç kullanmalı ve gerektiği zaman erkeklerle birlikte savaşımlara da katılmalıdırlar.

Eflatun, kadınla erkek arasında herhangi önemli bir ayrılık olmadığını kabul eder. Bundan dolayı, kadınlar da, tıpkı erkekler gibi savaşlarda yararlı olabilirler. Bekçilik (devletin teslim edileceği gençler) sınıfını meydana getirecek yurttaşların, bu ödevi hakkıyla yerine getirebilmeleri için, başlangıçta dikkatle seçilmiş olmaları da gerekir. Bu suretle, Eflatun'un *Devlet* adlı kitabında ortaya attığı önemli bir görüşe ve evlenme üzerine ileri sürdüğü düşüncelere gelmiş oluyoruz.

Tarımla uğraşanlar, sanatkârlar, köylüler, kendi aralarında istedikleri gibi evlenip çocuk yetiştirebilirler. Buna karşılık savaşçılar (bekçiler, bugünkü uyarılma ile muvazzaf askerler ve bürokratlar), ancak, devletin kendileri için seçtiği ve kendilerine denk gördüğü kadınlarla evlenip çocuk meydana getirebilirler. Savaşçıların evleneceği kadınların, her bakımdan kendilerine uygun ve kendi denkleri olması gerekir. Eflatun'a göre, vücutça kuvvetli ve sağlam, ruhça değerli ve yetenekli çocuklar, ancak bu suretle yetiştirilebilir. Eflatun, bu çocukların ailelerine bırakılmayıp, devlet eliyle yetiştirilmesini is-

ter. Devletin çıkarı, savaşçılar sınıfına, ne kişisel mal ve mülkü ne de aile hayatı tanınmamasında yatar. Bunlar, hem aile ve çoluk çocuk kaygılarından, hem de kişisel çıkar düşüncelerinden uzak, tasasız bir askeri yaşam sürecekler ve kendilerini tamamıyla devlet hizmetine vereceklerdir. Vücut yapıları bakımından kuvvetli ve savaşçı bir kuşağın yaratılmasında, kadının da katkısı esastır. Yukarıda söz konusu olan erdemlerin bir araya toplanması için, manevi yetenekleri ve vücut yapıları bakımından en seçkin kadınlarla, en seçkin erkeklerin, devlet eliyle bir araya getirilmeleri ve birlikte yaşamalarının sağlanması gereklidir. Bu “kutsal evlenme”lerden meydana gelecek çocuklar, doğumdan sonra hemen annelerinden alınarak, devlet ocağına verilecektir. Bu çocuklar, devlet memuru olan kadın ve erkek öğretmenlerin bakım ve kayırmaları altında yetiştirileceklerdir. Devlet ocağında yetiştirilen çocukların, ana ve babaları tarafından tanınmalarına hiçbir şekilde imkân verilmeyecektir. Yaşama yetenekleri olmayanlar ve sakat doğan çocuklar ortadan kaldırılacaktır. Aynı ocakta bir arada büyüyen bütün çocuklar, birbirlerini kardeş olarak tanıyacak ve seveceklerdir. Aynı kuşaktaki çocuklar, birbirlerini kardeş olarak tanıyacaklar, bir önceki kuşağa ise ana-baba gözüyle bakacaklardır.

Eflatun, bütün bu düşünceleri ile “polis” ya da “devlet” içinde yaşayan bireylerin, kendilerini, bir tek canlının, bir organizmanın değişik organları olarak duymalarını (hissetmelerini) öngörmüştür. Devlet denilen bütüne gelecek bir zararın, onun bütün organlarını aynı şekilde inciteceğini savunmuştur.

Bekçiler sınıfı için ileri sürdüğü “Komünizm”i, yani, bu sınıf için ne aile hayatını, ne de şahsi mal ve mülkü kabul etmemesini, devletin iç birliğini koruma yolunda düşünülmüş bir çare olarak algılamak gerekir. Memleketin asıl idarecileri de bu sa-

vaşçılar sınıfı içinden yetişir. Devleti idare edecek şahısların, devlet içinde, sınırsız bağımsız, mutlak bir otoriteye sahip olmaları gerekir. Ama onlar, bu gücü, yalnız devletin ve bütünün birliği için kullanmak zorundadırlar. İdarecilerin görevi, bütünün her bakımdan iyiliğini ve mutluluğunu sağlamaktır. Bütünün acıklı ve kötü durumundan sorumlu olacaklar yalnız bunlardır. Bundan dolayı, idarecilerin seçilme ve yetiştirilmeleri işi, büyük bir dikkat ve titizliği gerektiren önemli bir devlet görevidir. İdareciler sınıfına ait olacak kimselerin, savaşılar sınıfının eğitim ve öğretim sisteminden geçtikten ve bir bekçinin sahip olmak zorunda olduğu bütün niteliklere en yüksek düzeyde sahip olduktan sonra, ayrıca, tam bir filozof da olmaları, bir filozofun niteliklerine de gerçekten sahip olmaları gerekir. Bundan dolayı, idareciler sınıfını, hem vücut yapıları bakımından kuvvetli ve son derece cesur olan, hem de, bir filozofun sahip olacağı gerçek bilgi gücü ile yüklü bulunan seçkin kimseler meydana getirecektir. Böylece, idareciler sınıfının savaşıklık ve bekçilik sanatından başka, uzun yıllar süren felsefe ve diyalektik dersleri de görmeleri gereklidir. Bunlar, ideler nazariyesini öğrenmeli, iynin kendisini tanıdıktan, iynin kendisini bizzat yaşayıp, ruhlarında duyduktan sonra, devlet idaresini üzerine almalıdırlar. Yürekları, başında bulundukları bütüne (devlet sistemine) karşı besledikleri sevgi ile dolmuş olan bu bilgin kişiler, yalnız bütünün (devletin, dolayısıyla halkın) iyiliğini düşünecekler, yalnız bütünün mutluluk ve iyiliği için çalışacaklardır. Bunlar da tıpkı savaşılar gibi, ne bir aileye, ne de kendilerine öz bir para ve mala sahip olabileceklerdir. Eflatun'a göre, ideal devlet, ancak, bu nitelikteki bilginler başa geldiği zaman gerçekleşmiş olacaktır.

Çocukların yeteneklerinin, hangi sınıf için daha elverişli, hangi sınıf için daha verimli olduğunu göz önünde bulundu-

arak, onları aşağı sınıflara indirmek yetkisi, bu bekçiler kesimine verilen bir hak olmalıdır. İktidarı meydana getiren bilgiler sınıfının önemle üzerinde duracağı esaslardan biri, yetişen kuşağın (neslin) eğitim ve öğretimi olmalıdır. Bununla birlikte, bunların, göz önünde tutacağı en yüksek hedef, devlet denilen bütünün sağlam ve dinç bir şekilde varlığını sürdürüp, bütün organları ile birlikte gelişmesini sağlamaktır.

“Şimdi bize, bu şekilde eğitim gören yurttaşlar içinden, emreceklerle itaat edecekleri seçmek kalıyor. İdareci kesimdeki insanlar (dolayısıyla başkanlar) gittikçe yaşlanacak; yeni gelen gençler kuşkusuz onları dinleyecektir. Ancak bizim yaşımız (keza başkanımız) mevcut devletlerdeki başkanlardan farklı olacaktır. Başkanımız, ne zor kullanarak ne gelenek ve görenek gibi ilkel kurallarla ne de kura ile başa geçecektir. Biz, başkanımızı, bir başkanlığın gerektirdiği belirli nitelikleri (meziyetleri) ve bilgileri kendinde toplayan, ilkelerimize (bilgili, otoriter, devletin çıkarları ile yakından ilgili... her ne pahasına olursa olsun halkın iyiliğine karşı olanları kabul etmeyen) göre yetiştirdiğimiz, çocukluk, gençlik ve olgunluk evrelerindeki denemelerden kusursuz çıkanlar arasından seçeceğiz; sağlığında şereflere boğacak, ölümünden sonra da hatırasına en şanlı anıtlar dikeceğiz; böyle olmayanı da devletten kovacağız.”

Ancak seçtiğimiz başların buyruğu altında yurdu korumayı omuzlarına yüklediğimiz diğer bekçileri de, bin bir emekle yetiştirdikten sonra, başıboş bırakacak değiliz. Bu çoban köpeklerine, sürüyü kurtlara karşı koruyacak bir eğitim verdik. Ancak, bir gün, kendilerinin de bu sürüye kurt olmalarını önleyemezsek, emeğimiz boşa gidecektir. O hâlde *“Onların bu gibi arzulara saplanmamaları için en güvenilir yol, onlara, gerçekten iyi bir eğitim vermek olacaktır.”* Bu ana kadar

verdiğimiz eğitim, kişinin bizzat kendisine yönelik, kişisel bilgilerle ilgili olacaktır. Bu ana kadar verilen terbiye, kişisel olacaktır; ruhlarına ve bedenlerine şekil verilecektir; ancak şimdi onlara bir de devlet eğitimi vermek gerekir. Devletin bekçilerine ve özellikle başlarına, devletteki görevlerini öğretmek, devlet gemisine yetkinlikle önderlik edebilmek için başka bilgiler vermek, gerçek devlet adamı olabilmeleri için filozof olarak yetiştirmek lazımdır. Bunun için de, birinci eğitim kademesinin üstünde diğer bir eğitim planına geçmek, bugünkü yaklaşımla, bir anlamda – iyi bir yüksek tahsile iyi bir lisansüstü eğitim eklemek gerekir. Mağaradan güneşe giden yolun son basamaklarına kadar yükselmek lazımdır. Ancak bu, güç ve tehlikeli bir yükseliştir. Her an yoldan sapmak ya da güçten düşmek tehlikesi vardır. Bunun için, ilk önce maddi ve hayatın her türlü endişe ve ihtiraslarından olduğu kadar, aile ihtiras ve endişelerinden de uzak olmak gerekir. Bireyin, kendisini tümüyle toplum hizmetine ve ideallerine verebilmesi için, toplumun esenliğini düşünmekten başka bir düşüncesi ve endişesi olmaması gerekir.

Böylece bu makamlara ulaşmış olanların hiçbirinin, kendine ait hiçbir şeyi olmayacak; sonra hiçbirinin başkasına açık olmayan bir evi ve ambarı (gizli bir hesabı) bulunmayacaktır. Yurttaşların kendilerine ayırdıkları ve pişirdikleri yemekler, onlarınkiyle ortak olacaktır. Güneş (tarım!) ve altınla hiçbir işleri olmayacaktır. Devletin olduğu kadar kendilerinin de selameti için biricik çare budur. Başkaları (halk) gibi, tarlaları, evleri, paraları olunca, bekçilikten sapıp, tüccar ve çiftçi olacaklar; devletin koruyucuları olmaktan çıkarak, devleti sömüren zorbalar ve düşmanlar olacaklardır; bütün ömürlerini ya başkalarına kin besleyerek ya da başkalarının kinini çekerek, ya başkalarının peşinde (aleyhinde) koşarak geçirecekler ya

da başkalarının kendilerinin peşinde (aleyhinde) koşmalarına neden olacaklar; dış düşmanlardan daha çok iç düşmanlardan korkarak, kendileri ile birlikte devleti de uçuruma doğru sürükleyeceklerdir. Bunun için bu yeni düzeni de bir yasayla sorumluluk altına almak zorunlu olacaktır.

Kuşkusuz böyle bir yasayla, bekçilerimizi (idarecilerimizi) hiç de mutlu etmediğimiz söylenecektir. Başka devletleri idare edenler, mal ve mülklere, güzel ve geniş evlere, zengin mobilyalara, altın ve gümüşlere, talihin lütfuna uğrayan kimselerin sahip olduğu her çeşit nimetlere sahip oldukları hâlde, gerçekte devletin hâkimleri olan bizim bekçilerimiz, kendi yasaları yüzünden toplumun hiçbir nimetinden faydalanamayacaklardır. Ne zevkleri için seyahat edebilecek ne de keyifleri için cariyeler edinilebileceklerdir. Doğrusu, bunlara, hâkimlerden (idarecilerden) çok gündelikçiler demek daha yerinde olmaz mı? denecektir.

Böyle bir söze verilecek karşılık güç değildir: *“Biz, devleti kurarken, sadece belirli bir sınıf yurttaşı mutlu etmeyi değil, devletin mümkün olduğu kadar tümünde mutluluk sağlamayı amaç edinmiştik. Çünkü biz belirli bir zümrenin değil, herkesin mutluluğunu istiyoruz.”* Doğru kurulmuş hükümet, idare edenlerin değil, idare edilenlerin çıkarlarını düşünen hükümettir. Hükümet, bir istismar ve sömürü yeri değil; bir hizmet yeridir. Her zaman tekrar ettiğimiz gibi, devlette adalet ancak, herkesin görevini yapması, hakkını almasıyla kurulacaktır. Bundan, servete düşman olduğumuz anlaşılsın. Devlet için fakirlik, zenginlikten daha az tehlikeli değildir. Çünkü birinden gevşeklik ve haylazlık doğacağı gibi, ötekinden de aşağılık ve kötülük hırsı doğar. Bizim istediğimiz, herkesin kendi işinin başında kalmasını ve başkasının kine göz dikmesini önleyecek bir servet ve refah vermektir.

Başımıza gelecek filozof nitelikli devlet adamlarını yetiştirme yolunda ilk olumsuz etmeni, yani, onları her türlü maddi bağımlılığı böylece ortadan kaldırmış oluyoruz. Bundan sonra, ikinci ve daha önemli olan başka bir etmenin daha ortadan kaldırılması gerekiyor: O da, onları devletin esenliği dışında her türlü duygu ve düşünce bağlarından ayırmak ve bütün ruhları ile devlete bağlanmalarını sağlamaktır. Bunun için, Eflatun sağlığında olduğu gibi, ölümünden sonra da birçok tenkitlere yol açacağını çok iyi bildiği bir fikri, sözünün eri bir filozof olarak, istemeyerek de olsa, kurduğu sistemin başarılı olabilmesi için, ortaya atmak zorunda kalıyordu: Bu da, bireyle devlet arasında önemli bir yer alan aileye, yeni bir şekil vermek fikriydi. Çünkü bunca görenek ve gelenek bir tarafa bırakılarak, yeni bir anlayışla kurulmaya çalışılan yeni bir devlet düzeninde, geleneğe dayanan bütün kurumların da bu yaklaşımla yeniden düzenlenmesi gerekiyordu. Aile de bunlardan biriydi.

Gerçekte Yunan sitesi, en ileri evrelerde bile geleneksel aile yapısını (gentilice) yitirmemiştir. “*Yunan sitesinin en göze çarpan özelliği, kabile ve bireylere taksim edilmiş olmasıdır. Sitenin kökeninde (kuruluşlarında) rastladığımız aile özelliği, demokrasilerinin ilerlemesine karşın bozulmadan, yapısını büyük ölçüde korumuştur.*” Nitekim “*Roma sitesi ile aynı tipte olan Atina sitesi, biçim (organizasyonu) bakımından daha ilkel-dir. Çünkü aile-siyasi (politik-familia) organizasyon, son zamanlara, sitenin ortadan kalkmasına kadar sürmüştür.*” Sonra pederşahi ailede kadının hiçbir siyasi rolü yoktu. O, haremde, “gyneke”de kapalı bir şekilde yaşamaya zorunluydu. Böylece eski “genos”un küçülmüş bir şekli olarak devam eden Yunan ailesinin yapısı, Eflatun’un gözüne batıyordu. Mülkiyet düzeninde yaptığı iyileştirmeyi (ıslahatı), aile düzeninde de yapmak gerekiyordu.

Bunun için ilk olarak, kadınlara, erkeklerle eşit haklar verilmesi ve kadınların haremde (gynekede) çıkması sağlanmalıdır. O da, erkek gibi, devlet işlerine karışmalıdır. Bir bölüm için değil (sadece kocası ve çocukları için değil), bütün (devlet) için çalışmalıdır. Tanrı, kadınla erkeğe cinsi münasebet dışında başka bir ayrılık vermemiştir. Erkeğin gördüğü her işi, kadın da görebilir; arada bir etkinlik (derece) farkı vardır, nitelik (mahiyet) farkı değil. O hâlde, kadın bekçilere de aynı eğitimi vereceğiz. Çünkü *“Bir devlet için kusursuz kadın ve erkeklerle sahip olmaktan daha kârlı bir şey olamaz. Bu kusursuzluk da ancak jimnastik ve müzik ile verilebilirdi. Böylece, bekçilerin hanımları da, ruhları kadar vücutlarının da olgunlaşması için, onlarla birlikte, çıplak vücutla her türlü egzersize katılacaklardır. Vücutlarını güzelleştirmek için uğraşan çıplak kadınları görüp de alay eden adamlara (adama) gelince, onlar (o), gülüşlerinin meyvesini olgunlaşmadan toplayacaklardır.”* Çünkü ancak, zararlı şeyleri yapmak ayıp ve çirkin; güzel şeyleri yapmak ise gurur verici ve güzeldir. Eflatun’un kastettiği adamlardan (adamdan), sürekli yararlı şeyler yapanlar güzel, zararlı şeyler yapanlar ise çirkindir.

Eflatun’un kastettiği bu çirkin adamlardan en önemlisi, hocası Sokrates’i idam ettirdikten sonra komedyalarında kendisi ile de alay eden Aristokras’tır. Ancak Eflatun, gülünç, budala, gerici, yobaz sıfatları ile tanımladığı hasmının adını bile zikretmeye tenezzül etmeyerek, “ancak ayıptır” sözüyle yetinmiştir.

“Savaşçılarımızın kadınları ortak olacaktır; hiçbirisi sürekli olarak biriyle birlikte oturamayacaktır. Çocuklar da orada olacaktır; baba oğlunu tanımadığı gibi, oğlu da babasını tanımayacaktır.” Çünkü kadın bu durumda ne eve ne de çocuğa bakabilir. Ancak kendilerine bir manastır hayatı yaşattığı insanların, keşiş olmasında (üremesinin yasaklanmasında) da dev-

letin hiçbir çıkarı yoktur. Tersine, büyük emeklerle yetiştirilen bu kadar güzel bir neslin üremesinde, devletin ve dolayısıyla toplumun büyük çıkarları vardı. O hâlde devletin başı, *“Erkekler arasında olduğu gibi, kadınlar arasında da bir seçme yapacak, benzer ve denk olanları bir arada toplayacaktır. Evleri gibi sofraları da ortak olan bekçiler (kadın ve erkekler), bir arada yaşayacak, gimnazlarda ve başka bütün egzersizlerde birbirine karışacak; doğal içgüdü sonucu birbirleriyle birleşmeyi (çiftleşmeyi) arzu edeceklerdir ve serbest bırakılırlarsa bu eylemi de gerçekleştireceklerdir.”* Eflatun’a göre, her şeyde olduğu gibi, burada da işi rastlantıya bırakmak olamaz. Buna ne din, ne devlet izin verebilir. O hâlde serbest birleşmeyi yasak edip, eşleşmeye (ve çiftleşmeye) bir düzen vermek gerekecektir. Devlet adamı, burada da dokumacılığını (seçiciliğini) gösterecek, elindeki karışık unsurlardan (bekçilerden) kusursuz bir kumaş dokumasını (eş oluşturma ve dolayısıyla kusursuz soylar yetiştirmesini) bilecektir. Erkekler ve kadınlar için evlenme yaşları saptanacağı gibi, üreme yaşları da sınırlandırılacaktır. Büyük şenliklerle resmi düğünler tertiplenecek, şairler evlenmeleri kutlayan şiirler okuyacaktır.

Çocuklar, çocuk yuvasına verilecek, analar yalnız süt vermeye gelecek, gerek bekçilik işlerini aksatmamak, gerekse çocukları tanımamak için, mümkün olduğunca benim ya da senin çocuğun demeden süt verme işlemi yapılacaktır (yani beslenme işi, bir anlamda sütanalarına bırakılacaktır) ve daha sonra da mürebbiyeler çocuğun eğitimi ile meşgul olacaklardır.

“Kız ve erkek çocuklar dünyaya gelince, düşünmemiz gereken ilk şey, onları gerektiği gibi büyütmek ve yetiştirmektir. Bu meseleyi bir yana bırakmak imkânsızdır.”

Burada üzerimize düşen mutlak görev *“Güzellik ve olgun-*

*luğu, vücutlarında olduğu kadar ruhlarında da, mümkün olduğu-
 ğunca gerçekleştirmektedir.”* O hâlde, bu ruh ve beden eğitimi,
 yalnız çocuğun doğumundan sonra değil, doğmadan, hatta
 ana baba ona hayat vermeden önce, göz önüne alınması ge-
 reken birçok koşulun gerçekleşmesini gerektirir. Ana-baba-
 nın sağlığı, kalıtsal özellikler, alkolizm ve gebelikte uygulanan
 rejim, çocuğun ruh ve beden yapısındaki ilk ve önemli etken-
 lerdir. Yasa koyucu bunları göz önüne alacaktır. Yasalarla ol-
 masa bile, hiç değilse, bazı örgütlerle bunların düzenlenmesi-
 ni ve aydınlatılmasını sağlayacaktır. Çünkü birçok defa tekrar
 ettiğimiz gibi, başlamak (doğru başlamak), her zaman işin ya-
 rısıdır. Dünyaya geldikten sonra da, yürüyünceye kadar, yü-
 rüdükten sonra, evde, okulda, gücü yeter ve zekâsı elverir-
 se, orta ve yükseköğretiminde iyi bir yurttaş olmak için gere-
 ken şekilde yetiştirilmesi gerekecektir. Çünkü *“Devlette özel
 hayat doğru olarak kurulmadıkça, topluluğun kurduğu yasa-
 larda bir istikrar aramak boşunadır.”* Böylece, eğitim, doğru-
 dan doğruya devleti ilgilendiren bir sorundur. Devlet bu işi bi-
 reylerin keyfine bırakmayacağı gibi, onun, ne bazı sınıfların,
 ne de yalnız bir cinsin imtiyazı altına alınmasına da izin vere-
 mez. O hâlde, kız ve erkeklerin, yani bütün gençlerin, eğitim
 ve öğretimden aynı şekilde yararlanmaları ve devletin de on-
 lara bu hakkı sağlaması gerekir. Dolayısıyla, çocuğun eğitimi,
 örneğin, sadece babasının arzusuna bırakılmayacaktır. Çün-
 kü *“Çocuklar, onları dünyaya getirenlerden çok devlete aittir.”*
 Böylece, devlet, okuma yaşına, yani, yedi yaşına kadar aile-
 ye bıraktığı çocukları, bu yaştan sonra okullara gönderecek
 ve orada, onlara (kız ve erkek), bütün yurttaşlara gerekli olan
 genel bir eğitim verecektir. Böylece, çocuklar, kendilerini ye-
 tiştirecek yetkin öğretmenlerin eline verilecektir. Sürüye ço-
 ban, köleye efendi gerektiği gibi, çocuğa da öğretmen gerek-

tir. *“Bütün vahşi hayvanlar içinde, en güç yola getirileni çocuk-
tur. Çünkü onda, başka hayvanlarda bulunmayan, çok güçlü
bir düşünce kaynağı vardır. Ancak, henüz yatağını bulmadı-
ğından, eşi görülmedik tuhaflıklarla ve taşkınlıklarla doludur.
Bundan dolayı, çocuğu birçok gemle dizginlemek gereklidir.
İlkin, ana ve dadının bakımından sonra, okutacak ve bilgi ve-
recek öğretmenlerin eline vermek lazımdır.”* Devletin, şehirde
ve kırsal kesimlerde yaptırdığı okullarda, seçtiği öğretmenle-
re verdirdiği bu eğitimin başlıca iki ana konusu, beden eğitimi
ile ruh eğitimidir. Beden eğitimi, iki cinsin birleştiği ve ayrıldı-
ğı özellikleri göz önüne alarak, bazen ikisine birden, bazen de
her birine ayrı olarak; ama daha çok birlikte verilmelidir. Da-
ha çok birlikte gösterilen jimnastik, dans, güreş, harp talimle-
ri, ata binme ve daha başka birçok beden hareketi, vücut geli-
şimi ve sağlığı için gereklidir. Ruh eğitimi ise, okuyup yazma-
yı, sayıp ölçmeyi, türkü ve müziği öğretir.

*“Herkes, savaş sanatı, aile işleri, devlet idaresi için, önce
edebiyat, sonra musiki, en sonunda da hesap öğrenmek zo-
rundadır.”* Bu da her birine üçer yıl vermek suretiyle dokuz yıl,
yani on altı yaşına kadar devam edecektir. *“Hoşuna gitsin, git-
mesin, bu öğretim süresini azaltmak ya da arttırmak ne baba-
nın, ne de çocuğun elindedir.”* İlköğretim genel ve zorunludur.

İdeal devlette, yalnız bekçilere değil, diğer bütün yurttaş-
lara verilen bu genel eğitim ve öğretimden sonra, ayrıca bi-
limler ile felsefe öğretimi gelecektir. Bilimler (o zaman için),
başlıca, “matematik adı altında toplanan aritmetik, geometri
ve astronomi”dir. Felsefe de, doğadaki çokluğu sayılı birlikler
altında toplayan, eşyayı cinsleriyle çeşitlerine ayıran, doğa-
da olup bitenin nedenlerini, yani idealarını kavrayan; bu idea-
lardan da, ideaların ideasına, yani tanrıya kadar yükselen di-
yalektiktir. Bunlar, insanları tanrıya yaklaştıran ve tanrısal kı-

lan bilgilerdir. Dolayısıyla da, bunlardan yoksun kimselerin, insanları idare etmesi olanaksızdır. O hâlde, “*Yurttaşların çoğunluğunun değil; ancak pek azının bu bilimlerle uğraşması gerekir.*” Bunlar da, ileride devletin başına geçecek yetenekler, özellikle yasa koyucu ve koruyucu ve keza bugünkü Danıştay üyesi yetkilerine sahip kimselerdir. “*Böylece, bu bilimlerin öğretimi zorunlu değildir.*” Ancak bunları elde etmeyi de devletin başına geçiremeyiz.

Eflatun, Atina’da işlerin iyi gitmemesinden şikâyetçidir. Atina, yenilgiye uğradığı harpten sonra perişandır. Eflatun, durumun eğitim yoluyla düzenlenebileceğine inanmaktadır. Gençlerin babaları gibi yetişmemelerinden dolayı yakını ve eğitimde reform yapılmasını öngörür. Ona göre Isparta’nın eğitimi çok iyidir. Eflatun, Isparta ve Atina eğitimlerini karıştırarak bir bütünlük meydana getirmek ister.

Eflatun’un devlete ilişkin görüşlerin bu kitap kapsamında tartışılması

Bu kitapta öngörülen devlet, temel hak ve özgürlükler ve eğitim düzenlenmesindeki yeni yaklaşıma en yakın görüşler, tarihte, Eflatun tarafından özellikle onun *Devlet* ve *Yasalar* adlı eserlerinde gündeme getirilmişti. Bu nedenle Eflatun’un bu görüşüne yukarıda değinildiği gibi geniş olarak yer verilmiştir.

Özünde, Eflatun, birçok yönüyle, bir bilim toplumunun temel ilkelerini ortaya koymuş, idare ve eğitim yönteminde izlenmesi gereken yolun önemli bir kısmını çizmiştir. Bu düşüncenin uygulaması 1918 yılına kadar hayalî kalmış ve hiçbir yerde gerçekleşmemiştir. 1918’de Komünizm Devrimi adı altında, bu düşüncelerin bir kısmı uygulamaya girmişse de, bilinen nedenlerle, 1992 yılında, bu düşünceye sahip çıktığını savunan devlet (Sovyetler) insanları üretim ilişkisine göre ka-

ba bir ayırımı tabi tutan düşüncelerinden, insanların yeteneğinin gelişmesi için gerekli zemini hazırlayamamasından ve Eflatun'a göre devlet adamlarında bulunması gereken özelliklere göre bir seçim yapılmamasından dolayı ayakta kalamamış; kazanç ve başarı için her türlü sömürüyü ve yolu mubah sayan kapitalizm karşısında yenik düşmüştür.

Eflatun'un düşünce tarzı, bazı kaba ve doğal yapıya aykırı yaklaşımlarını bir yana bırakırsak, yeteneksiz ve soysuzları bile en önemli ve yetkili yerlere getiren, bu yolla insanların doğal gelişimini önleyen, demokrasi adı altında bir insan-bir oy denen seçme ve seçilme sistemi olarak bilinen maskaralıktan daha akla yakın ve gerçekçi gelmektedir.

Eğer Eflatun'un devlet düzeni, Eflatun zamanından bugüne kadar, gereğince uygulanıp, aksayan yönleri zamanla düzeltilerek bugüne ulaşabilseydi, kuşkusuz, bilime, yeteneğe, saygıya, sağduyuya, hoşgörüyeye dayalı adil bir düzenin kurulmuş olduğunu görebilecektik. İnsan soyu, böyle bir düzende, doğayı ve birbirlerini sömürmek ve talan etmekten uzaklaşmış olabilecekti.

Yakın bir gelecekte, Eflatun'un düşüncelerinin bir kısmını, bugünkü bilgi ölçme teknikleri ve eğitim tekniklerine uyarlanmış olarak görebileceksiniz. Bu kitaptaki görüşlerin, Eflatun Devleti ile olan benzerlikleri ve farklılıkları şöyle sıralanabilir:

Benzerlikler:

1. Bir insanın değerlendirilmesinde (ve keza hak ve yetkiler kazanmasında) vücut yapısı (Eflatun'da jimnastikle geliştirilen vücut, bu kitapta ayrıca kalıtsal özellikler) ölçütler esas alınmıştır.
2. Bir insanın değerlendirilmesinde (ve keza hak ve yetkiler kazanmasında) bilgi birikiminin esas olması.

3. Bir insanın değerlendirilmesinde (ve keza hak ve yetkiler kazanmasında) ruhsal değerlerin yanı sıra; özellikle felsefe öğrenimin kazanılması.
4. Bir insanın değerlendirilmesinde (ve keza hak ve yetkiler kazanmasında) ahlaki değerlerin kazanılması, toplumun çıkarlarını kendi çıkarlarından üstün tutma alışkanlığının kazanılması.
5. Yukarıdaki değerleri kazanma derecesinde kişiye hak, özgürlük ve yetki verilmesi.
6. Bu değerleri yitirenlerin görevlerinden alınabilmesi ve bir aşağı statüye indirilebilmesi.
7. Devlette yetkili yerlere gelebilecek kişilerin, beden, ruh ve bilgi açısından kendilerini kanıtlamaları ve kesinlikle özel eğitimden geçmeleri.
8. Çocukların eğitim ve yönlendirilmesinin devletin temel görevi olması.
9. Kadın ve erkeğin, eşeysel dimorfizm (farklılaşma) ötesinde eşit haklara ve yeteneklere sahip olduğunun benimsenmesi.
10. Çocukların oluşumu (çocuk yapma hakkının bireye tanınıp-tanınmaması), yetiştirilmesi (ailedeki olumsuz olası etkilerin kaldırılması için Eflatun'da aile yapısının değiştirilmesi; burada ise ıslahı) ve eğitimi hakkındaki devletin hak sahibi olması.

Farklılıklar:

1. Çocuğun bir aile ortamını tanımadan büyümesi, ruhsal gelişim ve beyin formatlanması açısından bazı biyolojik ve buna bağlı olarak bazı psikolojik sakıncalar doğuracağı için benimsenmemiştir. Çünkü ana sevgisinin, bir çocukta güven duygusunu geliştirdiği bilinmek-

tedir. Toplumsal ilgi, bunun yerine konulamayacak kadar zayıf kalacaktır.

2. Çocuğun ana ve babasını hiçbir zaman tanımadan büyütülmesi fikri de güven duygusunu zedeleyeceği ve şefkat duygusunu azaltacağı gerekçesiyle benimsenmemiştir. Aile yaşamı, birçok hayvanda sürekli, bazılarında geçici, insan soyunda ise son 20-30 bin yıl önce ortaya çıkmış güçlü bir biyolojik gereksinmeden dolayı (çocuğun yetiştirilme süresinin uzamasından dolayı) ortaya çıkmıştır.
3. Bir insanın yetiştirilmesinin jimnastik ve müzik gibi gerekli; ancak yeterli olmayan iki ana temaya bağlanması ve değerlendirilmenin esas olarak bu iki konu üzerine yoğunlaştırılması, bilgi toplumunu amaca ulaştırmayacaktır.
4. Vücut bakımından zayıf doğanların öldürülmesi; ruhsal bakımdan zayıf olanların da toplumun infazına bırakılması insancıl bakımdan uygun görülmemiştir.
5. Hitlerin üstün insan yetiştirilmesi “İnsan Harası” gibi bir uygulamayla, kadınların sadece bir erkekten çocuk yapmaması; bir anlamda çocuk yapanların damızlık gibi seçilmesi. Toplum yaşamını olumsuz olarak etkileyecektir.

Sofistler ile Eflatun arasındaki çelişki

Tarihçi Heradot’un düşüncesine göre, sofist kelimesi aslında, bilimde ve sanatta usta olanlara verilen nitelikti. Ancak, Eflatun, *Sophistes* adlı diyalogunda, bu kelimeyi, bilimini ya da ilmini yüksek kazançlarla satan, kendi çıkarını düşünen kişiler olarak tanımladı ve bunlardan nefret ettiğini beyan etti. Bu nedenle bu kelime, bugün olumsuz anlamda kullanılmaya devam etti.

Sofistler, bozulmaya başlayan Yunan'da, çıkarları için, açıkğöz bir yaklaşımla, çevrenin hoşlanacağı tarzda, sunturlu nutuklar atarak, onların çıkarlarını savunuyormuş gibi görünen ve çıkarıcı çevrelerin sırtını sıvazlayan, konuşma sanatına önem veren ve bunu bir amaç ve erdem olarak benimseyen; İranlıları püskürttükten sonra geliştirmeye başladıkları demokratik düzen içinde kendilerine uygun yer bulabilen insanlardı.

Bunlara göre, demokratik düzen içinde en önemli yetenek ve değer, bir esasa dayanmasa dahi, güzel konuşmaydı ve halkı ikna etmeydi (günümüz politikacılarıyla karşılaştırma yapılmasını dilerim). Bunun için yüksek paralarla hitabet dersleri verilmeye başlanmıştı. Kendi çıkarlarını daha da artırmak için, söz söyleminin demokrasinin temel koşulu olduğunu söyleyerek daha çok demokrasi istiyor ve dolayısıyla daha çok laf edebiyatının yolunu açıyorlardı. Laf edebiyatı-demokrasi yapışık kardeşler olmuştu. Bu yaklaşımla bilimin özü değişmiş, bu kitapta tanıtmaya çalıştığımız ilime dönmüştü. Bilim (gerçekçilik) yerine ilim (hamasi edebiyat ve sadece günlük yarar sağlayacak bilgilerin yerleştirilmesi) geçerli olmuştu. Bu hamasi edebiyat hiç bitmedi, dünyadaki birçok toplumda keza ülkemizde günümüze kadar etkinliğini sürdürdü... Hamasi edebiyat yapanlar da en önemli görevlere ve yetkilere kavuştu...

Böylece doğal gerçekleri anlama merakı ve çabası ortadan kalktı; sofistlerin gayretiyle, insan düşüncesine ve iradesinin analizine yöneldi. İnsanı her şeyin ölçüsü yapıyor, bilimi tenkit konusu yapmaktan çekinmiyorlardı. Klasik mantık eğitimi de bu evrede gelişti. Böylece, düşünce sistemi, insanların iç dünyasını ön plana alan sübjektif bir özellik kazandı. Hepsinde ortak düşünce, insanın özgürce araştırma yapması ve

özgürce tartışması yönündeydi. Hitabet sanatının gelişmesinin bilinen tek yararı, dilin gelişmesine önemli katkıları olmasıdır. Eski Yunan'ın en ünlü sofist, hep para karşılığı iş yapan ve bir insanı kusursuz bir adam yapmak için gerekli sanata ve yeteneğe sahip olduğunu savunan *Protogaras*'tı.

15. BÖLÜM

Türklerin Yönlendirilmesine Bir Bakış

“Türk-İslam sentezi”

“Siyahla-beyazı karıştırma çabası”

Eflatun’un önerdiği devlet yönetim modeli, hiçbir zaman uygulanamadı. Bu kitapta da geleceğin gereksinmelerine cevap verebileceğine inanılan, değişik, birçok bakımdan yeni bir devlet (ya da toplumu) yönetim modeli öneriliyor. Ancak tüm bunların uygulanabilmesi ve geçmişteki hataların nelerden kaynaklandığını anlayabilmek için, en azından, Türklerin kurduğu devlet yönetim modellerinin, hangi esaslara dayandırıldığıнын ayrıntılı olarak bilinmesi gerekiyor.

Kitabın yazarı bir temel bilimcidir; tarih bilimiyle ilişkisi vardır; ama sınırlıdır. Bu nedenle, burada verilen tarihsel-kronolojik bilgilerin birçoğu değişik kaynaklardan (özellikle Erdoğan Aydın’ın *Nasıl Müslüman Olduk* adlı eserinden) alınmış, kitabın kendi amacı doğrultusunda bu bilgiler yorumlanmıştır. Bu bölüm, gereğinden fazla tarihsel bilgiyle yüklü gibi görünse de, toplum olarak geçtiğimiz yolun nasıl bir yol olduğunu ve bugünkü devlet ve toplum mantığını anlamak için bu ayrıntıya gerek duyulmuştur.

Hangi düzenlemelerin bizi bir toplum olarak bir araya getirdiğini, hangilerinin bilimsel, sanatsal ya da girişim yapabilme ruhunu geliştirdiğini ya da körelttiğini, hangilerinin uygarlığa geçişi önlediğini ya da hızlandırdığını, ancak, kökü de-

rinlere ulaşan öğretileri ya da yönetim sistemlerini ve keza her evrede bu girişimlere eşlik eden zihniyetleri öğrenmekle mümkün olabilecektir. Dogmatik düşüncelerinden kurtulamamış ve resmi yorumlardan farklı yorumları hoşgörüyü karşılayamayacak kadar güdümlenmiş ve katı kalıplar içine sokulmuş olanlar, doğal olarak, bu bölümde dile getirilen farklı bakış açısına tepki göstereceklerdir.

Beğensek de beğenmesek de bu tarih bizim tarihimizdir... Onu öğrenmek, atalarımızı, kökümüzü öğrenmektir, onu öğrenmek bugünkü sıkıntılarımızın ya da mutluluklarımızın, keza davranışlarımızın nedenini öğrenmektir. Gözlerini ve kulaklarını kapayarak, görebilen, duyabilen ve anlayabilen hiç kimse olmamıştır. Ruhu ve düşüncesi kör ve sağır olanların da başarılı olduğu görülmemiştir. Tarih, geçmişini iyi değerlendirmeyen ve ondan gerekli dersleri almayanların hazin öyküsüyle doludur. Tarih, toplumlar arasındaki ilişkilerin de bilimi olduğuna göre, farklı cephelerden farklı şekilde gözükmesi (yorumlanması) doğaldır. Ancak evrensel ahlak ve düşünce yapısına sahip biri için, gerçek bir tane olacağına göre, tüm tarihsel olayların farklı şekillerde anlatılmasına izin vermek gerçeğin açığa çıkarılması için ilk koşuldur. Bunu yapmayanlar ya da yapamayanlar, her defasında çıkmaz sokaklara girmiş ve sonları hüsrarla bitmiştir.

Geleceğin şimdiden tahmini, geçmişteki izlerden çıkarılabilir. Tarih bilincine yeterince sahip olamayan toplumların yönetimleri, er ya da geç, hatalar işledikleri ve yönettikleri toplumları çıkmazlara sürükledikleri bilinmektedir. Doğru karar verebilmek için, ilk koşul gerçeği öğrenmektir. Gerçeği öğrenmenin ilk koşulu da art niyetsiz ve yansız olmalıdır. Ne yazık ki dünyada en yanlış ele alınan konu tarih olmuştur. Bu nedenle hem toplumların hem de toplum içindeki grupların anlaşmala-

rı ya da uyuşmaları zor olmuştur. Yansız (objektif) bilgi ortada olmayınca, elde edilme yolları kapatılınca, hak ve adalete dayalı çözümler yerine, kaba kuvvet egemen olmuştur. İşte, uygarlığın en uç noktasına ulaştığımızı savunduğumuz bugün dahi sorunların silahla çözümlenmeye kalkışılmasının temeline bu zihniyet yatmaktadır.

Lütfen! Bu bölümü dogmatik düşüncelerinizden ve bugüne kadar zihninizde birikmiş olan tortulardan arınarak okumaya çalışın. Katılmıyorsanız, öğrendiklerinizin aksini öğrenmekten çekiniyorsanız unutun! Tarihle hiç ilgilenmiyorsanız, bu bölümü tümüyle okumadan atlayınız!

Türkiye’de yıllardır sürdürülen dinci ve fanatik ırkçı kadrolaşma engellenmemiş ya da bigâne (duyarsız) bir biçimde seyredilmiş ya da teşvik edilmiştir. Öyle ki, sonunda belki de devletin İçişleri ve Milli Eğitim Bakanlığı, ülke için PKK (kanlı ve cani Kürt terör örgütü)’dan daha tehlikeli bir odak hâline gelmiştir.

Ali Sirmen *Milliyet*, 24.09.1995

İçinizden birçoğu, halkının %98’i Müslüman olan ülkemize, 1980 darbesi eşliğinde Suudi Arabistan’ın el altından ya da şu ya da bu nedenle İslamî düşüncenin yaygınlaşması için neden para akıttığını belki merak etmiştir ve çok defa da bu yardımı İslamiyet’in yaygınlaşması gibi saf bir amaca bağlamıştır. Hâlbuki bu parayla, dünyanın birçok yerinde dinini değiştirebilecek çok daha fazla sayıda insan elde etmek olasıdır. Ancak hedef ülke Türkiye, daha doğrusu Türklerdir.

Birinci Dünya Savaşı’nın sonunda Arap çöllerinde özellikle İngilizlerle savaşırken ordumuzu arkadan vuranları ülkemizdeki dinci kesim unutturmaya çalışsa da, unutulur gibi de-

ğildir. Kuzey Kıbrıs Türk Devleti'nin kuruluşunda Pakistan ve Azerbaycan hariç hiçbir Müslüman ülke lehte onaylamamıştır.

İçinizden birçoğu, yine, yıllardır Türk idari sistemine ve eğitimine egemen olmaya çalışan Türk-İslam sentezcilerinin bu bitmez tükenmez çabasına Türk halkının büyük bir kısmı bir anlam verememiştir. Veremez de... Çünkü Türk Milliyetçiliği ile Arap Milliyetçiliğinin arasındaki derin uyuşmazlığın ve çatışmanın nedenini ve tarihsel gelişimini kendi milli okullarında hiçbir şekilde açıklıkla okuyamamıştır. Arapları tenkit, dinimizi tenkit olarak algılanmıştır; algılanmaya da devam etmektedir.

Bu coğrafyanın ve Türklerin kaderini saptayan tarih, bu kesimlerce bu yüce milletin bireylerinden saklanmıştır. Lozan Antlaşması'nın ileride bir Kürt ve Ermeni Devleti'ni kurmayı amaçlamaması nedeniyle Amerika Kongresi'nce onaylanmadığı, nasıl 65 yıl boyunca Türk halkından saklanmış ve sonunda terör belasıyla, iş işten geçtikten sonra akli başına gelmiş halkın öğrenmesi gerçekleşmiş ise, İslam'ın ilk öncülerinin, Arap milliyetçiliğinin ve Arapların Türklere bakış açısının da bu ülkenin insanından saklanması, tarih boyunca başımıza önemli belalar açmıştır; ileride çok daha büyük belalara yol açacağını, şimdiden söylemek kâhinlik olmayacaktır. Bunun için İslam tarihini ve özellikle Türk-Arap ilişkisini çarpıtmadan, tüm yalınlığıyla, ülkemiz insanına anlatmak gerçek bir Türk Milliyetçisi için kaçınılmaz bir görev olacaktır. Bu, aynı zamanda milli duyguları (sözüm ona milliyetçilik) ile dini duygularını bağdaştırmaya çalışanların (şeriatçılık, dindarlık) çelişkisini ve er ya da geç ortaya çıkacak çatışmasını anlamak bakımından gereklidir.

BOP başkanlığı ile Orta Doğu'nun yeniden şekillenmesine soyunan ve hitaplarında mümin sözcüğünü ağızından hiç bırakmayan ve Türk milliyetçisiyim denen sözü ağızına alma-

yan yöneticilerimizin 2020 yılında neredeyse selam vereceği bir Arap ülkesi kalmamıştır.

Böyle bir çelişkiye karşın, birbirinin zıttı olan bu iki öğreti biçiminin birlikte (dincilik ve milliyetçilik) eğitimin temel ögesi yapmaya çalışanların da, ait oldukları topluma bilerek ya da bilmeyerek yaptıkları ihanetin ve zararın ne olduğunun bilinmesini sağlayacaktır. Amerika yerlilerine uygulanan mezalimin, geçmişte, Araplarca Türklere de uygulandığı, bizzat kendini milliyetçi de zanneden Müslüman Türklerce ve halkını aydınlatmakla yükümlü olan kurumlarca (Milli Eğitim Bakanlığınca) halkımızdan yıllardır saklanması, gelecekte karşılaşacağımız belaların zeminini hazırlamakta ve dini duyguların güçlendirilmesi kisvesi altında bugün içimizde filizlenen Truva atlarının kök salmasını sağlamaktadır. Her şey tarihte gizlidir... Bakalım...

1. İslamiyetin gelişimi

İslamiyet'in gelişiminde önemli basamaklar olduğu için bunu ana başlıklar altında incelemek, konunun anlaşılması bakımından yararlı olacaktır.

1.1. İslam'dan önce Arabistan'a bir bakış

Tek (bir) tanrılı dinlerin birbiriyle ortak olan bir geçmişleri ve ortak olan birçok öyküleri vardır (Tufan ve Adem'le ilgili olanlar en gözde öykülerdir). Tek tanrılı dinlerde tanrı kelamı olduğu savunulan bu öykülerin bir kısmının, daha sonraları, Sümer ve Babil yazıtlarında kayıtlı olduğu bulunmuştur. Özellikle Mısır'da ilk defa çok tanrılıktan tek tanrılığa geçişi sağlayan Firavun Ammonfis-IV Akhenaton'un (tanrısı Aton) tapınaklarındaki duvarlara yazılmış yazıların bir zamanlar burada yaşamış İsrail oğullarının kutsal kitabındaki *Tevra'*ında aynen yer alması ilginçtir.

Çok ilkel koşullarda yaşayan Arap Yarımadası'ndaki Arapların kendilerince bir dini inancı ve buna ilişkin gelenek ve görenekleri vardı.

Mekke şehri, İslamiyet'ten önce, çok tanrılı Arap kabilelerinin dinsel merkezi ve hac yeri idi. Kâbe, tüm kabilelerce tanrıların kutsal evi olarak kabul edilir ve saygı gösterilirdi. Çünkü Kâbe'nin içinde Ay tanrısı Hubal, diğer önemli tanrıları Menat, Lat, Uzza başta olmak üzere birçok tanrının sembolü (put) burada bulunurdu. Nitekim camilerin aleminde bulunan ay sembolü, Ay Tanrısı'nı simgelemektedir.

Aslında Hz. Muhammed zamanında cami yoktur; mescit vardır. Aslında şaşalı mescit de yoktur. Namaz kılınan bir yerde yükseğe çıkılıp ezan okunan yerler mescit olarak bilinir. Kubbeli cami ilk defa İslam mimarisinin bilinen ilk kubbeli yapısı olan Kubbet-üs Sahra, Kudüs'te bulunmaktadır. Emevi halifesi Abdülmelik Mervan tarafından 689-691 yılları arasında yaptırılmıştır. Kudüs'ün fethinden sonra Hz. Ömer tarafından yaptırılan mescidin yerine inşa edildiği için "*Ömer Camii*" olarak da bilinmektedir. Cami, insanları toplayıp siyasi propaganda yapmak için, din kisvesine büründürülmüş tapınaklar olarak tasarlanmış yapılardır. Bu niteliğini de bugüne kadar yitirmemiştir. Yapılan camiye farklı bir kutsiyet kazandırılması için şu efsaneler de eklenmiştir: Hz. Nuh'un gemisi burada kayaya oturmuş, Hz. Davud burada tövbe etmiş, Hz. Adem cennetten buraya inmiş, Hz. İbrahim oğlu İsmail'i burada kurban etmek istemiş, Hz. İsa buradaki kaya üzerinde çarmıha gerilmiş ve Hz. Muhammed buradan miraca yükselmiştir.

Kabileler kendi putlarının haricinde diğer kabilelerin putlarına da saygılıydılar. Ancak en büyük tanrı olarak kabul edilen ve bir put hâlinde simgelenen "Allah" adlı put, girişin tam karşısında yer almıştı ve tüm kabilelerce saygın bir yere sahipti.

Kâbe’de hiçbir kabile birbiriyle kavga etmez; hepsi eşit saygınlıkta olurlardı. Tanrıların evinin korunmasını ve bakımını, başlangıçta, kabilelerin tümü birlikte yüklenmişti. Kâbe’de toplanan kabileler, dinsel, toplumsal ve siyasi sorunlarını eşit koşullarda kavgasız ve nizasız olarak burada çözerlerdi; antlaşmalar burada yapılırdı. Kabileler arası yapılmış olan bir antlaşmada “Hilfu’l-Fudûl,” “Allah’a yemin ederiz ki, hepimiz mazlum ile birlikte zalime karşı, bu zalim mazlumun hakkını verene kadar bir el gibi olacağız. Bu ittifakımız, denizde bir tüyü ıslatabilecek kadar su kalıncaya dek ve Hira ve Sevir tepeleri yerinde durdukça ve mazlumun ekonomik durumunda eşitliğe tamamen riayet edilene kadar devam oluncaktır,” denmektedir. Hatta 5. yüzyıldan sonra Mekke’ye Kureyş kabilesi egemen olmasına karşın, bu çoğulcu sistem değişmemiştir. Bu döneme, İslamiyet’ten sonra “*Cahiliye Dönemi*” denmesine karşın, çıkarabildiğimiz kadarıyla, bu ilkel topluluklar arasında kurulabilecek en uygun demokratik düzenin kurulduğu ve işlediği bir dönemdi. Hatta Yahudilerin ve Hristiyanların bu dönemde kendi dinlerini hiçbir baskı altında kalmadan yürüttüklerini de bilmekteyiz. Hatta Hz. Muhammed’in bizzat kendisinin manevi kayınpederi (Hatice’nin amcası) Vâraka bin Nefel aracılığıyla bu dinlerle temasta olduğu ya da doğrudan üyesi olduğu bilinmektedir (Erdoğan Aydın’dan).

Mekke’ye ve özellikle Medine’ye çok yakın kabilelerin tümüyle Hristiyan ya da Yahudi olduklarını, bunların, İslamiyet’ten sonra, dinlerini bin bir cefa ve eziyetle, kılıç zoruyla değiştirdiklerini bizzat İslam tarihinden çıkarmaktayız. İslamiyet çok tanrıcılığa geçit vermediği gibi, kendisiyle aynı kategoride mütalaa edilen Yahudiliğe ve Hristiyanlığa da geçit vermemiştir. Çoğulculuk, artık zorla tekilciliğe indirgenmiştir. “Eğer yerle gökte Allah’tan başka tanrılar olsaydı, ikisi de bozulur-

du.” (Enbiya-22). Bu sağlanırken, Allah ve din adına büyük katliamlar yapılmıştır. Kendi düşüncesinin ve dininin dışında-kiler “küfür” ve “fitne” ilan edilmiştir, ..fitne ortadan kalkıp din yalnız Allah’ın oluncaya kadar onlarla savaşın,” (Bakara-193) “Allah yolunda savaşmak, ölmek ve öldürmek,” (Tevbe-111) şeklindeki buyruk yerine getirilmiştir. Kimsenin dinine dokunulmayan bir ortamdan bizzat H. Peygamber’in “Ben, insanlar kelime-i şahadet getirene kadar, yani Allah’ın birliğine inanana kadar onlarla harp etmeğe Allah tarafından memur edildim,” (İbn-i Mace’dan) dediği bir ortama geçilmişti. İslamiyet, önce, kendinin gelişmesine izin veren çoğulcu demokrasiyi ve çok tanrıcılığı ezmeyle yükselmesine başlamıştır...

1.2. İslamiyet’in doğuşu ve yayılışı

İslamiyet’in ortaya çıkışıyla birlikte, kabileler federasyonu gitmiş, yerine merkezi devlet gelmiş; çok tanrılığın yerine tek tanrılık egemen olmuş; çoğulcu karar mekanizması yerine totaliter bir sistem oturmuştu. Bu gelişme ile en azından bazı göçebe topluluklar yerleşik düzene geçmiş, şehirlerde oturan Araplar çok daha organize bir yaşam tarzına kavuşmuşlardı. Çünkü İslamiyet düşünce tarzı itibarıyla, ticarete ve yerleşik düzene geçmişlere daha çok hitap ediyordu. Hâlbuki daha özgür yaşamayı seven ve sınırlanmaktan hoşlanmayan, ayrıca Medine’ye zekât göndermek istemeyen Bedeviler, Hz. Muhammed’in ölümünden sonra başkaldırdılar. O zamana kadar Tanrı ile kul arasına hiç kimsenin giremeyeceği, yani yetkili ruhban sınıfının olamayacağı söylenmiş ve keza *Kur’an*’da Hz. Muhammed’in son peygamber olduğuna ilişkin kayıt da bulunmadığı için, Bedeviler, kendini Hz. Muhammed’in halefi olduğunu ilan eden ve zekât talep eden Ebu Bekir’e başkaldırmışlardı. Hatta onlardan bir kısmı (Müseyleme, Esvadul

Ansi, Tuleyha bin Huveylid, Secah vd.) kendilerini peygamber olarak ilan etmişlerdi.

Bunun üzerine, ilk defa Ebu Bekir, Hz. Muhammed'den başka peygamber gelmeyeceğini ilan ederek ve Tevbe suresinin 97. ve 98. ayetlerinde "Bedeviler inkar ve iki yüzlülük bakımından daha kötüdür ve Allah'ın Peygamberine indirdiği dini hükümlerin sınırlarını bilmemeye ve tanımamaya yatkındırlar.(..). Bedevilerin bir kısmı da Allah yolunda yaptıklarını ziyan edilmiş şeyler olarak sanır ve Müslümanların başına felaket gelmesini bekler. Şiddet ve felaket onların başına gelsin," şeklinde bedevileri aşağılayan hükümlerin olduğunu da göz önüne alarak, Halid bin Velit komutasındaki kuvvetlerle, onları yok etmeye başlar. Ebu Bekir, onlar için şu emri verir "demirle dağlanıp, ateşle yakıla." Bu emir gereği, kadın ve çocuklar da dâhil katledilir. İslamiyet bu katliam sonucu Arap Yarımadası'nın tek dini hâline gelir. Bundan böyle İslamiyet Bedevileri yanına almıştır. Artık yayılma ve ekonomik olarak güçlenme zamanı gelmiştir.

Böylece zengin ganimet vaadi ile savaş ve talan yeteneği yüksek olan Bedeviler, halifenin bayrağı altında, kuzeyde belirli kültürel ve mal birikimine kavuşmuş insanlar üzerine saldırtılır. Daha sonra halife olacak Ömer'in de teşvikiyle, Halid bin Velid'in komutasında ilk olarak Suriye ve Irak'a hücum edilir ve birçok ganimet ele geçirilir. Ancak *Kur'an*'daki açıklamalara "İslamiyet'in bir Arap dini olduğu şeklindeki yorumlara" saygı gösterilerek, Arapların dışında, diğer dinlerdeki insanlar, dinlerini değiştirmeleri için zorlanmaz. Ebu Bekir ölür (MS 634), yerine Ömer geçer.

Ömer döneminde (MS 644'e kadar) Suriye, Filistin, Irak, Azerbaycan, Mısır ve İran ele geçirilir. Bütün bu yerlerde merkezi yönetimler ve yerli halklar direnir. Ancak ganimet elde et-

me arzusuyla azdırılmış organize kuvvetler karşısında tutunamazlar. Bütün bu bölgelerde akıllara durgunluk verecek katliamlar yaşanır; kadınlar ve çocuklar perişan edilir; erkeklerin önemli bir kısmı köle olarak satılır ve kullanılır. Bunun için *Kur'an*'da uygun ve teşvik edici açıklamalar da vardır: "Hoşunuza gitmediği hâllerde savaşmak size farz kılındı," (Bakara-216); "Ey iman edenler... Allah yolunda cihat edin ki kurtuluşa eresiniz," (Maide-35); "Kuşkusuz ki Allah cihat eden müminlerin mallarını ve canlarını cennet karşılığında satın almıştır. Çünkü onlar Allah yolunda savaşır. Öldürürler ve öldürülürler..." (Tevbe-111); "Fitne ortadan kalkıp din yalnızca Allah'ın oluncaya kadar onlarla savaşın," (Bakara-193); "Eğer yüz çevirirlerse onları yakalayın, bulduğunuz yerde öldürün ve hiçbirini dost ve yardımcı edinmeyin," (Nisa-89); "Hak dinini kendilerine din edinmeyen kimselerle (Hristiyan ve Yahudilerle), küçülerek (boyunlarını büküp) elleriyle cizye (haraç) verinceye kadar savaşın," (Tevbe-29); "Fethedilen yerlerden ele geçirilen ganimetlerin (arazilerin, malların, cariyelerinin, kölelerin vd.) 4/5'ni savaşa katılanlar, 1/5'ni ise devlet alır," (Enfa-41); "Ben insanlarla kelime-i şehadet getirene kadar, yani Tanrı'nın birliğine inanana kadar onlarla harp etmeğe Allah tarafından memur edildim," (İbni-Mace'e göre peygamberin ağzından). *Kur'an*'a göre bunları icra ederken ölenler ise, doğrudan doğruya cennete giderek ebedi mutluluğa ulaşıyordu.

Bu açıklamalar, cihatta (din savaşlarında) büyük yararları görülen Bedevilere uygun düşmüştü. Çünkü İslam olmadan önce, yerleşik düzene geçmişlerin ve kendi kabilesinden olmayan diğer Bedevilerin malını ve mülkünün gasp edilmesi, yani gazveler (soygun için yapılan baskınlar) Bedevi geleceğinde bir şan ve şöhrat vesilesiydi. Bedevilerin sadece ge-

çimine yönelik bu ilkel duygu ve yaklaşım, meşrulaştırılarak ve dini kurallara bağlanarak, daha ideal daha yüce bir duygu olarak Arap/İslam fetihlerinin lokomotifi hâline getirilmişti. Bedevinin talancı/barbar yapısı Allah'ın emirleriyle Arapların yayılmacılığına alet edinilmişti (daha sonra Osmanlı'da bunun daha organize hâlini göreceğiz). Böylece bir zamanların ilkel “gazve”si, İslam dininde “gaza”ya dönüştürülmüştü... İnsanlık adına gazanız mübarek olsun...

Böylece İslam yasalarının geçerli olduğu topraklar, özellikle Arapların yaşadıkları yerler *Dar-ül İslam*, geri kalan ırkların ve dinlerin bulundukları yerler de *Dar-ül Harp* ilan edilerek, bu sonuncuların mülkleri ya da yönetimleri İslamlara/ Araplara din gereği helal hâle getiriliyordu. Artık talanın adresi belirlenmişti.

Ancak egemenlik alanı genişleyince, bütün bunların sadece bir talan felsefesiyle yönetimi olanaksız hâle geldi. Sonuçta, kendi dininden olmayan, dolayısıyla düşman olarak gördüğü toplumlara, şu seçeneklerden birini seçmeleri için dayatma başladı. Ya dinini değiştirirsin, kabul etmezsen cizye (haraç) ödersin, bu ikisini de kabul etmez isen dinimin gereği kelleni verirsin.

Hâlbuki Tanrı, sonsuz gücüyle, isteseydi tüm insanları İslam yapar, onları Arapların talan ve kılıcından kurtarırdı. Yüce Tanrı'nın Arapların kılıcıyla insanları eğitmesi ve İslam yoluna sokmayı istemesi, bizzat Tanrı kavramına ters düşmekteydi. Sonuçta, Arap talancılığı ve milliyetçiliği, din kisvesi altında, meşru “kutsal” bir zemine oturtulmuştu. Bu talanın çevresinde, o güne kadar bir araya gelemeyen birçok Arap kabilesi birleşerek yekvücut da olmuştu. Çok kısa bir süre içerisinde (15 yıl) tüm Arap Yarımadası bu kutsal amaç çevresinde birleşmiş, kendinden olmayan kavimlerin birikmiş mallarını

ve zenginliklerini de yağma ederek zenginleşmişti. Artık diğer tüm kavimler üzerinde üstün bir yere gelme (*tagallup*) ve ege-men olma yolu açılmıştı. Çimentosu İslamiyet olan Arap Mil-liyetçiliği artık kabına sığmıyor, bir çığ gibi çevreye taşmaya başlıyordu. Doğal olarak ilk taşacağı yerler, o güne kadar zen-gin olarak bilinen ve ulaşım bakımından da uygun olan Suri-ye, Irak, daha sonra, Doğu Anadolu, İran, Azerbaycan, Erme-nistan olmalıydı. Nitekim öyle de oldu. Ele geçirilen yerlere Arap göçleri de kaçınılmaz oldu. Artık talan seli kopmuştu...

Pers Devleti MS 627 yılında İmparator Heraclius ile yaptığı savaştan sonra bir daha toparlanamamış; bir ayaklanma so-nucunda Pers kralı bizzat kendi oğlu tarafından öldürülmüş, birkaç ay sonra da oğul ölmüş ve tahta bir çocuk çıkarılmıştı. On yıllık bir kargaşadan sonra, Araplar bu fırsatı değerlendi-rerek İran'a girerler.

Arapların Sasanilerle girdikleri Kadisiye Savaşı'ndan son-ra (MS 637), 900 milyon Franklık bir ganimet elde edilir. Bu, her mücahide (savaşa katılana) 12.000 franklık bir pay düş-mesi demekti ki bu da, Mekke'nin en zengin tüccarının bir yıllık gelirinden fazlaydı. Daha sonra Celula (MS 642), daha sonra Nehavent ele geçirilerek, İran, kutsal topraklara katılır. Böylece Hicret'ten (MS 622) yirmi yıl sonra, Türk Yurdu ha-riç, İran, Suriye, Mezopotamya ve Mısır istila edilmişti. Artık Türklerin kaderinin çizilme zamanı gelmişti, Arap istilasını Türk topraklarına dayanmıştı. Küçük küçük saldırılar da başlamış-tı... Bu sıralarda Batı Türk İmparatorluğu parçalanarak kabile-lere ayrılmıştı. Hazar Devleti de bunlardan biriydi. Dolayısıyla dünyada görünürde üç güç oluşmuştu. Güneyde İslam Halife-liği, batıda Hristiyan Bizans, kuzeyde de çeşitli inançları bün-yesinde bulunduran ve İslam'ın yayılmasına uzun süre set vuracak Hazar Devleti. Hazar Devleti bir taraftan Kafkas Sı-

radağlarının avantajını kullanarak, bir taraftan Araplar kadar gaddar savaşçı olmaları nedeniyle, geçit vermediler. Arapların doğrudan Türklerle karşılaşması MS 642 yılında başlamış olmasına ve en azından MS 799'a kadar aralıklı ya da sürekli olarak sürmesine karşın, başarılı bir Müslümanlaştırma gerçekleştirilememiştir. Hazarlar, yurtlarını saldırgana karşı uzun zaman onurla korumuşlardır. Biz tekrar başa dönelim:

Sasanilerin yenik İmparatoru Yezdücert'in de talebiyle, yağmacı Araplara karşı, Türk illerinde Türk Hakanı Soğdluların komutasında bir toparlanma başlar ve oluşturulan ordu Kufe askerlerinin egemenliğindeki Belh'i ele geçirir. Ancak bu sırada Çin'in doğuda Türk topraklarına girmesiyle, bu karşı koyma zayıflar. Halife Ömer de zaten Türk topraklarına girilmesinden yana değildi. Bunun şimdilik Arap gücünü zayıflatacağına inanıyordu. Bunun için söylenmiş çok olumsuz sözler de hafızalardaydı:

Çünkü gerek Hz. Muhammed'in, gerek halifelerin gerekse Arapların Türkler hakkındaki duyguları hiç de iyimser değildi. Değişik kaynaklarda Halife Ömer'in, Türkleri kastederek "Yüzleri deriden kalkanlar gibi yuvarlak ve geniş olan, gözleri sanki katır boncuğu gibi ürkütücü olan kavimlerden çekiniz. Onlar size ilişmedikçe siz de onlara ilişmeyiniz. Onların verecekleri ganimet çok az, alacakları ise pek çoktur." Mua-viye de yönetimindeki adamlara dikkatli olmalarını öğütler ve onlara: "Ben Hz. Muhammet'ten bizzat 'Türkler yavşan otu biten yerlere, yani, Arapların bulunduğu aşağı yerlere kadar ilerleyecekler,' dediğini duydum," der. Ancak en önemlisi Hz. Muhammed'in bizzat Türkler konusunda açıklamaları vardı. Ama bunlar, resmi tarihimizde, milliyetçilik duygularına sahip olduklarını her fırsatta dile getirenlerce bile hasıraltı edilmeye çalışılmıştır. Çünkü bunlar kimlik parçalanmasına uğramışlar-

dı... Çok defa da Muhammed'in bu konudaki açıklamalarını farklı anlamlar vermek suretiyle hafifletme yoluna gitmişlerdir; bir kısmı da bile bile tümüyle reddetmiştir. Çünkü hem bu açıklamaları hem de Türk milliyetçiliğini birlikte içe sindirmek ve yan yana taşıdığını savunmak kolay değildir. Bu nedenle bu tezdı gidermek için Türk-İslam sentezciliğı gündemden düşmemektedir. Çünkü köken olarak bir Arap Milliyetçiliğini yerleştirmeye çalışan İslamî uygulama ile bir Türk Milliyetçiliğini geliştirecek öğretiyi birlikte vermek mümkün olamamıştır. Bunu hâlâ yürütmeye çalışan tek kurum ise, tarihten ve düşünce örgütlenmesinden haberi olmayan Milli Eğitim Bakanlığıdır.

Sahih Hadisler (güvenilir hadisler) olarak bilinen hadislerde bakın neler söylenmiştir: “Kıyamet kopmadan önce siz kıldan çarıklar giymiş bir milletle savaşıacaksınız. Onların yüzleri sanki deri kılıflı kalkan gibidir. Yüzleri kırmızı, gözleri çekiktir.” “Kuvvetli bir kavimle (Türklerle) savaşmadıkça kıyamet kopmayacaktır (Müslüm).” “Kıyamet kopmasının koşullarından biri de sizlerin kıldan çarıklar giyen kavimle (Türklerle) harp etmenizdir (Buhara).” Türkler size dokunmadıkça siz de onlara dokunmayınız.” “Kantur Oğulları soyundan gelenler (Türkler) Allah'ın ümmetime verdiği malı, mülkü ve saltanatı onların ellerinden çekip alacaklardır.” “Ümmetimin bir kısmı Dicle kıyısında Basra adı verilen ovada yerleşecek ve çoğalacaklardır. Ahir zaman olduğunda, geniş yüzlü, küçük gözlü Kantura Oğulları gelip nehrin diğer bir yerine konaklayacaklar ve bunun üzerine şehir halkının bir kısmı öküzlerinin peşine takılıp kırlara kaçacak ve mahvolacaklardır, bir kısmı canlarının derdine düşüp dinlerinden döneceklerdir, bir kısmı da ehl ve evladını arkalarına alıp onlarla savaşıacaklardır. İşte bu sonuncular şehitlik mertebesine ulaşacaklardır (Ebu Bekir'e gö-

re Hz. Muhammet'ten)." "Sizler çekik gözlü bir kavim (Türkler) ile çarpışacaksınız. Onlar sizi üç defa sürüp kovalayacaklar ve sonunda sizlere Arabistan Yarımadası'nda yetişecekler. Birinci istilada onların önünden kaçanlar kurtulacaklar. İkinci istilada ise bazıları kurtulacaktır. Üçüncü istilada ise onların kökü kesilecektir (Abdullah bin Büreyde'nin babasından rivayet)." "Kuşkusuz, ümmetimi üç defa, yüzleri geniş, çehreleri sanki deriyle kaplanmış kalkanlar gibi olan bir kavim kovalayacak ve sonunda Arap Yarımadası'nda yetişeceklerdir. İşte onlar Türklerdir. Nefsim yedi kudretinde olan Allah'a yemin ediyorum ki, onlar mutlaka atlarını Müslümanların mescitlerinin direklerine bağlayacaklardır." "Düşman diye bir şey yoktur diyorsunuz. Ancak sizler, yaygın suratlı, küçük gözlü ve kızıl saçlı bir millet olan Yecüc ve Mecuclerle karşılaşmayıncaya kadar gerçek düşmanla savaşmamış olacaksınız. Bunlar giderek çoğalan ve yüzleri dövülüş kalkanına benzeyen kişilerdir."

Geçerliliği tartışılan bir diğer hadiste de "Türkler size ilişmedikçe siz Türklerle ilişmeyin; çünkü sizi severlerse yerler, sevmezlerse öldürürler." Böylece bizzat Hz. Muhammed tarafından Türkler Araplar için potansiyel tehlike olarak bildirilmiştir.

Hatta Türklerle dokunmayınız, ilişmeyiniz şeklindeki hadis, bizim ilim adamlarımızca da büyük alim ve hadis yorumcusu olarak tanıtılan, Arap Aliyyü'l Kari'n tarafından şöyle yorumlanmaktadır: "Türkler'de insanlığa has yumuşaklık ve çelebi insanlara mahsus merhamet yoktur. Belki onlar başka bir tür insan cinsidir. Onlara insan değil de nesnas (uzun kuyruklu bir maymun) dense daha uygundur. Türkler Yecüc ve Mecüc⁴

4 *Kur'an*'ın Kehf Suresi 93-99. ayetlerine göre, Peygamber Zülkarneyn, bozgunculuk yapan Yecüc ve Mecüc'a karşı, kendisinden yardım dileyen bir kavime yardım eder ve demirden bir kapıyla onları iki dağın arasına kapatır. Allah insanlara merhamet etmiş ve insanları bu kavmin şerrinden korumuştur. Ancak

(*Kur'an'a göre aşâğılık bir kavim*) artıkları, onların kardeşleri ve temsilcileri olduklarını söyleme, onların ne menem insanlar olduklarını beyan için kâfidir. Bununla birlikte hiçbir şekilde kuşku duyulmasın ki, onlar, son derece zararlı ve fesat ehlidirler. İslam ülkelerine ve Müslümanlara verdikleri zararın haddi hesabı yoktur. Allah onların yüzlerini kıyamete kadar bize göstermesin (Mirkatü'l Mefatih).”

Tüm bu korkulara karşın, talan ve mal edinme histerisi, Arapları Türklere saldırmaktan caydıramadı. Halife Ömer zamanında, zaman zaman küçük çapta saldırılar gerçekleşse de, Ceyhun Nehri aşılip Türk topraklarına girilmesine resmi olarak izin verilmedi. Daha sonra Ali, Ayşe ve Muaviye arasındaki sürtüşme de böyle büyük çaplı bir harekete izin vermiyordu. Zaten işgal edilmiş yerlerde de başkaldırıları oluyordu. Gözdağı vermek için, Muaviye zamanında, Horasan büyük bir zulümle yeniden işgal edildi, bütün tapınaklar yıkıldı ve 50.000 kadar Arap ailesi buraya yerleştirildi. İpek Yolu üzerinde olması nedeniyle nehrin ötesindeki zenginlik, Arap talancılarının ağzını sulandırıyor; ancak hadislerden gelen korkularını da atamıyorlardı.

Türk yurdu işgal edilmeye başlanıyor: Türk yurdunu işgal için ilk denemeler yapılmaya başlanır. Muaviye'nin Horasan valisi Ubeydullah bin Ziyad, Buhara'yı (MS 637) kuşatır yağma eder; güvence olarak Buhara emiresi Kırbaç Hatun'dan aldığı 50-80 Türk asilzadesini başkaldırdı gerekçeyle Medine'de bir dağda aç ve susuz bıraktırarak ölüme iter.

kıyamet vakti gelince Allah bu seddi ortadan kaldırarak, onların dalgalar hâlinde yayılmasına izin verecektir. Böylece Arap hadis yorumcularının ve düşünürlerinin hemen hemen tümü (Taberi, Bağdadi, Belhi, Beyzavi, Marvazi, Nesefi, Nüveyri, İbni'l Esir) hatta Türk yazar ve yorumcular (Asım Efendi, Ahteri Mustafa Efendi), Türkleri Yecüc ve Mecuc olarak görür ve onların, yani Türklerin Araplara saldırmasını da kıyamet ilan eder.

Muaviye'nin ikinci Horasan valisi Halife Osman'ın oğlu Said, Semerkant'a sefer yapar; yağmalar ve 30.000 Türk gencini esir alarak, köle pazarlarında satar. Daha sonra Muaviye'nin oğlu Yezid'in valisi Selim bin Ziyad yeni bir saldırıyla yağmayı gerçekleştirir ve her Arap bu yağmadan 2400 dirhem ganimet alır.

Abdûlmelik'in halife olmasıyla Türk yurdunun işgali resmi devlet politikasına dönüşür (MS 685). Kâbe'yi bile yakıp yıkacak kadar kanlı bir katil olan Haccac'ı (Arapça kan dökücü demek) kendine yardımcı yapar ve onun komutasında ilk olarak kendi halkının bir kısmını (hatta Sünni olmayan Müslümanları) kılıçtan geçirir; Rumca, Farsça, Kıpti'ce vd. dillerin konuşulmasını yasaklar; devlet memurlarının Müslüman olma zorunluluğunu getirir ve daha sonra da işgallere başlamak için onu Irak genel valisi olarak atar. Artık yeni bir kanlı döneme girilmiştir.

Yaklaşık 40.000 kişilik bir orduyu, Sicistan'ın Türk Hükümdarı Rutbil'in üzerine gönderirse de, sonuç alamaz; Türk Hükümdarı'na sığınan kendi ordusunun komutanı Eşas'ı bin bir vaatle alır ve başını keserek Halife'ye gönderir. "Savaş Hiledir," diyen hadisin gereğini yaparak, yeni bir ordu kurar ve başına Ebi Süfyan'ı getirerek (MS 699) Türk yurtlarına tekrar saldırıyı başlatır. Tam bir başarı elde edemezlerse de birçok yeri işgal edip yağmalar; ganimetlerle ve çok sayıda köleyle geri dönmeye başlarlar. Ancak kış bastırdığı için, kölelerin üzerindeki elbiseleri alırlar ve çok sayıda Türk köle, Merv'e geri dönünceye kadar soğuktan yok olur. Bu tarihte, Erzincan ve Erzurum'u Rumların elinden alırlar (MS 699).

Abdûlmelik'in ölümüyle yerine geçen oğlu Velid (MS 705), kardeşi Mesleme bin Abdûlmelik'i Hazar topraklarını işgale memur eder (MS 708); MS 714'e kadar önemli işgaller olur;

ancak bu sırada İstanbul Araplar tarafından işgal edilmeye başlanınca, buradaki direnç kırılır ve istila edilen yerler geri verilir.

Halife, Türk Tarihi açısından çok önemli olan Kuteybe bin Müslim'i Horasan valisi atar. Bu valiyle birlikte Türk yurdu, sadece talan edilmeye kalınmaz, artık kanlı bir vahşetin eşlik ettiği süreçte (MS 705 yılından sonra) kalıcı bir şekilde sömürgeleştirilir.

Kuteybe bin Müslim, askerlerini Merv'de toplar ve onlara *"Allah kendi dininin aziz olması için bu toprakları (Türk Anayurdu'nu) size helal kıldı,"* der. İlk olarak Baykent'e saldırır, yapılan antlaşmalara hile ile uymayarak, şehirdeki eli silah tutan tüm insanları kılıçtan geçirir; yağma eder; kadınları ve çocukları köle diye (bunların bir kısmını bizzat dış ülkelerde ticaret yapan kendi ailelerine geri) satar ve en önemlisi artık işgal edilen yerlerde İslamlaştırma için ne gerekirse yapılmaya başlanır. Bunun için ilk olarak geçmişin mirasının yok edilmesi gerekirdi. İşte Kuteybe bin Müslim, Zerdüş ve Budist inancının sembolleri ve belgeleri olan her şeyi, ona inanlarının gözü önünde yakar, yıkar. Hak dini adına insanlığın tarih hazineyi yok edilir... Sadece altın sembollerin eritilmesi ile 50.000 miskal altın elde edilir. 250.000 miskal ağırlığında bir heykel ise bu talanda yok edilir. Daha sonra Buhara'ya (MS 707) saldırır; şehri cesaretle koruyan her Türk askerinin başına 100 dirhem koyarak, askerlerini kıskırtır. Kural olarak herkes kılıçtan geçirilir; ırza geçme, işkence ve akla gelebilecek tüm eziyetler yapılır; 50.000 kişi de köle olarak satılır; ağır vergiler getirilir; tüm tapınaklar yerle bir edilir. Yılların mal ve bilgi birikimi bir kalemde kutsal din adına yok edilir. İslamlaştırma bütün zorbalığıyla uygulanır; her Türk evine denetim amacıyla bir Arap'ın alınması yükümlülüğü getirilir ve bunların verdi-

ği rapora göre ağır cezalar uygulanır. Cuma namazı zorunlu hâle getirilir ve ceza uygulanır; hatta namaz başına iki dirhem vermek suretiyle rüşvet de uygulanır. Namaza gelmek istemeyen, Zerdüşt Kuşanlar, şehri boşaltarak, şehir dışında kendilerine 700 kadar ev yaptırırlar. Bir cuma namazından sonra Sivas'taki gibi yapılan bir tahrikle, cemaat bu evlere saldırtılır; içindekilerle birlikte yaktırılır ve yıktırılır... Tarih tekrarlanıyor... Zaman içinde değişmesine izin verilmeyen düşüncelerin aynı sonuçları doğurması kaçınılmazdır.

Buharalılar ve Türk Yurdu'ndaki hiçbir topluluk o güne kadar dini bir baskıya uğramamıştı ve kendileri de başka dinden herhangi bir topluluğa hiçbir zaman baskı uygulamamıştı. Dini ve inancı için insanlara baskı yapılması, gelenek ve göreneklerine ters düşmekteydi. Bu duygu, kanında Türk kanı taşıyan her insan için bugüne kadar da böyle olmuştur. Bu nedenle laikliğe geçebilmeyi başarmış tek İslam ülkesi Türkiye olmuştur. Bu nedenle ülke içerisinde, laikliği içine sindirebilmiş olanlar ve Türkiye'nin laikliğe geçmesine en önemli desteği verenler, genellikle Türk töre ve geleneklerini yaşatanlar, bu cümleden Aleviler, Bektaşiler ve Türkmenler olmuştur.

Bütün bunlara karşın, geçmişin bağnaz düşüncelerinden, Arapların yayılmacı milliyetçiliğinin etkisinden kurtulamayanlar, bu katliamları ve bu kültür yağmacılığını yapanları örgün eğitiminde birer kahraman, birer kurtarıcı, Türk kasabı Kuteybe'yi de büyük Müslüman Fatihi olarak tanıtmaktan vazgeçmemişlerdir.

Kuteybe bin Müslim, Talkan şehrine saldırır; hiçbir direnişle karşılaşmamalarına karşın, ibret olsun diye şehir halkının bir kısmını kılıçtan geçirir; bir kısmını da şehre gelen yol boyunca (24 km boyunca) ceviz ağaçlarına astırır. Türk katliamı insanlık adına utanç vericidir. Daha sonra Şuman, Keş ve Ne-

sef yakılır yıkılır, yağmalanır, ırza geçilir, halkı kılıçtan geçirilir. Bu arada “*Kafirlerle verilen söz İslam’ı bağlamaz,*” kuralıyla, hiçbir antlaşmaya sadık kalınmaz. Her verilen sözün arkasından katliam gerçekleştirilir. Hatta direnişi kaldırması kaydıyla dokunulmazlık sözü verilen Türk Hükümdarı Tarhan’ın gözü önünde, ilk olarak iki oğlu, sonra 700 askeri derileri soyularak ve işkence edilerek öldürülür ve hükümdarın bizzat kendisi Kuteybe bin Müslim tarafından katledilir.

Sıra Harzem’e gelmiştir. İlk olarak şehrin asilzadelerini katleder; daha sonra esir aldığı 4.000 esiri öldürür. En önemli Türklerin en eski belgelerinin saklandığı tüm arşivleri tamamen yok eder, Harzemlilerin yazı dilini bilenleri ve gelenek göreneklerini yaşatanları, ayrıcasız katleder; böylece Türk tarihi ile ilgili en önemli bilgileri tarihe gömer.

Sıra Semerkant’a gelmiştir. Antlaşma yapılmasına karşın, İslam’ın geleneği yerine getirilir ve yakma, yıkma, yağmalama işlemi yine tamamlanır; ayrıca şehirde üzerinde demir bir aksam bulunanın hemen kafası kesilecek diye ferman çıkarılır ve dışarıdan şehre girenlerin eline balçık sürülerek ve ancak bu balçık kuruyuncaya kadar şehirde kalmalarına izin verilir.

Türk kasabı Kuteybe bin Müslim, yeni halife Süleyman bin Abdülmelik’e karşı isyan ettiği için, bizzat kendi komutanları tarafından başı kesilerek cezasını bulur. Şimdi yazılan Türkçe kitaplar da bunu büyük bir kayıp olarak niteler (!).

Yayılmacılığı ve talanı bizzat temel kitabında meşru gören bir düşüncenin (Bakara-193), burada durması beklenemezdi. Kendi düşüncesini ve inancını savunanlar kâfir ve isyancı olarak tanımlanıyor; bunlara karşı yapılacak her türlü yaptırım (haraç alınması ve katliam) da mubah oluyordu.

Süleyman bin Abdülmelik, Yezid bin Mühelleb’i Horasan valisi olarak atar. Yeni vali Dağıstan’a girer ve yine verilen sö-

zû unutarak şehri tümüyle yağma eder, 14.000 kişinin başını uçurtur; Cürcanı'da aynı yolla ele geçirir ve geleneksel katliamı yapar; 40.000 adamı ilk etapta katleder, kalan insanları 24 km'lik yol boyunca ağaçlara asar. Ancak Yezid, Türklerin kanıyla ekmek yağurmaya ant içtiği için, bu şehri alırken 12.000 kişiyi elini kolunu bağlayarak Enderhiz vadisine sürer ve askerlerine hücum emri vererek hepsini katleder. Bunların kanı bir dere ile değirmene ulaştığı için, kanlı suyla değirmende un öğüttürür ve bu undan yaptırdığı ekmeği yiyerek, içtiği andı yerine getirir. Bu katil sürüsü tarihimizde kahramanlar olarak anlatılmaya devam etmekte; saygınlıkları özel yetiştirilen kişilerle sürdürülmektedir. Yezid bin Mehleb'in kafası, başkaldırdığı için, daha sonra halife Yezid bin Abdülmelik tarafından kestirilir; tüm tanıdıkları ve akrabaları katledilir.

Halife Ömer II, Türkleri Müslümanlaştırmanın yolunun şiddetten geçmediğini düşünerek, onlara, "Müslüman olursanız, haraçtan kurtulursunuz ve yeni işgallerden de pay alırsınız," şeklinde yanaşmayı denedi; oldukça da başarılı oldu. Ancak, zehirletilerek öldürüldüğü için, bu yumuşak girişimi istenen sonuca ulaşamadı. Yine de Nu'man el Bahil komutasında gönderdiği ordu, Hazar Devleti'nde işgaller yapar. Türkler tekrar bu toprakları geri alırlar. Müslümanlığın ortaya çıkmasından 70 yıl geçmesine karşın, şehirde ticaretle uğraşan birkaç işbirlikçi Türk'ten başka, içtenlikle ve inanmış Müslüman olan sayısı çok azdır.

Halife Ömer II'den sonra, halife olan Yezid bin Abdülmelik, ordusunu tekrar Hazar Türklerine saldırtır; ancak yenilir. Cerah komutasında yeni bir ordu daha kurdurarak tekrar Hazarlara saldırtır ve "*Ne bulursanız yağma edin ve kim direnirse öldürün*," emrini verir. Yerine geçen halife Hişam saldırıyı sürdürür; ancak başarı elde edemez. Mesleme denen yeni

bir komutan atar. Mesleme, Dahderan kalesindeki 1000 kişiden 999'unu öldürür. Çünkü sıkışan kale komutanı birini öldürmeme kaydıyla kaleyi teslim edeceğini açıklayınca, teslimden sonra, Mesleme, ben sadece birini öldürme şeklinde anlamıştım diye Arap kurnazlığını katliama dönüştürür. MS 733'de Mesleme yerine Mervan bin Muhammed valiliğe atanır. Mervan 150.000 kişilik bir orduyla Hazarların üzerine saldırır ve onları darmadağın eder; başşehirleri İtil'e girer. Mervan, Hazarların Müslüman olmaları kaydıyla antlaşma yapabileceğini bildirir; Hazar kralı Hakan kabul eder ve Hazarlar istemeye istemeye Müslüman olurlar (MS 737). Mervan, bunu fırsat bilerek Merv'e kadar tüm bölgeyi baskı altına aldırır; Kaş, Hısnı Hamrin, Hamr, Sermez, Fuma, Senda kalelerini çok defa hile ve desise ile ele geçirip, verdiği sözlere rağmen insanların tümünü kılıçtan geçirir; mallarını talan ettirir. Mukan ve Keylan halkını tümüyle katlettirir.

Hazarların kılıç zoruyla Müslümanlığı kabul etmeleri uzun sürmemiş; Abbasi ayaklanmasını bastırmak için Mervan'ın uzaklaşmasını fırsat bilen Hazarlar (MS 740), Müslümanlığı benimseyemedikleri için, yeni din arayışları da sürdüğü için, yapılan araştırmalar sonucunda (her üç dinin bilginlerini çağırıp, dinlemek ve tartıştırmak suretiyle) Yahudiliği kendi rızalarıyla resmi din olarak kabul ederler. Bu arada halife bile olmasına (MS 744) karşın Mervan da geleneksel İslam katliamından kurtulamaz; Abbasiler onu feci bir şekilde öldürürler. Bu iç çatışmadan dolayı Hazarlar MS 762 yılına kadar Hazar topraklarında sakin bir şekilde yaşarlar. Daha sonra (MS 764-799) Müslümanlara saldırılar düzenlerler, Azerbaycan ile Ermenistan'ı Araplara karşı korurlar; hatta bir ara Musul'a kadar inerler. Arapların yayılışı doğuda Hazarlar tarafından böylece ön-

lenmiş olur. Sonunda Harun Reşid'in kumandanı Yezid, Hazarları geri püskürtür ve bundan sonra Hazarların saldırısına pek rastlanmaz.

Hazarların toptan Yahudi olması, Yahudi sayısını dünyada birden birkaç katına çıkarır ve en önemlisi Yahudiliği o güne kadar kural olarak İsrail oğullarına özgü bir din olmaktan çıkarır. Bu da bugün kurulmuş olan İsrail devletinin zemini hazırlamakta önemli bir rol oynamıştır. Yahudiliği kabul etmelerinin temelinde, belki, güneyde Müslümanlığın (Bağdat Halifeliği'nin), batıda Hristiyanlığın (Doğu Roma İmparatorluğu'nun) etkisinden ve onların içinde özümlemekten kurtulmak için doğal bir tepkiydi. Hazarların geldikleri temel inanç grubu Şamanizm'di. Ancak Şamanizm'de yasal ve ruhsal önderlik olmadığı için, gerek Hristiyanlıktaki gerek Müslümanlıktaki gibi tartışmasız bir liderlik sultanı kurmak mümkün olamıyordu. Ayrıca Şamanizm ilkel yapısından dolayı artık gelişmiş toplulukların ve devletlerin gereksinmesini karşılayamıyordu. Yeni bir dine gereksinme vardı; ama bunun Hristiyanlık ya da Müslümanlık olması, Hazar Devleti'nin egemenlik haklarını tehlikeye düşürebilirdi. Bu nedenle her iki dine de temel oluşturmuş, analık yapmış, Yahudilik bu iş için biçilmiş kaftandı. Yüz yıldan beri Bizans'ın dinsel baskısından ve daha sonra Arapların Ön Asya'daki baskısından kaçan büyük ya da küçük Yahudi gruplarının, hemen hemen laik bir yönetim sergileyen Hazar Devleti'nin içine yerleşmeleri ve oradaki Hazarların bu gelenlerle yakın ilişki içerisine girmeleri de bu benimsemeyi kolaylaştırmıştır. MS 740 yılında önce Hazar Devleti bir göçmenler cennetiydi ve devlet her çeşit ırka ve baskıcı olmak kaydıyla her çeşit inanca ya da dine saygılıydı.

Arap saldırılarıyla sarsılan Hazar Devleti, MS 965 yılında Rusların saldırılarıyla iyice zayıflayacak ve en sonunda Cen-

giz Han'ın saldırısıyla çökecek; en kötüsü de Altınorda Devleti'nin başkentinin Hazar toprakları üzerinde kurulmasıyla, artık kendini toparlama şansını yitirecektir. Tüm bu saldırılarla Türk kökenli Yahudiler batıya doğru göç ederek, Macaristan, Polonya, Almanya ve diğer Avrupa ülkelerine sürüklenecek ve sonunda 13. *İrk* adlı kitapta anlatıldığı gibi, İkinci Dünya Savaşı sırasında, Hitler tarafından Yahudiler ortadan kaldırılırken, özünde, Türk soyundan gelen; ancak Yahudiliği benimsemiş ırktaşlarımız yok edilecektir.

Daha doğuda Çinlilerden destek arayan Soğd (MS 720) ve daha sonra Sulu (MS 726, 736) Araplara karşı ayaklanır. Önemli başarılar elde edilir. Bu arada halifeler ve valiler değişir; karşılıklı katliamlar devam eder. Sulu, en yakın arkadaşı tarafından öldürülünce Türkler bir daha toparlanamazlar ve Araplarla iş birliğinin yollarını aramaya başlarlar. Araplar da artık bunun şiddetle gerçekleştiremeyeceğini anladıklarından daha yumuşak davranarak, kendi düşünce tarzlarını hatta din kisvesi altında milliyetçilik politikalarını yaymayı uygun görürler. Türkler için kimlik yitilmesi ve aşınması, bu uygulama ile hızlanır. Arapların barışçı yoldan Türkleri özümleme şansı artar.

Vali Nasır bin Seyyar, bu durumu değerlendirerek büyük başarılar elde eder. Ancak yine de fetihten vazgeçmemiştir. Bin bir desise ile Türk komutanı Kur-çul'u öldürerek Türklerin direncini iyice kırar. Vergi ve hoşgörü politikaları uygulamak suretiyle Müslümanlaştırmayı hızlandırır. Böylece Ahnef bin Kays (MS 644) ile başlayan Türk Yurdu işgali, son Emevi valisi Nasır bin Seyyar'ın da öldürülmesi (MS 749) ile noktalanıp; egemenlik Abbasilere geçer.

Abbasilere destek sağlayan Farslar nedeniyle, ister istemez İslam artık Arap dini olmaktan çıkar ve daha evrensel bir

yapı kazanır. Böylece, Müslümanlık ilk defa, ırka ve uluslara bağımlı olmayan bir dine dönüşme sürecine girer. Hâlbuki Emeviler, İslamiyet'i Arap Milliyetçiliğinin bir harcı ve lokomotifleri olarak görmüşlerdi. Bundan dolayı Emevileri suçlamak da mümkün değildi. Çünkü bizzat Hz. Muhammed, bunu şöyle dile getirmişti:

“Arapları sevmek üç nedenle zorunludur: Çünkü ben bir Arap'ım, Kur'an Arapça inmiştir, cennettekiler Arapça konuşur. Arapları sevmeyen beni sevmiyor demektir; kim ki Arap'tan hoşlanmaz ya da nefret eder, o mutlaka benden nefret ediyor sayılır. Arapları sevmek iman sahibi olmak demektir; onlardan nefret etmek imansızlık demektir. İnsanlığın en mükemmel ve yüce olanı Araplardır; Arapların en yücesi Kureyşlilerdir; Kureyşlilerin en yücesi de Beni Haşim kabilesidir. Arapları küçük görenler müşrik sayılmalıdır. Arap'ın varlığı demek, İslamiyet'in var olması, yaşaması demektir.”

İslam devleti üretici ve katılımcı bir yapıda olmadığından, talana yönelik olduğundan, gücü elinde bulunduran, talandan (ganimetten) aslan payını alıyordu. Bu nedenle iktidara ulaşmak için kesintisiz mücadele vardı. Yine bu nedenle, İslam tarihi, kan, desise, kin ve uyuşmazlıkla yazılmıştır; Osmanlı da bundan payını almıştır. Bu kargaşalığı Ali-Muaviye (Haşimi-Emevi) sürtüşmesi de iyice körüklemiştir.

1.3. Abbasilerin kıyımı

Haşimi soyundan gelmiş İbrahim'in azat edilmiş kölesi (mevalisi) olan Ebu Müslim, Haşimi direnişini yürütmek üzere Horasan'a atanır, iyi bir örgütçü olması nedeniyle de kısa zamanda güçlenir, Emevi karşıtlarını birleştirir ve son Emevi halifesi Mervan'a siyah bayrak açar. Mervan'ı ve tüm Emevi soyunu katleder. Ancak kurtulan tek bir kişi, İspanya'da ha-

lifelğini sürdürür. Bu katliam mevaliler (azat edilmiş köleler) tarafından değil, bizzat Araplar tarafından yürütülür. Bu katliamda 200.000 kişi öldürüldüğü; insanların sokaklarda sürük-
lendiği, etlerinin köpeklerle yedirildiği, cesetler üzerinde so-
ra kurularak yemek yenildiği, geçmişlerin kemikleri mezardan
çıkarılarak yakıldığı bilinmektedir. Horasan'da da bir gecede
17.000 asker uykuda iken öldürülür. Bu kavga burada bitme-
di, her ikisi de Haşimi sülalesinden olmasına karşın, Hz. Ali
soyu ile amcası Abbas soyu arasında çatışma sürdü; her de-
fasında on binlerce insan yaşamını yitirdi; günümüzde, İran-I-
rak savaşına, Sivas, Çorum, Kahramanmaraş olaylarına ka-
dar uzandı. Hiçbir değer ölçüsü gelişmemişti. Abdullah'a kar-
şı büyük mücadele vererek kendini halife yapan Ebu Müslim'i
dahi, halife Mansur, pusuya düşürerek öldürmüştü. Bu dü-
şünceye, bu tarihe, bu davranışa başından beri sahip olan bir
toplumu, gelecekte en önemli müttefik olarak görmek için hal-
kımızı sürekli yanıltan politikacılara ithaf olunur...

MS 749'da Ebu'l Abbas, bir desiseyle kendini halife ilan
edince, bu sefer de Ali soyu ile mücadele başlar. Durumun
Peygamber sülalesiyle de değişmediğini gören Buhara ve Se-
merkant halkı ayaklanır. Ebu Müslim tarafından gönderilen
kuvvetler, bu şehirleri yakar yıkar; insanların bir kısmını katle-
der, bir kısmını da şehrin kapısına asarlar.

Türklerin bir kısmı batıda Arapların baskısı altında bunal-
mış ve onlarla mücadele ederken, doğuda kalanları da Çin-
lilerle çatışmaktadır. Sonuçta batıdaki Türkler (Taşkent Tu-
dunu'nun Çinlilerce öldürülmesi nedeniyle) Müslümanlardan,
doğudaki Türkler (Arap yandaşı Tibetlilerin Hint-Çin ticaret
yolunu tehdit ettiği için) Çinlilerden yardım talep ederek her
iki ordunun Talas yakınında (MS 751) karşı karşıya gelmesi-
ne ve 5 gün süren çok kanlı bir savaş yapılmasına neden olur-

lar. Karluk Türklerinin fikir değiştirerek Çin ordusunu yandan ve arkadan vurması ile Ziyad komutasındaki Müslüman ordusunun kesin bir zafer kazanması sağlanır. Bu, Türkler için bir dönüm noktası oluşur ve Çin'in Türkler üzerindeki etkisi azalır; Müslümanlığın Orta Asya'da hızlı bir şekilde yayılması için uygun zemin hazırlanmış olur. Bundan sonra birçok ayaklanma olsa da, hemen hepsi kanlı bir şekilde bastırılır.

Türklerin kılıç zoruyla Müslüman olmaları kaçınılmaz olmuştur. Ancak kimlik savunulması başka bir şekle girerek devam edecektir. Bunun için ilk olarak, resmi İslam ideolojisine, anti-Emevilik akımlarını geliştirmek suretiyle (Abbasilere yardımcı olarak), daha sonra resmi İslam ideolojisini devralan Abbasilere karşı Şiiliğe destek olarak, daha sonra başka direnme yollarını deneyerek karşı koymaya çalışırlar. İslam'ı kabul ederek; ancak Arap milliyetçiliğini de bir anlamda ret ederek yeni bir kimlik arayışına yönelirler. Hatta kendilerini öldüren, Abbasileri hilafete getiren Ebu Müslim'i sırf resmi İslam ideolojisine karşı çıkmış biri olduğu için kahramanlaştırmışlardır. Çünkü o bir mevaliydi (azat edilmiş köleydi) ve resmi İslam tarafından da katledilmişti. Bu nedenle Ebu Müslim bir sembol hâline getirildi. Daha sonra Ebu Müslim'in kanını temizleme bahanesiyle, resmi İslam'ın baskısı altında 100 binlerce insan (Şii ve Zerdüşť) beyaz bayrak altında toplanarak, siyah bayraklı Abbasilere başkaldırırlar. Başkaldırı kanla bastırılır. Ancak eylem durmaz, yine Buhara, Sogd ve hatta Oğuzlar, beyaz bayrak altında toplanarak tekrar isyan ederler; tekrar kanla bastırılır ve MS 810 yılına kadar başkaldırırlar ve kanlı bastırmalar devam eder. Sonuçta başta İranlıların ve diğer mevalinin desteğiyle, ilk defa, Araplara rağmen bir haliye, Halife Me'mun, atanır ve bu mevalinin (azat edilmiş kölelerin) yönetime sızmasına zemin hazırlar. Ancak bu gelişme-

ler dahi, Peygamberin tabiriyle, Arapların en yücresi Kureyişlilerin, Kureyişlilerin en yücresi Haşimilerin yönetimde egemen ve İslam'ın resmi dilinin Arapça olması gerçeğini değiştirememişti. Bütün bunlara karşı, Türklerin saldırısı durmaz. Abbassiler de bu saldırılara karşı surlar yapmakla ve karakollar kurmakla yetinirler. Bu dönemde, Türk yurdundan Abbasi saraylarına zorla ya da haraç karşılığı köle akımı sürer. İslamiyet'te kölelik kurumu var olduğu için; ahlaki açıdan herhangi bir zorlukla karşılaşılmamıştı. Türk köleler yapılarından ve yetiştirme tarzından dolayı, asker olarak kullanılmaya daha uygundular. Bu nedenle de zamanla İslam ordularının içinde yer almaya başladılar; zamanla bu hizmet, ganimetten pay almasalar dahi, bir çeşit paralı askerliğe “*Mevali Birliklerine*” dönüştürüldü.

Türklerin saygınlığı bu aşamadan sonra Araplar arasında artmaya başladı. Ancak, ganimet almadan men edilen, para karşılığı, bizzat kendi ırkındaki insanların düşüncelerini kanla bastıran, yeni toplulukların köleleştirilmesinde kullanılan insanların saygınlığının ne derece gerçekçi olduğunu, gerçek Türk milliyetçilerinin değerlendirilmesine bırakmak gerekir...

Halifelerin Araplara güveni kalmamıştı; üstelik Araplar oldukça zenginleştikleri için, savaşma isteklerini de yitirmişlerdi. İslam'ın gereği tüm kuralların Allah tarafından belirlendiğine inanıldığı için, çok seslilik yasaklanmış ya da hoş görülmemiş; bunun sonucu olarak da “*Asrı-Saade*” denen ilk dönem de dâhil talan, kan, desise, kin ve katliam hiç durmamıştı. Dolayısıyla, yönetim, tek bir insanın çevresinde teokratik ve diktatörlük şeklinde belirlenmiştir. Bu da fikrini söyleme özgürlüğüne sahip olamayan bir toplum yapısı ortaya çıkardığı için, başkaldırıları sürekli kamçılımıştır. Toplumundan korkan bir yönetimin yapacağı en doğru yaklaşım, kendi toplumundan olmayan bir koruma çemberi “*Muhafız Birliği*” kur-

mak olacaktı. Bunu da en iyi yapan, doğası gereği savaşıma yatkın, Türkler olacaktı. Öyle de oldu. Artık Abbasilerin vurucu ve koruyucu güçleri Türklerden ve kısmen diğer mevalilerden oluşmuştu. Osmanlı'da devşirmelerin sultanı koruması da bunun bir uzantısıdır. Sonuçta Halife Mu'tasım (MS 833-842) çok gösterişli kıyafetleri olan, tamamen Türklerden oluşmuş bir muhafız ordusu kurar. Türklerin etkinliği gittikçe artar ve sonuçta halifelerin kimler olacağını belirleyecek bir düzeye ulaşır. Me'mun'un resmi veliahtı Abbas'a karşı Mu'tasımın halife olmasında Türk paralı askerlerinin belirleyici etkisi vardır. Bununla da kalmaz, Arap halkının üzerinde baskı kurmaya başlarlar; hatta tecavüzlere yönelirler. Bunun üzerine Mu'tasım Samerra adında yeni bir şehir kurarak, orduyu (Türkleri) oraya taşıtır; kendisi de güvenliğini sağlamak için oraya yerleşir. Bu paralı Türk askerlerinden (komutanlarından) biri olan Afşin, Mısır'da başkaldıran Kiptileri çok kanlı bir şekilde ezer, Bizans'a sefer yapar, Azerbaycan ve İran'da başlayan isyanları yine çok kanlı bir şekilde bastırır; komünizmin öncülerinden sayılan Babek'in başını halifeye getirir. Ancak yine bir Türk komutanı (azat edilmiş köle) olan İnak tarafından "sünetsiz olmak ve boğulmuş hayvan eti yemek" suçlamasıyla, halifenin emriyle, işkence yapılarak öldürülür. Daha sonra ordu komutanı ve vali olan İnak da yine halifenin emriyle, işkenceyle öldürülür (MS 849). Yerine geçen Türk komutan Vasıf, halifenin oğlu Muntasır ile birleşerek (MS 861) saray yöneticisi Türk al-Feth bin Hakan'ı, daha sonra bizzat Muntasır'ı öldürür. Ondan sonra halife olup bizzat ordusundan kaçarak Bağdat'a sığınan halife Mustain, ondan sonra halife olan Mu'tez, daha sonra halife olan Muhtedi hakaret, işkence ve insanlık dışı davranışlarla öldürülürler. İslamiyet'in ilanından 200 yıldan daha fazla bir süre geçmiştir. Ancak hemen hemen hiç

kimse, gerek baştakiler olsun gerekse komuta düzeyindekiler olsun, eceliyle ölmemiştir. Huzur İslam'dadır; adil düzen bir kere kurulmuştur...

Halifeler, bu paralı güruhu, yanlarından uzaklaştırmak için vali olarak atamaya kalkışırılar. Ancak bu sefer gittikleri yerlerde isyan çıkararak, merkezden bağımsız hâle geçmeye başlarlar. Örneğin, Mısır'a atanan Dokuz Oğuzlardan köle Samara'nın oğlu Ahmet, bağımsız Tolunoğlu Devleti'ni (MS 868-905) kurar. Bu devletin yıkılmasından sonra, yine Abbasilerin buraya atadığı Türk kökenli İğdiş, bağımsız "İğdişoğulları Devleti'ni" kurar ve daha sonra Filistin ve Suriye'yi de sınırlarına katar. Bu devlet de Şii Fatimilerin Mısır'ı ele geçirmesiyle yıkılır (MS 969).

Abbasilerin muhafız birliği komutanı Aybey'in ayaklanması ile (MS 1250) Mısır'da Memlük "Kölemen" devleti kuruldu. Aybey, karısı tarafından öldürülünce, yerine Baybars geçti. Bu sırada Moğollar Bağdat'taki Abbasi devletini yıkınca, Baybars durumdan yararlanarak, Hilafeti Mısır'a aldığını ve Abbasilerden Muntasırı'yi halife yaptığını ilan eder. Memlukler Moğollarla savaşarak onları yenerler ve sınırlarını Kayseri'ye kadar genişletirler. Bunlar da yine köle olan Çerkez Memlukler tarafından ortadan kaldırılırlar (MS 1380).

Sonunda İslamlaşan Selçuklu Anadolu'yu ele geçirir ve onların bir çeşit devamı sayılan Osmanlı, zamanın padişahı Yavuz Sultan Selim, Hilafeti buradan İstanbul'a taşır... Buraya gelmeden, bakalım Türkler, hangi yollardan geçtiler?

2. Türklerin dini tarihi

İsrail Oğullarının Yahudiliği, Sasanilerin ve Kürtlerin Zerdüştlüğü, Arapların İslamiyet'i, Çinlilerin ve Hintlilerin Budizm'i gibi, Türklerin de tarihsel, ekonomik, kültürel ve coğrafik koşullarıyla...

larının şekillendirdiği ve geliştirdiği bir dinleri vardır. Bu din “Şamanizm”dir. Roma İmparatorluğunu yıkan Hunlar, Çin İmparatorluğu Tangaları yıkan Tibetli Tufanlar, İslam Egemenliğini değiştiren Moğollar (Cengiz), Tatarlar (Timur), Bizans egemenliğini yıkan Selçuklu-Osmanlıların ataları acaba neye inanıyorlardı?

Bildiğimiz kadarıyla en eski Türklerde tanrılar sosyal zümreleri simgelerdi. Aşiretin tanrısai simgesi Ogan, batınların tanrısai simgesi Yersular’dı. Batınlar nasıl aşiretlerden doğarsa, Yersular da Oganların oğullarıydı. Ancak her batının (ailenin) Yersu’su Ogan’dan daha etkindi. Bu nedenle Ogan bir barış ilahı değildi. Yersular da kendi batınlarını bir çeşit saldırganlığa teşvik ederdi. Buguhan toplumunu dört orduya ayırmış ve bunların gökyüzü aynasından yansması sonucu, gök, kızıl, ak ve kara hanlar diye tanrılar meydana gelmişti. Daha sonra sosya (siyasi) bölünmeler artıkça tanrı sayısında da artmalar gözlenmiştir. Her boyun bir koruyucu özel tanrısı “Cıvı” olmuştu. Boylar savaşmadan önce boyların Cıvılarının savaştığına inanılırdı. Özünde bu Cıvılar, Yersular ve Oganlar flamalarına (bayraklarına) yansıtılmıştı. Türkler kendi dinlerini kendileri yaratmıştı. Bu nedenle çok çeşitlilik vardır. Kimi Güneş’e, kimi puta, kimi sığıra, kimi ağaca, kimi taşta tapar; kimi si de hiçbir din bilmezdi. Türkleri bir birlik altında toplamak çoğunlukla zordur. Kökenlerine yönelik açıklamaların çoğu mitolojiye dayanır.

2.1. Şamanizm (Anahan Din)

Türk Tarihi’nde de göreceğimiz gibi, boylar 2-4-8-24 olarak gruplandırılmıştır ve bunların her birinin bir simgesel tanrısı vardır. Tanımlanmış en ilkel Türk-Çin dini, Avrupalıların Şamanizm dedikleri, 4’lü sistem üzerine kurulmuş “Ts’i” dini-

dir. Ancak Tsi dini kural olarak özünde Çinlilere ait bir dindir ve ana egemen din değildir. Şamanlık anahan (anaerkil) olmasına karşın, Tsi dininde babahan (babaerkillik) görülür. Bu nedenle *İlhan dini* geliştiği zaman Tsi dini ile Şamanlık birbirine yaklaştırmaya başlamıştır. Çünkü her ikisinde de (Tsi ve İlhanlık Dini'nde) inanlar kötü ve iyi diye iki gruba ayrılıyordu. Hâlbuki Şamanizm'de inanca göre insanlar iyi ya da kötü diye gruplara ayrılmıyordu. Bu nedenle cennet ve cehenneme denk kavramlar geliştirilmemişti (bu şekildeki kavramlar ilk defa İlhanlık dininde ortaya çıkmıştı). Şamanlıkta her yer (*acun*) ve her şey (*mana*) kutsaldır. İnsanlar arasındaki bağ, eşit kan kardeşliğine dayanıyordu. Farklı inanç ve ırktakilerin aynı eşitliğe ulaşabilmesi için karşılıklı kanlarını içmesi ya da karıştırması gelenektir.

Oğuz dininde dört tanrı, dört Yersu (bu sayı zaman içinde değişiklik gösterir) vardır. Çünkü Oğuz dört batından (aşiretten) oluşmuştu. Her birinin farklı bir rengi, farklı bir totemi vardı. Diğer boylarda daha fazla tanrılık görülebilir. Her aşiret bir mevsimi kutsal saymıştı. Tüm aşiretlerin totemi ise öküzdü. Dolayısıyla yıl ortasında dört tanrıya birden öküz kurban edilirdi. Yersular aşiretleri ve aileleri korurdu.

Şamanizm'de kutsal kitap ve tapınak yoktu. Merasimleri (kutsal günler, ölüm, bayram günlerini) Tanrı ile ilişkide bulunduklarına inanılan "*Kam*" (ya da *Kaman*) denen rahipler yürütürdü. Şaman sözcüğü kamandan çıkmıştır. Erkek şamanlar kadın gibi saçlarını uzatır, kadın elbisesi giyer, ince sesle konuşur, hatta değişik hayvanları doğurduklarını savunurlardı. Çünkü Şamanlığın ilk döneminde kadınlar egemenliği görülür. Bu nedenle Şamanlığa anahan dini de denir. Savaş sırasında insan öldürmenin meşru, bunun dışındaki öldürme olaylarında devletçe ceza verilmesi öngörülen bir düşüncenin

egemen olduğu bir toplum yapısı vardı. İçkinin kurallar içinde içilmesi kaydıyla serbest olduğu, erkek-kadın eşitliğinin tam sağlandığı bir düzendi. Erkekler ve kadınlar birlikte yıkana-cak kadar serbest olmalarına karşın, toplumda fuhuş hemen hemen yoktu. Zina ağır cezaya çarptırılırdı. Şamanizm'in İslamiyet'le değişmeyen tarafları *Anadolu Aleviliği (Bektaşilik)* ile günümüze taşınmıştır. Arap şovenizmini bu topluma tartışmasız egemen kılamayanların, Alevi kimliğini öne sürerek, gerçek Türk Milliyetçiliğine saldırmasının kökünde, bu gerçek yatar.

2.2. İl Dini

Zamanla, diğer dinler ve kültürlerle ilişkiye geçince, ana-han dinindeki kadın egemenliği sarsılmaya başladı. Özellikle Çin'de kadın ve erkek ak ve kara diye iki ayrı eşit olmayan tabakaya ayrılıyordu. Oğuzların ulaştığı bu evrede ise bireyler sağ ve sol adları ile gruplara ayrılıyordu. Kadın ve erkek cinsleri sağ ve sol gruplar içine sokulduğu için birbirinin eşit tamamlayıcısı olarak kabul ediliyordu. *İl (barış) Dini* denen bu dinde erkek ve kadın egemenliği eşitlenmişti. Aile ardıç ağacı, kadın çam ağacı, erkek de huş ağacı ile simgelenmişti. İl Dini'nde Şamanlıktan farklı olarak kara (günahkâr) kişilerin gittiği ya da oturduğu bir *Aşağı Gök*, bir de ak kişilerin (babahan yetkili hanların) oturduğu bir *Yukarı Gök* tanımlanmıştı.

2.3. İlhanlık Dini (Babahan Din)

Bundan sonraki aşamada Şamanlık ve İl Dini'nde inanıldığı gibi evrende her şeyin eşitlikle değil zıtlıkla oluştuğu inancı gelişti. Bu zıtlığın düzenlenmesi için de ahlak kuralları gerekirdi. Bunun için de sevap ve günahın saptanması zorunluluk olmuştu. Böylece Altay Türklerine göre bir çocuk meydana gelirken, *Bayülken* oğlu *Yayık*, süt gölünden bir damla süt

alarak çocuğun ruhunu yaratır ve yanındaki meleklerden birini “Yuyucu” çocuğun sevaplarını yazmak üzere ölünceye kadar yanında kalmak üzere onunla birlikte dünyaya gönderir; bu melek insanların sağında durur. Yeraltında siyah bir tahta oturan *Erlik Han* da çocuğun doğduğunu öğrenince, bir *kör-möz* (*şeytan-melek*) göndererek, onun günahlarını yazmasını emreder; bunun da insanların solunda durduğuna inanılırdı. Erlik Han’ın tahtının altında *Kazırgan* denen, içinde katran kaynayan kazanlar olan bir cehennem vardır. İnsanlar ölüncce, Yuyucular ile Körmezlerin savunmasında, günah ve sevap değerlendirilmesi yapılır. Günahkârlar, katran kazanının içine atılır. Günahının derecesine göre, katran kazanının içine batar. Günahı bitince göğe yükselir. Bu cefanın daha önce bitmesi için daha önce gelen aile bireylerinin zorlaması da söz konusudur. Katran kazanından kişinin dışarıya çıkarılması, saçlarından tutularak çekilme şeklinde olduğu için, eski Türkler başlarının tepesinde bir tutam saç bırakırlardı. Yuyucu, saçlarından tuttuğu ruhu, 3. Kat Gök’teki cennete, yani *Ak’a* getirir. Cennette, suyu çok tatlı olan *Süt Gölü* adında bir göl vardır; altın kayıklar vardır... Bu dinde tanrılar çok defa erkek şeklinde simgeleştirilir. Yalnız Yakutların *Ayzıt* (Afrodit ile karşılaştırılabilen) denen bir dişi tanrıları vardır. Bu devirde erkek egemenliği başat duruma geçmiştir. Özellikle demirin yaygın olarak kullanılmaya başlaması erkek egemenliğini artırmıştır. Bu nedenle her yıl demir şölenleri düzenlenirdi. Demirin ve babahanlığın topluma girmesiyle, egemen olma duyguları kışkırtıldı. Dolayısıyla artık bir ilin öbür il üzerinde egemen olma arzusu arttı. Toplumsal barış bozulmaya başladı. Egemen olan il ak, mahkûm olanlar ise kara diye gruplandırılmaya başlandı. Artık eşitlik bozulmuş, sosyal sınıflandırma toplum yapısına girmişti. Gerçek devlet anlayışı da (tabii bu-

nunla ilgili olarak bir sınıfın öbür sınıf üzerine egemen olma, zor kullanma, baskı altına alma, kısıtlama da) bu gelişim ile Türklerin yaşamına girmeye başladı. Ancak gerçek bir devlet yapısı hâlâ oluşmamıştı; hanlık sistemi hâlâ geçerliydi; bireylerin eşit silahlı olduğu ve yönetime eşit olarak katıldığı bir sistem varlığını sürdürüyordu. Dolayısıyla astlık ve üstlük yoktu. Tüm bu gelişmelerin ortaya çıkmasında, Müslümanlığın, Hristiyanlığın ve Yahudiliğin etkisi göz ardı edilemez. Böylece, erkekleri ön plana alan diğer bir dinin kurallarını rahatlıkla kabul edebilecek bir yapıya ulaşmışlardı. İlhanlık dininde, artık kötülerin, düşmanların ve yeniklerin gittiği, kendine özgü siyah ışınlar saçan bir güneşi olan bir *Aşağı Gök (cehennem)* tanımlanmıştı. Bu cehennem, Altay Türklerine göre yedi ya da dokuz kattır.

2.4. İslamiyet'e geçiş

Göçebe düzeninden yerleşik düzene geçmeye başlayan Türklerin, daha organize olmuş uygarlıkların da etkisiyle, Şamanizm'i yetersiz görerek, yeni din arayışlarına girdiklerini görmekteyiz. Şehirleşme deneyimine ilk olarak adım atılan Güney Türkistan'da doğal olarak farklı dinlere kaymalar başlamış ve hoşgörülle karşılanan bir dinler mozaiki oluşmuştu. İslamiyet'in haricinde hiçbir din silah zoruyla bu topluma girmediği için toplumsal barışın bozulmasına da neden olmamıştı. Şamanizm'den köken alan birçok gelenek, görenek ve alışkanlık yaşatılırken; yeni dinlerin özellikleri de eklenmek suretiyle çeşitliliği esas alan bir kültür zenginliğine ulaşılmıştır. Bununla birlikte yer yer, Arapların Allah'a, İsrail Oğullarının *Yahova*'ya sığındığı gibi, Türklerde de *Yer* ve *Yeraltı* tanrısının yansırı en büyük tanrı olan *Gök Tanrı*'ya hâlâ sığınma görülmekteydi.

Dokuzuncu yüzyıla gelindiğinde, o güne kadar günlük gereksinmesi için sağa sola saldıran, hatta geçim yolu olarak “yağmacı” olan bir toplum, artık saldırılarını kutsal bir nedene dayandıracak “yayılmacı” yeni bir ideoloji ile karşılaşmıştı. Türkler de üretici değil, tüketici toplum olduklarından, bu ideolojiyi benimsemeye bu aşamada zorlanmadılar. Çünkü Araplar diğer milletlerin birikimlerini yağmalamayla zenginleşmişlerdi. Bunun sonucunda da sanatsal ve kültürel bazı atılımlar yapmaya başlamışlardı. Türkler bu ideolojiyi benimserken, *o güne kadar insanları köle olarak kullanmayı hiç düşünmeyen tarihsel ahlâklarını da bir tarafa atarak, kölelik ve cariyelik gibi insanı aşağılatan eylemleri kültürlerine soktular.* Zamanla Türklerin içinde kendine önemli yer bulmuş olan Budizm ve Zerdüştlük de bu baskıdan kurtulamadı. Daha önce Türklerin önemli liderlerinden Bilge Kağan Budist olmaya karar verirse de, veziri Tonyukuk tarafından, Budizm’de “savaşın ve hayvan kesmenin” yasaklanması nedeniyle Türklere uygun düşmeyeceği gerekçesiyle bu kararından vazgeçirtilir. Sonuç olarak, Türkler, özünde, inandıkları için değil, arayış içerisinde oldukları ve o güne kadar yağmaya yatkın yaşam tarzlarına uygun düşmesi nedeniyle İslamiyet’i benimsedikleri anlaşılar. Hatta Dokuz Oğuzların (Uygurların) başarısızlıkları Budist olmalarına bağlanmıştır. Uygur Kağanı Bugu Han, İran’da işkenceyle öldürülen Mani’nin kurduğu Maniheizm (MS 3. yüzyıl) dinine girer (MS 762). Bu dinde “ağızdan kötü sözlerin çıkması, elin kötü eylemlerde kullanılması ve gönlün zararlı şehvet duygularına kapılması yasaklanmıştır.” Bizans’tan kovulan Nastri mezhebi mensupları, ilk olarak Mezopotamya’ya oradan da İran üzerinden Türkistan’a ve Çin’e kadar yayılırlar (MS 8. ve 9. yüzyıl) ve birçok Türk boyunun bu mezhebi kabul etmesine neden olurlar. Daha sonra Avrupa’ya ve Balkanlara

yayılan bazı Türkler de MS 9. yüzyıldan başlayarak Ortodoks Hristiyanlığını seçerler.

Biz İslamlaşma sürecine devam edelim! Emevi egemenliği yıkılınca, Ebu Müslim gibi (Türk olduğu varsayılan) yetenekli bir ihtilalcinin etkili olduğu Abbasi egemenliği kurulmuş oldu. Türkleri dışlamayıp içine almaya ve önemli görevler vermeye başlayan Abbasiler, Türklerin İslamlaşma yolunu da dolaylı olarak açmış oldular. Abbasi devrinde, Türk soyundan gerçek kişiliği olduğu bilenen (daha öncekilerinin birçok mitolojiden etkilenmiş hayal ürünü kahramanlar olma olasılığı var) Salur bin Tak (Dağ oğlu Salur), Ana Çanak Han ve lakabıyla Kara Han (Müslüman adı taşımadığı için bu kara lakabı verilmiştir) da denir, Müslümanlığı kabul eden ilk Türk Hanı oldu ve Hicret'in 300. yılında (MS 9-10 yüzyılda), en az 2000 kişi birden Müslümanlığa geçti.

Bu toptan din değiştirmeden dolayı "Terk-İman" dendi ve bir rivayete göre zamanla bu yakıştırma "Türkman"a dönüştü. Türk anonim ismi de bu eylem ile ortaya çıkmış oldu.

Daha sonra Çanak Han'ın yerine geçen Musa Han, çevresine İslam bilginlerini toplayıp, cami, medrese, tekke ve zaviyeler kurmaya başladı. Onun yerine de amcası Buğra Han Harun bin Süleyman (MS 999) geçerek, MS 875'den itibaren Arap İmparatorluğu'nun doğusundaki topraklara egemen olan ve Arapların Türk politikasını yüklenerek, diğer Türklerin ülkesini talan ederek tapınaklarını yıkan, kiliselerini (Nasturilerin) camiye dönüştüren, çocuklarını köle yapan İranlı Müslüman Samanileri yenerek başkentleri Buhara'yı ele geçirdi ve Çin'den Buhara'ya kadar ülkesinin sınırlarını genişletti ve Müslümanlığı egemen kıldı. Böylece Türkler Maveräünnehir civarına

ve İran şehirlerine yerleşme olanağını buldular. Artık bundan sonraki aşama, beylerin, ellerindeki gücü artıracak İslam kurallarını benimseme ve elinde geniş olanaklar olan Arapların içine sızma olacaktı. Ondan sonra Ahmed Han Ebu Nasr bin Ali, tahta geçti ve Müslüman olmayan Türklere savaşlar açtı. Böylece Türklerin Türkleri Müslümanlaştırmaya zorladıkları bir dönem de başlamış oldu. Baskıyla ve zorla Müslüman olmayan Türkler, tek tanrılı dinlerin, yöneticilere büyük etkinlikler kazandırması nedeniyle, Türk Hanlarının güç kullanma arzularını kamçılayarak, “*Truva Atı*” gibi topluma girmeyi başarmıştı. Artık Türk kimliği Araplaşmaya başlamış, hatta ırklarına ve Türk kültürüne özgü adlarını dahi terk ederek, birkaç cümle önce verilen Han adları gibi Arapça adlar topluma ege-men oldu. Çünkü iyi bir Müslümanın adının da Müslüman adı olması gerekiyordu. Böylece Teküdar, Ahmet oldu. Bu gelenek bugüne kadar geldi...

Ancak Türk denen ırklarda, göçebe ve step adamı olmanın verdiği bir direnç vardı. Dolayısıyla gelenek ve göreneklerini kolay kolay terk edemediler. Şamanizm’deki birçok gelenek göreneği ya aynen ya değiştirerek ya da bir kılıf bularak yeni yaşamlarına monte ettiler. Bunların bir kısmı dinle doğrudan ilişkili olmadığı için bugüne kadar yaşatıldı. Bu adetlerin birçoğunu eski Türk-Moğol yaşamında görmekteyiz. Örneğin ağaçlara bez bağlama, mezarları ziyaret etme, taşlara tapma (yağmur taşı bunun tipik bir örneğidir), Güneş ve Ay tutulunca davul çalma ya da silah patlatma, ölünün kırkını kutlama, cin çarpmasına karşı çeşitli önlemler alma, tezekle romatizma iyileştirme, düğünlerde derneklerde halka hâline gelip halay çekme, Müslümanca işlerden sayılmasına karşın, Şaman geleneğidir. Hatta Türkçe dilinde yazılmış en geniş din propaganda kitapları olan *Ahmediye* ve *Muhammedi-*

ye de ruhların, meleklerin ve Allah'ın arasındaki ilişkiler Şamanizm'in inanç ve tanımları ile süslenmiştir. Ancak atalarına tapmayı gelenek edinmiş böyle bir toplumun en büyük atası olarak kabul edilen Oğuz Han'ın, babası dinsiz olmasına karşın, anasından, Tanrı'nın birliğini sözlü olarak şahadet getirerek "*Müvahhid*" doğduğunu "İslam ilimcileri" yaymaya başladılar. Böylece Müslüman saygın bir atadan gelen soy, neden Müslüman olmayacakmış?

2.4.1. İlk Müslüman Türk Devleti "Karahanlılar": Böylece tarihte ilk Müslüman Türk devleti olan Karahanlılar kuruldu. Yaklaşık MS 650 yıllarında başlayan ilk akınlar ve MS 700'lerde başlayan işgal ve sömürgeleştirme çabaları sonucunu vermiş, Halife el-Kaim bi-Emrillah'ın Selçuklu Hükümdarı Tuğrul Bey'e taç giydirip, iktidarını onaylayacağı MS 1058 yılına kadar bu süreç devam etmişti.

Ancak egemen sınıf Sünni, halk kesimi Alevi eğilimli olduğu için, sürtüşmeler devam ediyordu. Bu tarihten 450 sene sonra Yavuz Sultan Selim'in, resmi İslam ideolojisi Sünniliği bir türlü kabul etmeyen Alevi kesimini kanlı bir şekilde tasfiye etmesine kadar da böyle sürmüştür. Karahanlıların ortaya çıkışları ve zihniyetleri de bilinmesi gereken hususlardan biridir. Daha önce değindiğimiz gibi Çinlilerin Müslümanlara karşı savaşında, başlangıçta Çinlilerin yanında savaşa giren, daha sonra ise savaşta onları ve Çinlilerin müttefiki Türgişleri arkadan vurarak yenilmelerine neden olan Karluk Türkleri, Türgişlerin topraklarında kendi devletlerinin temellerini attılar. Uygurlarla ve Kırgızlarla savaşları olduysa da, Halife Me'mun'un MS 9. yüzyılda desteklemesiyle güçlerini artırdılar. Bu sırada batıda Samani Devleti'nin güçlenmesiyle Karluklar ile Samaniler MS 10. yüzyılda komşu oldular. Birçok hile ve desise ile

henüz Müslüman olmayan amcası Oğulcak'ı öldüren Saltuk Buğra Han, sultan olur ve ihtirasına meşru zemin hazırladığını gördüğü İslamiyet'i hem kabul eder hem de yayılması için zorbalığın her çeşidini yapar. Bununla birlikte MS 11. yüzyılda dahi Karahanlıların Müslümanlaşması tamamlanamaz. Çünkü İslam felsefesi çok daha organize bir devlet yapısı kazandırmasına karşın, toplumun gelenek-göreneklerinin insancıl duygularına yeterince cevap veremiyordu. Bu devlette egemen sınıf (yöneticiler) Sünniliği, halk tabakası ise Şiiliği seçmişti. Saltuk Buğra Han, hem kendi ülkesindeki Alevileri (Şiileri!) baskı altına almış hem de komşu ülkelerdekilerine yapılan baskıları desteklemişti. Bununla da yetinmemiş, geçmiş kültürlerle ait tüm belge ve kanıtları ortadan kaldırmıştı. Birçok savaştan sonra MS 999 yılında Karahanlılar, Samanoğlu Devleti'ni yıkar ve başkentleri Buhara'yı alırlar. Bu sırada Gazneliler de Horasan'ı ele geçirirler. Karahanlılar da Selçuklu Sultanı Alparslan'ın saldırıları ve oğlu Melik Şah'ın son darbesiyle (MS 1089) tarihe karışır. İslamiyet'ten sonra Karluklar, Karahanlılar, Gazneliler ve birçok boy artık birbirleriyle boğaz boğazdır. Tarihsel barış bozulmuştur. Oğuzlar, bu sırada bağımsız bir topluluk olarak, bir o yanda bir bu yanda yer alarak, tarih içerisinde ilerlemelerine devam ederler.

2.4.2. Gazneliler: Oğuzlara geçmeden önce, Gaznelilerin tarih içindeki rolüne de kısaca bir bakmak gerekir. Samanoğullarının muhafız kıtasında, satın alınmış kölelerden Alp Tekin adlı bir Türk, yeteneği sayesinde ilk olarak hassa komutanı olur ve daha sonra başkaldırdığı için Samanoğlu hükümdarı tarafından Horasan'a vali olarak atanır (MS 950). Alp Tekin, burada da rahat durmaz, yeni başa geçmiş Samanoğlu hükümdarı Nuh'a itiraz ederek, Gazne şehrini ele geçirir ve bu-

rada kendi devletini, yani Gazneli Devleti'ni kurar. Daha sonra Hint hükümdarının isyanı üzerine tekrar Samanoğlu devletinin emri altına girer. Sonunda, MS 978'de yine bir köle-komutan olan Sebük Tekin iktidara el koyarak Gaznelilerin yükselme sürecini başlatır. Hindistan da dâhil birçok ülkeyi ele geçirir. Sebük Tekin'in ölümünden (MS 997) sonra birçok kargaşa yaşanır. Sonuçta Karahanlıların Samanoğullarını yıkmasını fırsat bilen Mahmut, Horasan'ı alır, daha sonra ekonomik durumunu düzeltmek için İndus Vadisi'ne saldırır ve tapınakları yağmalayarak birçok ganimet ele geçirir; ayrıca Kuzey Batı Hindistan'daki birçok halkın Müslüman olmasını sağlar. Abbasi Şii Hilafetini, Sünni yapabilmek için, bölgedeki Şii'leri yok etmeye başlar ve bu arada Karahanlılara da saldırarak birçok bölgeyi ele geçirir; Ray şehrindeki çok değerli eserleri içeren Şii kütüphanesini yaktırır. Gazneliler, özünde, Türk-lükleri unutturulmuş kölelerden oluşan, yağmacı ve talancı bir orduya sahip, hükümlerleri Türk; ancak halkı Türk olmayan bir devlettir. Gazneli Mahmut ve oğlu Mesut döneminde, Türkçe tamamen unutturuldu. Türk kökenli bu insanların resmi dili Farsça oldu ve böylece İran kültürünün ve etkinliğinin bugüne kadar doğruya doğru yayılmasına zemin hazırladı. Devletin gelirleri talana dayandığı ve büyüyen ordunun gereksinmesini Hindistan'dan talan edilen altın ve gümüşler artık karşılayamadığı için, bu sefer halkına eziyet etmeye ve ağır vergiler salmaya başladılar. Özellikle Horasan'daki halkı korkunç bir şekilde ezerler. Bu sırada da kuzeyden Oğuzlar dalgaları hâlinde Horasan'a saldırmaya başlar. Horasan halkı iki ateş arasında kalır. Bir tercih yapmak zorunda kalırlar. Selçuk boyu çevresinde toplanan Oğuzlarla anlaşarak, Gaznelilere karşı *Dandanakan*'da yaptıkları savaşta, bu devleti tarihe gömerler. Bir Türk-İslam devleti, böylece diğer Türk-İslam devleti-

ni tarih sayfasından silmişti. Artık tarih sahnesine Selçuklular çıkıyordu.

Zorba bir din anlayışı egemen olunca, parçalanma ve bölünme de kaçınılmaz oldu. Emevilerin yıkılışından sonra, Horasan'dan Anadolu'ya kadar süren Türk Tarihi serüveninde çok çeşitli fikir ayrılıkları ve buna bağlı olarak tarikatlar oluştu. Ebu Müslüm'den Hasan Sabah'a, Mansur'dan Şeyh Bedrettin'e, Selçuklu saltanatını yıkan Bahai'lere, daha sonra Anadolu'da birliği kurmaya çalışan Aşık Beşeler'e ve Osmanlı İmparatorluğunu kuran Bektaşî ve Ahilere, ayrıca Mevlevilere, Rûfâilere, Yunus Emrelere, Süleyman Çelebilere kadar tüm bu hareketlerin altında Türklüğün (Şamanizm'in) bilinç altındaki İslam'a direnişi yatar.

Özünde Türklerin coğrafik konumu böyle bir yönlendirmeye başka bir nedenle yatkındı. Nasıl ki Araplar Mısır-Mezopotamya kültürleri arasında bir aracı görevi yapıp, bu iki kültürün ilkelerini alıp yeni bir sentez yarattıysa, Türkler de Uzak Doğu medeniyetleri ile Yakın Doğu medeniyetleri arasında İpek Yolu aracılığıyla mekik dokudular. Araplar ve İsrail oğulları, nasıl daha önceki kültürlerin gelenek, görenek ve efsanelerini sanki kendilerininmiş gibi sundularsa; Türkler de mitolojilerinde aynı yolu izlediler. Örneğin, antik Sümer'de bir fani tarafından yazıldığı yazıtlarla kesinleşen *Tufan* (ve keza *Adem*) Efsanesi nasıl ki *Tevrat*, *İncil* ve *Kur'an*'da Tanrısal ya da uhrevi bir kimliğe büründürülmüşse, aynı toplumlarla temas eden Türkler de aynı efsaneyi başka türlü uyarlamışlardı.

Yayık (Tufan) olacağını ilkin demir boynuzlu Gök Teke (Temrü Müüstü Kök Teke) öğrendi ve 7 gün dünyayı dolaştı. Bağırdı. 7 gün deprem oldu, 7 gün dağlar ateş püskürdü, 7 gün yağmur yağdı, yedi gün fırtına oldu ve dolu yağdı, 7 gün kar yağdı. 7 aziz kardeş (Erlik, Ülgen...) gemi yaptılar (gemi

Yal Mönkü ya da Kosagaç'a yakın Iyık Dağı'nda hâlâ dururmuş). Her cins hayvandan bir çift aldılar. Tufan bitti. Ülgen gemiden bir horoz saldı. O soğuktan öldü. Kaz saldı, o da gelmedi. Karga (kuskus) salındı, leşe daldı. 7 kardeş gemiden çıktılar. Ülgen, Nom'dan aldığı güçle insan yaratmaya girişti. Altın fincan içinde kök çiçek koydu. Kardeşi Erlik, bu çiçeğin bir parçasını çalıp yine bir insan yarattı. Bu öykü böyle devam eder...

Biz geriye dönerek tekrar tarih yolundaki serüvenimize devam edelim. Geline bu zaman kesitinde, Arap ve Acem toplumları, çekişme, desise ve fitne ile içten içe çökmüştü. Ama bir taraftan da özellikle Arapların talandan kazandıkları birikim ile ulaştıkları bir kültürel düzeyleri, belirgin bir teknolojik üstünlükleri vardır. Türkler ise göçebe toplumdan yerleşik düzene geçiyorlardı. Modeli, kendileri gibi göçebe olup da daha önce yerleşik düzene geçen Araplardan almaları kaçınılmaz oluyordu. Çünkü daha önce yerleşik düzene geçmiş Hristiyan ve Yahudi toplulukları, Arapların kama gibi araya girmesiyle, Türk topluluklarından mekân olarak uzaklaşmıştı. Madde-ten doğrudan bir temas zorlaşmıştı. Doğrudan temasları olan Acemler ise bizzat Araplar tarafından tahrip edilmişti. Başka seçenek yoktu...

İslamlaşmanın en önemli etkilerinden biri de Türk toplumunu bir arada tutan kan bağının çözülmesi oldu. Bu değişim aslında ilk defa Türklerde görülen bir gelişme değildi. Hz. Muhammed'in peygamberliğini ilan etmesinden önce, birkaç Yahudi'nin dışında herkes kan kardeşiydi. Herkes kabile içinde kan kardeşiydi ve eski Türklerde olduğu gibi yabancı bir kabiledekiyle de kanlarını içmek suretiyle kan kardeşi olabiliyorlardı. Medine'ye hicret olunca göçenlerle (muhacirler), Medine yerlileri (Ensarlar) dayanışma içine girdiler. Bu, kan kar-

deşliğinin dışındaki bir dayanışmaydı. Bu arada *Bedir Savaşı* kan kardeşliğine son darbeyi vurdu. Çünkü bu savaşta oğullar babalarını öldürmüştü. Geleneksel kan kardeşliği bozulmuştu. Artık Müslümanlık adı altındaki kardeşlik kavramı Arap toplumuna girmişti.

Aynı olay, kansız bir şekilde Türk toplumlarında da görüldü. Her ikisinde de kan kardeşliği yasasının yerini, *Kur'an*'ın ilkeleri almıştı.

O güne kadar han ya da bey olarak bilinen şefler, Selçukluların sahneye çıkışıyla birlikte sultanlığa ve padişahlığa dönüştü.

Selçuklular Oğuz Kan federasyonunun sol kanadından 3. Dingiz kabilesinin Kınık Kan'ına bağlı bir boydur. Söylenceye göre, bu boydan Beygur adlı bey ilk defa Müslüman olur ve padişah unvanını alır. Bu padişah Dakak adlı birini Türklere karşı savaştırır. Dakak ölürken Selçuk adlı oğlunu padişah bırakır. Selçuk Padişah 107 yıl yaşar ve Müslüman olmayan birçok Türk'ü yok eder. Kendisi Müslüman olduğu için, çocuklarına Müslüman adlar koyar: Arslan, İsrail, Mikail. Mikail'in iki oğlu olur. Selçuklular (Al'i Selçukkiye) bu çocuklardan Ebu Talip Mehmet Tuğrul Bey'den gelenlerdir. Bu döneme kadar hükümrانlık kural olarak babadan oğula geçmiyordu. Bu aşamadan sonra, yani Selçukluların hükümrانlığından sonra (MS 1085) hükümrانlık babadan oğula geçmeye başladı ve Cumhuriyet Türkiye'sine kadar da öyle devam etti. Sultan Yavuz'dan sonra da bu unvanlara bir de Halife unvanı eklendi.

İslamiyet'in kan kardeşliğinin ötesinde etki ettiği diğer bir husus daha vardır. Buna da kısaca değinmek gerekir. Bu etki, toprak düzenindeki değişiktir.

Anadolu'ya göç oluncaya kadar, Selçuklular, göçebe ya-

şamından büyük ölçüde kurtulamadıkları için, ele geçirdikleri toprakları, en ilkel yöntem olan serbest hayvancılıkta kullanıyorlardı. Tarım düzenine geçilememişti. Dolayısıyla bunun için gerekli yasal düzenlenmeler de geliştirilememişti. Bu nedenle din ilmiyle birlikte toprak düzeni de Türklerin yaşamına girmeye başlamıştı. İslam toprak düzeninin yasaları, özünde Bizans'tan, Bizans da Roma'dan köken almıştı. Ancak Araplar bunu kent yaşamıyla bağdaştırırken, yeni durumlarda yorum için, altı önemli kurala bağlamayı da ihmal etmediler. Bunlar kendi içerisinde etkinlik sırasına göre şöyle dizilmişti. *Kur'an*, Sünnet, Medine gelenek-göreneği, Hadis, İstılan (toplum yararına olmayan hadislerin düzeltilmesi), İcmal (Medine doktorlarının oy birliğiyle aldıkları kararlar). Bunların yetersiz olduğu yerde kıyas (analoji) ve istihsan (düzeltme, iyileştirme, güzelleştirme) yapılabilirdi. İçtihat ise, zorda kalındığında, yeni kural üretmenin yoluydu.

Geniş olarak yayılmış İslam dininde, her bölgenin koşulları farklı olacağından, bütün bu kuralların farklı şekilde yorumlanması kaçınılmaz olacaktı. Bu da mezhepleri (tutulacak yolu) oluşturdu. *Maliki*, Medine doktorlarının oybirliğiyle aldığı kararlardan başkasını tanıımıyordu. *Hanbeli*, hadislerden başka hukuk kaynağı tanıımıyordu. *Şafi*, İcma'yı tanıyor; Kıyas ve İstihsan'a güvenmiyordu. Türklerin büyük bir kısmının dâhil olduğu, Hanefiliğin kurucusu, Acem kökenli *Hanefi* ise, yukarıda bahsedilen her türlü yoruma açık olunmalıdır diyordu.

Osmanlılar, Selçuklu ilim adamlarıyla işe başladılar. O güne kadar elde edilen bilgi ve deneyimi, Bizans'ın koşullarında olgunlaştırdılar. Ancak, geleneksel ganimet kavramını da bırakamadılar. İmparatorluğa dönüşünce, toprak yasalarını geliştirmek zorunda kaldılar.

Dine davet edilenler, bu teklifi kabul etmeyince, kendilerine

cihat açılabilirdi ve bu savaşa katılmak da her Müslüman'a farz oluyordu. Elde edilen topraklar fatihler arasında paylaşırlıyordu (zorla alınan topraklarda) ya da eski sahibine bırakılarak (barışla ele geçirilmiş topraklarda) haraç alınıyordu. Kişi başına da cizye (baş vergisi) alınırdı. Diğer mallar da ganimet olurdu. Bu malların da ilk Müslümanlıkta hepsi, daha sonra da 1/5'i devletin, diğerleri savaşanların olurdu. Bu 1/5'den Allah ve Peygamber'den başka, yetimler, yolcular ve fakirler de pay alırdı. Allah gökte olduğu ve Peygamber de öldüğü için, Maliki'ye göre, bu payı imamlara (hükümdarlara), Ebu Hanefi'ye göre yetim, fakir ve yolculara verilmeliydi. Savaşa katılanlara ise, Maliki'ye göre, atlılara 3, yayalara 1; Hanefi'ye göre, atlılara 2, yayalara 1 pay verilmeliydi.

Bütün bu anlatılanlardan anlaşıldığı kadarıyla, Türkler, inançlarını kanalize edecek dine Şamanizm'le başlamış, daha sonra bir kısmı kendi rızalarıyla ya da çeşitli kültürel ilişkiler içinde Müslümanlık hariç başka dinleri kabul etmişlerdir. Kılıç zoruyla kabul ettikleri tek din Müslümanlık olmuştur. O güne kadar hiç silah kullanmayan ve kendi içinde barışa, saygıya dayalı diğer dinler de bu devlet dininin kılıcından nasiplemini aldılar. O güne kadar, Hristiyanlık hariç, birbirlerinin tapınaklarına, sembolik dini simgelerine saygılı olan dinler, bu tapınakları yağma eden, içerisindeki değerleri ganimet adı altında paraya tahvil eden, Allah adına yakıp yıkan, insanları köleleştiren bir zihniyetle karışılıştılar. O nedenle batıda Amerikan yerlileri aynı nedenle Hristiyanlığa, doğuda bizim de dâhil olduğumuz kavimler, en azından başlangıçta Müslümanlık adına Arap Milliyetçiliğine kanları pahasına direndiler. Böylece "her inanç saygıdeğerdir" yerine "yalnız benim inancım saygıdeğerdir" felsefesi egemen olmuş ve bunun doğal sonucu olarak da batıda Hristiyanlık, doğuda Müslümanlık adına

tarih kana boyanmıştır. Bu nedenle de Türkler kendi demokratik anlayışlarını geliştirme şansını, daha ilkel bir basamakta iken bu yolla yitirmiş, Müslümanlığın güdümüne girmişlerdir. Budizm, Zerdüştlük, Manheizm, Hristiyanlık, belirli ölçüde Yahudilik ve Şamanizm, bu topraklarda hemen hemen, hem de bugün irkilerek baktığımız yöntemler kullanılarak, ortadan kaldırılmış; Müslümanlık adı altında din ve keza kültür birliği sağlanmıştı. Biyolojide bir kural vardır. Çeşitlilik ortadan kalkınca, uyum yeteneği ve tehlikelere açık olma durumu da artar. Nitekim kültür zenginliği açısından da durum böyle olmuştur. Artık bu insanlar tek boyutlu bir kültür yoluna girmiş oldular. Bu, özünde, Arap kimliğinin, insanların adının değiştirilmesi ve davranışlarının değiştirilmesi de dâhil Türklere zorla benimsetilmesi idi. En acı olanı da, bugün dahi düşünür geçinen İslam ilimcilerinin, bunun dinsel ve ahlaki açıdan savunmasını hâlâ sürdürüyor olmasıdır. En önemli savunma unsurlarından biri, Müslümanlığın benimsenmesiyle birlikte birliğin oluşmasıdır. Hâlbuki bu birlik, özünde bir ganimet elde etme birliği idi. Hem ilk Müslümanlar, hem Emeviler hem Abbasiiler hem Osmanlılar ganimet (bunun uygar dünyada adı talandır) geldiği sürece birliği koruyabilmiş, talan kaynakları kesilir kesilmez parçalanma ve siyasi çekişme kaçınılmaz olmuştur. Emevi ve Abbasilerin çöküşü fetihlerin azalmasıyla olmuştur. Osmanlı, ticaret yollarının değişmesiyle İpek Yolu'ndan haraç almadan yoksun kalınca ve fetih yapabilme (talan etme) yeteneğini yitirince parçalanma süreci hızlanmıştır. Çünkü dikkatle incelendiğinde Müslümanlık üretimi değil, fetih ve ganimeti (talanı) teşvik etmektedir ve bunun için de *Kur'an* başta olmak üzere birçok kural ve kaide vardır (ganimetin paylaşımı ile ilgili). Nitekim 600 yüzyıllık imparatorluk süreci içerisinde Osmanlı'daki Müslümanların bir türlü en ilkel yöntem olan

gezici hayvancılıktan kurtulamaması, özellikle sanat ve bilgiye dayalı üretim aşamasına ulaşamaması da bu öğretinin bir ürünüdür. Osmanlı'da Müslümanlar savaşçılar olarak (devşirmelerin Müslümanlaştırıldıklarını unutmayın), ganimet elde etmenin en etkili ve en hevesli malzemesini oluşturmuştu. Bugün Arapların önemli bir kısmının görünürde birlik içerisinde görünmesinin nedeni de yine üretime değil, tarihin bir servet olarak insanlığa bahşettiği, depoladığı petrolün talanı ile ilgilidir. Kuşkunuz olmasın, bu petrol bitince, bu mantık, İslam ülkelerini yeniden parçalama sürecine itecek ve yine bu bölgeleri kan denizine çevirecektir.

Tıpta “*empati*” denen, başka bir insanın düşüncelerini ve duygularını tam anlayabilmek ve onu değerlendirebilmek için, bir insanın kendini duygularıyla ve algılarıyla başka bir insanın yerine konması diye açıklanan bir kavram vardır. Bu sağlıklı insanlarda görülen bir davranış şeklidir. Eğer bu duyguya sahip değilseniz, *narsist* (yalnız kendini seven) bir insan olursunuz. Bu kavramı kendi özgün anlamından taşıyarak, toplumlara, geçmişe ve geleceğe de uygulayacak şekilde genişletirsek, bize kahramanlıklar olarak sunulan çok şeyin bir insanlık dramı olduğunu anlarız. Örneğin, kendi inancını kimseye zarar vermeden yürüten, bin emekle bağını bahçesini kuran ve üreten, herkese, her düşünceye saygılı bir toplum, bir gün zırhlarla kuşanmış, gözlerini kan bürümüş, talandan ve zulümden başka hiçbir değeri olmayan bir güruh tarafından çevriliyor. Atalarının ve kendinin biriktirdikleri her şey bir anda yakılıp yıkılıyor, talan ediliyor, bütün değerli şeyleri çekilip elinden alınıyor, eğer kafası kılıçtan geçirilmemişse kendisi köle, eşi cariyeye yapılıyor; çocukları bir daha geri dönmek üzere, kalmışsa ailelerinden çekilip alınıyor ve bütün bunların “Allah ya da Uygarlık Adına” yapıldığı söyleniyor. Hatta bira-

kın yabancı bir dinden olmayı, kendi dininden olup da, farklı bir yol tutmuş olanların ve hak olarak kabul edilmiş mezheplerin mensuplarının dahi, düşman olarak görülmesi; 21. yüzyıla girerken bu inanç ayrılıklarından dolayı insanların şehirlerde, polis ve asker gözünde, devletin de göz yummasıyla katledilmesi ve yakılması; en acısı bu eylemleri “kendi mezhebinden ya da yolundan olmadığı için müşrik sayarak, cehennemlik olduğuna karar vererek” tasvip ettiklerini davranışlarıyla gösteren insanların hâlâ en yetkili yerlerde, hatta parlamentolarda bulunması, bu düşüncenin ıslah olmayacağını tipik bir kanıtıdır. Hiçbir hayvanda utanma duygusu gelişmemiştir. Bu özellik yalnız insana özgüdür. Eğer bütün bunları utanmadan hâlâ kahramanlık ve erdem olarak benimsiyor, öğretiyor ve savunuyorsanız, insanlık değerlerinizin bir daha gözden geçirilmesi gerekir... Biz tekrar tarihe dönelim.

Zerdüştlüğü, Maniliği, Yahudiliği, Hristiyanlığı ve Budizm’i kendi rızası ile kabul eden Türkler, Müslümanlığı kılıç zoruyla benimsedikleri için, bir türlü içlerine sindirememişlerdir. Bu nedenle İslamı Arap Milliyetçiliğinden uzaklaştırarak, başka ırklara da hak tanıyan Abbasilere destek olmuşlardır. Ancak bu sefer de bir kısmı, Arap Milliyetçiliğine bir tepki olarak ortaya çıkan Şiiliği benimseme eğilimine girmişlerdir. Çünkü o güne kadar işkence ve zulmün eşlik ettiği talanı ilke edinmiş Emevilere karşı, Şiiler, daha adil ve insancıl bir düzeni savunuyorlardı. Bu sırada Türk boyları Seyhun Nehri’nin batısına, Hazar Denizi civarına akın akın göç ediyorlardı. Bu dönemde çeşitli hile ve desiseler ile içten içe çöken bir Abbasi Hilafeti ve onu kuzeyden ve doğudan sıkıştıran dinamik, savaşçı bir ırk olan Türk boyları tarih sahnesinde yerini alıyordu. Şii isyanlarından bunalan Abbasi Halifesi Muktedir, MS 921’de Şii isyanını bastırmak için Türklerden yardım ister. Zaten Türklerle-

rin özlemi, zenginleşmiş Arap topraklarına yönelikti. Bu fırsatı “*Sünni İslam’ın kılıcı*” olarak Salur Kazan değerlendirdi. Bunun için bazı zorlayıcı nedenler de vardı. Şamanizm’de otlaklar ortak kullanılıyordu ve zenginlikler hemen hemen eşit paylaştırılıyordu. Bir çeşit ilkel sosyalizm egemendi. Hazar Denizi civarına gelince boylardan bazı bireylerin 10.000’lerce koyuna sahip olarak zenginleştikleri görülüyordu. Bu farklılaşma, Şamanizm’de belirli bir kurala ya da sosyal sınıflandırmaya oturtulamıyordu. Sınıfsal bir egemenliğin ya da ayrıcalığın kurulması ve korunması İslamî kurallar ile sağlanabilirdi. En azından İslamiyet’te kölelikle ilgili kurallar ayrıntılı bir şekilde vardı. Zaten Şamanizm ile İslamiyet’in ganimet politikası ve eylemcileri cennetle ödüllendirme düşüncesi de tıpa tıp birbirine uyuyordu. Talan için, Türkler, İslamiyet’in olanak ve kurallarını iyi bir şekilde kullanabilirlerdi. Öyle de oldu... Çünkü İslam dini, dinin yaygınlaştırılması adına “*kutsal savaş*”, başkalarının birikimine kılıç zoruyla el konmasını ve talandan hem egemen sınıfın hem de eylemi yapanların pay almasını meşru görüyordu; yani talana ahlâki bir kılıf, hem de Allah adına geçiriyordu. Böylece egemen sınıfın küpü doluyordu. Doğal olarak talanın devam etmesi için de egemen sınıf tarafından kökten dincilik sürekli teşvik ediliyordu. Sonuçta yönetimle halk arasında gelirler bakımından da bir uçurum doğdu. Kutadgu Bilig (MS 1069-70), bu durumu hükümdara seslenerek şöyle isyan etmişti: “*Hazinenin ağzını aç, zenginliğini halka dağıt. Halkı memnun et ve doyur. Seni destekleyenler çoğalınca kutsal savaşlar aç, hazineni yine doldur. Çünkü halk midesine düşkündür. Onların yemesine içmesine (talana) engel olma.*”

Türkistan’dan karışık ve kalabalık bir grupla Nişapur’a gelen kalabalık bir Oğuz boyu, Selçuklu Sultanı İbrahim Yinal

Bey'e geçim ve yer sıkıntısından şikâyet edince, onlara, “*Anadolu gazasına gidiniz, Allah yolunda cihat yapınız ve ganimet alınız, ben de arkanızdan gelip size yardım edeceğim.*” Nitekim kendisi de onların peşi sıra gitmiş, Bizanslılarla yaptığı savaştan zaferle çıkarak, 100.000 esir ve 15.000 araba dolu su ganimet elde etmiştir. Yani başkalarının mallarını zorla ele geçirme, artık Allah’a hizmet olmuştu...

Üretmeden kazanma felsefesi doğal olarak Osmanlı’ya da egemen olmuş, devletin en önemli üç “helal” gelir kaynağı, gümüş madenleri, haraçlar ve ganimetler olarak sınıflandırılmıştı.

Biz tekrar kaldığımız zamana dönersek, egemen sınıfın çıkarlarını artıran, parçalanmış boylar arasında baskıya dayanan bir birliğin oluşmasını sağlayan ve talanla gelir düzeyini artıran bir düşünce, Türk toplumuna uygun gelmeye, egemen sınıf başta olmak üzere Müslümanlık Türk boyları arasında yayılmaya başlamıştı. Türkler sadece Müslüman olmakla kalmıyor, gayri Müslüm kim varsa, Türk dahi olsa onlara karşı cihat açıyor, ganimetini alıyordu. Böylece İslam’ın yayılmasını üstlenmenin ötesinde, o güne kadar İslam için büyük tehlike oluşturan Türkler, yine Türkler tarafından durduruluyordu.

2.4.3. Selçuklular’da Müslümanlık, Türklerin dini yazgısını çizen devlet”: Bir görüşe göre, MS 960 yılında Müslüman olan 200 bin çadırılık bir Türk topluluğu Oğuz Türkleriydi (İbn Fadlan), bir görüşe göre ise bunlar Satuk Buğra Han yönetimindeki Karahanlılardı (Avcıoğlu ve Gürün). Cahen 1000 yılında, Brockelman ise 970 yılında, Oğuzların Selçukluların önderliğinde Müslüman olduğunu savunur. Prof. Dr. Faruk Sümer, 1001 yılında, Selçuk oğlu İsrail’in Müslümanlığı kabul ettiğini savunur. Çünkü Selçuk, Yahudi Hazar Türkleriy-

le yakın ilişki içinde olduğu için, belki de Yahudi'ydi, bu nedenle iki oğluna "Mikail ve İsrail" diye Yahudi adları vermişti. Bu nedenle Müslümanlığı Selçuk'un değil, İsrail'in kabul ettiği düşünülebilir.

Bütün bunları toparlarsak, Oğuzların sadece Selçuk Boyunun Cend'e geldiği ve orada Müslümanlığı kabul ettiğini varsayabiliriz. Selçuklular Müslümanlığı kabul ettikten sonra, diğer Türk beyliklerini sıkıştırmaya başlarlar; bu savaşlardan birinde Mikail diğer Oğuzlar tarafından öldürülür. Müslüman olmayan Türkler kaçarak Peçeneklere sığınır. Mitolojide Ata Oğuz'un oğul Oğuz'un Müslüman olmasını şiddetle kınadığı ve ölümüne karar verdiği söylenir.

Selçuklular, kâfir Oğuzlarla, Türk-Müslüman Karahanlıların baskısından bunaldıkları için Cend'i terk eder ve İranlı-Müslüman Samanilerin yanında, Karahanlılara karşı savaşa karışır ve sonuçta onlardan, Buhara-Semerkant arasında yeni bir yurt elde eder ve orada 30 yıl yaşarlar. Bu sırada Selçuklular ikiye bölünürler, Selçuk'un oğlu İsrail Bey'in egemen olduğu taraf, Karahanlıların yanında yer alır, Mikail'in oğulları Tuğrul ve Çakır Beyler de Karahanlıların karşısında yer alır. MS 999 yılında Karahanlılar, Samanileri yıkınca, Selçukluların bu kolu da hem kılıçtan geçirilir hem de yerlerinden olurlar. Sonuçta Selçuklu beyleri, Tuğrul ve Çağrı Beyler, yeni yurt arayışına girerler (MS 1018). Karahanlıların yanında yer alan İsrail (?) ise, daha sonra, MS 1025 yılında Gazneli Mahmut tarafından yakalattırılarak, ölünceye kadar hapse atılır ve 4.000 çadırılık Oğuz kitlesi de zorla Horasan'a göç ettirilir. Oğuzlar, akın akın, bir taraftan kuzeyden göç ederken, Gazneli Mahmut'un oğlu Mesut da bir taraftan Oğuzları kılıçtan geçirmektedir. Karşılıklı birçok çatışmadan sonra, Gazneli Mesut büyük bir orduyla Tuğrul komutasındaki Oğuzlara saldırır ve so-

nuçta 1040 yılında *Dandanakan* ovasında yenilir. Mesut Hindistan'a kaçar; tüm bu topraklar Selçukluların eline geçer. Bu tarih çok önemlidir. Çünkü Peygamber, halifeler, Emeviler ve Abbasilerle başlayan İslam hükümrânlığı ve yayılcılığı artık Türklerin önderliğine geçmiştir. En önemlisi de Alevi felsefesinde olan Türkler, kendi hükümdarları tarafından zorla Sünnileştirme sürecine sokulmuştur. Bu nedenle Dandanakan Savaşı, ortaya çıkardığı değişiklik bakımından Malazgirt Savaşı'ndan çok daha büyük öneme sahiptir. Kendi içerisinde eşitlikçi, yağmacı bir toplum; Sünniliğin katı kuralları ile gelişmiş organizasyonlu bir devlet olma yolunda ilerlemeye başlamıştı. Tuğrul Bey, artık köle kullanma, baskı kurma ve şatafatlı bir yaşam sürme sürecine girmişti. Gözü Halife'nin oturduğu Bağdat'tadır. Bunun için önemli iki fırsatı değerlendirir. Birincisi Halife'yi sürekli rahatsız eden Şii Buveyhoğulları'nı, ikincisi ise Abbasi bozulmasını fırsat bilerek Mısır'da devlet kuran Fatimileri ortadan kaldırmak isteyen Halife'nin desteğini ve gücünü kullanma şansını yakalamıştır. Bu güç de Tuğrul Bey'de vardı. MS 1055'de antlaşma gerçekleşir. Halife, Tuğrul Bey'in egemenliğini ilan eder. Birçok karşı koymalara karşın, Tuğrul Bey 8 fil ve 60.000 kişiden oluşmuş ordusuyla Bağdat'a girer. Halk karşı koymaya çalışırsa da başaramaz; Tuğrul Bey Bağdat'ı yağmalar; hatta halkın emin yer olarak mallarını sakladığı halife türbelerini, konuşmak için gelen elçileri dahi yağmalar. Buveyhoğulları iktidarı tasfiye edilir. Halife'yi tümüyle egemenliği altına alır. Halife, Tuğrul Bey'e kılıç kuşandırır, taç giydirir, doğunun ve batının hükümdarı unvanını verir ve Abbasi Halifeliğini tanımayan toprakları fethetme görevi verilir. Bu arada yağmanın azalması ve bazı iç sürtüşmeler nedeniyle, İran ve Yukarı Mezopotamya'nın yönetiminden sorumlu İbrahim Yinal önderliğindeki Türkmenler başkaldırır. Fatimi Hali-

fesi, sürtüştürmeyi kızıştırmak için İbrahim Yınal'ı sultan ilan eder ve sonuçta Şii İbrahim Yınal ile Sünni Tuğrul Bey karşı karşıya gelirler. Tuğrul Bey galip gelir; karşı tarafın akraba olduğu yöneticilerini, hanedan kanı kutsal olduğu için kan akmasın diye, yaylarının kirişi ile boğdurur. Anadolu Selçuklu Devleti'ni kurucusu sayılan Kutlamış Bey'in üzerine de ordu gönderilir. Artık tüm beyler birbirine girmiştir. Bu sırada Bağdat'ta iktidar değişiklikleri ve yağmalar birbirini izler. Sonuçta Bağdat Sünnileştirilir.

Tuğrul Bey ölür (MS 1063). Yerine veliaht olarak bıraktığı Çağrı Bey'in oğlu Süleyman'ın hükümranlığını kimse kabul etmez. İktidarı ele geçirmek için niyetlenen Kutlamış ve Alparslan Beyler, Rey'de karşı karşıya gelirler. Sonuçta Alparslan kazanır ve Kutlamış öldürülür; Alparslan sultan olur.

Alparslan, İranlı ünlü Nizamülmülk'ün organizasyonu ile profesyonel bir ordu oluşturur. Her an başkaldırmaya hazır olan Türkmen tehlikesinin uzaklaştırılması için, Türkmenlerin, kâfir ülkesi Bizans'a yönelmesi gerekiyordu. Ancak daha önce İslam ülkesindeki muhalif güçlerin saf dışı bırakılması zorunluydu. Bunun için ilk olarak Bizans'la dostluk antlaşmasına oturulması gerekiyordu. Müzakereler devam ederken, Ermenilerin başkenti Ani'yi topraklarına katar; daha sonra güneye inerek, Fatımilerin etkisi altındaki Suriye topraklarına egemen olur ve Fatımilere saldırmak için hazırlıklara başlar. Bu sırada Bizans'ta darbeyle, Romanus Diogenes İmparator olur ve bir orduyla doğuya yürümeye başlar. Bunu haber alan Alparslan Fatımileri bırakır, Bizans ordusunun üzerine yürür. Malazgirt'te karşılaşırlar; Alparslan savaşı kazanır ve ağır bir antlaşma ile Diogenes'i serbest bırakır. Birçok kaynakta Alparslan'ın aslında Anadolu'yu ele geçirmek gibi bir planı olmadığı; öncelikle Türkmen tehlikesini uzaklaştırmanın bir yolu ola-

rak düşündüğü yazılıdır. Bu nedenle Malazgirt savaşı sadece Türkmenlerin yaptığı bir savaş olarak da tanımlanabilir. Bu savaşın önemli bir sonucu olmuştur. Türk gelenek-göreneğiyle yoğrulmuş Müslüman Türkler Anadolu'ya yerleşerek, kimliklerini korumaya çabalarlar (Aleviler); esas hükümet merkezi ise, tehlike uzaklaştığı için, Sünnileştirmeyi kurumsallaştırma fırsatını yakalar.

Selçuklular, Türklerle başardıkları devletleşmeyi, artık, onlarsız, hatta onlara karşı tavır içinde yürütmek durumuna gelmişlerdi. Aynı durum Osmanlı'da da tekrarlanmıştır. Osmanlı Devleti'ni kuran Türkmenler olmasına karşın; belirli bir düzeye gelince, Türkmenler yönetimden uzaklaştırılmıştır. I. Murat döneminde Osmanlı-Türkmen çatışması su yüzüne çıkmış; Yıldırım Beyazıt çevresinde odaklanan Türkmen karşıtı bürokrasinin I. Murat'ın oğlu Şehzade Yakup'un boğdurulması ile Türkmen-Osmanlı çatışması eylem aşamasına geçmiştir. Daha sonra Yıldırım'ın çocukları Musa Çelebi'nin, I. Mehmet'in lehine tasfiyesi, Cem Sultan'ın tasfiyesi aynı mantıkla gerçekleştirilmiştir. Sonuçta hem Selçuklular'da hem Osmanlılar'da Türk Türk'e düşman olmuştur. Her iki durumda da bu eylemlere paralel olarak Sünnileştirme gittikçe yaygınlaştırılmış ve egemen hâle getirilmiştir.

Türkmenlerin aşagılanması tepkiye neden olmuş, bunun sonucu olarak da Türkmenler Yıldırım'a karşı Timur'un, Yavuz Sultan Selim'e karşı Şah İsmail'in yanında yer almışlar; yapılan baskıya dayanamadıkları için Baba İshak, Şeyh Bedrettin ve benzeri iç ayaklanmalar ile ülke kana boyanmıştır. Artık bir defa köprüler atılmıştır. Resmi yönetim Türklüğün peşine düşmüştür. Bunun dinsel düzeyde zemininin hazırlanması için de Sünnilik hak mezhebi, Türkmenlerin bağlı olduğu diğer yollar ise küfür, hatta dinsizlik sayılmıştır; bu yolda yapıla-

cak tüm tehdit ve katliamlar da yüz karası fermanlarla meşrulaştırılmıştır. Bu hata bugüne kadar da düzeltilememiştir.

Selçuklu ve Osmanlı saraylarında Türk dili, kimliği ve tarihi adeta yasaklanmış; Türk dili ve kimliği her fırsatta aşağılanmıştır. Selçuklu yazar Kerimeddin Mahmud, “*Türkleri, hunhar Türkler köpek ve kurt gibidirler, ellerine fırsat geçerse yağmayı ganimet bilirler; ancak düşman kuvvetli gelirse kaçarlar,*” Osmanlı’da *Naima Tarih*’inde, “*Türk, nadan, idraksiz, çirkin suratlı, hilekâr*” diye yazar.

Selçukluların Fars dilini seçmesi bir derecede mazur görülebilir. Çünkü o zamana kadar edebi bir Türk dilinin geliştiği söylenemezdi. Hâlbuki Osmanlı bunu geliştirecek olanağa sahipti. Bütün bunlara rağmen, kanları ve canları pahasına, kimliklerini, dillerini, örf ve adetlerini bugüne taşıyan ve Türk Cumhuriyeti’nde yeniden bir Türk kimliğinin yeşermesine zemin hazırlayan bu insanların, yani Alevi-Türkmenlerin manevi huzurunda biz Türkler saygıyla eğiliyoruz.

Sünnileştirmenin kurumsallaştırılması ve bu kurumsallaşmada görev alacak bürokratların ve yöneticilerin yetiştirilmesi için, “*Hak mezhebi çerçevesinde, temel bilimlerden yoksun eğitimi amaçlayan*” medreseler kurulmuştur. Medreselerde, tüm sorunların çözümünde, *Kur’an* ve sünnetin yeterli olduğu savunulmuş; akılcı çözümler öngören eğilimlere “*Mutezillacilik*”e ve dinsel dogmalara karşı çıkan “*Batınilik*”e savaş açılmıştır.

Biz tekrar Alparslan’a geri dönelim. Alparslan, bir tutsak tarafından bilinmeyen bir nedenle öldürülür. Yerine Nizamülmülk’ün gözetiminde oğlu *Melik* (Arap dilinde hükümrân demek) *Şah* (İran dilinde hükümrân demek) geçer. Melikşah, Fatimiler hariç, diğer tüm Müslüman ülkeleri egemenliği altına alır. Melikşah döneminde vezir Nizamülmülk ve halife ile ipler

kopar. Her ikisi de çeşitli nedenlerle öldürülür. Veliahtlık kavgaları nedeniyle, Melikşah da karılarının biri tarafından zehirlenerek öldürülür (MS 1092).

İktidar mücadeleleri ve özellikle mezhep çatışmaları nedeniyle Selçuklu Devleti, Melikşah'tan sonra dağıldı, birçok bağımsız yönetime ayrıldı ve sonunda Moğolların istilasıyla tümüyle ortadan kalktı. Böylece, Müslümanlık, Araplara olduğu gibi, Selçuklulara da yaramamış, arkasında hem kendi halkına hem başka kavimlere acı, kan bırakarak tarihe karışmıştı.

2.4.4. Selçuklulardan geriye kalan: Özümlenme ve kimlik yitirilmesi, Selçukluların yıkılışına kadar birçok kesimde görülmekle birlikte, gelenek ve göreneklerine hâlâ sahip olan gerçek Türk Milliyetçilerince hazmedilemedi ve bunun sonucu olarak *Alevilik* ve *Tasavvuf* bilinç altından bir direniş ile ortaya çıktı; gelenek ve göreneklerinin yeni din içinde gelecek kuşaklara, bugünlere, taşınmasına hizmet verdi. Hatta bu direnme ve Türk bilinci, Hacı Bektaş, Abdurrahman Baba, Aybek Baba, Buzağı Baba, Baba Halil, Sarı Saltuk, Barak Baba ve Yesevi Şeyhleri ile İslamlaşmış Selçuklu-Oğuz egemenliğinde devam eder. Selçuklular Sünniliği benimsenmesine karşın, halkın çoğunun Aleviliği benimsemesinin nedeni de bu bilinçte yatar. Devlet ile halk arasındaki bu bilinç ve inanç farklılığı, Anadolu'da halkın Selçuklu Devleti'ne başkaldırısı (*Baibailik Hareketi*) ile kendini gösterir. Sünnilik genellikle ticaret hareketlerinin yoğun olduğu şehirlerde, Alevilik ise kırsal kesimlerde baskın olmuştu. Anadolu'daki Sünniliği sarsan dervişler (*Batıniler*) Selçuklular döneminde eylemlerini serbest olarak sürdürdüler. Ancak Selçuklular yıkıldıktan sonra, Şiilik, Alevilik ve Tasavvuf düşüncesini kullanarak Anadolu'ya girmeye başladı ve başkaldırdı. Ancak temelde Anadolu'nun

yaygın Alevi-Bektaşî felsefesini derinden etkileyemedi. Çünkü Alevi-Bektaşî felsefesi, Şamanizm'in insancıl ve özgür ilkeleriyle yoğrulmuş, halka hitap eden bir düşünce sistemi olduğu için, özellikle Oğuz soyundan gelenleri fazla değiştiremedi. Böylece bu felsefe MS 1600 yıllarına kadar yaygın olarak (bazı kaynaklara göre halkın %80'ni kadar) toplumun halk kesiminde gözde olarak kaldı; hâlbuki gücü elinde bulundurmak isteyen yönetici ya da egemen kesim, insanları dar kalıplara sokan ve güdülmeye açık yapan Sünniliği, çıkarları gereği tercih ediyorlardı. Alparslan'ın MS 1071'de Bizans'a vurduğu öldürücü darbeden önce, değişik inançlarıyla Anadolu'ya gelen birçok Türk boyu, yerli halk ile uyum içerisinde yaşamış; hatta din değiştirmeden birbirleriyle evlenmeleri sorun olmamıştır. Türk toplumunu Sünnileştirmek için ilk katı uygulamalar, Alparslan'ın ve Melikşah'ın katıksız bir Sünni olan veziri Nizamülmülk tarafından yapılmıştır. Son derece katı baskılar uygulanmış; baskıya karşı çıkan *Batini* ve *Rafizi* akımları, çok sert önlemlerle bastırılmıştır.

İslamiyet ortaya çıktıktan bu döneme kadar, Türklerin ortaya çıkardığı eserler ise, bir nasihatname olan *Kutadgu Bilig* (din için savaşı teşvik eden, kadını aşağılayan, tek şeffilliği ve yayılmacılığı kutsayan bir eserdir), bir ansiklopedi-sözlük olan *Divanü Lûgat-it Türk*, şeriata dayalı öğütler veren *Atabetü'i-Hakayık* ve yine şariat hükümlerini empoze eden Nizamülmülk'ün "*Siyasetnamesi*" (farklı düşünen insanların ve toplulukların nasıl baskı altına alınacağını, baskıcı rejimlerin nasıl oluşacağını inceleyen ve yol gösteren bir eserdir) adlı eserlerden ibarettir. Bunlardan yalnız *Divanü Lûgat-it Türk*, uygar bir düşünce dünyasında değer taşımakta; diğerleri insan yaşamını ve düşüncesini sınırlayan, yokluğu varlığından daha hayırlı olacak eserlerdir.

2.4.5. Osmanlı döneminde Müslümanlık: Daha sonra egemen olan Osmanlılar kural olarak başlangıçta göçebe toplum olduklarından laik yapılarını belirli bir süre korudular ve Bektaşî felsefesi Osmanlı'nın kuruluşunda önemli görevler aldı. Zamanla üretim toplumuna geçemedikleri için, Örfî Hukuk'un yerini Şer'i Hukuk, Bektaşî felsefesinin yerini ise Arabistan'dan gelen mollaların tutucu görüşleri almaya başlamıştı. Sünnilik ve onun Hanefî anlayışı, politik bir baskı olarak halkın üzerine uygulanmaya, Osmanlı yönetimi Araplaşmaya başladı. Hanefilik, Müslümanlığın esası olarak benimsenmiş, diğer anlayışta olanlar kâfir ve zındık olarak damgalanmaya başlanmıştı. Artık potansiyel olarak iniş başlamış, son görünmüştü...

İdarenin baskıcı Sünnî, halkın büyük bir kısmının Türk gelenek-göreneklerini yaşatan Alevî olması, beklenen tepkiyi doğurdu; Türkmenlerin bir kısmı, o sırada Osmanlıya rakip olan İran'daki Türk Safavî Devleti'ne yöneldi. Yavuz Sultan Selim'in önünde iki seçenek vardı, ya politika değiştirerek daha demokratik olan Alevîliği devlet politikası olarak yeniden benimseyecekti, o zaman Safavî Devleti'yle yandaş edinme için bir yarışmaya girecekti ya da baskı uygulayarak Sünnileştirmeyi sürdürecekti. Saraydaki ulema zaten Sünnî kafasında olduğundan ikinci seçeneği benimseyerek, Anadolu'yu "*Allah'ın yoluna çağırma*" adına kana buladı. En iyimser bir rakamla 40.000 Türkmen kılıçtan geçirildi. Katliamlar her yerde oluk gibi kanın akmasına neden oldu. En kötüsü Türklüğün gelenek ve göreneklerini yaşatmaya çalışan bu insanlar, verimli yerlerden dağların başına sürüldü; sefaletle itildi. Artık, yönetim, Türkler'de geleneksel olan halkın katılımcı yapısından farklılaşarak, koyu bir merkezi sisteme, daha doğrusu katı bir devletçiliğe dönüşüyordu. Bu değişim, bu zihni-

yet, bundan böyle, bugüne kadar, ister iyi niyetle olsun ister kötü niyetle olsun, devlete karşı yapılan her hareketi “*Vatana İhane!*” damgası ile yargılamak için zeminin hazırlanmasını sağlamıştı. Bu da devletin iyi yönetimi için yeni seçeneklerin aranmasını korkulu bir rüya hâline getirerek, yaratıcılığı kösteklemiştir. Artık devletin resmi dini olan Sünniliğe katılmayanların imhası da “Allah adına” yönettiğini savunan yöneticilere meşru bir hak oluyordu. Yavuz Sultan Selim’in *Bi Saru Görez* adıyla bilinen müftüsü *Hamza* tarafından verilen fetva, artık, Türk toplumu içinde dinmeyen bir yarayı da açıyordu: “*Ey Müslümanlar, bilin ve haberdar olun ki, reisleri Erdebil oğlu İsmail olan Kızılbaş topluluğu, Peygamberimizin şeriatını, sünnetini, İslam dinini, din ilmini, iyiyi ve doğruyu beyan eden Kur’an’ı küçük gördüler. Yüce Tanrı’nın yasakladığı günahlara helal gözüyle baktılar. Kutsal Kur’an’ı ve öteki kutsal din kitaplarını tahkir ettiler ve onları ateşe atarak yaktılar. Hatta kendi melun reislerini Tanrı yerine koyup ona secde ettiler. Hazreti Ebubekir’e, Hazreti Ömer’e sövüp, onların halifeliklerini inkâr ettiler. Peygamberimizin karısı Ayşe anamıza iftira ettiler ve sövdüler. Peygamberimizin şeriatını ve İslam dinini ortadan kaldırmayı düşündüler. Onların burada bahsedilen ve bunlara benzeyen öteki kötü sözleri ve hareketleri benim ve öteki bütün İslam dininin âlimleri tarafından açıkça bilinmektedir. Bu nedenlerden ötürü şeriat hükmünün ve kitaplarımızın verdiği haklarla, bu topluluğun kâfirler ve dinsizler topluluğu olduğuna dair fetva verdik. Onlara sempati gösteren, batıl dinlerini kabul eden ve yardımcı olanlar da kâfir ve dinsizlerdir. Bu gibi kimselerin topluluğunu dağıtmak bütün Müslümanların vazifesidir. Bu arada, Müslümanlardan ölen kutsal şehitlerin yeri Cennet’i ala’dır. O kâfirlerden ölenler ise hakir olup cehennemin dibinde yer tutacak-*

lardır. Bu topluluğun durumu kâfirlerin (kitap sahibi Hristiyan ve Yahudilerin) hâinden daha kötüdür. Bu topluluğun kestiği ya da gerek şahinle gerek ok ile gerek köpek ile avladığı hayvanlar mundardır. Onların gerek kendi aralarında gerekse başka topluluklarla yaptıkları evlenmeler muteber değildir. Bunlara miras bırakılmaz. Sadece İslam'ın sultanının, onlara ait kasaba varsa, o kasabanın bütün insanlarını öldürüp, mallarını, miraslarını, evlatlarını alma hakkı vardır. Ancak bu mallar İslam'ın gazileri arasında taksim edilmelidir. Bu toptamadan sonra onların tövbe ve nedametlerine inanmamalı ve hepsi öldürülmelidir. Hatta bu şehirde (İstanbul) onlardan olduğu bilinen ya da onlarla birlik olduğu tespit edilen kimse öldürülmelidir. Bu türlü topluluk hem kâfir ve imansız hem de kötülük yapan kimselerdir. Bu iki sebepten onların öldürülmesi vaciptir. Dine yardım edenlere Allah yardım eder. Müslümanlara kötülük yapanlara Allah da kötülük eder.”

Daha sonra verilen birçok olumsuz fetvanın yanı sıra, birçok Sünni kesimce büyük ilim sahibi olarak tanıtılan Şeyhülislam Ebusuud Efendî'nin, 16. yüzyılda verdiği fetvalar, artık bu kini iyice kökleştiriyor: Özet olarak, Şeyhülislam Ebusuud Efendi, “Ramazan günü yemek yemeyi savunanların, Sünniliğin kuralları bizi bağlamaz diyenlerin, şeyhimiz böyle diyen sufilerin, şeyhleri olanların, Peygamber soyundan olsalar dahi tüm Kızılbaşların (Alevilerin), dinsizlerin, Hallacı Mansur'un haklı olduğunu söyleyenlerin öldürülmesinin helal ve kutsal olduğunu; bu yolda ölenlerin ise şehit olacağını... Hatta Kızılbaşların öldürülmeleri diğer kâfirlerin öldürülmelerinden daha önemlidir,” diyecek kadar hınçla doludur.

Bu gelişmeler, kökü Türk olan bir devletin Arap kültürünün etkisi altına girmesine, bunun sonucu olarak da, İmparatorluğun kendisini, artık, İslam ve Osmanlı olarak görmeye başla-

masına neden olur. Osmanlı sarayı Türklüğünü ret eder, İstanbul'a belirli bir sayıdan fazla Türkmenin (Türk'ün) girmesi yasaklanır (Türkmenlerin nüfusu İstanbul'da %40'dan fazla olamaz uygulaması 1915 yılına kadar sürdürüldü); Türkmen sözcüğü ile hakaret aynı anlamda kullanılmaya, medreselerinde sadece İslam tarihi okutulmaya (diğer tarihi bilgiler putperestlik olarak nitelendirildiği için) başlanır. Farsça ve Arapçanın yazı dilinde kullanılması teşvik edilir ve zorlanır. Ortaya Osmanlıca diye garip bir dil çıkar. Yalnız Selçuklularda da Arapça ve özellikle Farsça teşvik edilmesine karşın, daha sonra ortaya çıkan beylikler kendi özgün kimliklerine dönüp, Türkçeyi devlet dili olarak ilan etmişlerdir. *Karamanlı Mehmet Bey*, bu nedenle Türk dilinin öncülerinden biri olarak, her sene saygı ve sevgiyle anılmaktadır.

Osmanlı hükümler olunca tekrar eski duruma dönülür. Hatta Türk soyundan gelen Yavuz Sultan Selim'in kendisi gibi Türk olan Safavi Şahı Şah İsmail ile mektuplaşmalarında, Şah İsmail yazışma dili olarak Türkçeyi kullanmasına karşın, Yavuz Sultan Selim, Farsçayı kullanmada ısrar etmesi bu zihniyetin tipik bir yansımasıdır.

Devlet ile halk arasındaki kültürel iletişim kopar. Bu nedenle koca imparatorlukta bugün Türkçe okuyabileceğimiz tek bir roman ya da öykü dahi yazılmaz (Osmanlı'yı savunan Türk milliyetçilerinin kulağı çınlasın). Hatta hem Selçuklular döneminde hem Osmanlı döneminde *Oğuz Destanı*'nın kulaktan kulağa aktarılması hariç, Türk tarihinin herhangi bir mitolojisinin putperestliğe dönüş olacağı düşüncesiyle, yazıya dönüştürülmesine izin verilmez. İran tarihini yazılı hâle getiren Firdevs, bizim ulema tarafından putperest olarak ilan edilir. *Oğuz-name*'yi de yazılı hâle getirmenin "mahz-i küfr" (tam bir kâfirlik) olacağı fikri topluma işlenir. Bu nedenle, ne gariptir ki,

İmparatorluk kuran Türkler, Türk adının dahi bugün nereden geldiğini tam bilemiyor. Çünkü Türk tarihi ile ilgili yazılı hiçbir belgeye izin verilmemiştir. Türklerin yurdu olduğu varsayılan Anadolu'ya yatırım yapmaktan kaçınılmıştır. Bu nedenle en az Osmanlı eseri, İstanbul hariç, Anadolu'dadır. Olanlar da sayıca büyük ölçüde camiden ve kervansaraydan ibarettir.

Sonuçta, kendi kültürü ile İslam'ı birleştirerek yeni bir sentez yaratan, tarihten gelen alışkanlığıyla laik olan, çoğunluğu Türkmen olan Aleviler ve diğer dayatıcılar, zorla Sünnileştirmeye çalışıldı; olmayanlara her türlü cefa uygulandı ve sonuçta merkezi yönetimler katıksız Sünni felsefesine sahip oldu. Artık bu felsefenin kaçınılmaz sonucunu yaşamak gerekecekti. Bu nedenle, Osmanlı yönetimleri, örnek aldıkları Emevilerin tüm hile, desise, katliam, çağdışılık, hıyanet, ihanet, kardeş ve akraba katliamlarını, vs.'yi yaşayacaklardı, yaşadılar da...

Macaristan sınırındaki serhat boylarında savaşıyan Osmanlı askerlerinin büyük bir kısmı Boşnaklardı. Ama buradaki ve keza imparatorluğun birçok yerindeki insanların hepsinin Müslüman olması Osmanlı'nın işine gelmiyordu. Çünkü vergi geliri azalıyordu. Sırf vergi gelirini artırmak için Bosna'ya Hristiyan Sırları yerleştiren de, yani bugünkü çatışmanın zeminini hazırlayan da Osmanlı'ydı. Şeriata aykırı olmasına karşın, Osmanlı, kilise ve dini kurumların yaygınlaştırılmasını teşvik etmişti. Çünkü bu yolla vergi gelirini artıracığını biliyordu. Saraybosna'yı imar eden Bosna valisi *Gazi Hüseyin Bey*, çarşıdaki Hristiyan tüccarlar artsın, vergi gelirleri yükselsin diye, çarşının içine Ortodoks kilisesi inşa ettirdi. Sokulu Mehmet Paşa, yine aynı nedenle, Sırp Ortodoks Patrikliğini kurup, bizzat kendi kardeşini patrik yapmıştı. Osmanlı bunları yaparken, dış etkilerden çekinmeyecek kadar güçlüydü. Bū-

tün bunların nedeni, tarihten gelen talan alışkanlığıydı. Bu nedenle Osmanlı bütün dinlere saygı göstermiştir, caminin yanında kilise yaptırmıştır gibi, İslami yönetimin, başka insanların inancına saygılı olduğunu çarpıcı şekilde anlatma, özünde bir yanıltmacadır. Bu hoşgörünün esas nedeni, üretken, becerikli, iş bilir bir cemaatten vergi toplamının kaçınılmaz yolu olmasıydı. Çünkü İslamlaştırıldıklarında, er ya da geç, bu sistem içinde tekrar üretkenliklerini ve yaratıcılıklarını yitireceklerini biliyorlardı. Bu da gelirlerinin azalması demek olacaktı.

İstanbul'daki Türklerin sayısını Osmanlılarda %40'lar da tutmalarının nedeni de, aynı düşünceye dayandırılmıştı. Çünkü Osmanlı'daki yaygın inanç, Türkler savaşmaktan başka bir şey yapamaz, sanatçılık, yazarlık, tüccarlık, yöneticilik gibi uygar meslekler olarak tanımlanan meslekleri icra edemez; düşünür olamazlardı. Bu nedenle bunları savaştırıp, ganimet toplattıracağını, talanı teşvik edici olması nedeniyle de fanatik İslamcı olmalarını teşvik edeceksin. Laik ve demokratik Türk Cumhuriyeti kuruluncaya kadar da bu sanat yoksunluğu sürdü. İlk defa, Cumhuriyet Dönemi'nde, dini baskıdan kurtulunca, Türklerin de savaşmanın yanı sıra, sanatkâr, düşünür ve yönetici olabileceği anlaşıldı.

2.4.6. Cumhuriyet Türkiye'sinde Müslümanlık: Baskıcı, merkeziyetçi ve halifelik unvanını taşıdığı için teokratik Osmanlı İmparatorluğu'nun, diğer Türk devletleri gibi yıkılması kaçınılmaz olmuştu. Bu yıkıntının üzerine kurulacak, aynı yolu izleyen bir devletin de er ya da geç yıkılması kaçınılmaz olacaktı. Medeniyetlerin üzerine kurulmuş, coğrafik bakımından en uygun konumda olan İslam ve Türk devletlerinin hiçbirisi, sürekli tarih sahnesinde kalmamış; en kötüsü, bunca olanağa karşın insanlığa beklenen hizmeti verememişti. Bugün

ırkı, coğrafyası ve tarihsel geçmişı farklı olan; ama sonuç itibarıyla geldikleri yerler aynı olan, yani demokratikleşmeye bile geçememiş, bilim toplumu olamamış, içerisinde baskı rejimi uygulansa dahi sürekli bir barışı sağlayamamış 57 kadar İslam ülkesinin ortak oldukları en tipik özellikleri Müslüman olmalarıydı. Bu olumsuzlukların değiştirilebilmesi için, o güne kadar uygulanagelen Müslümanlık anlayışının gözden geçirilmesi gerekeceğı fikri, “Cumhuriyetin Kurucuları” olanların ilk düşüncesi oldu. Bu nedenle inanç özgürlüğünü getiren ve Türk toplumunu yüzyılların boyunduruğundan kurtaran laiklik, yeni devletin temel ilkelerinden biri oldu. “*Yurtta sulh, cihanda sulh*” denerek, cihat ve talanın yolu tıkandı. Artık, özgür düşünebilen, yaratıcı olabilen ve insanın insana saygılı olduğı bir devrin kapısı aralanıyordu. Bu yaklaşım, genç Türk Cumhuriyeti’ni hak ettiğı saygın yere doğru çıkarmaya başladı ve geçen 90 yıl içerisinde buna bağılı olarak önemli atılımlar yapıldı. Demokratik ve laik tek İslam ülkesi olmanın gururunu bugün dâhi yaşıyoruz. Ancak, tarihten gelen dogmatik düşünce, o kadar kolay temizlenemediğı ve insan ruhunu bir örümcek ağı gibi sardığı için, hâlâ toplumun kaderini derinden etkilemektedir. Hatta eskiye dönüş için, Arap Milliyetçiliğinin el altından yardımları ile örgütlenmeler hızla sürdürölmektedir. Nitekim son 20 yıldır eğitimde ve kurumlardaki uygulamalar ve Cumhuriyet’i kuranlara yapılan saldırılar bu illetin depreştiğı izlenimini yaratmaktadır. Dileriz ki, Atatürk ile yakalanmış bu tarihsel fırsat, gafletin esiri olarak yitirilmez...

3. Türk toplumu ile İslamiyet’in ilişkisinin genel bir değerlendirmesi

İslamiyet, yerleşik düzene geçmeye ve şehirleşmeye başlayan Batı Türkistan Türklerinin bu sürecini, İslamiyet’in talan

ve yayılmacılık politikasıyla bir çeşit ayatarak, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşuna kadar kesintiye uğratmıştır. Bu uyarı Türklerin yayılmacılığını teşvik etmiş; ancak uygarlığa adım atmasını önlemiştir. Sünni egemenliğinin dayattığı baskıyla, gücün ve olanakların belirli elde toplanması sonucu, yer yer sanatsal yapılaşma (örneğin İstanbul'da ve Balkanlarda) görölse de, yaygın bir iyileştirme hiçbir zaman gerçekleşememiştir. Çünkü Sünni yöneticiler ile katı dinsel yönetime karşı çıkan Türk halkı arasında hiçbir zaman sürtüşme eksik olmamıştır. Bu nedenle Türkmenler Cumhuriyet'e kadar hep düşman görölmüştür. İslam'ın temel felsefesi gaza, ganimet, haraç ve fetihlere dayandığı için kendi inancı dışındakileri de şu ya da bu şekilde rahat bırakmamıştır. Ganimet ekonomisine dayalı bir devletin sürekli esenlik içinde yaşaması mümkün olmadığı için, ganimetin bittiği ya da azaldığı her dönemde, iç çatışmalar ve yıkıntılar kaçınılmaz olmuştur. Esasında, bugün dahi Türk-İslam felsefesiyle yoğrulmuş beyinleri olan yöneticilerimiz, meydanlarda 16 devlet kurmuş olmanın gururunu dile getirdiklerini zannederler. Bir defa bu devletlerin önemli bir kısmının Türk milliyetçiliğinden uzak, İslam felsefesi egemen olarak kurulduğu için, desise, kin, kan ile er ya da geç yıkıldığını; en kötüsü de bugüne (bugünkü Türklere) kadar uygarlığa övünebileceğimiz herhangi bir şey bırakmadıklarını dile getirmekten kaçınırlar. Bir gün birileri, 16 devletin kurmanın marifet olmadığını, birini kurup da onu sürekli yaşatmanın uygarlık olduğunu er ya da geç yüzümüze vuracaktır. Çok devlet kurmanın, uygarlığın temel koşulu olan uzlaşmacılıktan uzak, ilkelik olduğunu öğrenmemiz gerekecektir. Bu ilkelliği aşıl原因 en önemli etkilerden biri de İslamiyet olmuştur. Çünkü İslamiyet'in bir çıkar (talan) için bir araya getirdiği birlik, evrensel üretim modelini içermediği için, değirmenin suyu bittiğın-

de parçalanmayı da zorunlu hâle geçirmiştir. Bu nedenle 16 Türk devleti kurulmuştur. Bu açmazı gören Türkiye Cumhuriyeti kurucuları, başta Yüce Atatürk, üretici yaşam tarzını teşvik eden esasları, devletin temel ilkeleri olarak benimsemiş (sanat, bilim, tarımsal ve sanayi üretimini teşvik eden yaklaşımları ile) ve kazandırılan bu yapıyla Türkiye Cumhuriyeti'ni sonsuza kadar yaşatabilecek zemini hazırlamıştır.

Ganimet, haraç, gaza, esasına göre kurulmuş bir devlette bireylerin, kendilerini zorlayarak üretim yöntemlerini geliştirmesini, yani bilimi geliştirmelerini beklemek mümkün değildir; çünkü çok daha kolay yoldan kazanma yani talan ve soygun, idari ve inanç sistemi olarak meşru sayılmaktadır. Türk Tarihi'nde Cumhuriyet Dönemi hariç, üretimi esas alan "sadece" bir dönem yaşanmıştır. Bu, henüz Müslüman olmadan Hazar civarında yerleşip, yerleşik düzene geçmeye başlayan Türklerdir. Türklerin sanatsal yapılarının en önemlilerini bu dönemde görmekteyiz. Ancak Arapların örgütlenmiş talan ve yayılmacı saldırılarına dayanamayarak yıkılır ve bizzat kendileri İslam felsefesi içinde çok daha organize olmuş, saldırgan, yayılmacı ve talancı bir toplum hâline dönüşürler. Böylece hiçbir Türk topluluğu doğal evrimleşme sürecini yaşayamadı. Ancak, bugün sanata ve üretime daha eğilimli; ancak baskıcı rejimlerden yeterince nasibini alan Hristiyan *Gagavuzlar* ve *Yahudi Karaimler* (her ikisi de Türk soyundan gelmedir) ayrı bir gelişme süreci gösterdiler.

Birçok yazar, İslamiyet'in örgütleyici, hedefe yönelik bütünlük sağlayıcı yapısından dolayı, toplumların bir araya gelmesinde etkili bir harç oluşturduğu fikrinde birleşmektedir. Bu düşünce, ilk bakışta doğrudur. Dağınık duran toplumları aralarındaki fikir ve görüş ayrılıklarını, zorla da olsa, kaldırdığı için birlik doğmaktadır. Ancak bu arada insan zekâsının en önem-

li unsurunun budandığı gözden kaçmaktadır. Bu unsur, çeşitlilik ve yaratıcı gücün budanmasıdır.

Tanrısallık yasalar ve onların peygamberlerinin buyrukları varken, hangi insan bunların haricinde başka yol aramak için kendini zorlayabilir. Böyle bir zorlama kelleyi verme demektir. Böylece toplum, kendi içine kapalı, dogmatik fikir ve ilkelerin arkasından sürüklenen bir sürü hâline dönüştürülmüştür. Yaratıcılık köretilmiştir. Başlangıçta ivme kazandırdığı zannedilen bu felsefe, sonuçta girdiği toplumları, aklın ve düşünce sisteminin önüne dogmatik bariyerler koyarak, çıkmaz sokağa sürüklemiştir. Elinizi vicdanınıza koyun, oturduğunuz evin içinde bir gezinin, kütüphanenizin önünde durun, çocuğunuza anlayabileceği bir şiirin ya da bir öykünün hangisinin bu 16 Türk devletinden, çok uzağa gitmeyelim, Osmanlı'dan olduğunu söyleyeceksiniz. Evinizde son 600 yıldan hatta 1500 yıldan bu yana bu coğrafyada bulunmuş, keşfedilmiş bir küçük iğne, raptiye, bir somun, herhangi bir şey var mı? Bu kadar zenginliğin üzerinde bu devletler talandan başka ne yaptılar dersiniz? Bu kısırlık ve verimsizlik tarihi bir gerçeğe de dayanmaz. Çünkü Semavi dinlerin ortaya çıkmasından önce bu coğrafyada bulunan, yazılan ve keşfedilen şeyler daha sonraki uygarlıkların en temel yapıları olmuştur.

Bütün bu devletlerden, bize ve çocuğumuza kalan, kanlı savaş masalları ve kirli saray öyküleridir. Müslümanlık, Türklerle ilim ve irfan aşılırdıysa, bunlar nerede? Son bin üç yüzyıla kadar henüz yazıya geçmemiş ve Müslüman olmamış Türklerin yarattığı ilkel mitoloji gibi bir beyin ürünü dahi yaratılamamıştır. Biliyor musunuz? Övündüğümüz, başta *İbn-i Sina*, *Farabi* ve birkaç bilimsel düşünür, katıksız Müslüman olduğunu gururla savunduğumuz Gazneliler tarafından kâfir ilan edilmişlerdi. Osmanlıların yaptığı camilerin mimari tarzı,

İslam sanatından çok Bizans ve Rönesans kiliselerinden etkilendi. Resim, heykel Müslümanlıkta yasaklandığı için, sanatın iki ana unsuru tümüyle kazınmıştır. Bununla birlikte, yazı ve hat sanatı doruğa ulaşmıştır.

Diyebilirsiniz ki, belki teknik bakımlardan atılım getirmemiştir; ancak toplumsal barışa büyük katkılar sağlamıştır. Esasında yukarıdan aşağıya ana hatlarıyla anlattığımız İslam tarihinde, hiçbir dönemin kansız geçmediğine tanık oldunuz. Buna Peygamber dönemini izleyen halifeler ve daha sonraki dönemler de dâhildir. Dört halifenin 3'ü; 11 imamın 10'u Emevi halifelerinin hepsi, Abbasi halifelerinin neredeyse tümü, padişahların büyük bir kısmı kendi dindaşları tarafından en feci şekillerde öldürülmüştür. 1600 yıldan bu yana gelmeyen huzuru gelecekte umuyorsunuz; çok beklersiniz...

Çünkü kuralların sert ve tartışmasız kabulünü dayatan bir sistemin barış getireceğini savunmak, kökünde çıkarıcılık yoksa saflıktır. Hâlbuki Şamanizm'den gelen, her şeyi kutsal sayan ve saygıdeğer bulan, insanlar arasında fark gözetmeyen bir anlayış sisteminin yaşatılması ve özellikle geliştirilmesi, çok daha barışçı bir toplum yaratabilirdi. Nitekim bugün da-hi, Şamanizm'deki öğeleri ve gerçek Türk düşüncesini köken alan Bektaşilik ve Alevilik özünde hoşgörüye dayanmaktadır. Ne yazık ki merkeziyetçi, despot, dogmatik ve dayatmacı uygulamaya çok daha yatkın olan ve bunlara ilişkin kuralları içinde taşıyan Sünni zihniyet, bu hoşgörülü akımın yolunu kesmiş, gelişmesine izin vermemiştir. Öyle ki dinle ilgili herhangi bir tenkitin en ağır şekilde cezalandırılması için yasa bile konmuştur. Tenkit edilemeyen, üzerinde yorum yapılamayan herhangi bir düşüncenin, fikrin ve akımın er ya da geç eskiyerek etkinliğini yitireceğini biliyoruz. Bu nedenle 2000 yılına vardığımızda bırakın sade vatandaş, din eğitimi gören

İmam Hatipli öğrencilerin kitle hâlinde Deizme kaydıkları yazılıp söylenmektedir. Çünkü bilimi yanına almamış her düşünce er ya da geç çıkmaz sokağa girecektir. 57 İslam ülkesinde kan ve vahşetin yaşanması yeni düzene uyumsuzlukların sonucudur. Doğrusunu yanlış üzerine oturtmuş toplumların kaderi Orta Doğu'da ve tüm İslam ülkelerinde görülmektedir. Ancak dini katı bir dogma hâline getirmiş olanlar bunu anlayamazlar.

Sonuçta, örgütlü ve olanaklı bir zümrenin önderliğinde gelişme fırsatı verilmeyen Bektaşilik ve Alevilik felsefesi de, zamanla cahil ve çıkarıcı insanların elinde, amacından saptırılmış ve batıl inançlara bulanmıştır. Hâlbuki başlangıçtaki ilkeler zaman içinde geliştirilseydi ve toplumun siyasal yapısına uygulansaydı, belki de sadece İslam ülkelerinde değil, tüm dünyada barış, kardeşlik ve hoşgörünün yaygınlaşmasını sağlayan bir akım, bir öğreti, bir ekol hâline dönüşebilirdi. Eğer öyle olsaydı, biz Avrupa kapılarında Avrupa topluluğuna girmek için bekliyor olmaz; Avrupalılar bizim kapımızda bekliyor olacaktı.

16. BÖLÜM

Türk Milliyetçiliğinin Esası ve Gelişmesi “Türk Tarihi”

İnsanların evrimleşmesine bakıldığında, ilk insanların bugünkü bilgilerimiz içerisinde ilk defa Afrika’da ortaya çıktığı ve oradan dünyanın dört bir tarafına yayıldığı söylenebilir. Bu yayılışta bir grup insanın da bugünkü Orta Asya merkez olmak üzere çevreye yerleştiği tahmin edilmektedir. Belirli bir süre sonra da Buzul Dönemleri başlayınca, buradaki insan topluluğu ile batıdaki insan toplulukları arasındaki ilişki, Urallar, Kafkaslar üzerine yığılan kalın buz tabakaları nedeniyle, keza güneyde de Himalaya Dağ silsilesi ile kesilmiş oldu. Dolayısıyla bir ana kökten gelen bu iki topluluk doğal seçilimle farklı özelliklere sahip olacak şekilde evrimleşti. Örneğin, B kan grubu büyük bir olasılıkla Orta Asya’da ortaya çıktı ve daha sonra buradan tüm dünyaya yayıldı. B mutasyonu burada ortaya çıktığı için, buradaki ırk gruplarında B kan grubunun sıklığı bugün % 60'lara kadar yükselmiştir. Hâlbuki Anadolu Türklerinde bu oran bugün yaklaşık % 15 civarındadır (TÜBİTAK, TBAG 1195 no’lu projede bu rakam % 12.89 verilmektedir). Orta Asya, coğrafik bakımdan tekdüze bir yapı göstermediği ve değişik ekolojik koşulları bünyesinde bulundurduğu için bu evrimleşme, kendi içerisinde de değişik alt ırk gruplarının ortaya çıkmasına neden oldu. Bütün bu ırklara Altay Irkı denebilir. Türkleri ve Moğolları oluşturan alt ırk grupları bu ırk gru-

bunun en yakın iki üyesidir. Daha uzak akraba olarak Çinlileri, Japonları ve Tibetlileri verebiliriz. Türkleri tipik özellikleri olan homojen bir ırk olarak tanımlayamamızın kökünde, farklı şekilde evrimleşmeleri yatar. Ancak Türkleri bir arada tutan ve ona Türk tanımını en iyi verebilecek özellik gramer yapısıyla dil ailesinde kendine özgü bir yeri olan Türkçe lisanıdır. Bu nedenle bu kitabın değişik yerlerinde, *“eğer Türkleri bir grup altında toplamak ve onlara Türklük bilinci aşlamak istiyorsanız; bunu yapısal özelliklerle yani ırkçılıkla değil, dil özellikleri yani kültür boyutunu işlemek suretiyle başarabilirsiniz,”* teması defalarca işlenmiştir. Türk Milli Eğitimi’nin bu konuda, Cumhuriyetin ilk 30 yılından sonra, özellikle 1980 yıllarından sonra doğru yönlendirildiğini söylemek güçtür.

1. Türk Milliyetçiliğinin mitolojik ve kronolojik gelişimi

İlk tarihsel yorumlar: İlk bilimsel tarih yazarı olan Herodot, MÖ 6. yüzyıllarda yazdığı eserinde Türk adıyla herhangi bir toplumdan söz etmez. Bugünkü Türk-Moğol tanımına benzer iki toplumun varlığına değinir.

Bunlardan birincisi, *“Mesajetler”*: Bugünkü Türkistan’ın daha doğusunda yaşayan, anahan dinine sahip, sosyal olarak çömlekçilik düzeyinde kalmış, gelişmemiş barbar bir toplum olarak tanımlanmıştır. Bu topluluğun etkisiyle ya da bu topluluğa mensup birçok kavim (barbar olduğu söylenir) MÖ 3-2. yüzyıllarda Irak-Mısır medeniyetine saldırır. Bu akınlar milattan sonra da devam eder ve Hunların batıya akını bunun bir sonucu olarak ortaya çıkar.

İkincisi ise *“İskitler”*: Alpler’den Çin ve Hint sınırına kadar yayılmış, sosyal olarak çobanlık düzeyinde kalmış, doğudan batıya gittikçe daha çok babahan dinli olan, biraz daha geliş-

miş bir topluluk olarak tanımlanmıştır. Bu grubun içine batıdan doğuya doğru *Vizigotlar*, *Ostragotlar*, *Slavlar*, bazen *Cermenler* dâhil edilir. Herodot, İskitler içinde, ayrıca, Altayların ötesinde, çenesi uzun, yassı burunlu (daha sonra Hunlar yassı burunlu olarak tanımlanmıştır), özel bir lisanı olan, bir altıncı tip İskit daha tanımlamıştır.

“Türk” sözcüğünün kökeni: Bu konuda eldeki bilgiler tartışmalıdır. Türkçülüğün babalarından sayılan Ziya Gökalp, “Türk” sözcüğünün Orhun Anıtları’nda yasa ya da kurum anlamına kullanılan “*Töre*” sözcüğünden geldiğini yazar. Ziya Gökalp’a göre Orta Asya’daki Türkçe konuşan kavimlerden biri bu yasaları benimseyince töreli denmiş ve bu da zamanla Türk’e dönüşmüş. Arapların kendilerinden olmayanlara acem dediği gibi, Türkler de kendi törelerinden olmayanlara “Tat” derlermiş. Bu nedenle de Moğollara Tat-Er (Tatar) demeleri bundan kaynaklanıyormuş.

Neşri’ye göre (*Neşri Tarihi: 14*, TTK yayınları) Türklerin dinlerini değiştirmesinden dolayı “*Terk-İman*” dendi ve bir rivayete göre zamanla bu yakıştırma “*Türkman*”a dönüştü. Türk anonim ismi de bu eylem ile ortaya çıkmış oldu. Türklerin diğer medeniyetlerle ilişkisi, ilk olarak, MÖ 2. yüzyılda daha medeni ve bilgili olduklarını kabul ettikleri Çinlilerle olmuştur. *Türkçe yazılmış ilk metinler ise ancak MS 7. yüzyılda görülür.*

Türklerin mitolojik kökeni: Neşri, mitolojik olarak Türklerin kökenini Hz. Nuh Peygamberin oğlu Yafes’ten türemiş Bulcas’a bağlar. Bulcas’ın iki oğlu olmuş; birinin adı Türk, diğerrininki Moğol’muş. Mitolojinin bu kısmında bir kopukluk ya da karışıklık olur. Öykü şöyle devam eder: Bulcas ölünce yerine büyük oğlu Zib Bakuy geçer (bu da *Ulu Taht* anlamına bir

sembolik kavram olabilir) ve bunun da *Kara* (kuzey yönü demek) *Han*, *Or* (Oğuz'un son olarak yerleştiği dağ) *Han*, *Güz* (sonbahar anlamına) *Han* ve *Gür* (Oğuz'un son olarak yerleştiği dağ) *Han* diye dört oğlu olur. *Kar Han* dinsiz ve kâfir ruhlu bir adamdır. Ondan, doğuştan Müslüman olan ve Tanrı'nın birliğine inanmış Oğuz adında bir çocuk olur (bazı kaynaklara göre İbrahim Aleyhiselam—> İshak —>Iys'in oğludur; bazılarına göre Sam oğlu *Erfahşad* soyundandır). Bu çocuk, babasıyla 75 yıl savaşır; onu öldürür ve tüm dünyayı (doğudan batıya) ele geçirir. Böylece Türk ve Moğol geleneklerinin en büyük kahramanı halkın belleğinde yaratılmış olur. *Birçok kaynağa göre Türklük Oğuz'la başlar. Böylece Oğuz'un yaşadığı tarih, bu durumda, Türk adının başladığı tarih olmalıdır.* Neşri'ye göre Kara Han ile Oğuz arasındaki savaş Oğuz'un iman getirdiği İbrahim Peygamber zamanındaydı. *Kur'an'da* İskender Zülkarneyn olarak tanıtılan peygamber Oğuz'un bizzat kendisi de olabilirdi. Halkın hayalinde, Oğuz ile Akkadların sonunda ortaya çıkan İbrahim Peygamber (İsa'dan binlerce yıl önce yaşamış, Sümerlerin Ur kentinden Mısır'a göç etmiş bir semittir), Med uygarlığı sonunda ortaya çıkan Cyrus ve Pers medeniyeti sonunda ortaya çıkan İskender, hatta Attila ve Çin-Hint kahramanları arasında paralellikler ve zamandaşlıklar kurulmuş; ancak gerçekte Oğuz'un hangi tarihte yaşadığı bir türlü saptanamamıştır. Büyük bir olasılıkla en yaklaşıklık tarih, İsa'dan önce 4. yüzyılda yaşamış olan İskender'le zamandaşlıktır. Özünde, Oğuz, Türk toplumlarında, bu kahramanlarla özdeşleştirilmiş hayali bir varlık gibi görünmektedir.

Yine Neşri'ye göre, Oğuz, dünyayı ele geçirdikten sonra, asıl vatanı Orta Asya'ya ve Kürtak'a döner ve çocukları Gün, Ay, Yıldız Hanları sağına (*meymeneye*), Gök, Tak (Dağ) ve Dengiz hanları sol yanına (*maysereye*) yerleştirir. Bunlar

da kan teşkilatının sembolik hayali kişileri gibi görünmektedir. Oğuzların bu altı aşireti de kendi aralarında 4'erli kanlara bölünürler ve 24'lü bir konfederasyon oluştururlar (Türkiye'de bugün kullanılan yer adlarından Burdur, Yazır, Dudurgu, Avşar, Karkın, Anamur, Yüreğir, İçdir, Kınık, Bayındır... bu boy-ların adlarından birkaçıdır). Mitolojiye göre Oğuz Han'ın en büyük oğlu Gün Han, atasının vasiyeti üzerine Oğuz Han'ın yerine geçer ve 70 yıl hizmet ederek birçok şehir kurar (hâl-buki bu sırada Türkler hâlâ göçebeydi). Bundan sonra başa Kay Han geçer.

Bundan sonra Hz. Peygamber sahneye çıkar (MS 622) ve gelişen Arap egemenliği, Türklerle birlikte, İpek (ticaret) Yolu'nun başını tutmuş Farısları ortadan kaldırmaya başlar. Gerçek adları olan (yaşamış) Türklerin sahneye çıkışı ilk defa bu zamanda görülür. Belki de ilk gerçek kişi, bu dönemde meysereden Oğuz oğlu Salur'dur. Güney batıdan Araplar, kuzey doğudan Türkler, Acem ülkesinin zenginliğini talan ederler. Bu döneme kadar Araplar Türklerden çekinmişlerdi. Halife Osman, kumandanı Said İbn-l'As'a para ile barış yaptıınca, üstü kapalı seyreden Arap-Türk ittifakı da son bulmuş oldu. Dönekliğin ve kallesliğin tüm alanlarında uzmanlaşmış Emeviler, bu sefer de İpek Yolu üzerinde tehdit oluşturmaya başlayan Türkleri bertaraf etmeye karar vermişlerdi. Bunun için de bu sefer Acemlerin desteğine gereksinme vardı. Halife Yezid, bu desteği sağladı ve Cürcan ülkesi bir kan deryasına döndürüldü. Amaca ulaşmak için, Arapların tüm kurnazlıkları ve desiseleri kullanıldı. Hişam bin Abdül-Melik döneminde, kumandan Cerrah, Hazer ilini kan deryasına ve bir yıkıntıya döndürdü. İslamiyet'in 100. yıllarında, bu sefer Arap-Acem ittifakı, Türk avına çıkmıştı. Bu sürele avı Cengiz ve Timur'un ortaya çıkmasına kadar devam etti. Arap tarihçileri, bu dönemde

“Türk adını alanlar gerçekte Ye’cüc Mecüc artıklarıdır. Bunlar yabani hayvanlar gibi yaşarlar; ne dinleri, ne inançları, ne yasaları vardır. Puta, güneşe, yıldızlara taparlar. Haramı ve helali bilmezler,” diyerek Arap halkını Türklerle karşı kıskırtmaktan geri kalmıyorlardı. Ancak bu arada köle olarak getirdikleri Türkler, yaşam tarzı olarak savaşıma uygun oldukları için, ordunun belkemiğini oluşturmaya ve Arap egemenliğinin içini oymaya başladılar.

1.1. İslamlaşmış Türklerde Milliyetçilik duyguları

Daha sonra Türk adını alacak, dillerindeki gramer yapısı bakımından benzer olan, hemen hemen aynı inanç duygularını (Şamanizm’i) ve aynı mitolojiyi paylaşan, gelenek ve görenekleri benzer ya da aynı olan, çoğunluk aynı yaşam tarzını (savaşçı-göçebe) gösteren boyların MS 6-7. yüzyıllarda Hazar ve Horasan’a yerleştiğini, tamamen göçebe bir yaşam tarzından yavaş yavaş yerleşik düzene geçtiğini görmekteyiz. Bu boylar, gelenek göreneklerine bağlı, atalarına ve kan bağlarına saygılı, toplumsal kararlarda katılımcı, toplumda kadının önemli yeri olan, özgürlüğe önem veren, toplumun disipline edilmesinde dini kurallardan önce örfi geleneklerin egemen olduğu, katı kurallarla yönlendirilmemiş topluluklardı. Üretim açısından ilkel bir yapı gösteriyorlardı. Gelirleri hayvancılık, ilkel tarım ve sadece mal edinmeye yönelik talana dayanıyordu. Batı Türkistan’da yerleşime başlayınca, önce İran uygarlığıyla ilişkiye geçtiler ve bu uygarlıktan önemli şeyler öğrendiler. Bu aşamada, Türk boylarının, yerleşik düzene geçmiş toplumlardaki üretim yöntemlerini kavradığı, göçebeliliğin yanı sıra, merkezlerde, sanatsal yapılaşmalara ve ticarete yöneldiklerini görüyoruz. Daha sonra Müslüman Araplarla temasa geçtiler ve Arapların idari organizasyonu karşısındaki

yetersizliklerini anlamaya başladılar. Araplar, kısmen yerleşik düzene geçmiş ve belirli bir değer birikimine sahip bu Türklerle talana karar vermişti. Ancak Türkler hem savaşçı hem de gelenek-göreneklerine bağlı topluluklardı. Bu nedenle onların maddi ve manevi yönden ele geçirilmeleri kolay olmadı. Hz. Peygamberin Türklerin yerleşim yerini ve vücut şeklini işaret ettiği varsayılan bir ırk hakkındaki olumsuz ayetleri ve hadisleri Arapları korkutuyordu. Başlangıçta temkinli davranan Araplar, özellikle İran ve Kafkasya'yı ele geçirdikten sonra saldırılarını yoğunlaştırdılar. Türklerdeki milliyetçilik duyguları (gelenek ve görenekleri) ve Şamanizm'den köken alan dünya görüşleri, Araplarla uyuşmadı ve bu nedenle yaklaşık 300 yıl bu bölge kan gölüne döndü.

Türkler, katı, dayatmacı, yargılamadan uzak, yetkilerin eşeyler ve sınıflar arasında farklı paylaştırıldığı bir sistemi benimseyemiyorlardı. Ancak gelişmiş organizasyonlu Arap Milliyetçiliği (Müslümanlık) karşısında da fazla etkinlikleri olamıyordu. İslamiyet, başlangıçta, bir Arap dini olarak ortaya çıktığı için, Arap Milliyetçiliğinin iskeletini ve vurucu ruhunu oluşturmuştu. Bu nedenle Arapların dışındaki ırklar, Müslümanlığı hiçbir zaman tam olarak benimseyememişlerdi. Hatta İranlılar Müslüman olmalarına karşın, Araplar onları Acemler (*yabancılar*) olarak tanımlıyor; İranlılar da Müslümanlığı Arapların benimsediği anlamda içlerine sindiremedikleri için, kendi milliyetçi duygularıyla (gelenek-görenekleriyle) yoğurarak, Arap Milliyetçiliğine bir tepki olarak Şiiliği ortaya çıkarıyorlardı. Şiilik, Arap Milliyetçiliğinin karşısına dinsel bir akım olarak çıkıp, Arap egemenliğini sarsmaya başlayınca, Arap Milliyetçiliği de aşırı bir dini hüviyet kazanarak katı bir Sünniliğe dönüşüyordu. Şiilikle İran Milliyetçiliği, Sünnilik ile Arap Milliyetçiliği bu nedenle özdeşleşmiştir. Müslümanlık İran'a girdiği zaman,

diliyle, edebiyatıyla, sanatıyla, mimarisiyle yerleşmiş ve gelişmiş bir Fars Kültürü vardı. Bu nedenle kültürel çatışma kaçınılmaz oldu. Bu çatışma bugüne kadar, hatta İran-İrak çatışmasına kadar süregeldi.

Türk boylarıyla İranlılar ve Araplar ilişkiye geçince, ilkin ve ilkel yapısını korumuş Şamanizm ve Türk uygarlığı, organizasyon düzeyi yüksek bir toplumun gereksinmelerini karşılamaktan uzak kaldı. Çünkü gelişmiş bir üretim, tarım, devlet organizasyonu, edebiyat, hatta yazı kültürü dahi gelişmemişti. Öyle ki, Türkçe yazılmış ilk metinlere MS 6-7. yüzyıllarda rastlanmaktadır. Bu nedenle Türk boyları hem kültürel hem organizasyon bakımından kendilerini yetersiz hissedip, bir arayış içerisine girdiler. Bu evrede, birçok Türk boyunun, herhangi bir baskı altında kalmadan Budistliği, Zerdüştlüğü, Yahudiliği ve Maniheizm'i kabul ettiği; hatta daha önce Müslüman olan İranlıların kendi kültürleri ile yoğurarak yarattıkları Şiiliğe girdikleri görülmektedir. En ilginç olanı, bu evrede, Türk boyları arasında, din farklılığına dayalı herhangi bir çatışmanın kayıtlı olmaması. Herkes kendi ve başkasının inancına saygılı...

Abbasi Devri'nde, Türk soyundan gerçek kişiliği olduğu bilenen (daha öncekilerinin birçok mitolojiden etkilenmiş hayal ürünü kahramanlar olma olasılığı var) Salur bin Tak (Dağ Oğlu Salur), Ana Çanak Han ve lakabıyla Kara Han (Müslüman adı taşımadığı için bu Kara lakabı verilmiştir) da denir, Müslümanlığı kabul eden ilk Türk Hanı oldu ve Hicret'in 300. yılında (MS 9 - 10 yüzyılda), en az 2000 kişi birden Müslümanlığa geçti.

Tarihte ilk Müslüman Türk devleti ise Karahanlılar'dır. Yaklaşık MS 650 yıllarında başlayan ilk akınlar ve MS 700'lerde başlayan işgal ve sömürgeleştirme çabaları sonucunu vermiş, Halife el-Kaim bi-Emrillah'ın Selçuklu Hükümdarı Tuğrul

Bey'e taç giydirip, iktidarını onaylayacağı MS 1058 yılına kadar zorla İslamlaştırma süreci devam etmişti.

Abbasilerle başlayan dönemde, Müslümanlık, içerik bakımından fazla değişmeden, Arap dini olmaktan çıkıyor, evrensel bir yapı kazanmaya başlıyordu. Çünkü artık yönetime egemen olanlar, ilk olarak İranlılar (Şiiler) daha sonra da Türkler oluyordu. İranlılar yönetime egemen olduklarında, kendi özgün karışımlarından taviz vermemiş, yani Şiiliğin gereğini yapmışlardı. Ne yazık ki Şiilik de zaman içinde dinin katı kurallarından ve yönlendirmelerinden kurtulamamış ve 2000'li yıllara girerken bile bağnazlığın, yobazlığın, çağ dışılığın içine yuvarlanmıştı.

Bu arada kitle hâlinde Müslümanlığa geçen Türklerde de, İranlılarda da bir zaman önce ortaya çıkan kültürel direnç görülmeye başladı ve Şamanizm-Türk gelenek görenekleri ile Müslümanlığın bağdaştırılması Aleviliğin (daha çok kırsal kesime yönelik) ve Bektaşiliğin (daha çok kentteki yerleşik düzene yönelik) ortaya çıkması şeklinde kendini gösterdi. Böylece Türk kültür ve geleneği ile Şamanizm'in Müslümanlıkla çatışmayan tarafları, bu yeni sentez içerisinde sürdürülmeye başlandı. Şamanizm'in laik yapısı ve Türk boylarının katılımcı idari şekli, Müslümanlığın katı kurallarını yumuşatarak, çok daha çağdaş ve uygar bir sentezi oluşturmuştu. Belki de Müslümanlığın gelecekteki uygar dünyanın gereksinmelerine yanıt verebilecek en önemli sentezi bu olabilirdi. Bu sentez hoşgörü, değişimi ve açıklığı esas almıştı.

Ancak Türkler çok kötü bir evrede yakalandılar. Çünkü sosyal organizasyonları, teknik düzeyde, Arap ve İranlılarla aşık atacak durumda değildi. Devlet yönetimi de bir aşiret ya da boy yönetiminden ileriye gidememişti. İşte bu aşamada Müslümanlık Türkleri yakaladı. Boy ya da aşiret düze-

yinden devlet organizasyonuna geçmeye başlayan yöneticiler için iki yol vardı: Ya Müslümanlığın Türk kültürü ile yoğurulmuş sentezini, yani Alevilik ve Bektaşiliği alacaklardı. O zaman bu sentezin Şamanizm'den gelen katılımcı ve laik yapısından dolayı, her biri başka telden çalan boyları ya da aşiretleri bir araya toplamakta zorlanacaktılar. Ya da Arapların Milliyetçilik duygularının katı kuralları içinde yoğurulmuş olan Sünniliği idari yapılarının temel örgütlenmesi için kullanacaklardı. Irk ve düşünce bakımından bu kadar çeşitli insanı, kullarılan yöntemler insanlık dışı da olsa, bir arada o güne kadar başarıyla tutan bir zihniyet, yani Arap Milletçiliğinin yöntemi, pekâlâ esas alınabilirdi. Bu şekilde davranmakla da Müslümanlığın ilahi yöneticisi olan halifelerin sempatisi kazanılabilirdi. Böylece Türklerin yönetici kesimi, *ilk Müslüman olan yönetici Salur bin Tak'tan ve ilk Müslüman devlet olan Karahanlılar'dan itibaren bu yolu seçtiler*. Bunun da bir sakıncası vardı. Yöneticiler, halktan kopuyorlardı. Ancak Arapların devlet anlayışındaki (Sünniliğin) katı kurallarını kullanarak onları denetim altına aldılar. Ancak, bir idari sistem uygulanmaya başlarsa, bu sistemin temelini oluşturan anlayış da ister istemez kendini göstermeye başlayacaktı. Nitekim öyle de oldu. İdaresi Sünni, halkı Alevi-Bektaşî (Türkmen) olan Müslüman Türk devletleri, Halefleri olan Araplar gibi davranmakta geç kalmamışlardı: Dinini yaymak için genişlemeyi ve savaş meşru görme, ganimet ve haraç alma, köle yapma, başka bir dinden olanlara “kâfir” ya da “gâvur” gözüyle bakma, Sünniliğin dışındaki İslami eğilimleri (mezhepleri) “küfür” olarak nitelendirme ve en önemlisi kendi ırkını, yani Türk kültürünü, dilini, tarihini, mitolojisini küçümseme ve aşağılama. Bu nedenle Sünni Türk Devletleri, Türk Milliyetçiliğinin gelişmesine katkılarının vazgeçtik, bu duygunun köreltilmesi için yüzyıllar boyunca

ca uyguladıkları baskı nedeniyle, kitabın bu bölümünde Türk Milliyetçiliğinin Tarihi içerisinde değil, İslam Tarihi'nin içinde anlatılmışlardır. Çünkü bu devletlerin yöneticilerinin Türklük adına hiçbir katkıları olmamıştır. Bütün bu Sünni-Türk devletlerinde (Selçuklu ve Osmanlı dâhil), yönetici kesim, devlet dilini Arapça ve Farsça yapmış, medreselerde, İran ve özellikle Arap tarihini okutmuş; Arap'ın ve İslam'ın propagandasını yapan (*Divan-ı Lügatit Türk hariç*) birkaç eserin dışında Türkçe hiçbir yazılı metnin yayınlanmasına izin vermemiş, desteklememiş, sürekli aşağılanan Türk gelenek ve göreneklerinin Arap ve Fars gelenek ve görenekleriyle değişmesini teşvik etmiş, Arap ve Fars kültürünün egemen olması için tüm çabayı göstermiş ve en önemlisi bütün bu kültürel emperyalizme karşı çıkanları, hain, kâfir, isyancı diye niteleyerek kılıçtan geçirmiştir. Birçok isyanın nedeni incelendiğinde, temelde, bu kimlik korunmasının direncinin yattığı görülür.

Ancak, bu yöneticiler, yılmadan Türklük bilincini koruyan ve kendini Arap ve Fars'tan her zaman farklı gören gerçek Türk Milliyetçilerini (Türkmenleri, Alevileri, Bektaşileri), yeni devlet kurma girişimlerinde güvenilir güçler olarak kullanmadan da geri kalmamışlardır. İşte Batı Türkistan'da birçok Müslüman Türk devletinin ve keza Selçukluların kuruluşunda, Malazgirt Savaşı'nda, Anadolu Selçuklularının kuruluşunda, Osmanlı Devleti'nin kuruluşunda ve genç Türk Cumhuriyeti'nin kuruluşunda yalnız bu güçler yer almıştır. Ancak her defasında, yöneticiler, devletin kuruluşunu gerçekleştiren bu güçleri, "Cumhuriyet Türkiye'si de dâhil," yasalarla olmasa da tarihten gelen alışkanlıkları nedeniyle ikinci sınıf vatandaş olarak görmekten, belirli bir süre sonra baskı altına almaktan ve yönetime katılma haklarının sanki sadece belirli bir görüşe ait olup da diğerlerinin hakkı değilmiş gibi davranmaktan çekin-

memişlerdir. Diyanet İşleri Başkanlığının resmi mezhep görüşü olarak sadece Sünniliği ön plana alması, son 50 yıl içinde Anadolu'nun çeşitli kesimlerinde inanç farkından dolayı çıkan çirkin olayların yeterince üzerine gidilmemesi, yine bu yanlış yönelmenin uzantısıdır.

Bin yıla yakın bir süre içerisinde, halkı Türk olan devletler arasında, Türk bilincinin gelişmesi için çaba gösteren bir devleti ve değerli yöneticisini anmadan bu kısmı kapatamayız. Fars-Arap kültürünü benimsemiş; ancak sanat bakımından belki de Türk devletleri arasında en gelişmiş yere sahip olan ve Anadolu topraklarına en çok eserler kazandırmış Selçuklular da ne yazık ki, aynı yolu izlemiş ve Türk Milliyetçiliği için hemen hemen hiçbir şey yapmamıştır. Selçukluların yıkılışından sonra kurulan birçok beylikten (devletten) biri olan Karaman Beyliği (Devleti)'nin beyi *Karamanlı Mehmet Bey*, Konya önünde toplanan divanda (13 Mayıs 1277), bundan böyle devletin dilinin sadece Türkçe olacağını ilan etmiş ve soyunun diline sahip çıkmıştır. Keza halkı büyük ölçüde Farsî, yöneticileri Türk olan, İran'daki Safavi devletinin kurucusu *Şah İsmail* (MS 1487-1524), Safavi Devleti'nde Türkçenin resmi dil olmasını sağlamış, bizzat kendisi Hatayi mahlasıyla Türkçe tasavvuf şiirleri, arı bir dille Türkçe halk şiirleri, özellikle bugün Alevilerin çaldığı Türkçe saz eserleri, Türk halk edebiyatının işlendiği bir "*Divan*," didaktik ve lirik gazeller, Hz. Ali hakkında övgüler dizilen bir "*Dahname*" ve didaktik bir "*Nasihatname*" ve tüm mektuplarını Türkçe yazmıştır. Halkı Türk olan Osmanlı Sultanı Yavuz Sultan Selim de, Şah İsmail'e inatla Farsça yazılmış mektuplarla cevap vermiştir...

Osmanlının kuruluşunu gerçekleştiren Türkmenler, İstanbul'un fethinden sonra, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşuna kadar, horlanmış, aşağılanmış, gelenek-göreneklerinin, dille-

rinin, tarih bilinçlerinin geliştirilmesine izin verilmemiştir. Bu yazılanlara inanmayanlar, lütfen bu paragrafı okuduktan sonra, okumalarına biraz ara verip, kütüphanelerine bakarak, ko- ca imparatorluktan, çocuklarına hangi şiir, roman, hikâye, Türklerin geçmişiyle ilgili yazılmış belge, araştırma vs.yi gös- tereceklerine bir baksınlar. Eğer bulurlarsa, kendilerinden ri- ca ediyorum, yeni baskılarında bu kitabın içeriğini değiştirmek için bana da bilgi versinler... Bugün çocuklarımızın okuyup da anlayacağı dilden, kendi öz benliğini yansıtan, yazı ve şiirler, yine de, Türkmen oldukları için horlanan bu kesimlerin ağız- dan ağıza bugüne taşıdıkları ya da çok zor koşullarda yazıya çevirdikleri birkaç parça eserden ibarettir.

1.1.1. İttihat-Terakki (Balkanlaştırma) ile başlayıp Tür- kiye Cumhuriyeti’nde devam eden Milliyetçilik: Osmanlı İmparatorluğu’nda 1800’lü yılların sonunda başlayıp, 1900’lü yılların başında hızla devam eden ayaklanmalar, batı ülke- rinin de tezgâhlarıyla, resmen bir milliyetçilik akımına dönüş- müştü. Kendini farklı bir ırktan kabul eden herkes, Osman- lı’dan ayrılmak istiyordu. Balkanlardaki ülkeler bir bir bu şekil- de Osmanlı’dan koptu. Milliyetçiliğin körüklenerek bir ülkenin parçalanma eylemi de böylece siyaset diline “*Balkanlaştırma*” olarak girdi. Osmanlı dilim dilim kesiliyordu.

Amerikalı bir gazeteci, Atatürk’e, “Sizin devrimlerinizin için- de en çok hayranlık duyduğumuz devrim, dil devrimi oldu; bir milletin alfabesini toptan değiştirdiniz,” deyince, Atatürk şu ya- nıtı vermiş: “Yanılıyorsunuz. Eğer bu alfabe millete mal olsay- dı, bunu benim değiştirme gücüm olamazdı. Bugün 13 mil- yon Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı, ancak 10.000 kişi bu alfabeyi kullanabilmektedir. Ben halkın dilini, anadil yap- mak istiyorum. Çünkü Arap harfleriyle Türk dilini yazmak ol- dukça zor. Yazsanız dahi, tekrar aynen okumakta birçok zor-

luklar ortaya çıkmaktadır. Anlam kaymalarına neden olmaktadır. Ayrıca Osmanlı'da amaçlara bağlı (tapu için farklı, kitap yazımı için farklı, *Kur'an* için farklı vs.) olarak en az birbirinden farklı 10 çeşit Arapça yazı tipi kullanılmıştır. Bunların her birinin öğrenilmesi ayrı bir eğitimi gerektirmekteydi. Eski Türk alfabesi de araya giren İslam eğitiminden ve alfabesinden dolayı ölmüş bir alfabe olmuştu ve gereksinimleri karşılayacak durumda değildi. Bu nedenle teknik olarak gelişmiş batı dünyasının ortak alfabesinin alınması kaçınılmaz olmuştu.”

Yine bıçak kemiğe dayanmıştı, yüzlerce yıl önce kendini Türk soyundan kabul edip, taşıdığı kültürü ağızdan ağıza bin bir baskı ve cefayla taşıyan ruh, Türklük ruhu, yeniden dirilmişti. Bu ruhu taşıyanlar *İttihat Terakki Cemiyeti* etrafında toplanarak, ülkeyi kurtarma çabasına girdiler. Bir kısmının girişimleri başarısız oldu hatta felaketler getirdi. Ancak bir defa gerçek Oğuz ruhu dirilmişti. Bu ruhu taşıyanların bir kısmı Genç Türkiye Cumhuriyeti'nin temellerini attılar. Bunların başında bulunduğu gibi Mustafa Kemal bulunuyordu. Mustafa Kemal, ırkçılık ile milliyetçiliğin farkını ayırt edecek kadar kültürlü ve zekiymi. Irkçılığın, başka ırkları, kültürleri küçümseme, yok etme, ele geçirmek olduğunun bilincine ulaşmıştı. Bu açıdan bakıldığında birçok ülkenin milliyetçiliği ırkçılık olarak ve keza Arap Milliyetçiliği Müslümanlık kisvesi altında Arap ırkçılığı olarak görünmekteydi. Hâlbuki milliyetçilik, kendi kültürünü, dilini, töresini, tarihini, gelenek göreneğini tanıma, bilme ve geliştirme; başka kültürlerle de saygılı olmanın bir ifadesiydi. Bu açıdan bakıldığında İslamiyet'in ve Müslüman Türk Devletleri'nin tanımı çok açık bir şekilde ortaya çıkıyordu.

Türk ulusunun, yeniden kimliğini kazanması, uygarlaşması, bilim toplumuna dönüşmesi için, dilde, dinde, yönetimde

yeni bir yapılanmaya gerek vardı. Bu nedenle, dilini geliştirebilmek için, daha doğrusu halkın dilinin yaygın dil olarak kullanılmasını sağlamak için *Türk Dil Kurumunu*, tarihini araştırmak ve geliştirmek için *Türk Tarih Kurumunu* kurdu, dinini geliştirmek ve özgürleştirmek için laikliği benimsedi; milliyetçiliğin saldırganlık ve talan olmadığını vurgulamak için “*Yurtta Sulh Cihanda Sulh*” özdeyişini rehber yaptı, uygar sayılan ülkelerle iletişimi kolaylaştırmak ve bilgiyi daha kolay aktarabilmek için yazı dilinde “*Harf Devrimi*” (birçoğunun savunduğu gibi bu değişiklik çok büyük gedik açmadı; çünkü zaten Türk kültürüne yönelik yazılı kaynaklar toplumun yapısını etkileyecek kadar çok sayıda değildi; teknik bilgi içeren yazılı kaynaklar ise kural olarak yoktu; yeni bilgiler edinilmesi için batıya dönmek zorunluluk hâline geçmişti; en önemlisi Arap harfleri Türk dilinin yazımına uygun bir alfabe değildi; dolayısıyla uygar bir dünyada bu kopukluğun eksikliği hissedilmedi), bu atılımın belki psikolojik temelini oluşturmak için “*Kıyafet Devrimi*” yaptı. “*Hayatta en hakiki mürşit ilimdir; fendir*” diyerek, bilim toplumu olmanın yolunu gösterdi. Parlamentoyu kurarak demokrasi yolunu açtı. “*Türk, öğren, güven, çalış, güven*” diyerek, geleneksel talanın yolunu kapatıp, üretici olmaya teşvik etti. Türk Ocaklarını kurarak, milli benliğin işleneceği odakları oluşturdu. “*Ne mutlu Türküm diyene*” diyerek, Türkmenlerdeki yılların ezikliğini silmeye çalıştı. Bu nedenle de kendisine Atatürk adı verildi. Bu unvana, Türklerin mitolojik atası Oğuz’dan ve Köktürk Kağanı Bilge Kağan’dan sonra en layık o oldu. Tüm uygar ve gerçek Türk Milliyetçilerinin adına manevi huzurunda saygıyla eğiliyoruz...

Birçok İslam ülkesinin ve Türkiye’deki birçok Türk kökenli Arap Milliyetçisinin, Atatürk’ü, Halifeliği kaldırmasından dolayı suçlaması da haksızlıktır. Atatürk, Halifeliği Türk idari siste-

minden uzaklaştırmıştır. Bu nedenle Halife'yi ortadan kaldırmamış, Edirne'den kapı dışarı ederek, Türkiye'den çıkarmıştır. Eğer, İslam ülkeleri ve Türkiye'deki Türk kökenli Arap Milliyetçileri, gerek duysalardı, örneği dünyanın birçok yerinde görülen birçok dini lider gibi, son Halife'ye de biat edebilir ve kurumsal olarak yaşatabilirlerdi. Bunun için hiçbir engel yoktu. Ya da geçen 70 yıl içerisinde İslam ülkeleri bir yenisini seçebilirlerdi (hangi dinden olursa olsun dini düşünceler insanların bir araya gelmesini önlediği için, geniş kapsamlı böyle bir uyuşmanın gerçekleşmesi çok zor olacaktır). Çünkü Halifelik, ne geçmişte ne de Osmanlı'da kan bağıyla aktarılan bir kurum hiçbir zaman olmamıştı.

Ancak kökleşmiş geleneksel yönetici-çıkarıcı zihniyeti tümüyle ortadan kaldırmak kolay değildi. Çünkü dini, çıkarları için istismar eden ve bunun için çok çeşitli yöntemler geliştirmiş olan böyle bir kesimi kısa bir sürede ortadan kaldırmak ya da eğitile doğru yola sokmak mümkün değildi. Bu kesim 1950'li yıllara kadar, açık söylemek gerekirse, biraz da uygulanan bas-kılar sonucu sinmişti. Çok partili sisteme geçince, çoğunluğu sağlayan partinin muhafazakâr (tutucu) eğilimi ve bizzat bu partinin siyaseti dine bulaştırma politikası, tarihsel hastalığın nüksetmesine neden oldu. Başlangıçta, bu zihniyet, Atatürk döneminin inançlı ve gerçek Türk Milliyetçisi kadrosu karşısında çekingen ve korkaktı. Bu nedenle sinsi ve akıllıca bir yolu seçti: İdari sisteme ve eğitime sızma ve zaman içinde kadrolaşmayı tamamlayarak devleti yeniden ele geçirme. İşte bu bölümün başında, kare içerisinde bir gazete yazarımızın makalesinde, başlık olarak verilen "İçişleri ve Milli Eğitim Bakanlığında ülkemizi tehdit eden kadrolaşma" şeklindeki uyarı, bu tehlikeyi işaret etmektedir.

2. “Türk-İslam Sentezi” için son söz

Yaklaşık MS 1600 yıllarında Osmanlı’da örgütlenmesini tamamlayan Türk-İslam (bir çeşit Sünni-Türklük) sentezi, Türk gelenek göreneklerini sürdüren “gerçek Türk Milliyetçilerinin direktmesine karşın” idari sisteme tüm kurumlarıyla yerleşmişti. Bu sistem özünde, Arap Milliyetçiliğinin Türk Ulusu’na uygulanmasıydı. Araplara bile yarar getirmeyen, onları kanlı entrikalarla dolu bir tarih sürecine sürükleyen böyle bir zihniyetin, Türk halkına mutluluk getirmesini beklemek Herhâlde saf dillilikten başka bir anlama gelemeyecektir. Nitekim beklenen sonuç gecikmedi. Osmanlı, Araplar gibi, kardeşin kardeşi, babanın oğlu, oğlun babayı öldürttüğü tarihin en kanlı, kirli, entrikalı ve en önemlisi müspet bilimden nasibini almayan bir idari sisteme dönüştü. Bağnazlık arttıkça, baskı artı, baskı arttıkça bölünmeler ve devlete karşı çıkmalar çoğaldı. Sonuçta Osmanlı Devleti’ni kuran Türkmenler bile, Osmanlı Sarayı tarafından düşman görüldükleri için, desteklerini çektiler. Daha önce kazanılmış yerler parça parça verilerek, durum kurtarılmaya çalışılıyordu. Ancak bu tutucu zihniyet, rehber olarak kendine değişmez olduğunu savunduğu ilahi kuralları aldığı için, zamana uyum yapma ya da yenilikleri izleme gibi bir evrimleşmeyi de ta başından kapatmıştı. Bu nedenle uygarlığın gereği olan yenilikleri (hâlâ akılları ganimette ve düşmanlardan korunmada olduğu için) askeri donanım hariç izleme gereği dahi duymadılar. Düşünebiliyor musunuz? Koca imparatorlukta sarayın hiçbir zaman bir yayın ya da basımevi olmadı. Matbaa bulunduktan ve yaygın olarak kullanılmaya başlandıktan, 150-200 yıl sonra ülkeye girdi. Batı, müspet bilimlerde dev adımlar atarken, Osmanlı 1300 yıl önceki felsefeyi uygulamak için son çırpınışlarını sergiliyordu. Boğazın hasta adamı, sonunda, ataları tarafından Oğuz’dan teslim alınan;

ancak yarı yolda saplandıkları bağınaz zihniyetten dolayı, bir türlü açıp içene bakamadıkları o kutsal emaneti, gerçek sahibine “*İlk defa Türk adı taşıyan bir devlete, yani Türkiye Cumhuriyeti’ne*” devretmek zorunda kaldılar. Bin yıl sonra Türk olmanın çekinmeden söylendiği ve gururla yaşandığı bir devlet kurulmuştu. Bu devlet, bir şeyi daha göstermişti: O güne kadar, biraz da Arap Milliyetçisi olan yazarların güdümlenmesiyle, Türklerin sanattan, bilimden ve yönetim yeteneğinden yoksun olma fikrinin yanlış olduğunu. Çünkü genç Türk Ulusu kısa zamanda saygın, üretken ve uygar olma yönünde hızla yol almaya başlamıştı. Hiçbir İslam ülkesine nasip olmayan bir devrim yaşanıyordu. Çağ dışılığıın, İslamiyet’in bir kaderi olmadığını, aşılabileceğini, tüm dünyaya gösteriyordu.

Ancak eski felsefeyle ve bağınazlıkla, hâlâ 1300 yıl önceki ilkelerle bugünkü devletlerin yönetilebileceğini savunan ilkel düşünce, çevremizdeki ülkelerde ve tüm İslam ülkelerinde, baskıyla da olsa ayakta idi. Demokrasiye ve laikliğe geçen tek İslam ülkesi Türkiye Cumhuriyeti olmuştu ve kısa zamanda başarılı da olmuştu. Geçimini ve varlığını bağınazlıktan ve baskıdan alan bu ülkelerin yöneticileri, bu kötü örneği “*kendi baskıcı ve çağdışı yönetimlerini sürdürebilsinler diye*” en kısa zamanda ortadan kaldırmalıydılar. Bu nedenle halkının %98’i Müslüman olan ve nüfus kâğıtlarında bile öyle yazılan bir ülkeye, İslamiyet’in yayılması için, bu ülkelerden doğrudan; ancak özellikle bazı gruplara el altından büyük yardımlar yapılmaya başlandı. %98’i Müslüman olan bir ülkenin neyini Müslümanlaştıracaktınız? Zaten kural olarak tümüyle Müslüman; ancak bunlar Türk Milliyetçisi, Arap Milliyetçisi değil. Araplar geleneksel olarak İslamiyet’i Arap dini olarak kabul ettikleri ve milliyetçiliklerinin ayrılmaz bir parçası olarak düşündükleri için, başka bir milliyetçilik akımı içerisindeki Müslümanlığı hiç-

bir zaman gerçek Müslümanlık olarak kabul etmediler; üstelik bu yapılanmayı tehlike olarak da gördüler.

Bin yıl öncesine dönülmüştü, Türk Milliyetçiliği ile Arap Milliyetçiliği (tam olarak ırk açısından değil; dünya görüşü olarak) yine bir daha karşı karşıya gelmişti. Ancak 1000 yıl ülkesinin halkını ihmal eden, baskı altına alan ve onu horlayan zihniyet, hem egemenliklerini sürdürmek hem de geçmişin günahını açıklayabilmek için, Türk-İslam sentezi adı altında savunmaya-saldırıya geçmiştir. Başlangıçta İslami öğreti ile eğitilen; ancak aynı zamanda kendini Türk Milliyetçisi hissedener, Türk-İslam sentezine dört elle sarıldılar. Ancak zamanla, Türk-İslam sentezinin altında Arap Milliyetçiliğinin yattığı anlaşıncı, son zamanlarda belirgin olarak görülen, milliyetçilik ve ümmetçilik ayrışımı, siyasi kadrolaşma düzeyinde de kendini göstermeye başladı.

Türkiye Cumhuriyeti'nin başarısını gören ve özellikle emperyalizme karşı duruşu ile dünyanın tüm mazlum ülkelerine örnek olan genç Türkiye Cumhuriyeti yıpratılmalıydı. Neyle? Tarihte yaşadıkları ile yani yine din devletine döndürölmeler ile. Ortaya ılımlı İslam diye bir kavram atıldı ve batılı dostlarımız (!) tarafından genç Türkiye Cumhuriyeti bunun sahibi olarak lanse edildi. İyi de bu dönüşümü kim sağlayacaktı? 1945 yılından bu yana sinsi sinsi bekleyen cumhuriyete karşı olduğunu o gün beyan etmeyen (bu gün açık açık beyan eden) bir iş birlikçi taife tarafından içten içe kemirilerek başarılacaktı. İlk adım ezanın Arapça okutulması ile atıldı. *Kur'an*'ın Türkçeleştirme çabalarına engeller getirildi. Arapça dili ve *Kur'an*'ın Arapça okunması neredeyse kutsal bir ibadet olarak sunuldu.

Hâlbuki dini olarak en çok parçalanmanın dili Arapça olmayan; ancak Müslüman olan ülkelerde olduğu gerçeği bir türlü görölmek istenmedi. Çünkü dili Arapça olan ülkelerde din is-

tismarcıları *Kur'an*'ı işlerine geldiği gibi yorumlayıp çıkar sağlamaya kalkışınca, buna kuşkuyla bakanlar, *Kur'an*'ı kendi dilinde okuyarak öyle bir şeyin olup olmamasını kontrol edebiliyor. Dili farklı olan ülkelerde bu olmuyor. Bu nedenle ülkemizde dinimiz bin bir parçaya ayrılmış durumda. Bu bilinerek yapıldı; Atatürk ve arkadaşları da bunun böyle olmaması için *Kur'an*'ın Türkçeleştirilmesi için çırpındılar. Böylece anlamadığı bir dilde ibadet eden bir ülke olduk.

Bu seferki tehdit Araplardan değil tam tersi batılı dostlarımızdan geliyordu. Sonunda cemaat sevdalısı olan yöneticilerin desteğinde dünyanın belki de bir daha göremeyeceği en kanlı cemaat yarım yüzyıl içimizde örgütlendi. Bu akımın ve destekçilerinin bayrağı demokrasi sosuna batırılmış türban oldu. Uygar dünyanın bir üyesi olmaya yaklaşmış Türkiye Cumhuriyeti çirkin ve iğrenç bir darbe ile geldiği yere döndürülmek istendi. Orta Doğu'daki Müslüman çekişmesinin ve bataklığının içine çekilmek istendi. Neyse ki tehdit yöneticilere kadar uzandığı için, neler olabileceğini fark edip, bu darbeyi başarılı bir şekilde önlediler; ancak söndüremediler. Çünkü bu cemaatin devletin olanakları ile yıllardır yetişmiş binlerce yetenekli ve eğitilmiş üyesi dünyanın dört bir tarafına dağılarak Türkiye Cumhuriyeti'nin altını oymaya başlayacaktır. Gerçek Türk Milliyetçileri (kürsülerde milliyetçilik edebiyatı yapanlar değil) buna fırsat vermeyip; devletin yanında, laik ve demokratik yönetimlerin yanında yer almalıdır.

Bu ve bundan önceki bölümü dikkatle okuyanlar şunu anlamış olmalıdırlar: Türkiye laik olursa, dini öğretileri eğitime, siyasetine, yönetime sokmaz ise; devlet yönetiminde dini kadrolaştırmaya izin vermez ise; Türkiye'nin Müslüman dünyasının değil, Türk dünyasının lideri olmasının gerektiğine inanır ve bu yolda adımlarını atarsa, bu coğrafya için doğmuş bir

şansın devam etmesi sağlanabilir. Aksi takdirde 16 Türk devleti gibi ya yok oluruz ya da kimlik değiştiririz ya da bölük pörçük oluruz. Bu coğrafyanın tarihi bizim davranışımıza göre yazılacaktır...

Bu bölümü bağlarken şu yorumu yapmadan geçmek, tarihe haksızlık olacaktır. Kaynakların hızla tüketildiği ve kirletildiği bir ortamda, eğer insan soyu başka çözüm yolu bulamazsa ve eğer insanların sadece çıkara dayalı dünya görüşü değişmezse, su ve enerji sorunundan dolayı, Türk ve Arap Milliyetçileri 1000 yıl önceki gibi (nasıl İpek Yolu'nu ele geçirmek için karşı karşıya gelmişse) yine karşı karşıya gelecektir. İşte Arap Milliyetçiliği bu tehlikeyi gördüğü için, % 98'i Müslüman olan bu ülkeye, İslamiyet adı altında, *Truva Atı* sokma peşindedir. Dileriz, Türkler bir taraftan İslamiyet'in uygar öncülüğünü onurla ve başarıyla yürütmeye devam ederken, Cumhuriyet'in temel ilkelerine sıkı sıkı sarılarak, tarihteki yanılığa bir daha düşmezler.

17. BÖLÜM

“Gelecekte Ne Olacak?” Son İmparatorun Egemenliği

Evrimsel gelişme devam edecek mi?

Evrimde her gelişme kendinden önce oluşmuş bir basamağın üzerine kurulmuştur. Bir defa bir basamak üste çıkılmışsa, bu basamağa ulaşan, kendinden önceki basamakların özelliklerinin önemli bir kısmını, biyolojik olarak kullanmaya devam etmiştir. Bağımsız düşünce ortaya çıkınca da, bu kademelerin işleyiş düzeneğini anlama şansına kavuşmuştur. Örneğin, değişken vücut sıcaklığına sahip, yani soğukkanlı bir canlı, sabit vücut sıcaklıklı, yani bir sıcakkanlının nelere sahip olduğunu hiçbir zaman anlayamaz ve onun kazandığı yetenekleri de hiçbir zaman kullanamaz. Ancak bir sıcakkanlı, en azından vücut sıcaklığının düşmesinin neler yaratabileceği konusunda bilgi sahibidir. *Hiçbir canlı, ulaştığı evrimsel çizginin daha üstündeki evrimsel bir durumu canlandıramaz, gerçek bir şekilde algılayamaz ve yorumlayamaz.* Bu nedenle canlılar, evrimsel gelişim basamaklarına göre (bazı organları ve yetenekleri bakımından bazılarının daha gelişmiş olabilmelerine karşın) ilkelden gelişmişe doğru gruplandırılmışlardır. Bu gruplandırmalarda, sinirsel örgütlenmenin ölçüt olarak alındığı birçok durum vardır.

Bundan yaklaşık 3-4 milyar yıl önce çok ilkel bir canlı olarak başlanılan evrimleşme sürecinin ulaştığı en son aşama, güçlü bir bilince sahip insan soyunun ortaya çıkması olmuş-

tur. İnsan dışında hiçbir canlı bu denli güçlü bir bilince sahip olmamıştır. İnsan dışında hiçbir canlı, bu denli güçlü bir bilinç düzeyine, yani sinirsel örgütlenme bakımından merdivenin en son basamağına ulaşamadığı için, bir insan gibi, ardında kalan basamakları (dünyanın ve kendinin geçmişini) anlayamamış ve yorumlayamamıştır. Sadece insan, geçmiş olduğu basamakları anlama yetisine ulaşmıştır. Ancak bu anlama yetisi, ancak, başlangıçtan başlayarak bir önceki evrimsel basamağa kadar geçen süreç için yeterli olabilmektedir. İşte insanın ulaştığı bu son evrede, sahip olduğu, daha doğrusu kazanmış olduğu kapsamlı bilinci tanıması ve açıklaması da bu nedenle bu aşamada olanaksız gibi görünmektedir. Ulaştığımız bu evreyi, ancak, bir basamak daha yükseldiğimizde, yani bilinç dediğimiz aşamayı da geçen bir yetenek kazandığımızda anlayabileceğiz. Taşıdığımız yapının karmaşıklığını, içinde yaşarken değil; ancak kuş bakışı görebileceğimiz bir konuma geldiğimizde yeterince anlayabileceğiz; çünkü anlama bir üst basamak demektir. Biz, bilinçten öte kazanabileceğimiz evrim basamağının ne olacağını şimdiden bilemeyiz; hatta tahmin dahi edemeyiz; ama bir şeyi geçmişe dayanarak kurgulayabiliriz: Bugün ulaştığımız evrimsel basamağın temelleri ta evren kurulurken atılmış, her yapı ve işlevin, ilkel düzeyde de olsa geçmişte zemini hazırlanmış ve dünyanın oluşumu ve geçirdiği evrimleşme ile çok defa daha da karmaşılaşarak yoluna devam etmiştir. Bugün bilincin yerleştiği (oluştugu değil) yer olan beyinin temelleri, bundan ta 3-4 milyar yıl önce, ilkel bir hücrenin, çevresindeki maddeleri kendine yararlı ya da zararlı olup olmadığına göre ayırmaya başladığı zaman atılmıştı. Örneğin, gözlerimizin temeli, porfirin denen, ışığa duyarlı cansız bir molekülün, bir hücrenin zarına eklenmesiyle; böbreğin oluşumu, vücut içine giren fazla suyun atılmasıyla; tat ve koku alma or-

ganları moleküllerin kimyasal yapısının algılanmaya başlanması ile atılmıştı. Canlılarda hiçbir yapı yoktur ki, kökenlerini ve temelini, evrenin, galaksimizin ve dünyamızın kuruluşuna kadar uzatmamış, meydana gelen olaylardan payını almamış olsun. *Özünde, geleceğin kökü geçmişte yatmaktadır.*

Bir sonraki evrimsel aşamaya henüz ulaşmadığımıza ve vardığımız bu son evrede, bilincin işleyişinin ayrıntılarını göremediğimize göre, dürbünü tersine çevirerek, geçmiş izlemek ve geçtiğimiz yollardan elde ettiğimiz yeteneklerimizden ve bilgilerimizden yararlanarak geleceği yorumlamaktan başka bir yolumuz kalmıyor demektir.

İşte vardığımız bu son evre, biyolojik evrim hızının yetersiz kaldığı bir evre olabilir. Geçmişte, canlılık, yetersiz kaldığı her durumda, yeni ufuklar açacak, koşulları daha önce hazırlanmış devrimsel yeni bir yol bulmaya çalışmış ve geline bu son evreye bakıldığında da anlaşılabileceği gibi, en az bugünkü yorumlama sınırlarımız içinde, çok defa da, başarıya giden yolları bulmuştur.

Sırasıyla, kendini çoğaltan bir molekülün zamanla hücre organizasyonu kazanması, hücre organizasyonu kazananlar arasında işbirliği (simbiyozis) oluşarak organelleri tamamlanmış tam teşekküllü bir hücrenin oluşması, bu hücrelerin bir araya gelerek çok hücreliliği oluşturması, çok hücrelilikte hücrelerin kendi aralarında organize olarak dokulara, daha sonra organlara dönüşmesi ve zamanla gelişmiş sistemleri (beslenme, dolaşım, sinir, boşaltım vs.) bulması, açık dolaşımdan kapalı dolaşıma geçilmesi, iskeletin, buna bağlı olarak bir zaman sonra omurganın oluşması, bu merdivenin birinci büyük ara sahanlığına ulaşıldığı süreçtir. Su ortamı yetersiz kalınca, yeni yollar denenmiş ve canlılık serbest atmosferin bulunduğu ve çevre koşullarının çok sert olduğu karaya ayak basmış-

tır. Bu aşamada, üyelerle yürümeyi, akciğerle solunmayı, yavrusunu sert kabuklu bir yumurtanın içinde dış ortamda geliştirmeyi, büyük dolaşım ile küçük dolaşımı birbirinden ayırmayı ve etkili bir deri sistemini bulmuştur.

Bu evrede de canlılık tıkanmıştır. Çünkü canlılar hâlâ değişken sıcaklıklı, yani soğukkanlıydılar ve dolayısıyla günlük ve astronomik ritmin boyunduruğu altındaydılar ve ancak coğrafik ve astronomik koşulların izin verdiği ölçüde özgürdüler.

Bu aşamada, canlılık, sabit sıcaklığı, yani sıcakkanlılığı olarak çevrenin boyunduruğundan kısmen kurtulmayı başardı. Varılan bu aşamada, çevre koşullarının, özellikle kara ya çıkmış canlıların zorunlu olarak uydukları çevre sıcaklığının değişimine bağlı olarak, işlevlerinde meydana gelen dalgalanmalardan, yani sıcaklığın etkisinden büyük ölçüde kurtulma sağlanmıştı. Bu da, uyku hariç, sürekli, bağımsız ve anlamlı bir düşünce sisteminin, canlı dünyasının en azından bir hattının yani insan soyunun önemli bir özelliği olmasını sağlamıştı. Bir zamanlar, yaklaşık 150 milyon yıl önce, saptayabildiğimiz kadarıyla, ilk defa, bilimsel adı *Terapsid* olan küçük bir kemirgende ortaya çıkan bir anormallik (*mutasyon*), bugün insanoğlunun ulaştığı son aşamanın kapılarını açmış oldu. Bu hayvan, ortaya çıkan bir (ya da birkaç) mutasyonla, enerjisini, artık dışarıdan yani güneşten değil, aldığı besinlerden yani kendi iç dünyasından sağlamaya başlamıştı. Dolayısıyla çevrenin saptayıcı ve yaptırımcı egemenliğinden kurtulmuştu. Bu da bağımsız ve abstrakt (*soyut*) düşünceye geçişin önemli temellerinden birini oluşturmuştu.

Buradaki en önemli saptama, evrenin kuruluşunda teslim alınmış olan bir çeşit emanet kutunun, daha doğrusu matruşkanın (Rusların, tahtadan yaptıkları, birbirinin içine fanus şeklinde girmiş, kaldırıldığında her defasında başka bir bebeğin

çıktığı bir oyuncak), daha içlerinde neler olduğunu bilmeden, bir sonraki evrimsel kuşağa, yeni bir (ya da birkaç) özellikle donatılmış, bilimsel adı da farklı olabilen yeni bir canlı türü ile taşınmış olmasıdır. Evrenin ve dünyanın kuruluşunda, maddelerin kendi içindeki düzenlenmelerinden ortaya çıkmış bu gücün, ileride daha neler doğurabileceğini, matruşkanın üstteki zarfını kaldırmayan hiç kimse bilemez. Ancak kaldırılmış olan zarfları (bunların da ancak bir kısmını; çünkü evrimsel gelişim sürecinde bu zarfların = belirli özelliklerle temsil edilen canlıların bir kısmı ya ortadan kalkmış ya da başka bir canlıya dönüşerek izini bir anlamda kaybettirmiştir) incelemek suretiyle geçmişini öğrenebiliriz.

Eğitim sisteminde evrimsel düşünceyi (dolayısıyla evrime dayalı eğitim sistemini) temel alan topluluklarda, yaratıcılığın ve doğru yorumlama yeteneğinin yükselmesi, bize, geleceğimizin yorumlanması açısından önemli bir ipucu vermektedir. Bunun anlamı şudur: “*Ancak geçmişini inceleyerek gelecek hakkında tahminde bulunabiliriz.*” Dürbünün önü kapalı olduğuna göre, yalnız arkaya bakma şansımız var demektir. Bu nedenle, bugüne kadar, gelecekte ne olacağına ilişkin yaptığımız tahmin ve varsayımların hemen hepsi, bugüne kadar edindiğimiz bilginin daha da artmasına, geliştirdiğimiz ve gittikçe hassaslaştırdığımız araç ve gereçlerin kullanımının daha çeşitlendirilerek ve geliştirilerek daha geniş ve farklı alanlara uygulanması ile ilgilidir: Örneğin gelecek bilgisayar devri olacak, herkes işini robotlara yaptıracak, istediği bilgiye anında, evinden ulaşacak, organ nakli olacak vs. Bunların hemen hepsi ulaştığımız evrimsel son ara sahanlığın yatay olarak, enine doldurulması ile ilgilidir; dikine atacağımız adımın, yani kazanacağımız yeni yeteneklerimizin ve örgütlenmemizin önceden tahmini değildir.

Bu bilince ulaşmış bir canlı soyunda, bu bilincin üzerine önümüzdeki basamakta ne konulabileceği hiç kimse düşünmüyor; daha doğru bir tanımla düşünemiyor.

Bütün bu anlatılanlardan sonra, gelecekte, teknik olanakların nasıl gelişeceğinin tahmin edilmesinin yanı sıra, evrim bilgisine dayanılarak, gelecekteki yeni evrimsel sahanlığın ya da basamağın ne olacağına ilişkin bazı yorumlarda bulunmak kaçınılmaz olmaktadır:

Bir merkezden ya da bir başlangıçtan yola çıkan, –siz buna geniş anlamda *Big-Bang* = Evrenin oluşumundaki büyük patlama da diyebilirsiniz; eğer hedefi ya da menzili daraltmak isterseniz dünyanın kuruluş evresinde canlılığın ortaya çıktığı ilk basamak da diyebilirsiniz– canlılık çevreye yayılarak her biri bir kapıya hücum etmiş; bunlardan bir kısmı, şanslı bir şekilde, tıkanmayan yollardan, zamanımızdaki en yüksek organizasyon düzeyine (insan yapısına) ulaşmış, bir kısmı da girdiği çıkmaz yollar nedeniyle, ya ancak yan yan gitmek zorunda kalmış ya da ortadan tümüyle kalkmıştır. Hepsi zaman içinde yol almıştır; ancak bir kısmı dikey, bir kısmı ise daha çok yatay yol almak zorunda kalmıştır. Bütün bu kabuklar arasında da bugün ekoloji biliminde ilkelerini incelediğimiz belirli bir ilişkiler dengesi kurulmuştur; yani “*sürdürülebilir yaşam dengesi*” oluşmuştur.

Bu kabuklarda yeterince yer ve olanak olduğu sürece herkes yoluna devam edebilecekti. Ancak, geniş anlamda son birkaç bin yıldan beri, dar anlamda ise bu yüzyılın başından beri hesapta olmayan gelişmeler, bu yapının bozulmasına neden oldu. Bu gelişmelerin, bugüne kadar doğal olarak sürdürülen evrimsel süreci nasıl etkilediğine bir bakalım:

Her canlı grubu, evrimin kurallarına boyun eğerek bugüne geldi. Ancak bireysel mücadelelerinin toplamı, ait oldukla-

rı toplulukların (türün) evrimsel başarısını oluşturdu. Yalnız, geçmişte, birkaç canlı grubu, toplumlarındaki görevleri ve belki de ilkel bilinci, topluluğu oluşturan bireyler arasında farklı niteliklerde ve miktarlarda paylaştırdı. Bu hayvan grubu, hepimizin yakından tanıdığı bal arılardır. Sosyal arı toplumlarında, görev ve hizmet, buna bağlı olarak ilkel bilinç, her bireye aynı şekilde dağıtılmamış, bilakis, her görev ve bilinç yuvanın belirli sınıflarına (kraliçe, erkek, işçi) farklı şekillerde dağıtılmıştır. Burada yeterli ve anlamlı bir birey dediğimizde, her üçünü birlikte kastederiz, yani, bir anadan olmuş bir yuvanın tümü, özünde tek bir bireydir. Ancak, arılar dış iskelete sahip oldukları için, sinir sistemlerini (özellikle beyinlerini) ve vücutlarını geliştirerek daha üst düzeyde bir topluma dönüşme şansını yitirmişlerdir. Hâlbuki bu şans, iç iskelete sahip canlılar ve biz insanlar için hâlâ devam etmektedir.

İnsanların geldikleri bu son aşamada, uzak değil, 2000'li yılların başında, geleneksel (klasik) bilinç basamağının bir üstüne çıkılmasını sağlayabilecek yolun açılması beklenebilir. Bu yol, şu ana kadar anlatmaya çalıştığımız, kalıtsal yapının bilinçli olarak değiştirilmesi ve buna bağlı olarak temel hak ve özgürlüklerin yeniden tanımlaması olabilir. Bu yol, bireysel bilincin yerine (yanı sıra) toplumsal bilincin egemen olduğu bir basamak olabilir. Öyle ki gelinen bu noktada, bir bireyin, gelişmelerin tümünü kavraması ve gittikçe karmaşıklaşan görevlerin hepsini anlaması ya da yeterli bir şekilde yerine getirmesi söz konusu olamayacaktır. O zaman, neden bir birey, toplum bilincinin yalnız bir kısmını etkinlikle taşıyacak şekilde yönlendirilerek (çok teknik bir tanımla programlanarak) bu yolda edindiği bilgiyi toplumun diğer bireylerinin ortak kullanımına sunmasın ve kendisi de aynı şekilde bu bilgileri almasın (çünkü bilginin kazanılması başka bir yol, belleğe yerleştirilmesi ise

daha başka bir yol izler). Duyu organlarının algılamadaki sınırlı yapısı, bir insanın bellek sığasının (kapasitesinin) arttırılmasını, daha doğrusu zenginleştirilmesini sınırlar; bu engelin aşılması hâlinde, bilginin toplu olarak belleğe yerleştirilmesi olanaklı hâle gelir. İşte bu da hipotalamusun uygun şekilde senkronizasyonu ve belki kalıtsal olarak yeniden programlanması ile gerçekleştirilecektir.

Oluşacağı varsayılan bu aşamada, bugüne kadar, bireye yönelik korumayı ve bireyi güçlü kılmayı sağlayan kalıtsal seçim son bulacaktır. Çünkü bireyin özel kalıtsal kimlik yapısına yönelik doğal seçim, bireyin egosunu, daha doğrusu egoizmini gittikçe güçlendirmiş ve sonuçta, bu egoizm, daha güçlü olabilme ve güçlülüğünü koruyabilme, diğer bireylere ya da topluluklara üstünlüğünü kabul ettirebilme amacıyla, dünyanın sadece şu an değil, geçmişte ve hatta gelecekte kullanmamız gereken tüm kaynaklarını ve değerlerini, fütursuzca talan etme şekline dönüşmüştür. Dünyanın kaynakları özellikle son birkaç yüzyılda büyük ölçüde tahrip edilmiştir. Yüzlerce milyon yıllık bir süreç içinde birçok etkileşim sonucu oluşan petrol ve kömür yataklarının çok önemli bir kısmı, son 100 yılda, sadece gücün ve etkinliğin biraz daha arttırılması uğruna yok edilmiş; yaşayan kaynaklar (ormanlar, meralar, keza sucul ve karasal yaşam ortamları ile yaşam ortamının temelini oluşturan toprak gibi değerli kaynaklar) ve bizimle birlikte yola çıkmış; ancak girdikleri çıkmaz yollar nedeniyle bu egoyu geliştirememiş ve bizimle birlikte yaşamak zorunda ve şanssızlığında olan biyolojik akrabalarımız bu uğurda feda edilmiştir. Canlıların bugüne kadar seçilerek başarıyla gelmesini sağlayan bu ego, dünyanın yaşamasına devam edebilmesi için, bir üst basamağa, mümkün olan en kısa zamanda değişmek ya atlamak zorundadır.

Böylece, canlılar, artık, kendi bireysel çıkarlarını değil, sadece milyarlarca yıl önce birlikte yola çıktıkları diğer tüm canlıların ve onların yaşam ortamları ile birlikte, kendi ırktaşlarının toplam çıkarını ve iyiliğini düşünür duruma geçecek, bu yolda üzerlerine düşecek görevi hakkıyla yapmaktan mutluluk duyacaklardır. Ancak, bugüne kadar tüm cephelerde bireysel olarak savaşmak için kalıtsal olarak programlanmış canlılığın, özellikle insanlığın, bugünkü kalıtsal yapısıyla bunu gerçekleştirmesi biyolojik işleyişe aykırı olacaktır. Bu nedenle insan genomuna el atılması kaçınılmaz olacaktır. Nasıl ki 1,5 milyar yıl önce sadece nesnelerin tadını ve kokusunu almak için farklılaşmaya başlayan bazı hücreler, bugünkü beynin temelini oluşturdu, hiç kuşkunuz olmasın, bugün iyi niyetle ve saf duygularla insan gen yapısının bileşimini incelemek için başlatılmış ve bugüne kadar yaklaşık 20 milyar dolar harcanmış olan “İnsan Gen Projesi” de, bu bağlamda biraz önce değindiğimiz gelecekteki birçok gelişmenin ilk tomurcuğunu oluşturacaktır. Bir defa bir yapı örgütlenmeye başlarsa, onunla ilgili düzenlemelerin de zamanla ortaya çıkması kaçınılmaz olur. İşte böyle bir yapıya ve bilinç üstü yeteneğe kavuşan insan soyunda, bugüne kadar süregelen hak ve özgürlüklerin de yeniden tanımlanması kaçınılmaz olacaktır. Gelecek evrimsel basamak, “Ortak (paylaşılan) bilincin egemen olduğu, yaşam ortamlarının ve yaşayan öğelerin korunmasını ön plana alan bir ‘Hak ve Özgürlükler’ dünyası,” olacaktır.

İnsanın yapısal olarak insan özelliklerini kazandığı en eski tarih 4,5 milyon yıl öncesine, anlamlı düşünmenin bilindiği en eski tarih yaklaşık 100.000 yıl öncesine, yerleşik düzene geçme ve metodik idare ve eğitim işlevlerinin geliştiği bilinen en eski tarih ise yaklaşık 10.000 yıl öncesine dayanmaktadır.

İnsan soyu, bugüne kadar doğal evrimleşme sürecini sürdürmüş ve gittikçe hızlanan bir şekilde kültürel ve bilimsel evrimini geliştirmiş, çeşitlendirmiştir. Bu geçen süreç içerisinde, ortaya çıkan her yeniliğin, bir eskisi üzerine kurulduğu, kültür ve bilim denen binanın oluşumunda bir insanlık tarihinin yattığı herkesçe bilinmektedir. Bu gelişimde, bazı toplulukların ve özellikle bazı bölgelerde yaşamış insanların daha çok katkısı olduğu; bazılarının ise ilkel kültürlerini sürdürdüğü görülmektedir. Bu gelişmelerin bazı bölgelerde ve bazı topluluklarda neden daha hızlı, bazılarında ise neden daha yavaş olduğu değişik görüşlerle açıklanmıştır. Biz burada bunların nedenine değinmeyeceğiz. Ancak geldiğimiz noktada, özellikle biyolojide devrim niteliğindeki gelişmeler ve dünyanın içine düştüğü çevre kirlenmesine ilişkin alınması gereken önlemler, artık, insan soyunun, doğal evrim sürecini bekleyemeyecek kadar kritik bir noktaya geldiğini göstermektedir. Çünkü dünyada ortaya çıkan bazı değişiklikler, bugüne kadar süregelen alışkanlıkların (hak ve özgürlük kavramlarının, klasik eğitim yöntemlerinin, geleneksel üretim yöntemlerinin, toplumun yönetiminde bugüne kadar kullanılan ve her biri kendi içerisinde mantıklı gibi gözükken yönetim sistemlerin vs.nin) değişeceği müjdesini ya da alarımını vermektedir. Denetim araçlarının (uydu gözleme istasyonları, telekomünikasyondaki gelişmeler, bilgi akışındaki akıl almaz ilerlemeler) gelişmesi hiçbir canlıyı ya da bölgeyi gözden uzak, etkileşimden arınmış olarak bırakmayacaktır. Bu yüzyıl, doğal etkileşimle yaşadığımız son yüzyıl olacaktır. Milyonlarca yıldır deneme-yanılma (yani doğal seçim) yasalarına göre gelişmesini sürdüren canlılık, bundan böyle, yani 21. yüzyılda, bilimin egemenliği altına girecektir. Hiçbir şey tesadüfe ya da şansa bırakılmayacaktır. Bunun için şu gelişmeleri sırasıyla bekleyebiliriz.

1. Yapıyla ilgili olarak

1. İlk olarak insanda ve öncelikle oransal olarak daha basit canlılarda olmak üzere, doğal kalıtsal yapının (harianın) ayrıntıları tümüyle açıklanacaktır. Hangi özelliklerden hangi genlerin (nükleotit dizilerinin) sorumlu oldukları tümüyle saptanacaktır. Bu genlerin içerisindeki nükleotit dizilerinin değişimiyle ortaya çıkacak sayısız seçeneğin (yeteneğin) hesaplanması, bilgisayarlarla gerçekleştirilecektir. Bunların önemli bir kısmı yapılmaya başlanmıştır.
2. Geçtiğimiz evrimsel süreç içerisinde belirli kademelerde, belirli özelliklerin ortaya çıkması için kullanılan; ancak daha sonra ulaştığımız kademede bir yararı olmayan ve doğal seçimle bugüne kadar ayıklanamayan bazı genlerin ya da değişik kaynaklı etkilerle ortaya çıkan zararlı mutasyonların ayıklanması sağlanacaktır.
3. İnsan soyunda, iyi nitelikli olarak tanımlanan, yaşam savaşında insana üstünlük sağlayan özellikler, bir bireyde bir araya toplanmaya çalışılacak. Böylece, metabolizması kusursuz çalışan, kalıtsal hastalıklardan hemen hemen tümüyle arınmış, yorumlama ve öğrenme yetenekleri en üst düzeyde olan bireylerin oluşması gerçekleşecektir. Toplumun genel zekâ düzeyi büyük ölçüde artırılabilecektir.
4. Diğer canlılarda olup da, insan soyunda bulunmayan, uygun olabilecek birçok özellik, insan gen yapısı (genomu) içerisine aktarılabilecektir. Böylece birçok madde nin eksikliği (örneğin vitamin gibi) hiçbir zaman duyulmayacaktır.
5. Canlılarda var olan genlerin yeni kombinasyonları ile yeni yaşam ortamları yaratılabilecek (örneğin Ay'da)

ya da değişik yaşam ortamlarında (çölde, kutuplarda) yaşayabilecek, amaca yönelik bitki ve hayvan türlerinin elde edilmesi olanak dâhiline girecektir. Hayvanlarla bitkilerin farklılıkları bazı canlılarda azaltılabilecektir. İsteğe göre yeni genler dizayn edilebilecektir.

6. Dünyadaki canlıların tümünün kalıtsal bileşimi, ana hatlarıyla güvenceye alınacak, birçoğunun genleri özel bankalarda saklanacaktır.
7. İlaçla ve ameliyatla tedavi büyük ölçüde kısıtlanacak; rejenarasyonun (biyolojik yenilenmenin) mekanizması açıklandığı için, birçok organın ya da yapının yeniden oluşması uygun uyarılarla (indüksiyonla) gerçekleşecektir; örneğin bir insanda sürekli diş oluşumu sağlanabilecektir. Ameliyatlar robotlarla yapılacak; teşhisler belirli analizlerle kusursuz yapılacak ve ona göre gerekli ilaç ve tedaviler otomatik yazılacaktır.
8. Sağlıkla ilgili birçok meslekte etkinlik ve yetkinlik değişecektir. Kalıtsal hastalıklar insan soyundan uzaklaştırılacağı için, geleneksel tedavi yöntemleri ve bununla ilgili olarak tıp öğretimi temelden değişikliğe uğrayacaktır. Ruhsal dengesizliklerin moleküler nedeni bulunduğu için (bugün dahi bulunmaya başlamıştır), psikiyatri, yeni düzendeki ilişkilerin analizine yönelecektir.
9. Doğal yapısına müdahale edilmez ise, ağır işler robotlar tarafından yapılacağı için kaslarda zayıflama; kemiklerde inceltme; besinlerdeki değişikliklerden dolayı sindirim sisteminde, buna bağlı olarak tat ve koku alma organlarında zayıflama; kıl ve tırnak gibi yapılarda zayıflama ve azalma; algılama yeteneği yükseldiği için diğer duyu oranlarının etkinliğinde artma beklenilebilir.
10. Bugüne kadar birçok canlının doğada başarıyla uygu-

ladığı, tıbbi olarak da bazı organlara uygulanan dondurma suretiyle yaşamın geçici olarak durdurulması tekniği, yüksek organizasyonlu canlılara da uygulanacak ve bu yolla astronotların besin vs. tüketmeden çok uzaklara taşınabilmesi, yani yıldızlar arası seyahat ve keza değişik nedenlerle görevi kalmayan insanların (örneğin sadece yazın tarım işiyle uğraşan köylülerin ya da çiftçilerin) geçici sürelerle inaktif duruma (bir çeşit kış uykusuna) geçirilmesi sağlanacak ve böylece tüketim ve alan işgalinden önemli ölçüde tasarruf sağlanacaktır.

11. İnsanın embriyonik gelişimi insan etkileşiminden kurtarılacak, belki yapay rahimlerde, denetim altında, embriyonun sağlıklı olarak gelişmesi sağlanacaktır.
12. Ölüm genleri kalıtsal yapıdan uzaklaştırılacağı için ömür uzunluğu katlarca artacaktır. Ancak çevresel etkilerle, kalıtsal yapının niteliği (özellikle mitokondrilerdeki kalıtsal yapının) değişeceği ya da bozulacağı için yine de yaşlanma en azından uzunca bir süre ya da başlangıçta kaçınılmaz olacaktır.
13. Kromozomların ucuna yumurta ve sperm evresinde eklenecek telomer ömür uzunluğunu belirli ölçüde uzatacaktır.
14. Diğer canlılar ve özellikle bitkiler arasında gen ve kromozom parçaları transferleri ya da dizilimleri ile kullanılan bitki ve hayvan çeşitlerinde önemli bir atılım olacaktır.
15. Bu gelişmelerle, ruh dünyasının niteliği anlaşılacak, geçmişte insanları mutlu eden, acı çekmesine neden olan, binlerce insanın boş yere sömürülmesini ya da birçoğunun diğerlerini sömürmesini sağlayan birçok

öğretinin sadece mitolojik değeri kalacaktır. Evrenin yapısıyla insan ruhunun aynı ilke ve kurallarla idare edildiği anlaşılabacak, insanın tanımı, vahdeti-vücut nazariyecilerinin yıllarca önce savunduğu gibi, evrenin dokusu ile bütünleşecektir.

2. Eğitim ve öğretimle ilgili olarak

1. Klasik okullar ortadan kalkacak, yerinde öğretim gerçekleşecektir. Bunun için ilk olarak etkili iletişim araçları kullanılacak, daha sonra da beynin öğrenme mekanizması yeterince anlaşıncaya, bireye, hipotalamus üzerinden hazır bilgi paketlerinin yüklenmesi sağlanacaktır. Böylece, birey, kendinden önce kazanılmış olan bilgilerin tümünü bir anda (kısa bir süre içerisinde) belleğine yerleştirme olanağını bulacaktır. Bunun için beyin yapısının kalıtsal olarak daha önce hazırlanmış olması gerekecektir. Çünkü belleğin yeterli olması için kalıtsal yapının uygun olması gerekecektir.

Eğer birey gerekli olan tüm bilgileri ya da her bilgiyi belleğine yerleştirecek kapasiteye sahip değilse, en azından, beyninde özel bir formatlanmanın gerçekleştirilmesi ile bir bilgi merkeziyle zihinsel olarak ilişki hâline geçmesi (uzaktan algılama) ve gerek duyduğu bilgileri buradan sağma ve sağlaması mümkün olabilecektir.

İnsanların kazanmış olduğu ve toplumun ortak değerleri olarak tanımlanan tüm bilgi ve deneyimlerin belirli bir merkeze depolanarak, oradan, gerek duyan tüm insanlara yüklenmesi sağlanacaktır. Burada, insanı bir robot yapmaktan uzaklaştıracak kişisel kimliğin ya da kişisel mahremiyetin korunabilmesi için, kişisel bilgilerin algılanmasını önleyecek özel önlemler ya da koru-

ma sistemleri de geliştirilecektir. Sonuçta, herhangi bir zamanda, herhangi bir yerde, herhangi birinin kazanmış olduğu görüntü, bilgi, yargı ya da deneyimin, istendiğinde, anında bir bireyin kendi malıymış gibi kullanılması sağlanacaktır.

2. Bu gelişim, güneş sistemini aşar, galaksi düzeyinde bir genişlemeye ulaşırsa, o zaman galaksinin herhangi bir yerindeki bir bireyin gözlem ve bilgisi, galakside ya da uzayın herhangi bir yerinde yaşayan birinin de ortak değeri ya da anısı olacaktır. Böylece bir yerden bir yere gitmeden, birey kendisi yaşıyormuşçasına başka birinin gözüyle bakmayı ya da onun beyniyle varacağı yargıyı öğrenmiş olacaktır. Bu aşamada evrensel düşünme ortaya çıkar ve evrensel doğru ancak bu aşamada gerçekleşebilir.
3. Bilginin ya da görüntünün vs.nin beyne yerleştirilmesi kimyasal ve fiziksel bir işlem olduğu anlaşıldıktan sonra, bu yolun yapay olarak gerçekleştirilmemesi için hiçbir neden olmayacaktır. Böylece, yaşayan her bireyin, beyin dalgalarının algılanması ve depolanması ile anılarının biriktirildiği yapay bir sistem, örneğin bir bilgi kaseti, bireyin vücudu ölüme sürüklendikten sonra, kendiliğinden devreye girecek ve birey başlangıçta anılarıyla, daha sonra, yeterli tekniğin geliştirilmesi sonucunda, başka bir bireyin duyu organlarını ya da yapay bir sistemin almaçlarını kullanmak suretiyle yaşamasına devam edecektir. Burada en önemli sorun, benlik duygusunun fiziksel ve kimyasal temelini açığa çıkarmaktır. Yapay da olsa, sonunda, insan soyu, milyonlarca yıldır özlemini çektiği bu özelliğe, yani ölümsüzlüğe, bu yolla kavuşacaktır.

3. İşlevsel olarak

1. İstenmeyerek yapılan ve mekanik sayılan, rutin işlerin tümü, akıllı robotlara yaptırılacak. İnsan, geçmişteki bunca emek ve savaşın bir mirasçısı olarak, sadece güzellikleri yaşayacak ve eğer bilinmeyen bir şeyler kalmışsa onların yapılarını aydınlatmaya ve düşünmeye vakit ayıracaktır.
2. İletişim diye bir sorun kalmayacak; istenen her bilgiye anında ulaşılabilecek; özellikle bugünkü görsel aygıtların (televizyon, bilgisayar, akıllı telefon, sinema vs. gibi) önemli bir kısmı bugünkü yapısını yitirecek; görüntüler, özel bir adaptörle, gözde gerçekleşen algılama gibi beyinde yaratılacaktır.

4. Özgürlükler olarak

1. Kalıtsal yapısı, toplumun düzenini bozacak, büyük harcamalara neden olacak ya da suç işleyecek derecede bozuk olanların, gen değiştirme teknolojisi yaygın olarak kullanılıncaya kadar, üreme hakkı ellerinden alınacaktır.
2. Demokrasi adı altında hakların çiğnenmesine artık izin verilmeyecek; nüfus artışına paralel olarak cezalar ağırlaştırılacaktır. İnsan ömrü uzatıldığı için, özellikle yaşam hakkı çok daha kutsal olarak korunacak; bu hakka tecavüz edenlere artık bugünkü demokrasilerde olduğu gibi göz yumulmayacaktır. Demokrasi, suçlunun ödüllendirildiği bir anlayış olmaktan çıkarılacaktır.
3. Herkesin kalıtsal yapısı ve bilgi düzeyine göre seçme ve seçilme derecesi, yani toplumu ilgilendiren kararlara katılma oranı saptanacaktır.

5. İdari ve yasal olarak

1. Başlangıçta, bilgi, yetkinliğin ve etkinliğin temel koşulu olacaktır. Bunun için yine başlangıçta bireylerin kapasitesi anlamına gelen kalıtsal yapıları ve yargılarının gücü anlamına gelen bilgi dereceleri, seçilmelerinin ve hak kazanmalarının en önemli unsuru olacaktır. Yönetici ve yönlendiricilerin seçimi, bilgileri ve yetenekleri esas alınarak yapılacaktır.
2. İnsanın yasak ya da tabu olarak tanıdığı birçok eylem anlamını yitirecek; hak ve özgürlükler olarak tanımlanan birçok davranış biçiminin niteliği değişecek, yaşam dünyamıza yeni kavramlar girecektir. Aile kavramında ve akrabalık ilişkilerinde önemli sapmalar meydana gelebilecektir. Toplumsal çıkarların üstünlüğü egemen olacaktır.
3. Kalıtsal ve evrimsel mirasın korunmasından, yani dünyanın doğal yapısının korunmasından kesinlikle taviz verilmeyecektir. Doğal hak ve özgürlükler, çevre bilinciyle sınırlanacaktır.
4. Kalıtsal yönlendirme yeterince gelişince, hak ve yetkilerin neler olduğu benliklerde hissedileceği, yani görev ve sınırlar bilineceği için, yönetici ve yönlendirici diye bir sınıf kalmayacak ve klasik devlet düzeni böylece bitecek, yerini, son imparatora, yani doğal bilimlere ve buna bağlı olarak ortaya çıkacak ultra çağdaş bilimlere terk edecektir.

6. Düşünce zemininin evrimleşmesi ile ilgili olarak

Canlıların tümü, evrimleşme süreçleri içerisinde, duyu organlarını ve dolaylı olarak bilinçlerini, algılayamadıkları bir başvuru zemini üzerindeki farklılıkları ayırt etmek için yetkinleş-

mişlerdir. Bunun böyle olması da bir gerekliliktir. Örneğin yatağınızın üzerinde yatarken, yatağa temas eden vücut yüzeyinizdeki basıncı algılayan duyu organlarının tümünün uyarılmasına karşın, siz, normal olarak bunu bir temas olarak algılayamazsınız; ne zaman ki bu duyu zemini üzerinde farklı bir etki meydana gelir, örneğin bir düğme batarsa, o zaman, bu farklılığı hemen ayırt edebilirsiniz. Temas duyusunu algılayan organlarımız, evrimsel süreç içerisinde, genel uyarı zeminine karşı duyarsızlaşmıştır.

Keza güneşten gelen ışığın genel bileşimi, dünyanın aydınlanmasını sağlar. Ancak, canlılar, bu genel zemin üzerinde, nesnelerin özel durumunu anlayabilmek, onları, absorbladıkları renkleriyle görmek için yetkinleşmişlerdir. Hâlbuki güneş ışığının spektrumu içerisinde, özünde, tüm renkler temsil edilmektedir. Canlıların bu renkleri ayırarak görmemesi için hiçbir teknik zorluk ve neden yoktur. Ancak bir başvuru noktası oluşturabilmek için, en akıllı olanı, yaygın ve genel olanının esas alınmasıdır; bu da her yerde bulunan, güneşin genel renk bileşimidir. İşte bu nedenle yedi rengin karışımını, yani güneş ışığını hemen tüm canlılar beyaz olarak görür ve bunu bir zemin olarak kabul eder. Bu zemin üzerindeki her sapma, duyu organımızda bir imajın, daha doğrusu bir rengin doğmasına neden olur. Evrimsel süreç içerisinde ışık algılama sistemimiz, en sık bulunan ve zemin oluşturan bu etkiye karşı bir anlamda kördür.

Kulak zarımız çevremizdeki sayısız titreşimi alacak yetenektedir. Hatta hidrojen atomunun salınımını dahi algılayacak duyarlılıktadır. Bu şu demektir: Çevremizdeki sıcaklık -273°C 'nin üzerinde olduğu sürece, her cisimde bir titreşim söz konusudur ve bunun da bir ses olarak algılanması beklenmelidir. İşte bu nedenle, işitme organımız, her yerde yay-

gın olabilecek yani genel ses kaynağı olabilecek çevre etkilerine karşı sağırdır. Evrimsel süreç içerisinde, ses farklılaşmalarını alabilmek için, bir başvuru (zemin) düzlemine gerek duyulmuş, bunu da çevrenin genel hareketine duyarsızlık göstererek, sağır kalarak, başarmıştır. Çok yoğun ses altında uzun süre kalan insanların, duyu almaçlarında bir körelme olmaksızın, bir zaman sonra bu uyarılara duyarsız kalmaları da bu mekanizmanın bir parçasıdır.

Keza çevrede yaygın olan moleküllerin yani hava moleküllerinin koku olarak alınmaması, sürekli kullanma zorunda olduğumuz suyun tadının olmaması da bu duyu organlarımızın başvuru zeminini oluşturmuştur. Kural olarak yaygın molekül bileşimlerinden, daha doğrusu atmosferin genel yapısından farklı her uyarı koku, suyun genel yapısından farklı her çözelti de genel olarak tat şeklinde algılanır. Burada da yaygın ve genel kullanılanlar algılanmazlar. Uzun süre bir çeşit kokunun ya da bir tadın alınmasında gittikçe duyarlılığın yitirilmesi de yine bu evrimsel mekanizmanın küçük bir uyarlamasıdır.

Her canlı belirli bir çevre sıcaklığına uyum yapmıştır. Evrimsel gelişim süreci içerisinde en iyi sıcaklık (optimal sıcaklık) dediğimiz ortamda, bir canlı, çevrenin sıcaklığının farkına varamaz. Ancak, bu alışlagelmiş zeminden sapmalar bir uyarı meydana getirir. Bu nedenle yaşadığımız ve uyum yaptığımız bir yerin dışında herhangi bir yere gittiğimizde, o yerin canlıları için son derece uygun olmasına ve uyarı meydana getirmesine karşın, bize sıcak ya da soğuk gelir; uyum ancak belirli bir süre sonra sağlanabilir.

Bütün bu anlatılanlardan amaç, bu örneklerle dayanarak biyolojik bir işleyişin ilkelerini açıklamak değil, evrimsel gelişim süreci içerisinde canlıların uymak zorunda kaldıkları bir davranış biçimini gözler önüne sererek, bu kitapta yazılı olan

ve önerilen fikrin, bugüne kadar normal olarak benimsenmiş bir zeminden sapma olduğu yargısına vararak, peşin hükümle ve dogmatik bir yaklaşımla, doğabilecek itiraz ve saldırıları önlemektir.

Şunu unutmayınız! Siz 4 milyar yıldır, canlıların uymak zorunda olduğu bir biyolojik yaptırımlar demetinin ürünü olarak bu basamağa geldiniz. Genel olan ve sıkça tekrarlanan her şey, biraz önce duyu organlarımızdan örnekler vererek anlatmaya çalıştığımız gibi, bir duyarsızlık, insani bir tanımla alışkanlık meydana getirmiştir. Bu nedenle çevrenin temel sıcaklığını, nesnelerin genel moleküler hareketini, suyun tadını, havanın kokusunu, güneş ışığının genel bileşimini algılayamayız. Ancak bunların üzerine eklenen şeyler, farklılık olarak algılanabilir. Bu nedenle:

Bu kitapta anlatılanların birçoğu, insanlık tarihinin bugüne kadar alışılacelmış ve birçoğuna duyarsızlaşmış gelenek, görenek, eğitim yöntemlerinin, temel hak ve özgürlüklerin birçoğunun ve en önemlisi bugüne kadar doğal seçilmeyle yürütülmeye çalışılan biyolojik sürecin, bu aşamadan sonra anlamını yitirerek, yeni kurulacak dünya düzeninde, artık bir zemin ya da başvuru düzlemi olma özelliğini neden yitireceğinin açıklanmasıdır.

Bugüne kadar dünyanın zenginliklerini talan etmeyi; kaynaklarını sorumsuzca tüketmeyi, örneğin niteliği ne olursa olsun, oy alınca yönetime geçmeyi; daha özel anlamda örneğin kapalı yerde sigara içmeyi, gece sabahlara kadar yüksek sesle gürültü çıkarmayı ya da müzik yayını yapmayı; biyolojik yapısı ne olursa olsun istediği zaman çocuk yapmayı, dinine ve özel kimliğine (ırkına) ilişkin eğitimi için başkalarının fedakârlıklarından yararlanmayı; kalıtsal özelliği ve bilimsel yeteneği ne olursa olsun eğer yolunu bulursa etkin yerlere gelmeyi; ya-

lan, dolan ve halka dönmesi gereken olanakları kendi çıkarı için kullanmayı temel bir hak olarak kabul eden ve sosyal ilişkileri (evrimleşmesi) nedeniyle de bugüne kadar böyle gördüğü için, artık bu laçkalığı anlayamayan, algılayamayan ve insanî bir tanımla bu işleyişe alışan insan soyu, kaynakları tüketilmiş, yaşam alanı daraltılmış bir dünyada, son karşılaşmaya ve yarışmaya başlarken, bugüne kadar başvuru düzlemi oluşturan bu zeminin ortadan kalktığını ve yeni bir zemin oluştuğunu görünce paniğe kapılacaktır. Çünkü yararı ve zararı ne olursa olsun, sürekli algılandığı için zaman içinde bir başvuru zemini oluşturmuş bu düzlemden her sapma, keskin bir uyarı meydana getirecektir. Bu kitapta anlatılanlar ve önerilenler, özünde, bugüne kadar normal diye nitelediğimiz ve bir türlü algılayamadığımız, düşünce sistemimize aykırı olan birkaç sivri çıkıntının anlatılması değil, gelecekte zemin oluşturacak yeni bir atılımın, yeni bir başvuru zemininin ve evrimsel basamağın temelini nasıl olacağının şimdiden yorumlanmasıdır.

Düşünme ve yargılama yeteneğimiz, duyu organlarımızın sinyalleri ile düzenlendiğine ve yönlendirildiğine göre, bu sınırlanmanın düşünce sistemimize yansması da kaçınılmaz olmuştur. Bu nedenle en yaygın ve en sık uyarıları nasıl görmezlikten geliyor; farkına varamıyorsak, davranışlardaki genel ve yaygın eğilimler de normal zemini oluşturduğu için çoğunlukla farkına varılmaz. Günlük yaşamdaki göze çarpmayan hareket ve davranış şekillerimiz, bizde fark duygusu meydana getirecek şekilde algılanamaz. Ancak bu düzlemden saptığı varsayılanlar özellikle algılanır. Bu nedenle, insan soyu, bugün sonumuzu hazırlayabilecek birçok değişimi ve anlayışı, geçmişten gelen biyolojik egoizminin ve daha sonra düşünce sisteminin zeminini oluşturduğu için yeterince anlayamamakta ve gerektiği zaman da yeterince tepki meydana

na getirememektedir. Bu nedenle, örneğin, ölümünü hazırladığını bilmesine karşın, çevre kirlenmesi sorununa tepkisi, bilinçaltına yerleşmiş “benden sonra tufan” anlayışıyla sadece lafta kalmaktadır. Çünkü çevre kirlenmesi ve tahribatı, alıştığı ve duyarsızlaştığı bir alandır. Birçok ülkede yöneticilerin yeteneksizliği ve ahlaksızlığı, gerek yazılı gerek sözlü basında sürekli anlatılması ve buna karşın gerekli önlemin zamanında ve etkin bir şekilde alınmaması, bunun, canlılığın (burada idareciliğin) normal bir davranışı olarak benimsemesine ve toplumların bu ahlaksızlıklara ve yeteneksizliklere alışmasına ve duyarsızlaşmasına neden olmaktadır.

Bu nedenle, bu kitapta yazılanlar, 4 milyar yıllık evrimsel sürecin ortaya çıkardığı birçok basamağın bugünkü son temsilcisi olan, anlamlı yorumlamalar yapabilen bilinç düzeyine ulaşmış son kuşaklarına sesleniştir... Bir sonraki evrimsel sahanlığa atıyoruz; atlamak zorundayız da... Eğer zamandaşlarınızın ve gelecek kuşaklarınızın sancılı ve acı günler yaşamasını istemiyorsanız, bu kitapta yazılı olanlara kulak veriniz! Siz (bu bağlamda kuşağınız ve belki sizden sonraki birkaç kuşak) bugüne kadar dünyanın nimetlerinden çoğunlukla karşılıksız yararlanan, geçmiş birikimi talan eden, gelecek kuşaklara emanet edilmesi gerekenlere el atmış, çevreyi yaşanamaz hâle getiren, çıkarıcı, açgözlü, egoist, iyiliklerle ve kötülüklerle bu dünyaya yön vermiş bir düşüncenin, yani eski imparatorluğun son temsilcileri, bu kitapta yazılanlara kulak verin!

Bilim Çağının Bilgi Çağından farkları: Bilim Çağında

- Edinilen bilgi her zaman paraya çevrilebilen bilgi olmayabilir.
- Getirisi olmayan bilgi gereksiz bilgi sayılmaz.

- Aydını olmayan bir ortam bilgi çağı olamaz.
- Özelleştirilmiş bilgi (saklanmış bilgi) bilim çağının felsefesine aykırıdır.
- Yönetimin etkisi kurallara aykırı ise dikkate alınmaz. Alıcısı olmayan bilginin üretilmesi gereksiz masraf olarak görülmez.
- Toplumun esenliği önceliklidir.
- Doğanın sürdürülebilirliği esastır.
- Başka bir toplumun zararına yapılacak araştırmalara sıcak bakmaz.
- Kendinden sonra yapılacak atılımlara temel oluşturur. Kısıtlamaz.

Kaynakça

- Adivar, A. Adnan:** Osmanlı Türklerinde İlim, Remzi Kitabevi, 1982.
- Adivar, A. Adnan:** Tarih Boyunca İlim ve Din (Bilim ve Din), Remzi Kitabevi, Evrim Matbaacılık, 1994, 5. baskı.
- Akçam, Taner:** Siyasi Kültürümüzde Zulüm ve İşkence, İletişim Yayınları, İstanbul, 1992.
- Akpınar, Turgut:** Türk Tarihinde İslamiyet, İletişim Yayınları, İstanbul, 1994.
- Altıkulaç, Tayyar:** Yüce Kitabımız Hz. Kur'an, Diyanet Y., Ankara.
- Arsel, İlhan:** Arap Milliyetçiliği ve Türkler, İnkılap Kitabevi, İstanbul, 1992, 5. Basım.
- Arsel, İlhan:** Biz Profesörler, İnkılap Kitabevi, İstanbul, 1992, 3. Basım.
- Arsel, İlhan:** Teokratik Devlet Anlayışından Demokratik Devlet Anlayışına, İstanbul, 1993.
- Avcıoğlu, Doğan:** Türklerin Tarihi, Tekin Yayınevi, İstanbul, 1980.
- Aydın, Erdoğan:** İslamiyet Gerçeği, Kaynak Yayınevi, İstanbul, 1993, 2. Basım.
- Aydın, Erdoğan:** Nasıl Müslüman Olduk ?, Türklerin Müslümanlaştırılmasının Resmi Olmayan Tarihi, Başak Yayınları, Şahin Matbaası, 1994.
- Aydın, Erdoğan:** Nasıl Müslüman Olduk, "Türklerin Müslümanlaştırılmasının Resmi Olmayan tarihi" Başak Yayınları, Ankara, 1994, 4. Basım.
- Barthold, W. X:** Moğol İstilasına Kadar Türkistan, T.T.K. Basımevi, Ankara, 1990.
- Barthold, W:** İslam Medeniyeti Tarihi, D. İ. B. Yayınları, Ankara, 1984, 6. Basım.
- Batuhan, Hüseyin:** Bilim ve Şarlatanlık, Yapı Kredi Bankası Yayınları, 1994.

- Berktaş, Halil, vd.:** Osmanlı Devletine Kadar Türkler, Cem Yayınevi, İstanbul, 1990.
- Cahen, Claude:** İslamiyet, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1990.
- Cahen, Claude:** Osmanlılardan Önce Anadolu'da Türkler, E Yayınları, İstanbul, 1994, 3.Baskı.
- Cahiz:** Hilafet Ordusunun Menkıbeleri ve Türklerin Faziletleri, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1967.
- Campbell, Joseph** (Çeviren Kudret Emiroğlu): İlkel Mitoloji Tanrının Maskeleri, İmge Kitapevi, Feryal Matbaası, 1992.
- Ceyhun, Demirtaş:** Ah, Şu Biz Kara Bıyıklı Türkler, E Yayınları, İstanbul, 1993, 11.Baskı.
- Challaye, Felicien** (Çeviren Samih Tiryakioğlu): Dinler Tarihi, Varlık Yayınları, 1960.
- Çağatay, Neşet:** İslam Ulusları ve Devletleri Tarihi, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1992.
- Çamuroğlu, Reha:** Babailer, Metis Yayınları, İstanbul, 1992, 2. Baskı.
- Danışmend, İsmail Hami:** Türklük ve Müslümanlık, İstanbul, 1959.
- Demirsoy, Ali:** Evrenin Çocukları (Yaratılışın Öyküsü), Meteksan Yayınları, Meteksan Baskı Tesisleri, 1994, 2. baskı.
- Demirsoy, Ali:** Kalıtım ve Evrim. Meteksan Yayınları, Meteksan Baskı Tesisleri, 1995, 7. baskı.
- Demirsoy, Ali:** Yaşamın Temel Kuralları (Genel Zooloji), Cilt I/I Meteksan Yayınları, Meteksan Baskı Tesisleri, 1995, 7. baskı.
- Demirsoy, Ali:** Yaşamın Temel Kuralları (Genel Zooloji), Cilt I/II. Meteksan Yayınları, Meteksan Baskı Tesisleri, 1995, 6. baskı.
- Ditfurth, V. H.:** Kinder des Welteils, Deutscher, Taschenbuch Verlag, München, 1983.
- Ditfurth, V.H.:** Im anfang war der Wasserstoff. Hoffman und Campe, Hamburg: 1973.
- Divitçioğlu, Sencer:** Nasıl Bir Tarih ?, Bağlam Yayınları, İstanbul, 1992.
- Esat, Mahmut-İrmak, Sadi:** İslam Tarihi.
- Eyüboğlu, Sabahattin:** Yunus Emre, Yayılcık Matbaası, 1991.

- Galeano, Eduardo:** Latin Amerikanın Kesik Damarları, Alan Yayınları, İstanbul, 1983.
- Gökıınarlı, Abdölbaki:** İslam Tarihi, İnkılap ve Aka Y., İstanbul, 1975.
- Grousset, Rene:** Bozkır İmparatorluğu, Ötüken Yayınları, İstanbul, 1980.
- Gölççek, A. Duran:** Alevi Bektaşî Yolu, Kendi Yayını, İstanbul, 1993.
- Gündüz, Sabri:** İslamlık-Türklük ve Bunların Münasebetleri, Kenan Matbaası, 1943, İstanbul.
- Gürün, Kamuran:** Türkler ve Türk Devletleri Tarihi, Karacan Yayınları, İstanbul.
- Hançerlioğlu, Orhan:** İslam İnançları Sözlüğü, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1992.
- Hitti, Philip K.:** İslam Tarihi, Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 1989.
- Hodgson, M. G. S.:** İslam'ın Serüveni, İz Yayıncılık, İstanbul, 1993.
- İbnü'l Esir:** İslam Tarihi, Bahar Yayınları, İstanbul.
- İslam Ansiklopedisi:** Maarif Vekaleti Vakfı, 1960, İstanbul.
- Kemali, Ali.:** Erzincan., Kaynak Yayınevi, İstanbul, 1992.
- Keskin, Tuğrul:** Babek, Broy Yayınları, İstanbul, 1990.
- Kitapçı, Zekeriya:** Hz. Peygamberin Hadislerinde Türk Varlığı, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul, 2. Basım.
- Kitapçı, Zekeriya:** Türkistan'da İslamiyet ve Türkler, Tıpkı basımı, Konya, 1988.
- Kitapçı, Zekeriya:** Yeni İslam Tarihi ve Türkistan, Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 1991, 2. Basım.
- Koçer, Ali:** Eğitim Tarihi, Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları, 1980.
- Koestler, Arthur:** On Üçüncü Kabile, Say Yayınları, İstanbul, 1984, 4. Basım.
- Kramer, S. N. (Çeviren Muazzez İlmiye Çığ):** Tarih Sümer'de Başlar, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Tarih Kurumu Yayınları, X. Dizi- Sa.11, Türk Tarih Kurumu Basımevi-ANKARA, 1990.

- Kur'an-ı Kerim:** Diyanet, N. B. Çantay, Hikmet Neşriyat ve O. Kes-
kioğlu çevirileri.
- Mantran, Robert:** İslam'ın Yayılış Tarihi. A. Ü. İlahiyat Fak., Yay.,
Ankara, 1981.
- Nizamülmülk:** Siyasetname., Dergah Yayınları, İstanbul, 1987.
- Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Büyük Lügat:** Türdav yayını, İs-
tanbul, 1992.
- Öner, Yılmaz:** Din Üretim Biçimleri Üstüne, İletişim Yayınları, İstan-
bul, 1984.
- Perinçek, Doğu:** Bozkurt Efsaneleri ve Gerçek, Aydınlık Yayınları,
İstanbul, 1980, 3. Baskı.
- Sander, Oral:** Anka'nın Yükselişi ve Düşüşü, İmge Yayınevi, An-
kara, 1993.
- Sander, Oral:** Siyasi Tarih, İmge Yayınları, Ankara, 1992, 2. Baskı.
- Sever, Erol:** Asur Tarihi, Kaynak Yayınları, İstanbul, 1993.
- Shirer, W.L.:** Nazi imparatorluğu, Hürriyet Yayını.
- Şeker, Mehmet:** İslam'da Sosyal Dayanışma Müesseseleri, Diya-
net Yayınları, Ankara, 1991, 3. Basım.
- Taberi, Ebu Cafer Muhammed B. Cerir:** Tarih-i Taberi Tercümesi,
Can Kitabevi, Konya, 1982.
- Tanilli, Server:** Uygarlık Tarihi, Cem Yayınları, 1994, 8. baskı.
- Tanilli, Server:** Yüzyılların Gerçeği ve Mirası, Say Yayınları, İstan-
bul, 1990, 2. Basım.
- Tarih ve Toplum Dergisi Arşivi:** İletişim Yayınları, İstanbul.
- Toy, Erol:** Meclisler ve Partiler, Mozaik Yayıncılık, İstanbul, 1990.
- Turan, Osman:** Selçuklular ve İslamiyet, Boğaziçi Yayınları, İstan-
bul, 1993, 3. Basım.
- Üçok, Bahriye:** İslam Tarihi, Milli Eğitim Basımevi, Ankara.
- Vardar, Yusuf:** Biyolojinin Toplumsal Hükümlerine ve Gen Sa-
vaşına Doğru, Ege Üniversitesi Güçlendirme Vakfı Yayınları,
Yayın No: 1, Ege Üniversitesi Basımevi Müdürlüğü, Bornova/
İZMİR, 1994 (?).
- Voltaire:** Türkler, Müslümanlar ve Ötekiler, Türkiye İş Bankası Ya-
yını, Ankara, 1969.

- Werner, Ernst:** Büyük Bir Devletin Doğuşu, Alan Yayıncılık, İstanbul, 1986.
- Yerasimoz, Stefanos:** Azgelişmişlik Sürecinde Türkiye, Belge Yayınları, İstanbul, 1986, 5. Baskı.
- Yetkin, Çetin:** Türk Hal Hareketleri ve Devrimler, Say Yayınları, İstanbul, 1984, 3. Baskı.
- Yıldız, Hakkı Dursun:** Abbasiler Devrinde Türk Kumandanları, Edebiyat Fakültesi Yayını, İstanbul.
- Yıldız, Hakkı Dursun:** İslamiyet ve Türkler, Edebiyat Fakültesi Yayını, İstanbul.
- Yıldız, Nuray:** Eskiçağ Kütüphaneleri, Marmara Üniversitesi Yayınları, No: 421, Fen Edebiyat Fakültesi Yayınları, No: 3, 1985.
- Yılmaz, Veli:** Fatihler Yargılanıyor, Tüm Zamanlar Yayıncılık, İstanbul, 1992.
- Zelyut, Rıza:** Osmanlıda Karşı Düşünce ve İdam Edilenler, Alev Yayınları, İstanbul, 1992, 2. Basım.
- Zelyut, Rıza:** Özkaynaklarına Göre Alevilik, Yön Yayıncılık, İstanbul, 1993, 6. Basım.